Roskilde Universitetscenter Institut VIII & X

Socialt arbejde: velfærd eller service?

en konstruktion af aktivitetsfeltet for det sociale arbejde med fokus på relationen mellem socialarbejder og klient

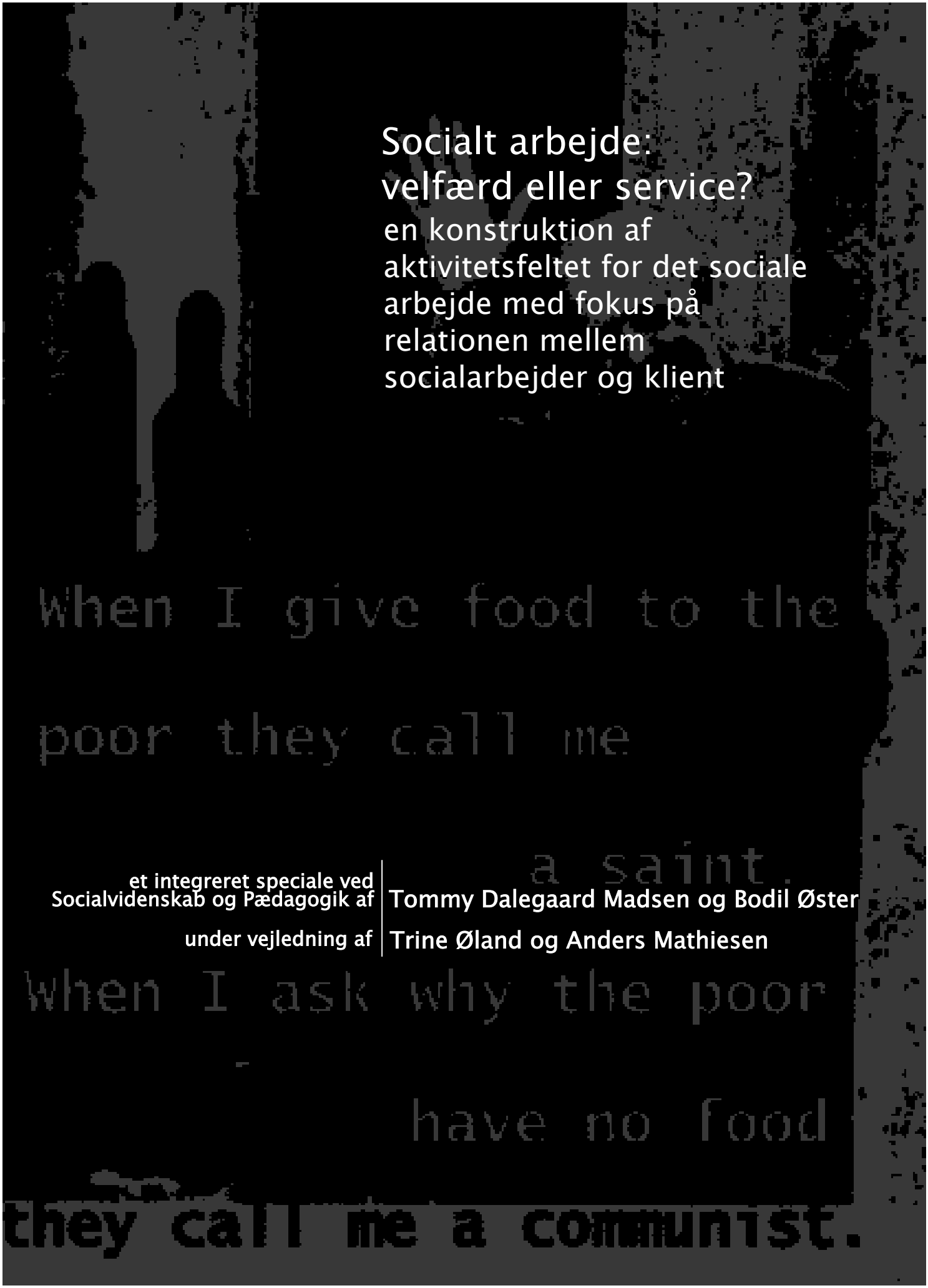

et integreret speciale ved Socialvidenskab og Pædagogik af | Tommy Dalegaard Madsen og Bodil Øster

under vejledning af | Trine Øland og Anders Mathiesen

Bodil Øster
Tommy Dalegaard Madsen

Socialt arbejde: velfærd eller service?

en konstruktion af aktivitetsfeltet for det sociale arbejde med fokus på relationen mellem socialarbejder og klient

Under vejledning af:
Anders Mathiesen
Trine Øland

Roskilde Universitetscenter
Marts 2003

Forside: Citat af Dom. Hélder Camera 1909-1990, brasiliansk biskop.
Illustration designet af Christine Buckley
www.domhelder.com.br

Forord

Med dette speciale ønsker vi at skabe indsigt i hvad der er på spil i feltet for det sociale arbejde. Vi vil vise at socialt arbejde kan udføres ud fra forskellige hensyn, og at sociale institutioner kan indrettes på forskellige måder. Forandringer der gennemføres i feltet, tilgodeser visse interesser. Ved at synliggøre det håber vi at skabe et fundament for at forandringens retning gøres til genstand for uenighed og kamp.

Det havde ikke været muligt at konstruere feltet for det sociale arbejde uden hjælp fra imødekommende socialarbejdere. Vi ønsker at rette en særlig tak til de fire socialrådgivere som har bidraget med deres personlige fortællinger. Kontakten med dem har bidraget meget til vores forståelse af feltet og af de særlige vanskeligheder og glæder man har som kommunalt ansat socialarbejder. Vi håber at de ikke vil opgive deres ambition om at hjælpe mennesker der har behov for det.

De forskellige studiemæssige sammenhænge vi har færdedes i, har bidraget til at skærpe vores feltkonstruktion. Feltet for det sociale arbejde er ikke et felt der nyder stor akademisk opmærksomhed. Derfor er det særligt i måden at udføre konstruktionsarbejdet på vi har haft gavn af de mange muligheder for at fremlægge vores analyser i værkstedsseminarer, workshopper og læsegrupper. Vi vil derfor gerne rette en tak til vores medstuderende og ikke mindst til vores to vejledere for bistand og opbakning.

Bodil Øster
Tommy Dalegaard Madsen

Abstract

we strive to provide insight

In this thesis, we strive to provide insight about the practice and politics of social work in Denmark. Through a systematic construction of the field of social work, we disclose what is at stake in the struggles regarding how to regulate, organize and practice social work. Our aim is to offer a basis for the fight to improve the conditions ruling relations between social workers and social clients by ensuring the social workers' opportunities of acting in the interest of the social clients.

different considerations in social work

Social work is practised in various ways and can represent different or even antagonistic visions of the world. In the late seventies, there was a general consensus among social workers that their job was to ensure that social clients were given the help they needed. The support included financial, material and psychosocial aspects. Further, social workers were taking part in the struggle to improve the general living conditions in order to prevent social malaise.

Today, social work is often practised with quite a different orientation. The field of social work has been highly differentiated, and social workers tend to practise only a small and specialised part of the social work. The orientation towards conducting the social clients to follow specific norms of behaviour has been enhanced – and often, the needs of the labour market (and financially being able to support oneself) functions as a guide to 'good behaviour'. Further, the question of (financial) priority has become everyday for social workers fighting against the clock and huge piles of case files. In this context, the union of social workers has striven to dispatch the clients' financial aspects from social work so that social work may concentrate on the psychosocial aspects. Fighting to act in the broad interest of the social clients no longer seems possible or relevant.

a programme for 'modernising' the public sector

The change in the perception of social work has not come about coincidentally. Through the last two decades, changing governments have unrolled a thorough programme of 'modernising' the public sector. In the field of social work it has had the effect that what used to be a comprehensive system of social security providing welfare for all citizens, is now economically administered, highly specialised and targeted towards specific groups of people who do not meet the norms of society.

Social legislation has been oriented towards the labour market. The clients' obligations to be at the labour market's disposal – or whatever activity the local government finds appropriate – and the government's means of coercion have been increased. In addition to that, the local social administrations have begun to differentiate between clients who 'only' have unemployment as a problem and clients who

have 'further problems' – not to mention *which* problems they have. The categorization of clients and social workers entails a hierarchic structure of different work areas that are easily administered by the management operating quantitative measures of 'effective' social work.

At the same time, the financing structure of social work has been decentralized through consecutive steps. This entails that local social institutions are responsible for their own economy – albeit with the catch that the central government has the powers to cut the financial frame back. And so they do. One result of this is an immense workload for the social workers, and this means that they have to choose which cases (clients) to attend to and which to leave in the pile. Another result is that the social workers are given the responsibility of their own staff budget and are forced to decide which categories of personnel to employ – and, more importantly, which not to. In this way, different management strategies ensure that the social workers take the financial situation of the institution into consideration in the social work.

fighting to improve the conditions

Different ways of organizing and regulating social work spurs different ways of practising it. In this way, the programme of 'modernisation' has changed the relative strength between different ways of perceiving and practising social work. Though the struggle is not even, we strive to make it discernible that it is still worth fighting to improve the conditions of the relation between social workers and social clients.

the approach to the field

Through interviews with social workers employed by the Copenhagen municipal social service department, we have achieved insight about conditions of the relation between social workers and social clients. We have striven to understand the social workers' point of view and to grasp their social reasons to act as they do. In order to obtain this understanding – not just as an individual sympathy, but also as a socially conditioned relation of empathy – we have had to seek out a broader comprehension of what is at stake in the field of social work. This we have achieved by systematically registering contributions to the debate about regulation, organisation and practice of social work over a period of approximately 20 years (1980-2001). Through the historical construction of the field, we have been able to identify different ways of approaching the social work at present, even though one specific approach is currently dominating.

The presentation of the field construction is separated in two major sections. In the first section we present four different personal accounts from social workers. One by one and especially in relation to one another, the accounts illustrate what is at stake in the field of social work and how social workers perceive the struggles they are part of. In the second section we present a historical construction of the different ways of perceiving, regulating, organising and practising social work. The two sections thus supplement each other.

In the approach to the field we have been highly inspired by Pierre Bourdieu and his consistently argued and applied conflict-orientated system of sociological analysis.

Bourdieu's complementary focus on the structure of the field and the agents' experience of their position in the field corresponds to our endeavour to understand social work as forms of practise that relates to the structure of the field of social work. Especially the collective science project *The Weight of the World* has been an immense source of inspiration. (Bourdieu et al. 1999).

Indhold

SYNSPUNKT **9**

FORTÆLLINGER FRA FELTET **13**

MODSTRIDENDE HENSYN 14
med en socialrådgiver i et kontanthjælpsafsnit *21*
det kan tage tid og gøre at ens sagsstamme bliver større 21
DISTINGVERENDE SKILLELINJER 31
med en børne- og ungdomskonsulent *38*
vi så behovet var der, men det var svært 38
DOBBELT LOYALITET 51
med en socialarbejder i et handicapcenter *56*
forhåbentlig bliver det i mindre grad tilfældet som kommer til at råde 56
UMULIGE PRIORITERINGER 68
med en presset sagsbehandler *73*
der er ikke rammer til at udføre et ordentligt stykke socialt arbejde 73

HISTORISERING **87**

OM AT HISTORISERE 88
SOCIALFAGLIGE RATIONALER 91
det primære hensyn der skulle tages, var til klientens behov 91
en funktion som 'social vagthund' der påpeger huller i de offentlige indsatser 98
klientens psyko-sociale behov sættes i centrum for hjælpen 100
det private sociale arbejde opfattes som et 'nødvendigt' alternativ 102
helheden drejer sig om arbejdsevnen 104
socialarbejdere bliver repræsentanter for forvaltningen 106
hvordan de forskellige rationaler udfordrer og forstærker hinanden 108
BETINGELSER FOR SOCIALARBEJDERNES HANDLERUM 110
Kampe om værdiorienteringen i de sociale aktiviteter *111*
en værdiorientering der vægter socialfaglig kompetence 111
lovændringer som bryder med tidligere tiders solidaritetsprincipper 114
henimod det økonomiske hensyns forrang i kommunerne 121
hvordan positionerne relaterer sig til hinanden og sættes igennem 126
Kampe om ledelsen af den sociale forvaltning *127*
forudsætningerne for fælles faglig kamp svækkes 128
fra undersøgelser af arbejdsmiljøet til medarbejdertilfredshedsundersøgelser 129
medarbejderne har ikke indflydelse på beslutningerne 132
hvordan positionerne relaterer sig til hinanden og sættes igennem 135
Kampe om indretning af de lokale socialcentre *136*
'servicevirksomheder' der producerer 'service' til 'kunderne' 136
medarbejderne gøres ansvarlige for et specialiseret funktionsområde 138
en mistænkeliggørelse af socialfaglige vurderinger 141
særligt begrænser det socialarbejdere med klienthensyn som vurderingskriterium 145
RELATIONEN MELLEM SOCIALARBEJDER OG KLIENT 147
kampe om hvilket funktionsrationale de sociale institutioner skal have 147
der er meget at kæmpe for 149

FELTANALYSE SOM POSITION **151**

SOCIOLOGISK FELTANALYSE 152
PRÆSENTATION AF HISTORISK KONKRET SOCIOLOGISK FELTANALYSE 154
Sociologisk refleksivitet *154*
bruddet handler om at forstå den position vi indtager 155
Det socialvidenskabelige og pædagogiske videnskabsfelt *157*
de sociale betydninger af forskellige diskursers andel i magtrelationerne 159
vi søger at tage stilling og konstruere feltet ud fra en bestemt position 159
den dominerende diskurs dominerer også forskerens forståelseskategorier 160
vi betragter opdragelse som en social aktivitet 161
Bourdieus prakseologiske metodologi – historisering af problemfeltet *164*
vi forestiller os at vi kan udfordre problemforståelsernes konstitueringsgrundlag 164
feltanalyser er analyser af aktivitetsfelter 165
modellen er et værktøj til at skelne analytisk 168
vi er inspireret af Mathiesens inddeling af modellen i tre fremstillingsniveauer 170
forandringerne vil begunstige visse værdiorienteringer til forskel fra andre 172
at åbne for den demokratiske proces om forandringernes retning 173
At konstruere modstridende positioner i problemfeltet *173*
den specifikke fordeling af kapital i et felt 173
hvordan historisk objektive betingelser bliver til praktiske handlingsudtryk 175
den begrebstrilogi som overskrider dualismen mellem subjektivisme og objektivisme 176
det er igennem kroppen den symbolske vold accepteres 177
der er i høj grad noget at kæmpe for 178
FORSKNINGSMETODIK 180
Registrantarbejdet og historiseringen *181*
vi har registreret de forhold vi har fundet væsentlige 181
vi var indledningsvis ude efter information 183
Konstruktionsprincipper for de fire fortællinger fra feltet *184*
samtalerne har været en kilde til at få øje på feltets objektive strukturer 184
vores interviewteknik har båret præg af åbenhed og gensidighed 185
vi har fundet tegn på forstyrrelser og symbolsk vold 185
vi har valgt at præsentere et længere interviewuddrag med hver socialarbejder 186
til hver fortælling har vi konstrueret en ramme 187

LITTERATUR **191**

LITTERATUR OG KILDER 192
Referencer *192*
Anvendt i øvrigt *194*

BILAG **197**

BILAG 1: EN PRIVATANSAT SOCIALARBEJDERS FORTÆLLING 198
BILAG 2: REGISTRANT 1980 – 2001. 209

Synspunkt

Dette speciale handler om hvordan socialt arbejde udføres, og om hvordan de sociale institutioner reguleres, ledes og indrettes. Vores ambition med specialet er at konstruere de tovtrækkerier der finder sted om *aktiviteten socialt arbejde*. Disse tovtrækkerier mellem forskellige positioner udgør det vi kalder feltet for det sociale arbejde. Feltet er således en analytisk konstruktion af kampe om hvordan socialt arbejde udføres og reguleres. Specialet tager sit udgangspunkt i den praktiske virkelighed der hvor det sociale arbejde udføres.

At feltet er en konstruktion, betyder ikke at det er et tilfældigt udsnit af virkeligheden. Som vi gør rede for i beskrivelsen af vores metodologi[1] ligger der et systematisk historiseringsarbejde til grund for konstruktionen af hvad der trækkes tov om i feltet. Desuden bærer konstruktionen præg af det synspunkt hvorfra vi anskuer feltet. Derfor vil vi her kort anskueliggøre forudsætningerne for den følgende analyse.

Som det fremgår af ovenstående betragter vi feltet som et aktivitetsfelt. Det vil sige at feltets kampe (og de positioner der deltager i disse kampe) konstitueres af forskellige måder at forstå, regulere og praktisere *det sociale arbejde* på. 'Det sociale arbejde' forstår vi som relationen mellem socialarbejderen ('den der formidler hjælpen') og klienten ('den der har behov for hjælp') i bred forstand. Det vil sige at det også indbefatter relationen mellem socialarbejderen og de klienter der *ikke* er i kontakt med en socialarbejder, for eksempel fordi forskellige mekanismer afskærer visse klienter fra at opsøge socialhjælpen. Desuden er socialarbejderens eventuelle engagement i at forandre betingelser og forhold for (potentielle) klienter også et element i relationen.

Det synspunkt vi har i feltet, kan beskrives sådan at vi anskuer relationen fra den mindst privilegerede part i den – det vil sige fra et klientperspektiv. Det har naturligvis betydning for hvilke skillelinjer vi fremhæver i feltkonstruktionen. Positionerne i feltet adskiller sig fra hinanden ved at anskue relationen mellem socialarbejder og klient forskelligt, og særligt ved at udgøre forskellige betingelser for hensynet til klienten som det primære hensyn i det sociale arbejde.

Yderligere er det væsentligt at pointere at vores position i feltet ikke er eller kan være overensstemmende med socialarbejdernes. Vi er ikke socialarbejdere, men vidensproducenter der anskuer og konstruerer feltet for det sociale arbejde. Vores position er en videnskabelig og engageret position, men ikke en *socialfaglig* position.

---

[1] Vi har valgt at lægge forklaringen af og begrundelserne for at anvende historisk konkrete feltanalyser sidst i rapporten af flere grunde. For det første ønsker vi som nævnt at sætte socialarbejderne og det sociale arbejde i centrum og dermed har vi valgt at begynde med det vigtigste. For det andet vægter vores metodologi (som Bourdieu blandt andet kalder 'prakseologi') den praktiske virkelighed og forskning*spraksis* frem for begrebslogiske redegørelser for teori. Det er ikke desto mindre en væsentlig pointe at vi finder det vigtigt at vi praktiserer metodologien *konsekvent*, det vil blandt andet sige at vores position i feltet er klar og entydig. Endelig ønsker vi at afsnittet skal fremstå som refleksioner over vores konkrete forskningspraksis (sociologisk refleksivitet) frem for som almengyldige forskrifter.

Omvendt anvender vi vores optik til aktivt at konstruere forskellige socialfaglige positioner som netop konstitueres af de omtalte skillelinjer.

Vores position er ikke en moraliserende position. Det er ikke vores opgave at fortælle socialarbejderne hvordan de 'bør' gøre deres arbejde ved at udvikle forskrifter eller metoder til brug for socialarbejdere. Tilsvarende ønsker vi ikke at irettesætte eller bebrejde socialarbejdere (eller andre) der repræsenterer andre rationaler end vores. Tværtimod søger vi at konstruere et felt af modstridende positioner – det vil sige netop af *forskellige* værdiorienteringer i måden at udføre det sociale arbejde på. Ved at konstruere feltet fra et klientperspektiv tager vi stilling til at socialt arbejde (og velfærdsarbejde generelt) er til for borgernes skyld. Men samtidig synliggør vi at der er andre måder at anskue det sociale arbejde på, ligesom vi viser at betingelserne for at udøve det sociale arbejde har betydning for måden arbejdet udføres på. Ambitionen er således at anskueliggøre betydningen af forskellige praksisformer og af styrkeforholdet mellem forskellige rationaler.

Vi har valgt at lade fremstillingen af vores feltkonstruktion tage udgangspunkt der hvor specialet har sit udgangspunkt, det vil sige i den praktiske virkelighed i feltet for det sociale arbejde. Det virkeliggør vi ved som det første at fremstille fire socialarbejderfortællinger fra feltet. Fortællingerne udgør hver især en personlig 'historie' fortalt af en socialarbejder. De fire socialarbejdere er ansat på forskellige lokalcentre i Københavns Kommune.[2] 'Historierne' er redigerede interviewudskrifter der berør socialarbejdernes arbejde og liv og de vanskeligheder og glæder socialarbejderne oplever derved. Samtidig anskueliggør de hver for sig og i relation til hinanden de skillelinjer der findes, og de tovtrækkerier der finder sted i feltet for det sociale arbejde. Ambitionen med fremstillingen er således ikke at formidle fire uafhængige subjektive 'livshistorier', men derimod gennem de personlige fortællinger at synliggøre det kollektive i det individuelle – eller netop at konstruere de forskellige værdiorienteringer i måden at udføre det sociale arbejde på.

Det er nyttigt at gøre sig klart at hver af fortællingerne fra feltet for det sociale arbejde er fortalt fra et bestemt udsigtspunkt i feltet. Vores ønske er at skabe *forståelse* for socialarbejdernes *forskellige* perspektiver og for hvorfor de handler som de gør – også selvom et perspektiv kan være i direkte modstrid med et andet. For at skærpe blikket for feltet, udsigtspunktet og den sociale begrundelse har vi suppleret hver fortælling med en ramme. Her søger vi at rette opmærksomheden mod socialarbejderens specifikke position og værdiorientering – vel at mærke i relation til andre positioner og rationaler. Vi søger i rammerne at rette opmærksomheden mod såvel opfattelsen af det sociale arbejde som måden det sociale arbejde udføres på, specifikt set fra det pågældende sted. Dermed også sagt at rammerne (såvel som de redigerede interviewudskrifter) er udtryk for vores aktive konstruktion af feltet og perspektiverne.[3]

---

[2] Det betyder dog ikke at vores feltkonstruktion er et kommunalt case-studium. Feltets *generelle* styrkeforhold og relationer (re-)præsenteres gennem de *konkrete* fortællinger.

[3] I nogle tilfælde benytter vi sågar andre betegnelser end de officielle job- eller organiseringskategorier. Fx omtaler vi i et tilfælde en socialarbejders arbejdsplads som et kontanthjælpsafsnit frem for et 'serviceteam'. Det er udtryk for at vi finder de anvendte kategorier mere sigende for arbejdets indhold end

I rammerne gør vi yderligere primært rede for socialarbejdernes *arbejdserfaringer* frem for at fremstille en mere livsbetonet horisont for at forklare socialarbejdernes perspektiver. Her må vi igen referere til vores syn på feltet. Vi interesserer os for hvilke positioner socialarbejderne indtager i feltet for det sociale arbejde. Det vil sige at vi fokuserer på hvordan socialarbejderne praktisk forholder sig til aktiviteten socialt arbejde – eller med andre ord til relationen mellem socialarbejder og klient. Det betyder ikke at socialarbejdernes øvrige erfaringer og handlinger ikke er interessante eller relevante. De har netop betydning for hvordan (og hvorfor) socialarbejderne forholder sig til og i feltet. Men det betyder at vi har valgt at fokusere fremstillingen på de feltspecifikke (og kollektive) forhold frem for at fremstille socialarbejdernes individuelle livssituation.[4]

At vi indtager en position i feltet, har naturligvis betydning for både mødet med socialarbejderne og for vores fremstilling af deres fortællinger. Generelt har vi forsøgt at møde socialarbejderne med nysgerrighed, interesse og åbenhed. Vores interesse for aktiviteten socialt arbejde har været omdrejningspunkt i såvel samtaler som konstruktionsarbejde. Det har vi søgt at synliggøre gennem spørgsmål og i nogle tilfælde ved at forklare vores egen position i feltet. Samtalerne med socialarbejderne er forløbet meget forskelligt, og de fremstillede fortællinger er tilsvarende forskellige. Vi søger undervejs at redegøre for vores egen position og dermed for hvorfor vi vægter nogle forhold frem for andre.

Vi har ikke mulighed for på forhånd at afgøre hvilken betydning læseren lægger i fortællingerne. Men vi kan gennem vores aktive konstruktion af rammer og interviewudskrift give læseren redskaber til at begribe dét sociale rum som feltet udgør, og dermed de sociale begrundelser for socialarbejdernes handlinger og forestillinger. Og vi kan opfordre til at fortællingerne læses i deres helhed og i den rækkefølge de er fremstillet, for at skærpe blikket for de sammensatte sammenhænge i den sociale virkelighed de er en del af og repræsenterer.

---

de officielle. Vi søger på den måde at undgå at overtage de dominerende måder at forstå det sociale arbejde på.

[4] Den akademisk skolede læser vil muligvis allerede på nuværende tidspunkt have hæftet sig ved at vores måde at anskue verden på er kraftigt inspireret af Pierre Bourdieu. Også det vil vi gøre udførligt rede for i beskrivelsen af vores metodologi. Her vil vi blot henlede opmærksomheden på at positionsbegrebet ofte forstås og anvendes anderledes end vi her kort har gjort rede for – og gør yderligere rede for i metodologien. Nogle vil argumentere for at 'position' snarere skal forstås som 'den objektive position' hvilket er placeringen i det sociale rum med reference til historien i kroppen (habitus). Det kan yderligere argumenteres at dette er et andet positionsbegreb end det ovenstående som kan forstås som stillingtagen eller *stance* (måden at forholde sig til feltets kampe på eller rationalet/værdiorienteringen i praksisformen). Vores pointe er imidlertid at de to udlægninger af Bourdieus måde at anvende positionsbegrebet på er om ikke identiske, så to sider af samme sag. Vi mener ikke der er væsensforskel på tilbøjeligheder til at tage stilling til et givent sagsforhold i feltet og tilbøjeligheder til at værdsætte under indflydelse af den objektive magtstruktur i det sociale rum. Magtrelationerne i det sociale rum og i feltet for det sociale arbejde er homologe. En feltanalyse kan således enten relateres til en analyse af det sociale rum hvor man tillægger den personlige livshistorie betydning, eller den kan kondenseres som en fokuseret feltanalyse hvor habitusforståelsen primært sættes i spil i forhold til den handlendes måde at handle på i feltet. Som det gerne skulle fremgå, gør vi overvejende det sidste.

Efter de fire fortællinger følger en historiseret konstruktion af feltet for det sociale arbejde. Her søger vi systematisk at gøre rede for hvad der er på spil i feltet. Det indebærer på den ene side en konstruktion af hvordan forskellige måder at udføre det sociale arbejde på konkurrerer om legitimitet og anerkendelse. Og det indebærer på den anden side at vi ser nærmere på betingelserne for det sociale arbejde og på hvordan der kæmpes om regulering og indretning af de sociale institutioner.

Konstruktionen af de fire fortællinger og historiseringen er udarbejdet sideløbende. I mange tilfælde er analyser der præsenteres i historiseringen, baggrunden for analyser der fremstilles i fortællingerne. Gennem arbejdet med at historisere feltet for det sociale arbejde har vi opbygget en viden om hvad der kæmpes om i feltet. Det har i mødet med socialarbejderne skærpet vores blik for praksisformer og værdiorienteringer der ellers kan være svære at få øje på. [5]

[5] I fortællingerne vil det forekomme at emner der berøres i interviewudskriften, ikke nævnes i rammerne. Det skyldes at vi søger at fremstille et fokuseret perspektiv i hver fortælling. Inddragelse af for mange emner vil kunne virke forstyrrende. I nogle tilfælde trækker vi de uberørte emner videre i den mere systematiske feltkonstruktion der følger i historiseringen.

Fortællinger fra feltet

”I think the left hand of the state has the sense that the right hand no longer knows, or, worse, no longer really wants to know what the left hand does. In any case, it does not want to pay for it. One of the main reasons for all these people’s despair is that the state has withdrawn, or is withdrawing, from a number of sectors of social life for which it was previously responsible.” (Bourdieu 1998A:2).

Modstridende hensyn

Jon er på tredje år ansat under Københavns Kommunes Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltning med tjenestested i et lokalt serviceteam i et forstadskvarter. Ansættelsen er Jons første efter at han i 1999 blev færdig som socialrådgiver. Jon er netop blevet valgt som tillidsrepræsentant for socialrådgiverne på hans lokalcenter.

I Københavns Kommune kan serviceteamet betragtes som forvaltningens frontlinje. Det er her borgerne først henvender sig hvis de har behov for økonomisk eller anden social hjælp. Når en borger henvender sig, sker der en afklaring af hvordan borgeren kan placeres i forhold til lovgivningen og i forhold til de forskellige forvaltningsenheders kategoriseringer.

Serviceteamet tager sig på den ene side af løbende 'service-sager' hvor borgeren modtager en ydelse i form af for eksempel sygedagpenge, kontanthjælp, pension eller revalidering. På den anden side foretager medarbejderne i teamet afklaring med henblik på visitation til andre specialenheder i kommunen. Serviceteamet kan for eksempel henvise klienter til lokalcenterets andre team (teamet for voksne med særlige behov og børnefamilieteamet), til de målgruppespecialiserede centre (rådgivningscentre for narkomaner og handicapcentre) eller til Københavns Kommunes centrale job- og aktiveringscenter. Endelig henviser man også gerne til forskellige private institutioner (som krisecentre eller frivilligt baserede anonyme rådgivninger).

Serviceteamet er inddelt i forskellige undergrupper hvor Jon hører til 'nysagsgruppen' inden for 'servicegruppen'. Det betyder at Jon primært beskæftiger sig med nye henvendelser angående kontanthjælp og revalidering. Dette arbejde er karakteriseret ved at være en praktisering af sociallovgivningens arbejdsmarkedsorientering. Jon fortæller at det primære kriterium for vurdering af henvendelser angående hjælp til forsørgelse, er 'arbejdsmarkedsparathed', det vil sige om borgeren har 'andre problemer end ledighed'. Hvis dette ikke er tilfældet visiteres borgeren direkte til job- og aktiveringscenteret, og i de fleste tilfælde overgår sagsansvaret samtidig til centeret. Jon vurderer at omkring en tredjedel af dem der henvender sig, kategoriseres som 'arbejdsmarkedsparate'.

Et tilbagevendende tema i vores samtaler med Jon er om arbejdet i serviceteamet kan betegnes som 'socialt arbejde'. Det er tilsyneladende en kompliceret forståelseskategori for Jon, fordi han på den ene side oplever at hans daglige arbejde handler om at hjælpe folk (socialt og økonomisk) og på den anden side har erfaringer med at kategorien 'socialt arbejde' primært bliver brugt om hjælp af mere psyko-social karakter[6].

At kategorien 'socialt arbejde' er svær at forholde sig til for en serviceteammedarbejder, er ganske forståeligt. Opdelingen mellem serviceteamet og de øvrige team er netop foretaget organisatorisk (og til dels lovgivningsmæssigt) for med Jons ord at

[6] Vi vil gennem specialet udvikle denne distinktive relation i kategorien socialt arbejde mellem på den ene side de indsatsområder som vedrører de økonomiske og materielle forhold for klienterne (de materielt-sociale indsatser), og på den anden side mere samtale- og behandlingsorienterede indsatsområder som vedrører klienternes måde at leve på (de psyko-socale indsatser).

"vi ikke i serviceteamet skal lave lange behandlingsforløb", men derimod såkaldt "glatsagsbehandling" eller "serviceydelser for borgere med ledighed". De kriterier for arbejdets udførelse der værdsættes, er 'hurtighed', 'effektivitet' og 'korrekthed', hvad der for Jon, som for os, konnoterer 'forvaltning' (eller "kommunalt arbejde" som Jon betegner det) frem for 'socialt arbejde'. Yderligere er personalesammensætningen i Jons team kendetegnet ved at andelen af kommunalt uddannede (blandt andet socialformidlere) er forholdsvis stor. Socialformidleruddannelsen er en overbygning på Forvaltningshøjskolen for kommunalt uddannede sagsbehandlere. Uddannelsen er opstået som et ligestillet alternativ til socialrådgiveruddannelsen. Jon understreger at man ikke kan generalisere fra uddannelse til hverken dygtighed eller værdier. Det er ikke desto mindre påfaldende at serviceteamet (i modsætning til fx et børnefamilieteam og et handicapcenter) som netop varetager opgaver der opfattes som mere administrative, har relativt mange kommunalt uddannede ansat. Det kan være med til at forstærke tendensen til at det er andre kriterier for værdsættelse end dem der formidles på Den Sociale Højskole, som oftest sættes i spil i serviceteamet.[7]

Jon refererer flere gange til en såkaldt 'brugerundersøgelse' om klienternes tilfredshed med og efterspørgselskrav til serviceteamets behandling af borgerne som et pejlemærke for hvad der er god service i hans arbejde. Karakteristisk for disse typer af undersøgelser er at de bliver bestilt af en centralforvaltning til at afdække specifikke problemstillinger med dertilhørende bundne spørge- og svarmuligheder. I den pågældende undersøgelse var 'resultatet' at borgerne foretrækker et hurtigt og 'korrekt' afslag på deres henvendelse frem for en langvarig kontakt med forvaltningen – altså helt i overensstemmelse med de vurderingskriterier der vægtes højest i den officielle beskrivelse af serviceteamets arbejdsfunktioner.

Problemet er at Jon i praksis oplever et behov for andet og mere end "effektiv og korrekt sagsbehandling", og også oplever at han kan hjælpe klienterne hvis han "tager deres problemstillinger alvorligt". Det kommer blandt andet til udtryk ved at Jon er opmærksom på at han generelt *opdager* 'problemer' hos flere af sine klienter end visse af de andre sagsbehandlere, og dermed ikke er nær så tilbøjelig til 'hurtigt og effektivt' at sende dem direkte i aktivering.

Denne tilbøjelighed til at inddrage sociale ('behandlingsmæssige') aspekter i sagsbehandlingen udgør imidlertid et praktisk problem idet serviceteamet ikke er normeret (resurse- og tidsmæssigt) til at have længerevarende rådgivnings- og vejledningsforløb. Jon fremhæver flere gange situationer hvor han har formodninger om at en klient har 'andre problemer end ledighed' (fx alkoholisme), men ikke har redskaberne eller kompetencen til at gå videre med sagen. Hvis klienten afviser eventuelle fore-

[7] Det er væsentligt at pointere at vi har valgt ikke at inddrage fortællinger fra kommunalt uddannede sagsbehandlere. Som vi beskriver i afsnittet om vores metodologi, søger vi i stedet at vise forskellige rationaler inden for den samme personalekategori – for at undgå selvfølgelige forklaringer af forskelle med henvisning til forskellige uddannelser. Når vi alligevel perifert inddrager kommunalt uddannede, er det dels fordi etableringen af socialformidleruddannelsen har spillet ind på socialrådgivernes fagkamp og selvforståelse, dels fordi flere af de socialrådgivere vi har været i kontakt med, forstår sig selv som forskellige fra de kommunalt uddannede. Denne selvforståelse siger ikke noget om de kommunalt uddannede som gruppe, men derimod om de forståelseskategorier socialarbejderne (særligt socialrådgiverne) tager i anvendelse for at markere de faglige skillelinjer.

spørgsler om problemer, har Jon kun én mulighed – at visitere vedkommende videre til aktivering uanset om han vurderer at det er hensigtsmæssigt eller ej.

Jon peger på endnu et problem ved de administrativt opdelte enheder, som han kalder "snitfladeproblemer". Effekten af opdelingen er at de personer der henvender sig til serviceteamet, ikke altid passer til de foruddefinerede kategorier for modtagelse af hjælp, selvom Jon vurderer at de har brug for hjælp. Ved henvendelse til serviceteamet sker der som nævnt en afklaring af klientens situation og af hvordan klienten kan kategoriseres. Det fremgår at Jon i denne samtale tager udgangspunkt i klientens konkrete beskrivelse (og eventuelle 'ekspertudtalelser' fra fx læger, psykologer og jurister) og derfra vurderer om klienten er berettiget til at modtage en ydelse eller kan placeres i en given kategori. Jon understreger i flere sammenhænge at det er vigtigt at man som socialarbejder er kreativ i forhold til at passe ikke-placerbare klienter ind i de eksisterende kategorier, så de ikke tabes på gulvet. Den ydmyge formulering "man kan skrive sig ud af meget" kan ses som et eksempel på at Jon i et eller andet omfang tilpasser sine socialfaglige begrundelser i en given sag til sin viden om 'snitfladeproblemerne' i den administrative opdeling. Jon er stolt af sin evne til at benytte de forskellige bestemmelser i lovgivningen til at iværksætte hjælp. Det illustrerer hvordan Jon ser sin socialarbejderrolle som klientens mand *inden for de rammer som sociallovgivningen udgør*. Det er nemlig ikke uvæsentligt at Jon betragter det som selvfølgeligt at det er nogle fast definerede kriterier som udgør betingelserne for at kunne modtage hjælp.

Jons sagskreativitet er nyttig at se i relation til den stramme regulering af det sociale arbejde. Når Jon udfordrer regler og kategorier, er det for at tage hensyn til klienter som han vurderer har behov for hjælp. Tilsvarende beskriver Bourdieu i The Weight of the World nytten af at statens 'venstrehænder' – velfærdsarbejderne – 'bøjer' reglerne for at skabe omsorg og velfærd for statens borgere. Over for dette står statens 'højre hånd' – bureaukraterne eller forvalterne – som udformer og forvalter regler og systemer til styring af blandt andet den sociale indsats. (Bourdieu 1999:181-202;206-212). Detailregulering af omsorgs- og velfærdsområdet (som manualer for i hvor mange minutter ældre borgere har ret til at få redt hår) er et eksempel på hvordan statens 'højre hånd' sætter administrative vurderingskriterier for omsorg og velfærd igennem med begrundelsen at det skaber øget velfærd og retssikkerhed. En sådan regulering begrænser imidlertid 'venstrehændernes' muligheder for at *vurdere* målgruppens behov og handle derefter. Vores pointe er at detailreguleringssystemer snarere fungerer som administrative styringsinstrumenter end som garant for skabelse af velfærd. [8] Når Jon anvender kategorien 'snitfladeproblemer' refererer det til den organisatoriske indretning af det sociale arbejde i forskellige kompetenceområder og i forskellige 'målgruppekasser'. Betegnelsen er tæt knyttet til den bureaukratiske forståelse af det sociale arbejde med detaljerede forskrifter for specifikke områder. At problematisere 'kassernes snitflader', som Jon gør, fordi nogle klienter falder uden for

[8] For mere information om Bourdieus distinktion af statens højre- og venstrehænder se bl.a. Acts of Resistance 1998:1-10, Den maskuline dominans 1998:112-113, og The Weight of The World 1999: særligt afsnittet "Abdication of the State" og fortællingerne "Impossible Mission" og "Double Binds".

eller mellem kasserne, er kun første skridt mod en problematisering af den bureaukratiske kassetænkning i det hele taget.

Samtidig med at Jons arbejde er fast struktureret efter administrative kriterier, oplever Jon at arbejdet i et serviceteam er og bør være 'socialt arbejde'. Da vi besøger Jon på hans arbejdsplads, har han omhyggeligt fundet en sag frem som illustrerer såvel de psyko-sociale problemstillinger som de administrative opgaver i et afklaringsforløb. Han ønsker tilsyneladende at vise os at arbejdet ikke 'bare' er administration af økonomiske ydelser, men også egentligt 'socialt arbejde'. På den måde legitimerer den psyko-sociale dimension i arbejdet for Jon at det er 'godt socialt arbejde' han laver. Jon fortæller at det i socialrådgiverkredse er mere prestigefyldt at lave 'socialt arbejde' end at 'administrere' for eksempel kontanthjælp. Vi fornemmer at denne skelnen er yderst præsent i Jons forestilling om arbejdet, om end han (så vidt rammerne tillader det) praktiserer en kombination. Jon er netop både ansvarlig for klienternes økonomiske og materielle situation og forestår rådgivning, vejledning og visitation i øvrigt.

Skellet mellem materielt-social og psyko-social hjælp kan ses i relation til socialrådgivernes kamp under den tidligere sociallovgivning, bistandsloven, for *også* at yde psyko-social hjælp til klienterne (frem for *alene* at yde støtte omkring de økonomiske forhold). Op gennem 80'erne ændres kravet om at yde helhedsorienteret hjælp imidlertid til et ønske om at adskille administrationen af økonomiske ydelser helt fra det rådgivende og vejledende sociale arbejde. [9] På den måde forandres feltets dominerende værdirationale til fordel for en rent psyko-social forståelse af hvad godt socialt arbejde indebærer. I forlængelse heraf er det ikke mærkeligt at Jon oplever at arbejdet med "almindelige kontanthjælpsmodtagere på et almindeligt lokalcenter" på Den Sociale Højskole "ikke bliver defineret som socialt arbejde". Derimod indeholder for eksempel børnesager og rådgivning hvad 'man' forstår som "sociale problemstillinger". At Jon oplever et behov for at forsvare at det arbejde han laver, også har psyko-sociale dimensioner, er i høj grad forståeligt.

Det fremgår tydeligt af Jons fortælling at han oplever at det praktiske, økonomiske og administrative arbejde også er et vigtigt aspekt af at kunne hjælpe klienterne. Jon giver flere eksempler på hvordan han hjælper klienter med at få hverdagen til at hænge sammen økonomisk og dermed skaber forudsætninger for at klienterne genvinder fodfæstet. For eksempel bevilger Jon tilskud til huslejerestance, eller han hjælper en klient til at få overblik over sin økonomiske situation og eventuelle muligheder for at søge hjælp. I disse eksempler fornemmer vi hvor vigtigt det er at disse 'administrative' opgaver varetages af socialfagligt personale som tager hensyn til klientens situation og behov. Denne form for 'administration' adskiller sig med andre ord væsentligt

[9] 'Helhedsorienteret' er desværre blevet et modeord som bruges i et væld af forskellige betydninger. Som det gerne skulle fremgå, anvender vi begreberne 'helhed' og 'helhedsorienteret' som det at tage hensyn til *klientens hele (samlede) livssituation*, det vil fx sige både til økonomiske, materielle og psyko-sociale forhold. Det adskiller sig fra at forstå 'helhedsorienteret' som orienteret mod 'det hele menneske' – en forståelse som netop ofte anvendes til at fokusere sociale indsatser på psyko-sociale aspekter og i nogle tilfælde på 'hverdagslivet'. Fx tilbyder mange frivillige sociale projekter aktiviteter med henblik på at give arbejdsløse et 'livsindhold' på trods af økonomisk elendighed. 'Helhedsorienteret socialt arbejde' i vores forståelse betyder omvendt at afhjælpe (eller begrænse) såvel økonomisk som psyko-social elendighed. Denne forståelse (rationalet) vil blive udviklet udførligt i historiseringen.

fra beskrivelserne af en mere forvaltningsfaglig praksisform hvor sagsbehandling primært er noget der går hurtigt, er effektivt og har hensynet til de kommunale budgetter højere prioriteret end hensynet til klienterne. Snarere er der tale om en helhedsorienteret socialfaglig forestilling om at de materielle forhold udgør en væsentlig del af det sociale liv. Forskellen på de to rationaler illustreres yderligere af Jons konstatering af at han i princippet kunne afvikle stort set alle sine sager på meget kort tid (hvad han formodentlig ville blive belønnet for ud fra et effektivitetshensyn), men at han vurderer at det ikke ville imødekomme klienternes behov. [10]

I forlængelse heraf er det relevant med en kort opridsning af de modstridende hensyn der søger at øve indflydelse på det sociale arbejde, og de dominansforhold der gør sig gældende. Når Jon påpeger at kontanthjælpsområdet ikke er prestigefyldt blandt socialarbejdere, bliver det synligt at feltet for det sociale arbejde domineres af forestillinger om at 'godt socialt arbejde' beskæftiger sig med psyko-sociale problemstillinger. Samtidig kender vi imidlertid til et modstridende hensyn der sættes igennem som en skærpet detailregulering og styring af feltet for det sociale arbejde. På den måde bliver vi opmærksomme på aktivitetsfeltets relative autonomi.[11] Det som er karakteristisk ved dette relativt autonome felt, er at der er sket en udskillelse af det psyko-sociale hjælpearbejde som selvstændigt element i det sociale arbejde. Udskillelsen er resultat af et tovtrækkeri hvor blandt andet socialrådgivere har stået stærkt og kæmpet for at komme til at varetage de psyko-sociale elementer i det sociale arbejde. Det har haft den betydning at den måde at forstå det sociale arbejde på der vægter psyko-sociale indsatser højt, sætter udsynet for mange socialarbejdere. Blandt andet er denne opfattelse, som Jon påpeger, dominerende på Den Sociale Højskole. Samtidig peger alle forhold imidlertid på at de administrative, regelrette og effektive praksisformer hvis indhold og form typisk ikke er formuleret og bestemt af de berørte socialarbejdere, gennemsyrer de organisatoriske og lovgivningsmæssige forandringsprocesser i feltet for det sociale arbejde. Således forandres rammerne gennem administrative foranstaltninger, og derved forandres også de praksisformer som socialarbejdere sætter igennem i kontakten med klienterne. Som vi vil erfare, understøtter udskillelsen af de psyko-sociale elementer i det sociale arbejde faktisk den dominerende (administrative og kategoriserbare) opfattelse af hvordan det sociale arbejde skal tage sig ud. Den mest sublime form for symbolsk vold lader sig således afsløre.[12]

---

[10] En af de analytiske pointer der er at finde i Pia Elgaards specialerapport om indførelsen af nye lønformer for socialrådgivere (RUC, 2001), er at 'ny løn' helt grundlæggende er resultatorienteret begrundet. Det vil sige at socialrådgivere – og sagsbehandlere generelt – belønnes hvis de er i stand til at eksportere en sag eller et såkaldt 'problem' væk fra deres 'sagsstamme'. Det kan fx opnås ved at ekspedere klienten til arbejdsmarkedet (eller en arbejdsmarkedsrettet foranstaltning), eller ganske enkelt ved at eksportere klienten til en anden kommune.

[11] Det vil sige på at feltet ikke kan forstås isoleret fra forandringer der foregår uden for feltet, men at forandringerne sættes igennem på en særlig måde i feltet for det sociale arbejde. Se afsnittet om vores metodologi for en yderligere uddybning.

[12] 'Symbolsk vold' er Bourdieus begreb for hvordan de dominerende forestillinger bliver til selvfølgeligheder, også for de dominerede. Som i ovenstående tilfælde, benyttes forståelsen til at forklare mekanismerne i at de dominerede bidrager til deres egen undertrykkelse ved at tilpasse deres strategier til deres objektive muligheder – som vel at mærke betinges af de aktuelle magtforhold. Det kan ske til trods for en bevidst strategi om at yde modstand mod undertrykkelsen. I det ovenstående tilfælde

Som allerede nævnt forholder Jon sig primært til den aktuelle sociallovgivning som en ramme for sit arbejde. Lovgivningen indeholder nogle kriterier og kategorier som Jon tager i anvendelse og udfordrer i mødet med klienten. Vores forståelse af sociallovgivningen adskiller sig dermed meget fra Jons, idet vi primært har beskæftiget os med de forringelser af klienternes rettigheder og indskrænkningen i lovens personkreds der er blevet gennemført siden bistandsloven. Forskellen bliver meget synlig i interviewet da emnet kommer på banen, og vi sidder med et slet skjult ønske om at Jon kritiserer blandt andet tvangselementer og tildelingskriterier i de gældende sociale love (aktivloven og serviceloven). Vores forventning er blandt andet afstedkommet af vores indledende samtaler med Jon. Vi har fornemmet at der er elementer ved lovgivningen som ikke harmonerer med Jons opfattelse af godt socialt arbejde, og selvom Jon ikke eksplicit har kritiseret loven har vi en forestilling om at med de 'rigtige' spørgsmål vil han gøre det. Men i mødet med vores spørgsmål optræder Jon som lovens forsvarer ved faktuelt at henvise til at sådan er det nu engang. I situationen må vi i stedet blotlægge vores egne forudsætninger for at kritisere lovgivningen og det udvikler sig til en interessant diskussion.

Jon undrer sig for eksempel over at nogle borgere mener de har *ret* til hjælp (det gælder for eksempel kontanthjælp og hjælp til at finde en bolig) og understreger at der er nogle klare kriterier der skal være opfyldt før man er berettiget til hjælp. Til gengæld er Jon meget fokuseret på at hvis 'problemerne' er store nok, så kan han næsten altid finde en paragraf der kan imødekomme klientens behov. Forskellen på disse borgeres ifølge Jon misforståede opfattelse af lovens retsprincipper og Jons egen forståelse illustrerer forskellen på bistandslovens universelle tildelingskriterium og de gældende socialloves primære kriterium: at det er den enkeltes ansvar at klare sig selv. Jon har helt ret i at den gældende sociallovgivning ikke er universel. Og muligheden for at det *kunne* være anderledes er simpelt hen ikke *relevant* for Jon selvom han (hårdt presset) godt kan komme i tanke om nogle "kedelige eksempler" hvor "almindelige mennesker" falder uden for kriterierne. Det interessante er i denne sammenhæng ikke at Jon 'indrømmer' at det er tilfældet, men derimod at de rammer der udgøres af blandt andet lovgivningen i praksis i høj grad sætter udsynet for socialarbejderens faglighed.

Som beskrevet er Jons tilgang til det sociale arbejde i høj grad klientorienteret, men den er det eksplicit inden for nogle satte betingelser. Interviewets sidste afsnit illustrerer mere præcist værdiorienteringen i betingelserne og dermed i den praksisform Jons arbejde kommer til at repræsentere. Jon fortæller om en klient der beder om hjælp til at finde en bolig, men bliver afvist fordi vedkommende ikke har 'problemer' nok. Jon kan og vil ikke *med udgangspunkt i kriterierne* forklare 'hvor mange problemer' der skal til for at opfylde kriterierne for at få en bolig. Som tidligere beskrevet søger Jon i stedet at tage udgangspunkt i den konkrete klients individuelle situation og på den baggrund vurdere om kriterierne er opfyldt. Vurderingen (eller skønnet) er, som Jon også understreger det flere gange i vores samtaler med ham, helt individuel, *sam-*

---

søger socialarbejderne at udnytte det objektive handlerum i egne og i klienternes interesser, men de bidrager alligevel til at forstærke de aktuelle magtforhold. Begrebets betydning og anvendelse uddybes yderligere i afsnittet om vores metodologi.

tidig med at den refererer til et sæt af fast definerede (men ikke formulerbare) kriterier og betingelser.

I det individualiserede skøn anvender Jon sine socialfaglige vurderingskriterier til at udfordre regler og kategorier og tage udgangspunkt i klienternes situation og behov. Men ved at se klienterne isoleret ser han bort fra de forhold som klienterne faktisk har til fælles – nemlig at de og deres forestillinger ligger under for og domineres af de officielle skillelinjer, slet og ret i kraft af at de befinder sig i en situation hvor de er afhængige af offentlig hjælp. Skillelinjer som for eksempel afgør at nogle bestemte kriterier skal være opfyldt for at man er *berettiget* til en bolig eller til at modtage en økonomisk ydelse. Men også skillelinjer som gør at klienterne føler sig mindre værd fordi de for eksempel er arbejdsløse. Klienternes betingelser og kollektive interesser trænges i baggrunden til fordel for et sæt mere forvaltningsfaglige kriterier der primært orienterer sig efter at socialt arbejde er individualiseret administration af socialovgivningen.

Da vi har foretaget interviewet med Jon, vender han på et senere tidspunkt tilbage til spørgsmålet om hvad der ligger i kategorien og praksisformen 'socialt arbejde'. Jon forklarer at han er kommet frem til at det nok handler om at adskille 'socialt arbejde' fra 'kommunalt arbejde', hvor førstnævnte er baseret på at tilgodese klienternes behov, og sidstnævnte er baseret på fast definerede kriterier, kategorier og regler. Der er altså en klar parallel til vores adskillelse mellem socialfaglig og forvaltningsfaglig orientering i arbejdet. Men Jon kommer til en anden konklusion end vi gør. Jon fortæller om et nyligt eksempel hvor han kun kunne sende klienten videre i systemet selvom han virkelig syntes vedkommende burde hjælpes nu og her. Han konkluderer derfor at han nok ikke har kompetence til at udføre 'socialt arbejde', men kun kan udføre 'kommunalt arbejde'. Det vi ønsker at gøre opmærksom på, er at Jon i høj grad har mulighed for at udføre socialt arbejde, og at han også gør det og endda i en vis udstrækning orienterer sig efter sine klienters situation og behov i dette arbejde.

Trods de fast definerede kriterier, kategorier og regler er det altså muligt at tilføre det sociale arbejde en værdiorientering som er klientorienteret – selvom det i mange tilfælde kræver at man tør udfordre de dominerende forståelser.

MED EN SOCIALRÅDGIVER I ET KONTANTHJÆLPSAFSNIT 21

DET KAN TAGE TID OG GØRE AT ENS SAGSSTAMME BLIVER STØRRE 21

Syn på socialarbejderen
- *det aftaler du bare med din gruppe* *21*
- *jeg ved ikke hvor korrekt jeg er som tillidsmand* *22*
- *det er vigtigt at man kan snakke med folk* *22*

Syn på socialt arbejde og klienterne
- *kontanthjælpsområdet er ikke prestigefyldt* *23*
- *alle mennesker er jo ikke så kasseopdelte* *24*
- *godt socialt arbejde hænger sammen med at man tager folks problemer alvorligt* *25*
- *så er jeg bare praktisk gris* *26*
- *det min samvittighed der gør at jeg tit bliver der lidt længere* *27*

Praktisering af socialt arbejde, underlagt nogle betingelser
- *man skal passe sin aktivering for at kunne opnå ydelsen* *27*
- *der er nogle betingelser der skal være opfyldt* *28*
- *der har jeg nogle kedelige eksempler* *30*
- *et sammensurium af begivenheder der gør at man begynder at opfylde kriterierne* *30*

med en socialrådgiver i et kontanthjælpsafsnit

interview af Tommy Dalegaard Madsen og Bodil Øster

det kan tage tid og gøre at ens sagsstamme bliver større

Jeg havde egentlig et spørgsmål om hvordan det var gået i torsdags før alt muligt andet. Du var til fagforeningsmøde.

Jon Ja. Jeg fik lidt kolde fødder over det.

Er det rigtigt?

Jon Ja. Det var en stor historie. Der var orientering om den ny overenskomst. Vi skulle snakke løn og der var generel orientering om hvad bestyrelsen har arbejdet med. Det kom i høj grad til at handle om løn og om hvad der er kommet ud af overenskomsten. Det er en stor historie. Lønforhandlingerne skal lægges ud lokalt. Det er de nogle steder, og resten af stederne skal følge trop. Det vil sige at det er mig der skal stå for det.

Det betyder at det er tillidsmanden lokalt som skal forhandle løn på kollegaernes vegne?

Jon Ja. Og lige pludselig fandt vi ud af at der var mange ansatte. Jeg havde ikke helt overvejet hvor meget arbejde der var i det. Vi havde prøvet at tælle os frem til hvor mange vi var. Hende der er blevet suppleant, er også helt ny. Vi havde lige nået at stikke hovederne sammen fem minutter inden mødet og prøvet at regne ud hvor mange vi var. "Det gik nok." Lige indtil de kom med deres lister. Vi havde overset en del medarbejdere plus at der cirka er fem nye der er blevet ansat i sommer. [...] Jeg havde hele tiden tænkt det går nok, vi er ikke så mange. Men vi er i hvert fald dobbelt så mange som jeg havde tænkt vi var.

det aftaler du bare med din gruppe

Var det fordi du ikke havde regnet med at det var for de andre afdelinger?

Jon Nej, det var vel fordi jeg ikke var helt klar over hvor mange der var i børnefamilieteamet og i voksenteamet. [..] De begyndte at snakke om at det var mange, og det kunne være at de skulle indgå i nogle forhandlinger om at jeg skulle fritages for nogle arbejdsopgaver, så jeg kunne passe det. Det er bare noget der overhovedet ikke spiller derude.

Det tror du ikke du får lov til?

Jon Jeg skal jo have lov til det. Min leder vil også sige "selvfølgelig skal du det, men det er en medstyrende gruppe så det aftaler du bare med din gruppe". Det er problemet. Vi er flere forskellige faggrupper i den undergruppe jeg sidder i, så der kan jeg ikke få den fulde opbakning. Halvdelen af dem siger bare: "God fornøjelse! Hvorfor skulle vi rende hurtigere for at du skulle løse de opgaver?"

Hvis fagforeningen vil forhandle det hjem for dig, må det betyde at jeres gruppe på en eller anden måde bliver opnormeret. Det må vel være konsekvensen?

Jon Det kommer an på hvor godt de kan forhandle, for der er ikke nogen aftale om at der er nogen der skal frikøbes. Med mindre der måske var 100, og man kan sige at det er så stort at der skal man have ekstra tid.

Men en lønforhandling for 26 medarbejdere en gang om året, det er da rimelig meget...

Jon Ja. Jeg får også fri til at lave det jeg skal lave, men sådan hænger verden bare ikke sammen. Ifølge overenskomsten skal der være tid til det når man er tillidsmand. Problemet er at mine andre opgaver ikke sover fordi jeg laver noget andet. Og jeg kan få problemer med at få opbakning fra mine kollegaer. De vil sige, "hvorfor er han her aldrig?" eller "hvorfor har han næsten ikke nogen sager" eller "hvorfor deltager han ikke i andre opgaver og løfter som team?" Det er deri problemet kan ligge for man er ikke frikøbt på den måde at vi kan ansætte andre. Så skulle de lave en helt exceptionel aftale for os, og det tror jeg ikke de gør.

[...]

jeg ved ikke hvor korrekt jeg er som tillidsmand

Det må være meget spændende. Der ligger et meget godt indflydelsespotentiale, gør der ikke? Vel ikke bare på de andres løn, men sådan i det hele taget?

Jon Jo, det tror jeg. Jeg synes det er spændende, og det har jeg altid syntes. Jeg kan godt lide at have indflydelse. Mit problem er at jeg ikke ved hvor korrekt jeg er som tillidsmand. Jeg har det sådan at det er min arbejdsplads, og den vil jeg godt gå op i, og jeg vil også godt gå op i nogle ordnede forhold. Men samtidig er det også min arbejdsplads, og jeg vil godt have tingene til at fungere. Jeg kan godt lide at man kan være smidig og lave nogle smidige løsninger. Jeg er ikke helt sikker på om det helt harmonerer med at holde alle faner højt. Det er nogle personlige etiske overvejelser i forhold til om jeg synes man kan det og tjene medlemmerne. Jeg har sagt til dem at nu må jeg se om det er foreneligt.

Hænger det sammen med nogle af de ting vi snakkede om i forhold til hvad socialfaglige kvalifikationer er og hvad socialt arbejde er? Eller hænger det sammen med et pragmatisk hensyn til smidighed?

Jon Jeg tror mere nummer to. Men jeg er ikke sikker på at man kan skille det ad. Hvis vi skal vurdere i forhold til lønforhandlinger, så skal man vurdere socialfaglige kvalifikationer og andre kompetencer. Det vil nok få indflydelse. Jeg ved ikke helt. Der er nogle ting man må slå på i en lønforhandling, nogle bestemte kurser man har fulgt, eller kvalifikationer eller erfaring man har. Men det alene gør jo ikke nødvendigvis én til en god socialarbejder.

det er vigtigt at man kan snakke med folk

Kan du uddybe det? Det har vi snakket lidt om tidligere.

Jon Ja. Jeg tror at hvis vi snakker socialt arbejde, så ligger det i høj grad på personlige kompetencer.

Personlige kompetencer forstået som noget der er..?

Jon Bløde værdier. [...] Der er nogen der kan det, og der er andre der ikke kan det. Der er nogen som kan komme ind fra gaden og kan snakke med folk og være åbne, rummelige, kreative og problemløsende stort set uden socialfaglig baggrund. Der er andre der har fulgt et hav af kurser og har stor erfaring, men som på baggrund af personlige værdier ikke kan finde ud af at tale ordentligt til folk, eller ikke har den samme gennemslagskraft. Men derfor kan man jo godt sige at der er nogle basale ting som skal være i orden og som man skal have løn efter. Uanset om man taler dårligt til folk, er det ret relevant at man kan lovgivningen. Det nytter ikke at man kan sidde

og snakke med folk i timevis, hvis man ikke kan træffe en korrekt afgørelse. Det er sat på spidsen. I forbindelse med det kompetente serviceteam vi har lavet, har der været lavet en brugerundersøgelse. Der pegede borgerne på at i god socialbehandling lagde de vægt på en hurtig, god og effektiv sagsbehandling. De gik mindre op i det personlige møde med sagsbehandleren.

Er det også den oplevelse du selv har af hvad det er der gør klienten glad? Er det den gode relation til ham eller er det at du reagerer hurtigt?

Jon Det kommer an på hvad det er for nogle afgørelser vi skal træffe. Det er meget individuelt. Det her er målt op i forhold til at vi er et serviceteam, og at det er serviceydelser vi laver. På den måde kommer en god, effektiv og korrekt sagsbehandling i højsædet frem for de lange forløb. Teknisk set siger man at de lange forløb ligger et andet sted. Den lange sociale behandling vil ifølge bogen typisk ligge i voksenteamet. Vi er mere for folk der kommer ind fra gaden og søger om noget. Det skal være klappet og klart. Vi overholder svartidsfristerne og lovgivningen, og de får et korrekt svar. De borgere der blev spurgt, satte større pris på at de fik en hurtig og korrekt afgørelse frem for at vi var søde. Dem der havde fået afslag var også tilfredse. De sagde: "Det var en god behandling jeg fik. Det svar jeg fik var et afslag, men det var et svar, det gik hurtigt og det var præcist og korrekt."

Når jeg spørger til din egen oplevelse af det, er det fordi du tidligere har fortalt at der er forskel på hvad for en sagsbehandler man er – hvor meget man opdager hvis problemet går ud over det som de [klienterne] har henvendt sig om. Det var mit indtryk at der også var andre ting du mente gjorde sagsbehandlingen god, end kort behandlingstid?

Jon Ja. Det mener jeg selvfølgelig også der er. Det er vigtigt at man kan snakke ordentligt med folk, at man kan skabe nogle rammer og noget tillid, så man kan være med til at afdække nogle af de andre problemer. Hvis man kører regelret, lovmæssigt og kun koncentrerer sig om det, så kan det være vi udelukker lysten fra borgerens side til at fortælle noget mere. De tænker "hold da kæft en maskine jeg er kommet ind til her." Men jeg kan ikke sige om det er tilfældet. Nogle gange sidder vi med nogle faglige formodninger om at der kan være andre problemer, men vi kan ikke komme videre med det. Hvis folk ikke vil svare på det vi spørger om, eller benægter alkoholforbrug for eksempel. Det kan være med til at gøre et forløb lidt mystisk, hvis det foregår i serviceteamet. Nogle gange kan vi ikke komme videre og så ryger de i aktivering. De bliver måske tilbagevisiteret på et senere tidspunkt fordi det viser sig at det her alkoholforbrug eller -misbrug var meget stort. De har ikke kunnet passe tingene. Så kan man starte forfra.

[...]

kontanthjælpsområdet er ikke prestigefyldt

Sidst vi mødtes, sagde du at du oplever at kontanthjælpsområdet har lavere prestige end andre områder. Kan du prøve at uddybe hvordan du oplever det?

Jon Konkret starter det under uddannelsen. Det er ikke et prioriteret område. Der bliver ikke undervist i et tema om kontanthjælp. Vi bliver undervist i paragrafferne og tildelingen, men det er børnefamilietemaer, etniske minoriteter og voksne med særlige behov man arbejder med. Det er ikke almin-

delige kontanthjælpsmodtagere på et almindeligt lokalcenter der er i fokus. Men almindelige kontanthjælpsmodtagere på et almindeligt lokalcenter er nok heller ikke der man vil lægge en indsats for socialt arbejde. Den indsats vil jo være arbejdsmarkedsrettet eller rettet mod at hjælpe dem til uddannelse. Det bliver ikke defineret i lærebøgerne som socialt arbejde. Der skal man ind i nogle sociale problemstillinger, og det vil oftest være i forbindelse med børnesager, voksne og rådgivning. [...] Kontanthjælpsområdet generelt er ikke prestigefyldt. Groft generaliseret har alle en opfattelse af hvad det vil sige at være på et bistandskontor. Hvad det er for nogle typer. Der bliver smækket med dørene, og bølgerne går højt nogle gange. Det er der nogle der på forhånd ikke har lyst til at være med i. Mange af de rådgivere som fremtræder i medierne eller som i høj grad har præget billedet, har ikke siddet med de områder. Det har været mere personlig rådgivning i forhold til unge med problemer. Mødrehjælpen og andre store institutioner har været med til at tegne billedet af socialt arbejde for nogle bestemte grupper. Det tror jeg i høj grad har været medvirkende til at kontanthjælpsområdet nedvurderes. [..]

alle mennesker er jo ikke så kasseopdelte

Jeg opfatter det som om der er sket en psykologisering af forståelsen af det sociale arbejde på bekostning af en form for materialitetsforståelse. Hvor man måske i et tidligt stadie af et veludviklet socialsystem har kæmpet mere for nogle sociale udjævninger, har man i de sidste 20 år psykologiseret forståelsen af det sociale arbejde. Er det den vej det peger?

Jon Det vil jeg tro. Man kan diskutere om det er rigtigt eller forkert, men hvis jeg slår op i Sommerfuglerapporten [Københavns Kommunes beskrivelse af teamstrukturen eller 'den brugerrettede forvaltning'] og læser hvad det er for nogle hovedopgaver man laver i serviceteamet, så er det primært serviceydelser for borgere med ledighed som hovedproblem. Både i lovgivningen og politisk er det bestemt at der skal man ikke spørge dybere end hvad nødvendigt er. Det er det der hedder glatsagsbehandling. Det er et politisk vink med en vognstang om at det er opdelt. Der er ingen tvivl om at vi ikke i serviceteamet skal lave lange behandlingsforløb. De forløb er målgruppe- og resursemæssigt placeret et andet sted. Problemet er bare at alle mennesker er ikke så kasseopdelte når de træder ind ad døren. Derfor laver vi ofte det arbejde.

Det er vel også stadigvæk jer der visiterer til de andre team. Hvordan foregår det, hvis man ikke skal spørge dybere end til ledighed? Hvordan ender man så med at få en klient flyttet over i et voksenteam?

Jon Det gør man på baggrund af dokumentation i sagen. Det kan være på baggrund af lægelig dokumentation eller på baggrund af mislykkede aktiveringsforløb eller andre arbejdsmarkedsrettede foranstaltninger. Vi får dokumentation fra de steder vi har haft dem ude i. Dokumentationen kan for eksempel vise at de ikke er i stand til den slags aktivering på baggrund af de og de problemer. Efterhånden kan man begynde at tegne et billede af at denne person har andre problemer end ledighed. Der er behov for en 'tværfaglig specialiseret indsats' som det hedder. Man kan måske nå helt frem til hvad det er for en særlig indsats der er behov for, af sociale eller lægelige årsager.

Når du siger at du nogle gange får øje på mere end andre, er det så det du får øje på? At der kan være noget der skal køres en sag på et andet sted?

Jon Det kunne det godt være. Men det er tit formodninger.

Det du får øje på? Det forstår jeg ikke.

Jon Ja. Det er en formodning jeg har når jeg har en borger til samtale. Man kan godt have en person som er blevet fyret fra sit arbejde på grund af manglende arbejde ifølge opsigelsen. Han er fuldstændig vind og skæv og rød i hele hovedet og lugter af alkohol. Så kan man spørge til det, konfrontere med det man ser og det kan de måske benægte. Eller man kan sige: "Du kommer fra et arbejdsmarked, du er blevet fyret på baggrund af manglende arbejde. Du skal i aktivering. Du er ledig. Nå ja, du har ikke betalt din husleje i en kortere periode, men det kan jo ske for selv den bedste" og så af sted med ham.

[...]

godt socialt arbejde hænger sammen med at man tager folks problemer alvorligt

Jeg har set en socialchef udtale om de forskellige forvaltningsområder at det er paradoksalt at socialcheferne har det største resortområde, hvad der normalt er prestigefyldt, men fordi det er det sociale område, skal man bøje nakken. Så betyder det at man har en baghave med store sociale problemer.

Jon Sådan ville jeg ikke sige det.

Hvordan ville du sige det?

Jon Det kan være at man var de bedste på området, fordi man gjorde en aktiv og målrettet indsats og havde fat i folk.

De bedste i forhold til...?

Jon Det kommer selvfølgelig an på ens sociale indgangsvinkel. Jeg synes at godt socialt arbejde hænger sammen med at man tager folks problemer alvorligt og prøver at gøre noget ved dem – motiverer, men også skubber på nogle gange. Det kan tage tid og gøre at ens sagsstamme bliver større. Man kan også vælge Farummodellen og sige at vi ikke har nogen kontanthjælpsmodtagere, for vi spytter hele lortet ud med løntilskud som kommunen betaler. Så kan man måle det mod nabokommunen og sige at vi gør et pissegodt stykke arbejde heroppe. Men det er kommunen der betaler alligevel, så hedder det bare ikke kontanthjælp. Hvis jeg gør det fuldstændig overdrevet, kunne jeg næsten bringe min sagsstamme ned på nul i løbet af ingen tid. Det kan jeg ikke fordi jeg bliver ved med at tage nye sager, men hvis jeg satte den på pause et øjeblik, kunne jeg gøre dem til nul på ingen tid.

Så kunne du få afviklet dem eller få kørt dem videre i systemet, sådan så de ikke figurerede hos dig? (Ja.) *Og hvorfor er det du ikke gør det?*

Jon Jeg ville nok få dem mangfoldigt tilbage igen. Der bliver målt og vejet meget på effekten af for eksempel aktivering og af hvor meget de gør på aktiveringsstederne. Hvor stor en succesrate de har. Vi bliver nogle gange målt på hvor mange vi henviser dertil, og hvorfor vi ikke henviser resten. Det er meget farlige måleparametre, for jeg kunne bare henvise alle mine til aktivering. Skide højt og flot på om de sagde de havde ondt i knæ eller ryg. Det kunne være min løsning. Jeg kunne oversende alle sagerne og måneden efter få hele lortet retur fordi de sagde, "det går altså ikke". Man kunne godt vælge det som en strategi på et center.

Hvis det var det man ville. [...] Jeg synes man skal måle på kvaliteten af den kontakt der er, hvis man skal måle på noget. Lige så vel som du kan afvikle de fleste af dine sager, kan du også have opfølgning i dem lige så tit det skulle være. Det kommer an på hvordan man vægter resurserne. Jeg synes det er mere afgørende at prøve at måle kvaliteten af den kontakt der er. Det er til gengæld rigtig svært at måle. [...]

så er jeg bare praktisk gris

Hvem er de andre spillere på området? Er det de frivillige som har vind i sejlene for eksempel? [..]

Jon Det er meget forskelligt hvad vi bruger. Jeg har nogle unge som stadig har tilknyttet ungdomsvejledere og støtte-/kontaktpersoner. Det man kan få tildelt, kan være forskelligt, en politibetjent eller andre. Der er nogen hvor jeg ved at de har en bedre kontakt med den person. Så jeg er bare praktisk gris, på økonomi for eksempel, og på at forvalte en ansøgning om boligtilskud. Praktiske ting i forhold til det arbejde som den person gør med den unge. Det kan også være andre offentlige institutioner, som hospitaler eller distriktspsykiatrisk center, hvor det er helt fint at de har kontakten, og jeg er indtil videre back up eller praktisk gris. Vi har en masse med for eksempel krisecentre. Det er selvfølgelig svært at være primærperson for en der er placeret i Nordjylland. Vi kan godt tage derhen, men det er fint at de rådgivere eller pædagoger der er der, tager sig af arbejdet med personen. Jeg koncentrerer mig om økonomi og indstilling til boliger og så videre.

I den forbindelse har I vel også sagsansvaret? [..]

Jon Ja. Det har vi næsten altid, når de er private. Når vi begynder at åbne for kassen i forbindelse med kontanthjælp eller et krisecenter, så er det os der har opfølgningspligt og er ansvarlige for at udarbejde handleplaner. Vi er sagsansvarlige, men jeg synes vi bruger sund fornuft. Hvis folk er placeret på et krisecenter i Nordjylland, så overlader vi det til pædagogerne deroppe at snakke med dem om de oplevelser de har været igennem og de ting. Selvfølgelig tager vi også en snak, men jeg gør mig ikke de store forhåbninger om at det er der jeg gør en forskel. Det kan godt være at jeg er med til det når jeg siger "skulle vi ikke finde et sted deroppe" eller "nu går det for vidt med de ansøgninger". Eller hvis de har været der længe nok sige "hvad med arbejde?" eller "hvad med uddannelse?" [..]

Nogle gange er det bare vigtigt at der er nogen der kan tage ansvar for ens situation, administrativt, praktisk og økonomisk.

Jon Det er jeg enig med dig i. Problemet er nogen gange at vi kan have svært ved at nå at lave det arbejde qua de målgrupper vi arbejder med. Det ligger ikke til os. Vi har ikke de fornødne resurser til det.

Nå at lave hvad for noget arbejde? Det praktiske eller rådgivning ud over det?

Jon Det praktiske kan vi som regel nå. Opfølgningen på højskolen kan være svært for os at nå. Der står ikke nogen steder at vi ikke må tage derhen. Vi får også lov til det, men vores kalender er i snit booket mellem 3 og 4 uger frem i tiden. Det gør meget ondt i vores dagligdag at rive en hel dag ud for at skulle tage et sted hen. Det kan sagtens lade sig gøre, det skal bare planlægges. Tit skal det planlægges i så god tid i forvejen at det ikke kan lade sig

gøre. Meget af det vi sidder med, er akut. Det er som regel i starten der skal handles, og ikke tre måneder efter. Vores sager har det med at prioritere sig selv når det er akutte visitationer. Dem der presser sig på, bliver man nødt til at handle i. Det bliver på bekostning af noget andet. [...]

det er min samvittighed der gør at jeg tit bliver der lidt længere

Jon Jeg har hele tiden nogle sager rundt i huset, hos lægekonsulenten, til afklaring af et eller andet og så videre. Der er perioder hvor de kommer tilbage på samme tid med afgørelser der skal træffes. Jeg har fem pensionsafslag og tre indstillinger til pension jeg skal lave i morgen. Pension er normalt ikke vores område. Men det har været en ny sag som kommer helt udefra. Så bliver vi nødt til afklare det. De tager tid, og de er kommet lige oven i hinanden. Det ser sort ud. Sådan fem sager kan fylde helt vildt meget. Jeg har haft en i dag som har afsluttet skole og er gravid og skal have et års barsel. Hun fylder ikke noget. Hun er lovligt fraværende fra arbejdsmarkedet og skal føde snart, så der er ikke noget i hende. Generelt er der for mange sager. [..]

Er det et stort arbejdspres at være socialrådgiver?

Jon Det kommer an på hvor man sidder henne.

Hvis nu man sidder der hvor du sidder nu? [..]

Jon Det er et rimelig pres.

Du har nævnt for os at der var lidt overarbejde i starten. Så har du fundet en rytme i det, arbejder lidt længere nogle dage og kommer lidt senere om morgenen så det passer. Så du har ikke for mange timer?

Jon Jeg har overskud på min flex hvis vi skal sige det på den måde. [..] Jeg dyrker det ikke så meget. Det er en personlig holdning jeg har. Jeg går aldrig op i om jeg er der fem minutter før eller fem minutter efter. Det er mere om det passer, og om jeg synes at jeg er færdig. Nogle gange kan det være problematisk i forhold til at vi sidder med akutte sager. Nogle gange kan jeg ikke bare gå hjem. Det er meget sjældent vi er tvunget af en sags karakter til at blive længere. Det er min samvittighed der gør at jeg tit bliver der lidt længere.

Af samvittighed over for klienten?

Jon Ja. Vi laver meget med at iværksætte udbetaling af penge. Hvis det er op til helligdage eller weekender og jeg har nogen til samtale, bestræber jeg mig på at få gjort dem færdige, så de kan nå at have nogle penge. Udbetalingssystemet tager fire dage. Der er ikke nogen der siger at vi skal gøre det. Ekspeditionstiden må være op til tre uger. Det er mere personligt.

[...]

man skal passe sin aktivering for at kunne opnå ydelsen

Har du nogen sinde været ude for at stoppe kontanthjælpen?

Jon Ja, masser af gange.

Hvordan har du det med det?

Jon Det er ok. [..] Det er som regel på baggrund af udeblivelser fra aktivering.

Er det en regel at når de udebliver fra aktivering så stopper kontanthjælpen, eller laver du en personlig, individuel vurdering af deres situation? [Jon bekræfter] Hvad skal der så til for at du stopper kontanthjælpen?

Jon Det er lidt svært. Hvis man er henvist til aktivering på baggrund af ledighed, så skal man passe sin aktivering for at opnå ydelsen. Hvis folk ikke passer det, er de ikke berettiget til ydelsen. I nogle tilfælde kan man trække i hjælpen med op til 30% ved udeblivelse. Det kan man gøre brug af. Hvis de udebliver og ikke giver lyd fra sig, så stopper man den.

Du ringer ikke til dem først og siger, "hvorfor har du ikke været der?"?

Jon Jo, så vidt det er muligt. Hvis jeg kan få fat i folk, gør jeg. Ellers skal vi skrive til dem. De skal have det at vide.

Som advarsel eller som "nu er det sket"?

Jon Svaret kan for eksempel lyde: "på baggrund af udeblivelse skal det meddeles at din kontanthjælp er bragt til ophør." Der skal være en klagevejledning med for det er en afgørelse. Det er en afgørelse at starte hjælpen, at stoppe den og at trække i hjælpen. Det skal de tilskrives om. Jeg har ikke så mange af dem. Dem som er i aktivering, er i jobcenteret.

Du havde nogen alligevel, sagde du?

Jon Ja. Der er nogen som er derinde på nogle særlige vilkår, hvor de [jobcenteret] ikke vil have udbetalingsansvar. Folk uden adresser vil de heller ikke have derind, for de kan ikke stoppe og starte hjælpen for dem og skrive til dem om kurser. Hvis det er nogen som har interesse for det og kan passe aktiveringen, kan de godt komme i aktivering alligevel, men så bliver sagen hos os. Det sker ikke så tit for når de ikke kan sendes [til jobcenteret], er det typisk fordi der er andre problemer. Det kan være boligproblemer eller noget vi skal have afklaret. Nogen er ukendte af systemet eller er pludselig dukket op igen. For nogen skal vi have afklaret at klienten overhovedet opholder sig her i kommunen. Nogen gange siger man at klienten må møde i aktivering, så vi har lidt styr på vedkommende. Det er sjældent at vi... Nej, det er ikke sjældent at vi stopper hjælpen hvis de udebliver, men så er de måske udeblevet af en årsag der gør at vi ikke trækker i hjælpen.

Hvordan finder I ud af at de er udeblevet på grund af et eller andet?

Jon Det får vi meddelelse om. Hvis de er henvist til aktivering, får vi meddelelse om at nu er de afsluttet, fordi de er udeblevet, eller på grund af at de ikke skønnes aktiveringsparate. Det kan være fordi de ikke kan passe det, eller fordi de har dårlig ryg. Så har vi en boligløs, måske lettere psykisk syg, som ikke er i behandling. Dem kan vi sjældent henvise til særlig meget. Man laver nogle aftaler om et eller andet og så må de komme igen. Jeg orienterer dem som regel fra start af og siger "hvis det er problemet, må du gøre det, eller du kan kigge bolig der, men du får kun hjælp en måned, så må du rette henvendelse igen. Jeg vil vide hvad du laver". Kommer tilbage, har stadig ikke fundet nogen bolig og det går lidt bedre, "ok, du er stadig i live, du er stadig her i kommunen" og så kører man videre. Der bruger man tit stop og start til at få fat i folk. [...]

der er nogle betingelser der skal være opfyldt

Jon Personligt synes jeg i store træk lovgivningen er udmærket. Det er klart at der er nogle personer som falder igennem, som ikke er omfattet af loven, og som alligevel har noget med os at gøre. For eksempel studerende. De er ikke omfattet af loven med mindre

de bliver udsat for nogle sociale begivenheder og ikke studerer længere. De kan også søge hjælp i særlige tilfælde. Men der er nogen der kommer i klemme. Også nogen som er i A-kasse-regi. Men hvis det bliver – nu må I ikke misforstå mig – alvorligt nok, så er de omfattet.

Jeg synes ikke der er så meget at misforstå. Den forforståelse jeg sidder med, er at lovgivningen er relativ restriktiv for om man kan blive omfattet. Vi har ikke en generøs lovgivning.

Jon Det ved jeg nu ikke.

Det er mit udgangspunkt. Der kunne den måske være mere generøs.

Jon Det kunne den sagtens. Det kommer også an på hvad man lægger i generøs. Jeg vil godt diskutere takster. Jeg synes de er for lave. Jeg synes også indimellem at der bliver sat rimelig hårde grænser for hvornår man er omfattet. Men det er ikke mange der falder helt igennem. Jeg synes faktisk den er udmærket. Man kan selvfølgelig diskutere om alle skulle være omfattet, om det skulle være en ret frem for nogle betingelser man skal opfylde. Jeg tror der er en generel misforståelse i befolkningen om kontanthjælpsområdet og meget af den lovgivning vi arbejder med. Folk har glemt at der er nogle betingelser der skal være opfyldt. Den går mere på, "jeg har betalt skat, så jeg har ret til…" eller "alle har ret til kontanthjælp". Der er nogen der bliver overraskede over at der faktisk er tre ting du skal opfylde før du er berettiget. Mange har en forståelse af at det kan man altid få. Det er for alle. Og det er det ikke. Man har pligt til at klare sig selv. Har man så været ude for nogle ændringer i sine forhold der gør at man ikke kan, så opfylder man måske betingelserne for at få kontanthjælp. Det giver en masse misforståelser nogle gange. For eksempel at vi giver afslag på kontanthjælp på baggrund af formue eller på baggrund af at ægtefællen tjener for meget. Det virker uforståeligt på nogen. I nogle særlige tilfælde støder man på nogle huller, at der er nogen der falder igennem. Men i store træk synes jeg lovgivningen er rimelig generøs. Jeg kan ikke lide det ord, for jeg ved ikke hvad der ligger i det. Men der er i hvert fald ikke meget der ikke kan lade sig gøre hvis betingelserne er til stede.

Og hvis man har en god sagsbehandler?

Jon Ja. Men der er fandeme vide muligheder. Nogle gange skal man lidt langt ud. Og der skal selvfølgelig være nogle forhold der begrunder det.

Der hvor jeg lægger vægten, er på at forholdene er prædefinerede i lovgivningen og i vejledningen. Fortolkningsmulighederne er relativt begrænsede.

Jon [Tøvende] Ja. Det kan man sige om en masse almindelige mennesker. En masse helt almindelige mennesker falder uden for en masse ting.

Jeg kan huske vi snakkede om det med ydelsen af kontanthjælp i forhold til det sociale arbejde. Det er mit indtryk at bevillingen af kontanthjælp i høj grad afgøres ud fra et afkrydsningsskema: Opfylder du de her punkter? [Jon bekræfter] Det er nogle krav som er defineret et andet sted fra. Du kan ikke i den konkrete situation over for klienten vurdere at du synes klienten har behov for de her penge.

Jon Nej, ikke hvis klienten ikke opfylder de grundlæggende betingelser. Men er de opfyldt, så er der rimeligt vide muligheder. Det er klart hvis du har en formue på ½ million, så kan jeg ikke forsvare at gå ind og gøre noget.

Eller hvis du ejer et sommerhus som er det der giver dit liv indhold?

Jon Nej, så kan man ikke gøre noget. [..]

der har jeg nogle kedelige eksempler

Jon Der kan jeg have mange ulykkelige situationer på en dag. Hvor det må være et afslag, og man tænker, "det er godt nok satans". Det kan godt være surt at være med til.

Men du har også lagt vægt på at det er nogle accepterede betingelser.

Jon Det er det. Det må jeg gøre op med mig selv. Jeg arbejder jo ud fra en lovgivning, jeg arbejder et sted hvor der er sat nogle betingelser for det jeg kan lave. Men i de fleste tilfælde går det. Der er nogen hvor vi snakker livskvalitet – et sommerhus for eksempel. Det kan blive rigtig surt. Der er det virkelig en hæmsko. Og andre tilfælde hvor [nogle penge] har været afsat til et andet formål, og man havner i en social begivenhed der pludselig gør at man falder igennem A-kassesystem, dagpengesystem, sygedagpenge og så videre. Pludselig havner man i en situation hvor man heller ikke kan få kontanthjælp fordi man har bygget en almindelig tilværelse op med noget formue eller sådan noget. Der har jeg nogle kedelige eksempler. Det er meget almindelige mennesker man rammer der. […]

et sammensurium af begivenheder der gør at man begynder at opfylde kriterierne

Jon Boliganvisningen i Københavns Kommune har ikke særlig mange ledige boliger. Det vil sige at tildeling forudsætter at nogle kriterier er opfyldt. Når vi har en almindelig familiefar eller -mor, som siger: "Nu er den gal derhjemme. Vi skal skilles, og en af os har ikke noget sted at bo, så nu skal vi have hjælp." I grove træk ender vi altid med at sige: "Desværre, det kan vi ikke hjælpe dig med." De siger: "Hvordan kan det være?" "Det er fordi du ikke opfylder betingelserne." "Hvilke betingelser?" siger de, "jeg er ved at blive skilt og hvad med børnene?" "Der skal være tale om langvarige sociale problemer og i øvrigt har du arbejde, så du kan gå i banken og låne nogle penge eller blive skrevet op i boligselskaber." Så siger de tit: "vil det sige at hvis jeg ikke havde noget arbejde og var alkoholiker, så kunne jeg få?" Så siger vi "sådan er det heller ikke altid. Det alene at være uden arbejde berettiger ikke til en bolig, og det alene at være alkoholiker berettiger heller ikke til at få en lejlighed". "Hvis jeg var begge dele og tog nålen i armen og tævede mine børn, kunne jeg så få?" Så ryger de ud i de overvejelser. Og det kan man ikke tage stilling til isoleret. Det er et sammensurium af begivenheder eller et langvarigt forløb der gør at man på et tidspunkt begynder at opfylde kriterierne. Vi har selvfølgelig nogle som kommer lige ind ad døren, og alle forhold er til stede – benene mangler og kan ikke bo på femte sal. Der kan det gå rimeligt hurtigt igennem. Man kan nogle gange sige, "hvis ikke jeg får den her bolig, mister jeg mit arbejde. Hvis jeg mister mit arbejde, så..." Man kan se derouten er på vej. Der er det ikke særlig forebyggende, selvom det egentlig var meningen det skulle være det. Men det er fordi man kommunalt set har vedtaget sådan en politik.

København juni 2002

Distingverende skillelinjer

Merete har været socialrådgiver i 19 år og varetager i dag en konsulentfunktion i et børnefamilieteam i Københavns Kommune. Børnefamilieteamet er en specialfunktion under Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningens lokalcentre. Teamet er inddelt i to børnegrupper og en ungegruppe. Merete tilhører en af børnegrupperne.

Merete har arbejdserfaringer fra forskellige kommuner, fra forskellige måder at organisere det sociale arbejde på og fra forskellige jobfunktioner. I Meretes første ansættelse som socialrådgiver var hun i et lokalcenter hvor de modtog alle typer af henvendelser. Siden har hun arbejdet i et specialiseret børnefamilieafsnit hvor de både havde ansvaret for familiernes eventuelle behov for hjælp til forsørgelse og for at hjælpe børn og familier til at fungere bedre. Og nu er hun i et børnefamilieteam hvor familiernes (primære) økonomiske forhold ikke er en del af teamets arbejdsområde. I Københavns Kommune hører familiernes forsørgelse – og eventuel anden social hjælp forældrene modtager – enten under 'Serviceteamet' eller 'Teamet for Voksne med særlige behov'.

Det interviewudsnit vi har udvalgt fra vores samtale med Merete, er konstrueret i tre temaer som følger kronologien i Meretes fortælling. I første afdeling gør Merete os opmærksom på hvilke distinktioner der gør sig gældende inden for det københavnske socialarbejderfelt. I anden afdeling af interviewet tematiseres Meretes syn på og forestillinger om 'det gode sociale arbejde'. Tredje og sidste afdeling vedrører en særlig dimension i Meretes måde at udføre det sociale arbejde på, nemlig det forhold at hun har iværksat et puljefinansieret socialt projekt der skal muliggøre handlinger som hun ikke oplever er mulige inden for rammerne af sit arbejde i den offentlige forvaltning.

I Meretes beskrivelse af feltet i første afdeling af interviewet fremhæves de konkurrerende rationaler der ligger til grund for feltets skillelinjer. Vi finder det produktivt at skærpe opmærksomheden for disse skillelinjer, fordi de anskueliggør feltets forandringsdynamik. Meretes fortælling synliggør udskillelsen af de psyko-sociale funktionsområder fra de funktionsområder af det sociale arbejde som vedrører klienternes økonomiske og materielle forhold. Det vil som nævnt blandt andet sige at børnefamilieområdet er blevet et selvstændigt funktionsområde adskilt fra spørgsmål om familiernes (primære) økonomiske og materielle forhold. Denne differentiering betragter Merete som noget positivt, fordi der er blevet mere tid "til at kigge på familiernes problematik", forstået som de psyko-sociale (opdragelsesmæssige) problemstillinger.

Tilsvarende fremhæver Merete nogle forhold vedrørende hendes arbejde som kan skærpe blikket for hendes position i feltet og dermed for feltets skillelinjer. Det gælder for det første det forhold at Københavns Kommune betragtes som en privilegeret social-arbejdsplads, fordi der "er en frihed til at tilrettelægge vores arbejde lokalt". Denne "frihed" indebærer ifølge Merete muligheden for at tilpasse de forskellige lokalcentre til de forskellige klienter og socialarbejdere. Og det gælder for det andet konsulentfunktionens særlige konstruktion der i Meretes team blandt andet indebærer at konsulenterne er erfarne socialarbejdere, og at de ikke har sagsansvar. Som vi vil uddybe i det følgende er det psyko-sociale arbejdsområde, muligheden for at

rumme forskellighed og ikke-administrativt behandlingsarbejde centrale og positivt ladede begrebssætninger i de forskelsstrukturer der findes i tovtrækkerierne i feltet om 'det gode sociale arbejde'.

Med dette bevæger vi os til anden afdeling af interviewet hvor Meretes opfattelse af 'det gode sociale arbejde' tematiseres. Blandt andet får vi indsigt i hvad Meretes syn på god og dårlig kvalitet i det sociale arbejde er gennem forskellen på socialfaglige praksisformer som er orienteret mod henholdsvis forskellighed og uniformitet. Merete værdsætter muligheden for at foretage socialfaglige vurderinger som er åbne for forskellighed, og som muliggør forskellige afgørelser i forskellige sammenhænge. Det skaber flere muligheder og giver større kompetence til det udførende socialfaglige led. Omvendt begrænser regler og standarder der skal give ens behandling af klienterne (uniformitet), det socialfaglige resultat, *og* det indskrænker handlemulighederne for det udførende led i den socialfaglige praksis. Ønsket om handlefrihed rummer på den måde to hensyn: På den ene side hensynet til at kunne vælge de socialfaglige praksisformer som Merete finder berigende for familier og børn. På den anden side hensynet til at Merete selv får sine ønsker til det daglige arbejde opfyldt.

'Det gode sociale arbejdes' kvalitet kommer i følge Merete netop af friheden til at vurdere og handle som blandt andet er til stede i det funktionsområde børnefamilieteamet varetager. Vurderingen er primært orienteret mod de psyko-sociale forhold i familiernes måde at leve på, men rummer også mulighed for at foranstalte småbeløb hvis det kan begrundes i familiens forhold. Det udgør tilsyneladende et helhedssyn på familiernes situation. Merete fremhæver for eksempel friheden til at bevilge småbeløb til specifikke børne- eller familieaktiviteter som en mulighed for at 'gøre en forskel' for den enkelt familie. Kontanthjælpsområdet beskrives til forskel fra dette som langt strammere reguleret. Merete anskueliggør de to funktionsområders forskellighed ved at gøre opmærksom på at der i serviceloven på børnefamilieområdet er vide rammer for foranstaltninger. For eksempel kan der gives 'hjælp for at undgå anbringelse' med henvisning til at hvis der ikke ydes tilskud kan der være en tvangsfjernelse på vej. På kontanthjælpsområdet henviser Merete til at der (blandt andet i aktivloven) er færre foranstaltningsmuligheder fordi berettigelse til ydelser, som anskueliggjort i den forgående fortælling, afhænger af et på forhånd gennemreguleret sæt af kriterier ("et sammensurium af begivenheder"). Med andre ord er forebyggende foranstaltninger på børnefamiliearbejdet mindre restriktivt reguleret end på kontanthjælpsområdet. Dermed er kontanthjælpsområdet (eller inddragelsen af familiens primære økonomiske forhold i familiearbejdet) set fra Meretes perspektiv dels ikke rummeligt i forhold til at hjælpe klienterne med det hun vurderer de har behov for, dels ikke et attraktivt arbejdsområde med mulighed for faglige udfordringer og vurderingsarbejde.

Som nævnt mener Merete at den øgede differentiering af aktivitetsfeltet for det sociale arbejde giver bedre forudsætninger for indgående at arbejde med de enkelte familiers problemer. Merete understreger imidlertid at hun ikke mener man (altid) kan forandre måderne hvorpå familierne fungerer – om end hun mener det ville være ønskværdigt i nogle situationer. Det aktualiserer det forhold at socialarbejderens funktionsområde har forandret sig fra i højere grad at være orienteret mod en 'objektiv' materiel fordeling af resurser til i dag at fokusere på omprogrammering af adfærd. Merete er opmærksom på at den objektive (materielle) position i det sociale rum har

indflydelse på de (leve-)tilbøjeligheder familier har og understreger at økonomiske tilskud til for eksempel børnenes fritidsaktiviteter kan være en effektiv aflastning for familierne, hvorimod normændringsforsøg i mange tilfælde slår fejl. Samtidig understreger Merete imidlertid vigtigheden af at den primære økonomiske hjælp ikke er en del af familiearbejdet, fordi det fjerner fokus fra de psyko-sociale spørgsmål om "familiære problemer", det vil sige fra den 'behandling' som sigter mod netop at ændre forældrenes adfærd og normer. Til trods for at Merete har blik for de materielle og økonomiske forholds betydning for klienternes sociale situation, betragter hun i visse sammenhænge klienternes eventuelle økonomiske problemer som barrierer for samtaler om opdragelse og adfærd. Merete balancerer således mellem modstridende hensyn: på den ene side hensynet til klienternes behov som i nogle tilfælde gør det psyko-sociale arbejde mindre praktiserbart og relevant. Og på den anden side hensynet til egne ønsker om et arbejdsområde med tid og frihed til vurdering og oplevelsen af at netop denne tid og frihed giver hende mulighed for at hjælpe klienterne.

Med vores syn på feltet for det sociale arbejde bliver det påfaldende at tid og frihed til vurdering i princippet *kunne* kombineres med en indsats der både varetog materielt-sociale og psyko-sociale funktioner, men at dette ikke synes at være en synlig mulighed – eller måske ikke er en mulighed det opleves som relevant at kæmpe for.

Den stigende specialisering af børnefamilieområdet værdsættes med henvisning til kvaliteten af det sociale arbejde. Kvalitetsopfattelsen tillægger rummelighed værdi, det vil sige muligheden for at forholde sig forskelligt til forskellige situationer og klienter. Men med ønsket om at isolere psyko-sociale spørgsmål og forsøg på at ændre klienternes adfærd og normer anvendes forskelsperspektivet måske i praksis til at få øje på 'fejl og mangler' som kan omprogrammeres og ensrettes så tilpasningen er fuldendt. Normændring er blevet en eksplicit målsætning i det psyko-sociale arbejde med familierne. (Spørgsmålet er om der samtidig er en tendens i det sociale arbejde til at normerne bliver mindre rummelige.)

En variation af distinktionen som også tydeliggøres gennem interviewudsnittet med Merete, er børnefamilieteamets indbyrdes fordeling af funktioner som skal varetages. Merete refererer til et tovtrækkeri om den interne organisering af arbejdet mellem forskellige personalegrupper i forlængelse af lanceringen af teamorganiseringen som blev indført med det organiseringsstrategiske værktøj 'sommerfuglerapporten' (FAF 1998: *Den brugerrettede forvaltning*). Det er i den forbindelse nyttigt at være opmærksom på skellet mellem sagsansvarlige og ikke-sagsansvarlige. Et særligt karaktertræk ved at være sagsansvarlig er at det indebærer administrationsansvaret for de sager som er 'levende' i forvaltningen. Som administrationsansvarlig skal man blandt andet have overblik over de aktive sager, udarbejde handleplaner, forestå samtaler med klienterne, udføre opfølgning på de udviklingstrin handleplanerne foreskriver og føre journaler over sagernes akter. Populært sagt er det klassisk sagsbehandlerarbejde der udføres som administrationsansvarlig. Det fremgår endvidere at Merete forstår dette som typisk socialrådgiverfaglig virksomhed. I børnefamilieteamet varetages opgaverne som sagsansvarlige af socialrådgivere og nogle få kommunalt uddannede sagsbehandlere (socialformidlere). Vedrørende de øvrige personalekategoriers funktionsområder varetager psykologer ansat i et børnefamilieteam typisk rådgivning af sagsbehandlere og forskellige udviklingsopgaver af praktisk og analytisk karakter i forhold til børn og

familier. De kommunalt uddannede HK'ere varetager receptions- og sekretær funktioner. Pædagoger af forskellig faglig observans varetager oftest 'hjemme-hos'-opgaver, det vil sige praktisk vejledning og rådgivning i familiernes hjem. Endelig har 'konsulenterne' vejledende opgaver i forhold til de sagsansvarlige, ligesom de for eksempel på anbringelsesområdet står for tilsynsopgaver med plejefamilier, institutioner og lignende.

Udfaldet af tovtrækkeriet om arbejdsorganiseringen er en konservering af de (konstituerende) forskelle mellem forskellige personalegruppers forskellige funktionsområder. Dette var mere eller mindre direkte i modsætning til 'sommerfuglerapportens' anbefalinger om en afvikling af funktionsforskelle mellem personalegrupperne. Rapporten anbefalede at socialrådgivere, kommunalt uddannede sagsbehandlere, pædagoger, psykologer og konsulenter alle skulle varetage administrationsforpligtigelser i forbindelse med sagerne. Merete fortæller at det var "nogle gamle garvede socialrådgivere" som insisterede på at fastholde funktionsforskellene som et forsøg på at værne om professionsidentiteten og klienternes garanti for at ansvaret for deres sag lå hos fagligt kompetent personale.

Det fremgår tydeligt af Meretes beskrivelser at de socialarbejdere der har sagsansvar, føler sig hårdere presset end de andre personalekategorier. Det kommer blandt andet til udtryk ved at arbejdsopgaverne ifølge Merete "prioriterer sig selv" fordi akutte sager hvor der skal handles nu og her, trænger de mere administrative opgaver i baggrunden. De administrative opgaver skal imidlertid også varetages og udgør et evigt pres på sagsbehandlerne. Betydningen af at opretholde funktionsforskellene var også at konsulenter med socialrådgiverbaggrund ikke har sagsansvar, selvom de har faglig kompetence til det. Merete understreger at hun så langt foretrækker ikke at lave administrative opgaver. Det kan blandt andet hænge sammen med at hun sætter pris på opgaver der har at gøre med menneskelig kontakt og muligheden for at *handle* forskelligt i forskellige situationer. Beskrivelser og systematisering af arbejdet betragtes som mindre interessant.

Endnu et element der spiller ind i forhold til funktionsforskellene, er at teamets medarbejdere selv er med til at forvalte deres lønbudget. Det betyder at hvis en sagsbehandler holder op, er det teammedarbejderne der vurderer om der skal ansættes en sagsbehandler eller for eksempel en hjemme-hos'er – en anden personalekategori der kan være mangel på. I princippet kunne personalegruppen med andre ord vælge at ansætte flere sagsbehandlerkompetente medarbejdere hvis spørgsmålet om 'sagsansvar til alle' alene handler om kvalifikationer. Sagsbehandlerne nyder ikke samme privilegier som de øvrige personalekategorier og må potentielt formodes at ønske aflastning. Men samtidig er de medansvarlige for ikke at overskride budgettet for foranstaltninger, og dermed anspores de til at se 'fornuften' i at ansætte flere interne hjemme-hos'ere frem for at købe ydelserne ude i byen. Ses tovtrækkeriet om fordeling af sagsansvar på alle personalegrupper i det lys, er det sandsynligt at en vigtig indsats i kampen har været at beskytte andre personalekategorier mod det pres som sagsbehandlerne lider under.

I interviewsituationen reagerer vi dobbelt på Meretes beretning om tovtrækkeriets udfald. På den ene side er vi, ligesom Merete, skeptiske over for centralforvaltningens forsøg på at usynliggøre forskellene på personalekategorier og dermed potentielt

presse det socialfagligt uddannede personale (socialrådgivere såvel som socialformidlere) i retning af hurtigere, mere effektiv og potentielt mindre klientorienteret sagsbehandling (simpelt hen ved at personale med mindre indsigt i sociale problemstillinger kan tænkes at ville vægte andre kriterier og dermed fra et forvaltningsøkonomisk synspunkt udgøre bedre og mere fleksible 'teammedarbejdere'). På den anden side er vi også skeptiske over for det incitament for at 'hytte sin egen personalegruppes skind' som udlægningen af ansvaret for kommunens personalebudgetter til de lokale enheder kan udgøre. Det kan være med til at skabe kamp om resurserne mellem personalegrupperne frem for at anspore til en samlet socialfaglig kamp for bedre forhold for det socialfaglige personale med henblik på at forbedre mulighederne for at tage hensyn til klienternes behov og retssikkerhed. Retssikkerheden er nemlig et andet vigtigt aspekt i spørgsmålet om sagsansvar. Det voldsomme pres på sagsbehandlerne opstår blandt andet fordi kravene om skriftlighed i sagsbehandlingen er blevet skærpet med lov om retssikkerhed på det sociale område. Både Merete og andre socialrådgivere fremhæver retssikkerheden som et vigtigt element i det administrative arbejde, men samtidig opleves kravene om skriftliggørelse som en nærmest uoverkommelig arbejdsbelastning og som mindre interessant arbejde. Ved at fastholde (og potentielt øge) presset på sagsbehandlergruppen er det altså også klienternes retssikkerhed som trues, til trods for at det muligvis var det modsatte der var intentionen.

Tilbage til det interne tovtrækkeri, så rummer dette – som det fremgår – distinktionen mellem de administrative og mere gennemregulerede funktioner på den ene side og de rådgivende, vejledende og potentielt mere kvalitativt åbne funktioner på den anden side. Distinktionen er analog til de dominerende skillelinjer i aktivitetsfeltet som helhed mellem de psyko-sociale funktionsområder og de funktionsområder der vedrører klienters økonomiske og materielle forhold. Den privilegerede position i begrebsparret er tydeligvis det funktionsområde hvor åbenheden i det sociale arbejde er størst, og hvor socialarbejderens funktioner i højere grad bestemmes af den enkeltes interesse og erfaring fra tidligere forløb over for de funktioner som dækker de områder hvor arbejdsopgaverne prioriterer sig selv.

Muligheden for at arbejde ud fra egne faglige interesser aktualiseres i interviewudsnittets tredje og sidste afdeling. Merete fortæller at hun finder arbejdet med klienter med forskellig kulturel baggrund interessant og udfordrende. På den baggrund har hun iværksat et projekt for ti børn fra 'traumatiserede flygtningefamilier'. Projektet er et puljefinansieret privatinitiativ som rækker ud over Meretes arbejde i forvaltningen, men samtidig anvender hun sine erfaringer og værdiforestillinger fra børnefamiliearbejdet. Succeskriteriet for projektet er således på den ene side at aflaste forældrene ved at 'passe' børnene og på den anden side at bidrage til at børnene får en forståelse af 'det danske samfund'.

At Merete kaster sin interesse over et privat projekt fordi hun oplever at den forvaltning hun arbejder i ikke har muligheden for at imødekomme de behov børnene har, kan ses i relation til den generelle udvikling inden for feltet for det sociale arbejde. Gennem 80'erne og 90'erne sker der parallelt med differentieringen af det materielt-sociale fra det psyko-sociale arbejde nogle forandringer i opfattelsen af relationen mellem offentligt og privat socialt arbejde. Hvor socialarbejdere i offentligt og privat regi i begyndelsen af 80'erne er enige om at betingelserne for det kommunale sociale

arbejde bør forbedres således at det offentlige kan overtage en lang række opgaver fra det private, opfattes det private i dag som et *'nødvendigt' alternativ* til det offentlige. En forandring som blandt andet kan føres tilbage til det forhold at de ansvarlige politikere på samme tid har beskåret kommunernes økonomiske råderum væsentligt og har oprettet et utal af puljer der støtter *metodeudvikling* i det sociale arbejde.

De projekter der opstår (i privat såvel som kommunalt regi) som resultat af puljer og fokus på metodeudvikling, er ikke overraskende meget forskelligartede idet netop 'nyhedsværdien' er et kriterium for tildeling af udviklingsmidlerne. De har dog det til fælles at de er handlingsorienterede, forstået på den måde at de sigter mod at sætte klienten (eller 'brugeren' som de betegnes i den private sektor) *i gang* – hvad enten det er med at deltage på arbejdsmarkedet eller i en idrætsaktivitet. Dermed er fokus ligeledes fjernet fra de økonomiske og materielle forhold hen imod adfærd og normer. Det passer godt til det private sociale arbejde som dels har fundet en niche i såkaldt 'hverdagslivskvalificering', dels gennem tiden har haft normformidling i centrum for arbejdet (jævnfør blandt andet forskellige religiøse organisationers sociale oplysningsarbejde, for eksempel Kristeligt Studenter-Settlement på Vesterbro, Baagland et al. 2001). De opdragelseselementer som har ligget i praksisformer hvor en privat (frivillig) organisation har inddraget et helt lokalsamfund i sit opsøgende sociale arbejde, har fået et 'moderne' udtryk i projekt-Danmark.

Pulje- og projektorganiseringen anskueliggør endnu en distinktion i feltet for det sociale arbejde, nemlig mellem private metodeudviklingsprojekter med mulighed for åben (socialpædagogisk) vurdering og tilpasning til den konkrete målgruppe og langsigtede og stramt regulerede offentlige indsatser. Vi ser en tilbøjelighed til at de arbejdsområder der, som beskrevet ovenfor, betragtes som attraktive blandt socialarbejdere i højere grad rummes i de private sociale indsatser end i de offentlige.

Meretes fortælling peger på en række problemstillinger vedrørende pulje- og projektorganisering af det sociale arbejde som vi ønsker at henlede opmærksomheden på. Det første er spørgsmålet om langsigtet forankring af projekterne. Merete udtrykker et håb om at kommunen vil overtage projektet når bevillingerne fra Socialministeriets pulje løber ud. Usikkerheden om fremtiden er endnu ikke blevet til bekymring, men Merete understreger de gode resultater og evalueringer der er opnået, og søger at få de lokale medier til at rose projektet, så kommunen "sværere kan sige nej". Der er al mulig grund til at håbe med Merete at projektet får lov at leve. Men samtidig illustrerer proceduren hvordan de statslige puljer via lokale ildsjæle er med til at presse kommunerne til at finde penge til enkeltstående småprojekter som 'ser godt ud i medierne', samtidig med at kommunerne generelt ikke har mulighed for at øge de samlede bevillinger til det sociale område (snarere tværtimod så længe der er skattestop og bloktilskuddene ikke ligefrem himmelflugter).

Det andet problem Merete påpeger, er den øjeblikkelige afhængighed af de aktuelle (central-)politiske vinde. I forbindelse med regeringsskiftet i efteråret 2001 var der usikkerhed om hvorvidt den pulje som projektet får bidrag fra, ville blive nedlagt. Merete udtrykker med god grund stor lettelse over at puljen overlevede. Det vi ønsker at anskueliggøre, er den generelle usikkerhed (eller fleksibilitet om man vil) som selve puljeorganiseringen repræsenterer som organiseringsform. Det er nemlig ikke tilfældigt, men tværtimod hele meningen med at fragmentere de sociale indsatser, at

de øjeblikkeligt skal kunne manøvreres derhen hvor 'den offentlige mening' ser en 'brand' der skal 'slukkes'. I sig selv er der selvfølgelig ikke noget i vejen med at løse akutte problemer, men problemet opstår når der samtidig skæres i det nederste sammenhængende sociale sikkerhedsnet som man tidligere har ment det offentlige sociale arbejde skulle stå for.

Endelig peger Merete på at der faktisk ikke bliver fulgt op på om projektet lever op til sin målsætning. Det er et generelt karaktertræk ved (stats-)puljefinansierede projekter at der ikke (altid) stilles krav om evalueringer eller opfølgning. Som nævnt er det 'håbet' at kommunen (eller i andre tilfælde private organisationer) vil overtage forpligtigelsen og dermed følge op på projektet. Tanken er tilsyneladende at projekterne skal 'bevise' deres 'bæredygtighed' på markedet for sociale indsatser ganske enkelt ved at 'nogen' der har penge til det, finder det 'vigtigt nok' til at videreføre det. Dermed finder der hverken en opsamling eller en 'overføring' af erfaringer sted.

For Merete er der god mening i at engagere sig i et privat projekt der giver hende mulighed for at praktisere de sociale metoder som hun oplever kan gøre en forskel for nogle børn og familier, og som samtidig kan give hende faglig udfordring. Men samtidig illustrerer hendes blik for problemstillinger i forbindelse med den 'moderne' måde at organisere det sociale arbejde på at pulje- og projektorganiseringen set fra et klientorienteret perspektiv ikke nødvendigvis er en produktiv forandring i forhold til en enstrenget organisering der vægter sammenhæng, sikkerhed og varighed i det sociale arbejde. Tilsvarende er forandringen til et stærkt specialiseret og differentieret offentligt socialt system et markant opgør med en universel og helhedsorienteret orientering der vægter en bred og alment forebyggende indsats og sammenhængen mellem materielle, økonomiske og psyko-sociale forhold.

Differentieringen af feltet for det sociale arbejde betyder at der etableres og/eller forstærkes hierarkiserede skillelinjer mellem forskellige kategorier af socialarbejdere. Det gælder sagsansvarlige over for mere 'åbne' personalekategorier. Det gælder ansatte i kontanthjælpsafsnit over for ansatte der arbejder med en særlig målgruppe og med psyko-sociale problemstillinger. Og det gælder offentligt ansatte over for privatansatte socialarbejdere. I alle tilfælde betragtes de administrative, økonomiske og regulerede arbejdsopgaver som de mindst fagligt interessante og udfordrende.

Meretes fortælling er særligt interessant fordi hun har mange års erfaring fra feltet. Dermed er det muligt at hendes personlige perspektiv kan illustrere feltets kollektive historie. Det er med dette sigte vi har udvalgt og konstrueret interviewudsnit og overskrifter for at skærpe blikket for de forskelsskabende distinktioner som er blevet udkrystalliseret og forstærket i feltet.

MED EN BØRNE- OG UNGDOMSKONSULENT 38

VI SÅ BEHOVET VAR DER, MEN DET VAR SVÆRT 38

Specifikation af feltet og position heri
- *man skal have noget erfaring inden for feltet 38*
- *det gode ved København er at man har stor indflydelse på tilrettelæggelsen af sit arbejde .. 39*
- *i et børnefamilieteam har man ikke økonomi 40*

Syn på socialt arbejde (børne- familiearbejde)
- *vi kan ikke ændre deres normer 41*
- *vi skal give lidt økonomisk hjælp til at børnene kommer til fodbold eller ballet 42*
- *vi skal ikke alle sammen lave det samme 43*
- *vi hænger os ikke voldsomt meget i om folk er berettiget 44*
- *når folk kommer her er det fordi de har brug for støtte til deres familie 45*

Praktisering af socialt arbejde (privat projekt)
- *et lille projekt for ti flygtningebørn 46*
- *vores evalueringer er rigtig gode 46*
- *det var fordi vi ikke kunne løse det 47*
- *det har virkelig rykket de børn 48*

Problemer og muligheder ved projekt- og puljeorganisering
- *når der bliver forsøgt flere ting, vil noget af det virke hen ad vejen 48*
- *vi havde nerver på da vi skulle se om vores røg 49*
- *vi havde fat i de rigtige ord 49*
- *der bliver ikke fulgt op på om det er i orden 50*

med en børne- og ungdomskonsulent

interview af Tommy Dalegaard Madsen og Bodil Øster

vi så behovet var der, men det var svært

Du har været væk herfra i nogle år?

Merete Ja. Jeg startede i Københavns Kommune da jeg blev uddannet i '83. Det var en helt anden måde at arbejde på dengang. Jeg var inde i byen, og så ville jeg gerne noget med børn og familier, og så kom jeg til en anden kommune.

Det var ikke børn og familier du arbejdede med?

Merete Det gjorde man ikke i København dengang. Der arbejdede man med det hele. Førtidspension, kontanthjælp, revalidering, børn. Der var det hele under samme hat. I den anden kommune havde man delt det op dengang, og så kom jeg derud og var i 11 år i børnefamilieafsnittet.

Og så kom du tilbage?

Merete Så kom jeg til København i den funktion jeg har nu, i et barselsvikariat, og måtte jo så holde op da hun kom tilbage. Det var jeg meget ked af. Så fik jeg job i en tredje kommune hvor jeg skulle være med til at starte en kurator-funktion op, altså en miniplejehjemsforening i kommunen, hvor man skulle finde plejefamilier og opholdssteder og anbringe børn. [...] Jeg kom så tilbage da hun holdt op herinde, og har været her siden. Siden '98 i sidste omgang.

man skal have noget erfaring inden for feltet

I en konsulentfunktion?

Merete Ja, som børne- og ungdomskonsulent.

Er det forskelligt fra sagsbehandlerne?

Merete Ja. Vi har forskellige funktioner, men efter vi er blevet teamorganiseret, er grænserne blødt en del op. Førhen var der meget klare retningslinjer for hvad en børne- og ungdomskonsulent, en psykolog, en hjemme hos'er og en sagsbehandler lavede. Vi er ofte to på de vanskelige sager, og vi

har næsten ikke andet. At jeg er nummer to er ikke nødvendigvis fordi et barn skal anbringes. Det kan også være hvis der er nogle problemstillinger som jeg synes er interessante eller har særlig meget forstand på eller erfaring i. Det er klart at børne-ungdomskonsulenternes primære arbejdsopgave fortsat er at finde opholdssteder og plejefamilier for børn der skal anbringes, og føre tilsynet med de børn som er anbragt. Men vi laver alt muligt andet. I hvert fald her. Vi har selv ønsket det. Vi synes det er spændende at være med i flere forskellige ting. Men vi har holdt fast i at vi ikke alle sammen skal lave det samme. Det oplæg vi fik fra Københavns Kommune i Sommerfuglerapporten, syntes vi var at alle skulle lave det samme, ligegyldigt hvad vi i øvrigt var uddannet til, og hvad vi var gode til. Der slog vi os i tøjlerne. Det ville vi simpelt hen ikke.

Og det betyder for eksempel at som konsulent har man ikke nogen sagsstamme?

Merete Nej det har vi ikke. Det er en stor fordel. Vi har en beslutning om at der skal en sagsbehandler på alle sager her. Det har været et stort diskussionsemne, for det er klart at det er den hårde funktion. Det er at have sagerne fysisk hos sig, have ansvaret for sagerne, være journalfører og være den der har ansvaret for at journalerne bliver skrevet. Men det er sagsbehandlerarbejde, og det er det fortsat her. Så der er en sagsbehandler på hver sag. [...]

Er du i ungegruppen eller i børnegruppen?

Merete Jeg er i en af børnegrupperne. Vi er en børne- og ungdomskonsulent i hver gruppe.

Som alle sammen har mere erfaring eller hvordan?

Merete Ja. Man bliver jo ikke ansat som konsulent som nyuddannet socialrådgiver eller pædagog. Man skal have noget erfaring inden for feltet. Vi har mange års erfaring. Jeg tror vi er en 16-17 børne- og ungdomskonsulenter byen over, og vi har alle sammen arbejdet inden for feltet i mange år.

det gode ved København er at man har stor indflydelse på tilrettelæggelsen af sit arbejde

Har I noget netværk, konsulenterne imellem som I mødes i for eksempel?

Merete Ja, vi mødes hver tredje måned, vil jeg tro. Vi er meget forskellige, og det er svært at blive enige om noget. Men der mødes vi og forsøger at tage nogle fælles problemstillinger op i forbindelse med vores kerneområder. Vi laver fælles kurser for vores plejeforældre. Det er noget af det der er godt. [..] Ellers har vi ikke meget med hinanden at gøre i hverdagen. Vi arbejder meget forskelligt byen over. Det gode ved København er at der er stor grad af metodefrihed, og at man har stor indflydelse på tilrettelæggelsen af sit arbejde. Det er ikke som i mindre kommuner hvor man får at vide hvad man skal. Her kan man lidt mere.

Det har vi hørt før.

Merete Det er fedt. Det er det jeg godt kan lide ved København. Meget langt hen ad vejen kan man selv være med til at tilrettelægge hvordan man vil gøre det.

Var det også derfor du kom tilbage?

Merete Helt sikkert.

Hvad tror du er årsagen til det? Er det fordi det er så stort eller så problemfyldt? Eller er det fordi der er en større satsning på de budgetter som har med service og med rådgivning og vejledning at gøre?

Merete Centralt fra forsøger man at styre det, økonomien for eksempel, for der er nogle budgetter der skal overholdes. Men vi er 11 små kommuner, som er meget forskellige. Det er meget forskelligt om man arbejder på Ydre Nørrebro eller om man arbejder i Indre By. Det er vidt forskellige klienter, vidt forskellige børn og unge, vidt forskellige familier. Det gør selvfølgelig at tilgangen til arbejdet vil blive forskellig. Man kan ikke arbejde ens byen over. Jeg synes der er en frihed til at tilrettelægge vores arbejde ude lokalt, hvis det fungerer, hvis vi sådan nogenlunde overholder vores budgetter, og der ikke ryger for mange klager ind til borgmesteren.

[..] Er der en tradition for at man bruger mere på foranstaltninger [i Københavns Kommune end andre steder]?

Merete Jeg synes også at der har været de nødvendige penge i de to andre kommuner jeg har været i. Vi er meget i et 'skal-område' når vi snakker anbringelser af børn og unge. Vi kan ikke lade børn gå på gaden, og vi kan ikke se på at de vokser op i... De steder jeg har været, er midlerne til stede. Det er mere friheden til at gøre noget utraditionelt, der adskiller København fra de andre. [..] Det handler nok om størrelsen og om at byen er så forskellig at man centralt fra godt ved at hvis man ikke lader centrene være meget forskellige, vil kvaliteten af arbejdet blive dårligere. [..] Jeg synes vi bruger mange penge på foranstaltninger, men det løber nogenlunde rundt. Vi har aldrig været ude for at vi for eksempel ikke måtte foranstalte, eller at vi ikke måtte iværksætte forebyggende foranstaltninger. Vi får næsten aldrig nej. Men jeg ved ikke om det er fordi vi er gode til kun at iværksætte det som ikke kan være anderledes. [..]

i et børnefamilieteam har man ikke økonomi

Merete Der var ikke specielt mange socialfaglige diskussioner og socialfaglige holdninger [i 1983]. [...] Der var ikke noget der hed gruppemøder dengang.

Der var vel en socialfaglig vurdering i det alligevel og en socialfaglighed i kontakten med klienten?

Merete Ja, det håber jeg da der var. Men det handlede meget om kroner og ører. Jeg oplevede meget i mine første år i Københavns Kommune at folk kom for at få noget ud af systemet. Det gør de stadigvæk, men hjælpen er bredere i dag. Der er mange ting man kan få af systemet som ikke nødvendigvis handler om et par nye træsko. Dengang var det meget en kamp om at få flere penge. Og vi gik egentlig ikke ind og snakkede med folk om hvordan de i øvrigt havde det, selvom vi måske kunne se at nogen af dem havde store misbrugsproblemer

Fordi der ikke var mulighed for at gøre det eller midler til det?

Merete Der var heller ikke tradition for det. [..] Det var selvfølgelig også fordi vi hver havde 350 sager. Så har man en kalender hvor man har et kvarter til hver en hel dag igennem. Af tidsmæssige årsager giver det lidt sig selv. Så fik man sine yndlingsklienter dengang. Hvor man forsøgte at komme lidt tættere på mennesket og lave en bredere undersøgelse af hvad det var for en hjælp der kunne være brug for. Men de fleste var ekspeditionssager.

Har I fået mere tid siden da?

Merete Ja. Det er svært at sammenligne. I et børnefamilieteam har man ikke økonomi, og det skal man heller ikke have, for så kommer det til at

handle om det. Det er klart at vi har mere tid til den enkelte familie. En sagsbehandler her har jo ikke 300 sager. Jo, der er mere tid, men hjælpesystemet og hjælpemulighederne er også blevet større, og det tager selvfølgelig også mere tid at man skal afdække, før man iværksætter hjælp. Undersøgelser tager jo tid. Så selvfølgelig har vi fået mere tid, men vi har ikke fået mere tid i dagligdagen. Vi har fået mere tid til den enkelte familie.

[...]

Hvis du spørger en sagsbehandler her, er du rigtig klog, de har pissetravlt. Det har de også, 100% sikkert. Også for meget at lave i perioder, og det er for tunge sager. Det vælter folk. Men vi har fået mere tid end vi havde da vi havde både økonomi og revalidering og hele det der. Vi har da fået mere tid i familieafsnittet til at kigge på familiernes problemer.

vi kan ikke ændre deres normer

Betyder det også at der er en forandring i måden man er sammen med klienterne på? [..]

Merete Jeg synes der er en meget stor ændring i den måde vi forsøger at omgås vores brugere og klienter på. Jeg synes der er kommet skærpet opmærksomhed på deres rettigheder. Og på at vi skal behandle dem med respekt. Det kan være svært når de tæver deres børn og så videre. Men det er noget af det vi er meget opmærksomme på. Vi bruger meget tid internt på at snakke om hvordan vi møder dem. Ikke som ligeværdige, for det er vi ikke, men at vi møder dem respektfuldt. Det synes jeg vi er meget mere opmærksomme på.

Prøver man at skabe nogle forandringer i deres normer, eller hvad er succeskriteriet?

Merete Det kan vi ikke. Vi kan ikke ændre deres normer. Det tror nogle af de unge. De prøver at lære dem hvordan de skal leve deres liv. Det kan også være en tilgang at man prøver at få dem til at tænke anderledes og gøre anderledes, men det gør de ikke. Jeg tror ikke på at man kan ændre en families måde at interagere på, leve sammen på ret radikalt. Men det er da klart at vi forsøger en gang imellem. Ellers kunne vi foranstalte hele tiden. Og det har vi jo heller ikke penge til. Så vi er nødt til at forsøge. Det er det vores hjemme-hos'ere og vores psykologer egentlig gør en del. Går ind og prøver at få folk til at se på deres egne reaktionsmønstre i forhold til børnene på en anden måde og måske ad den vej forsøger at ændre. Der er meget praktisk træning i det. Hjemme-hos'erne lærer dem at man skal spise klokken et eller andet, og man skal huske at vaske børnenes tøj og alt det her.

Og ud fra et socialfagligt perspektiv kan jeg godt følge at det er en forbedring i forhold til at man bare ekspederede deres kontanthjælp. Men pegefingeren bliver også større. Det bliver mere en forandring i deres levemåde, end det bliver at snakke deres sag over for fuldmægtigen. Der er en forandring i socialfagligheden.

Merete Ja. Men det er jo fordi man har inddraget børneperspektivet væsentlig mere end tidligere. Man har skærpet opmærksomheden over for hvordan børn lever i det danske samfund, og hvordan de bør og skal have det. Samfundet vil jo ikke acceptere at børn lever for lud og koldt vand for eksempel. Det accepterede man mere førhen. Vi havde hele Christiania fyldt med børn, men vi rørte dem ikke. I dag er skolerne, daginstitutionerne, naboer, alle er mere opmærksomme på

at man har underretningspligt. Det er jo godt nok for børnene, for selvfølgelig finder vi nogle børn som lever under forhold de ikke burde, men vi blander os da også væsentlig mere. [..]

vi skal give lidt økonomisk hjælp til at børnene kommer til fodbold eller ballet

Når du siger at din ambition ikke længere er at lave om på familierne, hvad er dit succeskriterium så?

Merete Jeg ville sige at det er at vi skal finde de børn som lever under forhold som er uacceptable, og så skal de børn væk fra de familier. Vi skal selvfølgelig forsøge at hjælpe de familier hvor børnene skal blive i hjemmet af forskellige grunde, for eksempel med at give lidt økonomisk hjælp til at børnene kommer til fodbold eller ballet, eller hvad de vil til, som far og mor ellers aldrig ville betale til. På den måde måske give børnene et lille løft i hverdagen. Men bilde os ind at vi grundlæggende kan ændre på den måde nogle af de gamle lokale familier, eller for den sags skyld indvandrerfamilierne, lever på, det tror jeg ikke på. Det er selvfølgelig trist, for det ville være dejligt hvis vi kunne. Og der er også nogle der tror de kan og heldigvis da. Det kan vi måske også i enkelte familier, hvis de er tilgængelige for terapi og alle de her ting. Men det er der jo masser af vores familier der ikke er. De siger måske ja, og så tænker vi nu lykkes det, men så går de hjem og gør som de plejer. Selvfølgelig gør de det, det ville vi andre da også gøre. Der er ikke nogen der skal komme og fortælle mig hvordan jeg skal agere i forhold til mine børn, det vil man jo ikke have. Grundlæggende ændrer det ikke. Det ændrer selvfølgelig en gang imellem der hvor vi går ind og siger: "hvis du ikke ændrer på det, så forelægger vi sagen for børne- og ungeudvalget, så forsøger vi at tvangsfjerne dine børn." Det ændrer en gang imellem noget, fordi de bliver tvunget. Men det er ikke en grundlæggende forståelse for børnenes behov der bliver ændret. Det oplever vi ikke så tit. Desværre kan man sige. Men der er jo heller ingen der siger hvordan man skal leve. Der er jo ikke en måde der er mere rigtig end en anden. Her har vi 23 forskellig normsæt for hvordan en familie bør leve.

Men I handler alligevel også på vegne af en myndighed.

Merete Ja, der er nogle lovmæssige krav. Men det handler da også meget om egne normer. Det skal vi da ikke tage fejl af, det handler da meget om hvad vi selv synes. Der er det jo vigtigt at have for eksempel en gruppe, så vi laver det nogenlunde ens.

De ting du siger fokuserer utrolig meget på barnet i forhold til familien som helhed. Hvordan oplever du det i forhold til at tankegangen her at man skal se familien som helhed? Det lyder som om du er meget bevidst om at du ikke tror på at man kan gøre så meget der, så man må rette indsatsen mod barnet.

Merete Selvfølgelig skal vi det. Man ved jo at det værste der overhovedet kan ske i et barns liv er at blive fjernet fra hjemmet, at blive anbragt uden for hjemmet, det kommer du aldrig over. Det viser efterundersøgelser. Voksne der har været anbragt, er ikke specielt velfungerende voksne og får ikke et specielt godt liv. Så det er da klart at vi skal forsøge at holde sammen på familien og forsøge at sætte ind med hjælpeforanstaltninger. Men vi har mange tvangsfjernelser, og vi har mange sager hvor det ikke kan lade sig gøre at kigge på familien, hvor børnene må fjernes

eller anbringes uden for hjemmet. Og så bliver perspektivet jo meget barneperspektivet. Det er selvfølgelig også de sager jeg mest er med i. Jeg er ikke med i så mange af de forebyggende sager. Det er mere sagsbehandlerne og hjemme-hos'erne og psykologerne. Jeg er med i de sager, hvor man snakker anbringelse, eller hvor anbringelse er sket. Selvfølgelig skal vi forsøge at hjælpe de børn der er anbragt og forældrene til at være sammen på en god måde, og de skal lære at være gode deltidsforældre og alt det her, men det er ikke i de familier vi får ændret specielt meget. Det er også meget få af de børn vi anbringer, der bliver hjemgivet. [..] Og det siger jo noget om at det ikke lykkes os at ændre på familierne. [...]

vi skal ikke alle sammen lave det samme

Jeg hører at sagsbehandling er meget administration. Det er meget dokumentation og tjek med at lovgivningen er blevet overholdt osv. Vokser den administrative byrde?

Merete Ja, det synes jeg.

Måske ikke i dit eget tilfælde?

Merete Nej. Jeg er ikke så optaget af det administrative arbejde og har derfor ikke ønsket fortsat at arbejde som sagsbehandler. Men der er et udbredt krav om skriftlighed. Af god grund for det er en retssikkerhed for familierne, men der bliver virkelig skrevet meget.

Men når det går under administration, så må det jo gå fra noget kontakttid. Der må på en eller anden måde være mindre dialog. [...]

Merete Ja. Det er selvfølgelig rigtigt, at så meget administration betyder at der går masser af tid fra noget som kunne være kontakt og behandling. Det er helt klart. Men det interessante er jo ikke at sidde og skrive journaler, det interessante er at møde folk og være ude hvor det sker og ude omkring. Så det prioriterer lidt sig selv. Fordi så ringer en eller anden døgninstitution, eller skolen ringer og siger brand og bål, og så ryger sagsbehandlerne ud. Så tager de ud til de steder, og så ligger bunkerne og bliver ikke skrevet. Det stresser. Det der stresser, er alt det man ikke får gjort. Det er når man vågner om natten og tænker "shit mand det har jeg ikke fået gjort". Det gør sagsbehandlerne, og det er synd.

[...] Er det en tænkelig situation at man som faggruppe her fandt ud af at man måske skulle have nogle flere sagsbehandlere og nogle færre konsulenter og de andre grupper, hvis det er den gruppe som er mest...?

Merete Vi har diskuteret meget om alle skulle være sagsansvarlige. Om jeg for eksempel skulle have x antal sager som jeg var sagsansvarlig for og dermed også penneführer for. Men det har vi kæmpet hårdt for ikke skulle være sådan, og det er lykkedes.

Det kan man også godt forstå ud fra dit perspektiv, ingen tvivl om det.

Merete Men jeg synes faktisk også det er rigtigt. Vi er ikke socialrådgivere alle sammen. En psykolog kan ikke føre en journal. Det er hun ikke uddannet til. En pædagog kan ikke føre en journal. Det har de ikke lært. Det er socialrådgiverarbejde at skrive journaler og lave den systematiske undersøgelse af et barn og skrive det ind osv. Det er også vigtigt at holde fast i at det er faktisk ikke noget enhver kan gøre, det er faktisk noget man har en uddannelse til at gøre. Nu er jeg socialrådgiver, så jeg ville måske godt kunne. Men en pædagog kan jo ikke lave en systematisk beskrivelse af en familie, for det har han eller hun ikke lært. Vi skal ikke alle sammen lave det samme.

Det kender vi udmærket godt. Det er jo paradoksalt at man så forsøger at udviske fagforskelle rent administrativt, altså rent organisatorisk. Det er jo det man har forsøgt med sommerfugleplanen, som vi læser den i hvert fald.

Merete Det er også sådan vi læste den. Men der havde vi heldigvis nogle gamle garvede socialrådgivere her som sagde: "Hvad fanden mener de? Mener de at alle kan lave vores arbejde?" Det var fedt at de sagde fra. Det er faktisk et stykke arbejde vi har lært, og det er en del af vores uddannelse at lave det her stykke socialrådgiverarbejde, som også er at føre en journal og huske alle de der ting og retssikkerhed for forældrene og sådan noget. Det var fint, for det er jo rigtigt. Vi har haft eksempler på at pædagoger har ført journaler, og jeg synes det har været en katastrofe. Ikke fordi det er dumme mennesker, men de har ikke lært det, og derfor kan de ikke. Jeg synes det er vigtigt at de der er uddannet til det, gør det. Og det er socialrådgiverne.

Så det er også en del af socialfagligheden?

Merete Ja, det er det. Efter måneders kamp her er vi i enige om at sådan anskuer vi socialfagligheden. Det var en stor diskussion, fordi det er klart at sagsbehandlerne er den hårdest pressede gruppe. [...]

vi hænger os ikke voldsomt meget i om folk er berettiget

I forlængelse af snakken om hvad det er for en rolle man har over for klienterne, og hvor familien bliver af, så var det for mig at se en væsentlig funktion dengang [under bistandsloven] at man skulle være med til at vurdere over for klienterne eller sammen med klienten...

Merete Ja, men det gør vi jo også her. Vi giver jo også hjælp, ikke til forsørgelse, men til mange ting. Vi giver hjælp til børnenes fritidsinteresser, til at forældrene kan komme på en ferie, til en ny barnevogn. Der sidder man i en vurdering hver gang. [..] Det kan være hjælp for at undgå anbringelse. Det er som regel den paragraf. Det er en af hjælpeforanstaltningsparagrafferne. Man kan give en barnevogn for at undgå anbringelse. Men det er for at finde en paragraf der giver hjemmel til at afholde udgiften. Vi kan også give hjælp i forbindelse med at folk har samvær med deres børn, togbilletter osv.

Er det borgerne selv der skal komme og bede om den hjælp, eller er det noget I også sådan ser?

Merete For eksempel her i morges havde vi en sag hvor vores sundhedsplejersker kom ned med en familie som vi ikke kendte. Familien har en friplads, men ellers kendte vi dem ikke. En traumatiseret flygtningefamilie som har det enormt dårligt, hvor sundhedsplejersken så siger at de har ingen barnevogn. De siger at de ikke har råd til det. Efter loven burde man kalde de her forældre op og lave en økonomisk beregning der viser at de har x antal kroner i overskud når husleje og alt det her er betalt, men det gør vi ikke altid. Så siger vi: "Køb en barnevogn!". Men det er så indgangen til den sag hvor vi selvfølgelig skal have fat på familien, fordi det er en familie der har store problemer. Voldsomt store problemer. Der er vi mere large end kontanthjælpsafsnittet, fordi vi ikke hænger os så voldsomt meget i om folk er berettiget. Der yder vi bare.

Det er i virkeligheden mere deres behov som har...?

Merete Ja. Og det gør vi også til forældre hvis børn er anbragte. De skal jo heller ikke alle sammen have kost- og aktivitetspenge når børnene er hjemme. Det skal de i virkeligheden selv betale, for de får jo forsørgertakst over serviceloven. Men der går vi også ind og siger at hvis de skal i Tivoli med deres lille Peter som er hjemme på weekend, så stikker vi dem da nogle penge til det. Der er vores tilgang anderledes end kontanthjælpsafsnittet nødvendigvis skal være, for der er jo lov. Vores fortolkning er blødere kan man sige. Og vores muligheder er også større.

[...]

når folk kommer her er det fordi de har brug for støtte til deres familie

I samarbejder med den sagsbehandler der nu måtte have ansvaret for deres forsørgelse?

Merete Det gør vi jo! Men ikke nok. Vi gør det der hvor vi pludselig ser at der sker et eller andet økonomisk i en familie. Så ringer vi over for at høre, hvad sker der i familien. Men vi samarbejder for lidt med dem. Det er meget få af vores familier her der er selvforsørgende, de fleste er på kontanthjælp. Hvis for eksempel en af de voksne skal have psykologhjælp, så skal vi ikke betale, så skal de betale derovre. Så snakker vi med dem, men vi snakker nok for lidt med dem.

Hvornår skulle I snakke med dem ellers?

Merete I helhedssynets tanke burde man jo gøre det, for det er klart at måden en familie fungerer på hænger sammen med hvordan økonomien ser ud. Hvis økonomien er elendig, så er det ikke særlig sjovt. Det ved vi jo fra os selv: hvis vi ingen penge har, gør det alting mere surt. Der kan være perioder hvor de har søgt om et nyt køleskab og om en dyr tandbehandling som de har fået afslag på. Det betyder at deres penge til at leve for er meget små, men det ved vi ikke altid. Det går ud over børnene, uden at vi nødvendigvis ved det. Dem som kender systemet, søger så os om et køleskab. Men det er ikke dem alle sammen der gør det. De tænker, nå men vi har fået afslag, det er der ikke noget at gøre ved. Og så hutler de sig igennem. Der samarbejder vi nok for lidt.

Så er det vel ofte ting til børnene der faktisk bliver skåret på?

Merete Ja, det er det. Så er det fodboldkontingentet som ligger der på det girokort som ikke bliver betalt. Det kan vi godt blive bedt om, og så gør vi det da også. Det er vigtigt i nogle af de familier at de børn kommer til fodbold, eller hvad det nu kan være.

Men du sagde også tidligere at du synes det er godt at det er opdelt. Altså at I ikke har familiernes økonomiske...?

Merete Ja. I starten i den anden kommune jeg var i, havde vi også økonomi i de sager hvor der var børneproblemer eller familieproblemer. Der oplevede jeg en gang imellem at man kunne sidde og snakke med en familie i en times tid om familiære problemer og lige pludselig hiver manden et girokort med en huslejerestance på 10.000 kroner, og han har jo ikke hørt en skid af hvad der [er blevet sagt]. Det er dem der brænder i lommen. Det handler om, hjælper de mig med den her husleje, så vi ikke bliver sat ud? Det har vi fået adskilt, og det synes jeg er godt. Når folk kommer her, er det fordi de har brug for noget støtte i forhold til deres familie. Vi hjælper også med huslejerestance. Det kan vi godt gøre, hvis de siger nej der-

ovre, men jeg synes helt klart det er bedst at vi har fået det adskilt.

[...]

et lille projekt for ti flygtningebørn

Er der nogen kerneområder i det sociale arbejde som berør dig? Er der et emne som du har lyst til at bringe frem som noget der virkelig er dit mærkeområde?

Merete Det ved jeg ikke. Jeg synes det er meget spændende at arbejde et sted hvor så mange forskellige kulturer er repræsenteret. Det gør det hundesvært, for vi kender ikke de forskellige kulturer. Det er ikke ligegyldigt om man kommer fra Bosnien eller fra Somalia eller fra Libanon. Men det gør det spændende og meget udfordrende. Vi er slet ikke dygtige nok. Vi kender ikke de kulturer tilbunds. Det betyder utrolig meget for familiernes måde at møde os på, tror jeg. En kollega og jeg har lige fået nogle penge fra Socialministeriet, fra udviklingsfonden. Den lukkede de heldigvis ikke, så vi nåede lige at få vores kroner. Vi har lavet et lille projekt for ti flygtningebørn fra traumatiserede familier. Vores plan var at vi ville tage dem med en weekend om måneden ud i det danske land, ud og se nogle ting i Danmark, ud og spise på rigtig restaurant og i teatret. Det fik vi ikke lov til af forældrene. De ville ikke have at vi skulle sove med deres børn. Vi har i et år haft dem med en lørdag om måneden, hvor vi har prøvet lidt af hvert. Nu har vi lige fået lov af forældrene til at sove med deres børn. Det er virkelig tillid der vil noget. Det er så fedt. Jeg synes det har været spændende at arbejde på en anden måde. Vi kan virkelig mærke at vi har rykket de børn. Vi har givet dem nogle ting som de ellers ikke ville have fået. Plus at vi har fået givet forældrene noget aflastning som de har hårdt brug for. Det har rykket. Det har ikke kostet noget særligt i forhold til hvad foranstaltninger nogle gange koster. Jeg synes det er spændende at man kan få lov til det her.

vores evalueringer er rigtig gode

Er det en ekstraindsats? Det er ud over jeres...?

Merete Ja, det er. Vi får løn. Vi fik 300.000 fra Socialministeriet. Vi er vores egne direktører, og så har vi ansat nogle folk.

Det er ikke noget der er rum til at gøre som en del af dit job her?

Merete Nej. Kommunen skal jo være medfinansierende til pengene fra den sociale udviklingsfond. Kommunen skal sige ja til 1/3. Det har de selvfølgelig gjort, så vi planlægger meget i vores arbejdstid. Det finder vi ud af. Selve turene foregår uden for arbejdstiden. Men kontakten til forældrene foregår i arbejdstiden.

Når det er sådan noget du synes er rigtig godt og fungerer...

Merete Ja, men det gør det. Det er rigtig succes.

...Er det så noget man kunne tænke ind i forvaltningen?

Merete Ja, det håber vi sandelig de vil. Vi får jo ikke flere penge fra [Socialministeriet]. Vi får til to år derfra, og vi skal helst have fra kommunen nu. Lige nu har jeg gang i alle mulige aviser for at få dem til at skrive om det. Så kan de vanskeligere sige nej. Jo mere det bliver åbenlyst hvor godt det har været, og hvor succesfyldt det har været – og det har det! Vores evalueringer er rigtig gode. Så håber vi jo at kommunen vil gå ind og betale fra 1. januar,

hvor vores penge fra Socialministeriet er opbrugt. [...]

Det er en problematik som vi er stødt på i andre sammenhænge, netop at puljefinansiering er blevet en mere gængs måde at styre sociale indsatser og den forankring der efterfølgende skal til. Det er stadigvæk uvist om I får lov at forankre det i kommunalt regi?

Merete Ja. Men det er jo fint, for det kunne også være at det havde været en rigtig dårlig ide. Det kunne være at de der børn ikke ville tage fra på den måde de ville, eller at familierne ikke ville acceptere os eller få tillid til os. Så var det godt nok at vi ikke havde fået lavet et eller andet stort kommunalt projekt. Så havde vi brugt nogle penge på det, og vi kunne stille og roligt have lukket det. Men det har vist sig at fungere, og så håber jeg selvfølgelig det skal have lov at fortsætte.

Man ville vel også kommunalt lave en evaluering på et projekt, hvis det var skabt i kommunal sammenhæng?

Merete Ja, det er rigtigt.

Så behøvede I jo ikke at forankre det yderligere. Jeg er klar over at Socialministeriet forsøger at sætte nogle spændende ting i gang og prøver at påvirke de kommunale indsatser, og puljerne er deres måde at gøre det på. Dem er der så blevet færre af med den seneste regering. Men der er også blevet flere spillere på markedet. Der er blevet flere private operatører på det her område.

Merete Ja. Det er der. København har alligevel en størrelse så forsøgsting godt har kunnet komme igennem. Det har ikke været nemt, for man skulle beskrive og søge inde i 10. kontor osv. Men man har ikke været bange for at sætte noget i værk, for at lukke det igen hvis det ikke duede. Specielt i bydelene, men det har jo så også kostet kroner som man ikke har nu. Der har man virkelig fået sat nogle ting i gang som det ikke er sjovt at skulle afvikle nu, fordi pengene ikke er der. Men København har egentlig været risikovillig. Hvis man har kunnet beskrive det ordentligt og man har virket entusiastisk nok, så har man godt kunnet få lov. [...]

det var fordi vi ikke kunne løse det

Du må have en oplevelse af at der er nogle problemer derude som ikke bliver løst, siden du finder på at lave et projekt ud over dit arbejde her?

Merete Ja. Det var fordi vi ikke kunne løse det. Det handlede om kultur og tradition og om at vi ikke kunne finde etniske plejefamilier. Vi kan ikke finde muslimske plejefamilier. Jeg kan godt forstå at en muslimsk familie nødig vil have deres barn i aflastning i en dansk familie der spiser frikadeller. Selvfølgelig vil de da ikke det selvom man så siger "husk, han må ikke spise svinekød". Det var simpelt hen fordi virkeligheden begrænsede hjælpen til de her børn. Vi kunne sagtens have etableret aflastningsfamilier til de her ti børn. Men vi kunne ikke finde aflastningsfamilier, og børnenes familier ville ikke have det.

Hvad er årsagen til det?

Merete Der er ikke tradition for at man passer andres børn, og heller ikke at man lader sine børn passe. Jo, i familien. Så er det mosteren der bor henne om hjørnet som tager over, men ikke at man sender sine børn ud og blive passet.

Det var vel noget som I med loven i hånden kunne gøre hvis det var påtrængt?

Merete Nej, ikke aflastning. Det er en forebyggende foranstaltning. Vi så behovet var der, men det var svært. Det

tog lang tid at få dem til at ville have at børnene skulle med os. Om vi nu kunne passe på dem. Alligevel har vi nu fået lov. Men det har taget et år.

Hvad med plejefamilier? Kan man finde muslimske plejefamilier?

Merete Vi har annonceret flere gange i vores lokalaviser. Vi har også forsøgt nogle af indvandrerorganisationerne. Vi har fået henvendelser fra nogle få som vi har undersøgt og talt med. Men når man skal være plejefamilie skal man være gjort af noget særligt stof, og man skal have indsigt i den problematik det er at passe andres børn – specielt andres børn der har problemer. Det har vi ikke fundet i de to familier vi har undersøgt. Der er ikke tradition for at man skal have penge for det. Vi anbringer en del børn fra etniske familier, men de kommer i danske plejefamilier. Det er da et stort problem. Sprogmæssigt – nogle af vores børn taber deres sprog og kan ikke tale med deres egne forældre. De får ikke den muslimske tro, holder ikke Ramadan, kommer ikke i koranskoler. Jo så sender vi dem i koranskoler, men det batter ikke rigtig noget. Hvis de bliver anbragt i Næstved, kan man ikke køre dem frem og tilbage flere gange om ugen til koranskolen. De børn mister noget som vi ikke kan være bekendt de mister. [...] Vi anbringer selvfølgelig ofte de børn på døgninstitutioner. Men de holder heller ikke Ramadan. Det er trist for de familier og børn at det at forældrene ikke kan passe på dem, også skal skille dem kulturelt og sprogligt. Det kan vi næsten ikke være bekendt. Men jeg ved bare ikke hvad vi skal gøre ved det, for vi kan jo ikke trylle.

det har virkelig rykket de børn

Merete Vores lille projekt synes jeg har bygget bro over nogle af de ting. Vi har fået den tillid fra forældrene nu, og vi har fået givet de børn nogle ting som jeg tror integrationsmæssigt vil betyde noget for dem. De har pludselig lært at når man sidder på en dansk restaurant, så har de ikke noget shawarma. De kan ikke spise andet. Jamen sådan helt små ting. Det har virkelig rykket de børn.

Ja, det er nogle indsigter de har fået.

Merete Helt sikkert. Alene at køre over Storebæltsbroen!

Hvor gamle er de?

Merete De er fra 6 til 11 – og fra familier med voldsomme problemer. [...]

når der bliver forsøgt flere ting, vil noget af det virke hen ad vejen

Oplever du at der er kommet flere frivillige og flere private operatører på det sociale område siden '83 hvor du startede?

Merete Der er kommet flere frivillige tiltag. Der er også støtte fra Socialministeriet til masser af dem. Jeg synes det er godt at man forsøger. For eksempel omkring psykisk syge er det fint at noget bliver forsøgt. Så må det bære eller briste. Der er ikke mirakler inden for det her, der er ikke nogen facitliste om hvordan man hjælper folk bedst. Når der bliver forsøgt flere ting, vil noget af det virke hen ad vejen. Noget vil virke på nogen og noget vil virke på andre. [...] De organisationer som samler plejebørn for eksempel. Det har vist sig at være en god ide. Det er nogle ting der er opstået ud fra en ide om at de børn må have noget at give hinanden. Det er blevet forankret. Det er faktisk rigtigt at de børn har nogle fælles erfaringer som er gode for

dem at kunne udveksle. Det er da noget der har forankret sig fra noget frivilligt.

Jeg sidder måske inde med en forestilling om at det også kan være med til at presse nogle praksisser ud.

Merete Ja, sikkert.

vi havde nerver på da vi skulle se om vores røg

For eksempel på pensionsområdet ved vi at der har været eksempler på kommunalt ansatte sagsbehandlere med ansvar for at lave projekter der skulle skabe større livsindhold for førtidspensionister. De er røget ud under nogle af de her nedskæringsperioder. Vi formoder at det skyldes at det er der alle mulige frivillige og private der tager sig af.

Merete Ja, og besøgsvenner og alt muligt.

På den måde kunne man forestille sig at det...

Merete ..at det går den retning. Ja.

...at der bliver skåret nogle områder fra den kommunale sektor. Og dermed også i det sociale arbejde som er sjovt at lave. Det er det du selv nævner som noget der berør dig.

Merete Ja, det er rigtigt. Det som er noget andet end det der forvaltningsstof. Og det er ærgerligt. Men så må man ud og arbejde i det private. Det er jo et valg! [..] Det er et spørgsmål om hvad man er til. Nogle socialrådgivere trives der hvor beslutningerne bliver truffet. Det gør jeg. Jeg kan godt lide at have forvaltningsdelen og myndighedsdelen med. Masser af andre synes ikke at det er rart, og vil hellere ud.

Det er vel også et spørgsmål om hvor man holdningsmæssigt mener det hører hjemme. Om det er den offentlige sektor der i samlet helhedsbetragtning skal vurdere hvad borgerne har behov for, eller om det skal spredes ud på 50 frivillige og private organisationer som skal tjene penge på det. Og som måske det ene år eksisterer, og det næste år ikke eksisterer, fordi man ikke har fået penge til det, for så kom der en ny regering, som skar puljerne væk..

Merete Ja. Der røg jo nogle stykker af dem. Vi havde også nerver på da vi skulle se om vores røg.

Ja, for søren, det kan jeg da godt forstå.

Merete Men det gjorde de jo ikke. Så det var fint nok.

[...]

vi havde fat i de rigtige ord

Merete Det er vores små yndlingsbørn. Er de ikke bare søde?

Jo, de er. [...] De virker i hvert fald glade på billederne her. Men det er jo ikke sikkert de er det til daglig.

Merete Det er de jo sådan generelt, men de har det hårdt. De har en hård familietilværelse, fordi forældrene har haft det så skidt. [...]

Hvem er det du laver projektet sammen med?

Merete Det er sammen med en anden socialrådgiver som er ansat ovre i vores ungerådgivning. [..] Vi havde slet ikke tænkt over at vi ville det her. Det lyder meget tit sådan her, "ingenting kan lade sig gøre i Københavns Kommune". Vi sagde "nu gider vi ikke høre mere på det", vi sendte papirerne af sted, og så kom pengene. Nogle gange er det ikke sværere end at man skal lade være med at brokke sig og prøve at gøre tingene. Nogle gange, ikke altid. Vi havde også fat i de rigtige ord. Flygtningebørn, traumatiserede flygtninge. Vi var godt klar over hvad for nogle ord vi skulle have med.

der bliver ikke fulgt op på om det er i orden

Men I skrev ikke at det var 40 børn det handlede om, vel?

Merete Nej, vi skrev ti. Fire voksne og ti børn. Det skal ikke være noget fritidshjemsprojekt. De går allesammen i fritidshjem. Det skulle være noget andet.

Bare lige for at vende den, så er der mange frivillighedsprojekter som slår et kæmpestort brød op.

Merete Ja, og som så ikke fylder det ud alligevel. [...] Men der bliver altså heller ikke fulgt op på om det er i orden. Det undrer mig. Vi var lige inde på Socialministeriets hjemmeside, for det ligger jo der. Vi har ændret vores projektbeskrivelse fordi vi ikke fik dem med ud at overnatte, og det har vi fået deres godkendelse til. Men de har ikke ændret den derinde. De følger ikke med i hvad vi bruger vores penge til. Vi har ikke hørt fra dem siden. Det kan man så undre sig over!

Ja. Man skal op og have nogle millioner, før de kræver noget.

Merete Ja, men det undrer mig alligevel. For os er det da mange penge. 300.000 er også en slags penge.

København september 2002

Dobbelt loyalitet

Line har været socialrådgiver i Københavns Kommune siden hun afsluttede sin uddannelse i 1996. I de første år var Line ansat i et større lokalt voksenafsnit under Københavns Kommunes Socialforvaltning (senere Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen). Siden 1999 har Line været i et af forvaltningens fire nyoprettede handicapcentre.

Etableringen af handicapcentrene er sket som led i at Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen i 1998 forandrede organisationsstruktur med indførelsen af den 'brugerrettede forvaltning' (teamorganiseringen). Hvor forvaltningen tidligere var inddelt i større og enstrengede lokale enheder, er den nu organiseret i flere og mere specialiserede enheder. For det første blev hvert af de 15 lokalcentre inddelt i fire team: serviceteam, børnefamilieteam, team for voksne med særlige behov og teknisk-administrativt team. Desuden blev der oprettet 4 handicapcentre og 4 rådgivningscentre for narkomaner. For begge centertyper gælder det at centeret varetager såvel økonomisk-materielle som psyko-sociale funktioner over for målgruppen. Det vil sige at de både er ansvarlige for tildeling af forsørgelsesydelser (fx kontanthjælp, førtidspension og revalidering – dog ikke dagpenge), enkeltydelser og hjælpemidler og for rådgivning, vejledning og visitation til bolig, dagtilbud og aktivering.

I forbindelse med at forandringen blev sat i værk, blev medarbejderne i kommunens lokalafdelinger spurgt om hvilket funktionsområde de ønskede at arbejde med. Line fik sit ønske om at følge etableringen af handicaparbejdet som et særskilt funktionsområde i Københavns Kommune opfyldt.

Handicapcenteret har omkring 160 ansatte, heraf ca. 12 socialrådgivere, 12 socialformidlere og diverse kommunalassistenter, pædagoger, hjemmehjælpere, ergoterapeuter, konsulenter, HK'ere og ledere. De er organiseret som et team og inddelt i en fysisk og en psykisk handicap-gruppe. Line er i gruppen for psykisk handicappede. Hun betragter arbejdet i denne gruppe som en spændende udfordring, og er blandt andet ved at erfare hvor stor betydning boligforholdene har for denne gruppe.

Line har en positiv oplevelse af processen med etablering af handicapcentrene, og hun lægger vægt på at handicapområdet faktisk har fået bedre forhold med 'den brugerrettede forvaltning'. Hun mindes hvordan de handicappede kun havde begrænset plads i arbejdet i voksenafsnittet og nemt blev overset. Handicapområdet er da også et af de områder i hovedstaden (og ganske givet også på landsplan) som for en periode har været opprioriteret såvel økonomisk som symbolsk. Det gælder også inden for andre felter end feltet for det sociale arbejde. Blandt andet opererer det folkeoplysende område (under Kultur- og Fritidsforvaltningen) med et særligt hensyn til handicappede som stiller disse grupper bedre end andre i allokeringen af folkeoplysningsresurser. Processen med at selvstændiggøre handicapområdet og etablere specialenheder for indsatsen har formodentlig skabt en vis portion autonomi og økonomisk råderum for handicapcentrene.

Line fornemmer imidlertid allerede at de forholdsvis gode betingelser stille og roligt begrænses. Det bliver blandt andet tydeligt da sagsbehandlerne på stedet for nylig har

måttet afvise at tage en faguddannet, men uerfaren socialrådgiver ind i gruppen af sagsbehandlere til fordel for en erfaren HK'er. Medarbejderne oplever ikke at de har tid til at forestå oplæringen, hvilket vidner om en relativt begrænset normering. Line afviser dog at hun oplever den nye forvaltningsform som blot endnu et styrings- og nedskæringsredskab. Blandt andet henviser hun til at forandringerne til at begynde med var udtryk for opprioritering af området.

For at forstå Lines indstilling til 'den brugerrettede forvaltning' må vi dykke lidt ned i spørgsmålet om forskellige socialfaglige tilgange. Vi opfatter Lines syn på 'den brugerrettede forvaltning' som det at have borgeren i centrum frem for forvaltningens økonomi. Line mener at forvaltningsformen kan bruges som aktivt argument mod uhensigtsmæssigt firkantede sagsgange og nedskæringer. Dermed mener hun at 'den brugerrettede forvaltning' kan være et godt redskab til at varetage klienternes interesser.

Et blik på en anden position i feltet kan skærpe opmærksomheden for forskellige måder at anskue 'den brugerrettede forvaltning' på. Det er Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningens direktion der har taget initiativ til at indføre teamorganiseringen, og medarbejderne har ikke indflydelse på organiseringens udformning. Det fremgår blandt andet af et interview med vicedirektør Carsten Stæhr Nielsen at intentionen med omorganiseringen er at skabe et fleksibelt system. Medarbejderne forventes at bidrage til de forandringer der er besluttet centralt. Der er således et specifikt ønske om at kunne styre medarbejdernes aktiviteter og indstilling i en bestemt retning. Desuden argumenteres det at systemet skal kunne tilpasses klienternes 'individuelle' behov. Det skal vel at mærke forstås sådan at det er 'nødvendigt' med kategoriseret specialisering. I 'den brugerrettede forvaltning' inddeles socialarbejderne, og dermed klienterne, i kategorier svarende til inddelingerne i den sociallovgivning som socialarbejderne forventes at forvalte. Samtidig betragtes klienternes problemer netop som individuelle og ikke som sociale. (FAcetten[13] 1998,2:3). Dermed bliver det også mere nærliggende for socialarbejderen at forsøge at 'rette op' på individets 'fejl' end at søge indsigt i de overordnede sammenhænge og betingelser for klienterne som et kollektiv med (visse) fælles interesser og behov. Interesser som undertrykkes, og behov som ikke imødekommes, med de eksisterende dominansforhold.

Forskellen på den kollektive og den individuelle forståelse af det sociale arbejde illustreres af Lines fortælling, og denne forskel vil vi godt henlede opmærksomheden på for at skærpe forståelsen af forvaltningsværktøjer som 'den brugerrettede forvaltning'.

Når Line fortæller om klienterne som en gruppe med fælles karaktertræk og behov, orienterer hun sig mod de sammenhænge som virker begrænsende for klienternes udfoldelsesmuligheder og for varetagelsen af deres interesser. Det gælder for eksempel i forbindelse med de psykisk udviklingshæmmedes boligbehov. Line er fortørnet over at det er så svært at finde passende boliger til hendes klienter at mange af dem er tvunget til at blive boende hos deres forældre alt for længe – 'for længe' både i forhold til deres egne og familiens ønsker, og i forhold til Lines faglige vurdering af

[13] *FAcetten* er Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningens medarbejderblad.

hvad der er bedst for dem. Line føler en loyalitet med klienterne, men oplever mange gange at hun ikke kan imødekomme deres ønsker. Som vi vender tilbage til senere, reagerer Line med at rette sin frustration mod centralforvaltningen. Her vil vi blot gøre opmærksom på hvordan Line ser sine klienter som en gruppe med (visse) fælles behov, samtidig med at hun respekterer klienternes ønsker som enkeltpersoner. Med denne viden bliver det oplagt for Line at søge at varetage klienternes interesser og kæmpe for bedre boligforhold. At Line har hensynet til klienterne centralt i sin forståelse af det sociale arbejde illustreres yderligere af en kommentar hun kommer med under vores første møde. Line fortæller at hun tror socialrådgiveruddannede er mere tilbøjelige til at vise loyalitet over for klienterne end kommunalt uddannede som hun mener kan være tilbøjelige til at have større forståelse for den kommunale organisation. Igen må vi understrege at det ikke er vores ærinde at kategorisere kommunalt uddannede, men udsagnet viser at Line har blik for at der er *forskel* på at være orienteret mod klienternes behov og at være loyal over for forvaltningen, og at hun selv ønsker at bevare loyaliteten med klienterne.

I forbindelse med andre emner der kommer op i interviewet, orienterer Line sig imidlertid også på en anden måde i forhold til klienterne. Det gælder særligt i forhold til forventningerne til den nye endnu ikke iværksatte 'arbejdsevnemetode'. 'Arbejdsevnemetoden' er en landspolitisk dikteret metode til blandt andet 'brugerinddragelse' og 'fokus på brugeren' hvad der også er kerneelementer i 'den brugerrettede forvaltning', jævnfør ønsket om at 'anskue problemerne individuelt'. Projektet er søsat af socialministeren i forbindelse med førtidspensionsreformen. Intentionen er at 'klæde landets sagsbehandlere på' til at tænke i 'resurseplaner' i kontakten med borgerne. Sagsbehandlerne skal gennem fem dages kursus for at lære at tænke på borgeren som en resursekapacitet i forhold til et understimuleret arbejdsmarked. Line har allerede deltaget i kurset, men metoden iværksættes først i januar 2003.

Line er i udgangspunktet positiv over for indførelsen af resurseplaner. I forlængelse af kravet om at lave sociale handleplaner synes hun det er en rigtig god ide som kan sikre en god kontakt mellem borger og forvaltning og skabe mulighed for 'helhedsorientering' i det sociale arbejde. Den nye metode handler som sagt om at tage udgangspunkt i klientens livssituation og resurser med hensyn til arbejdsevne. Det betyder blandt andet at de lægefaglige vurderinger om arbejdsevne ikke længere alene skal kunne afgøre den sociale vurdering. Sagsbehandleren har for eksempel mulighed for at inddrage betragtninger om klientens livssituation i sin vurdering af klientens muligheder for at indtræde på arbejdsmarkedet.

At Line ikke ser det som en trussel for varetagelsen af klienternes interesser at 'arbejdsevnemetoden' er eksplicit orienteret mod arbejdsmarkedet, kan hænge sammen med det område hun arbejder indenfor. Handicaporganisationer har i årevis kæmpet for at man skulle betragte handicappede som arbejdsduelige og det er sandsynligt at flere af Lines klienter inderligt ønsker at få en plads på arbejdsmarkedet. Men Lines pointering af at *boligspørgsmålet* er det mest presserende for den gruppe klienter hun har, kan skærpe blikket for hvad det kan betyde at indføre værktøjer som 'arbejdsevnemetoden'. Resurseplanen rummer 12 punkter der skal udfyldes for hver klient. Kun et enkelt af disse emner drejer sig om boligsituationen og samtlige punkter handler om forudsætninger for at kunne fungere på arbejdsmarkedet. På den måde

rettes samtalen med klienten eksplicit mod et bestemt formål og emner som 'uddannelse', 'arbejdsmarkedserfaring', 'omstillingsevne' og 'arbejdsidentitet' defineres som relevant, ikke af socialarbejderen i situationen, men af værktøjet – måske endda *på trods* af socialarbejderens oplevelse af hvad det er relevant at tale med den pågældende klient om (det kunne fx være boligønsker og livskvalitet). Den såkaldt individuelle resurse-orientering er altså snarere en standardiseret arbejdsmarkedsorientering end en egentlig mulighed for at tage udgangspunkt i den enkelte klient.

Vi mener det er vigtigt at have blik for at de tilsyneladende positive hensigter med at indføre en 'brugerrettet forvaltning' og værktøjer som 'arbejdsevnemetoden', i praksis repræsenterer et rationale der vægter standardisering, kategorisering og arbejdsmarkedsorientering, men ikke nødvendigvis klient- og helhedsorientering. Det betyder vel at mærke ikke at værktøjet ikke kan anvendes med forskellige værdiorienteringer. Lines blik for klienternes kollektive interesser og behov og hendes ambition om at bruge 'den brugerrettede forvaltning' til at varetage klienternes interesser udgør væsentlige forudsætninger for en klientorienteret praksisform. Vores pointe er imidlertid samtidig at obligatoriske værktøjer kan være med til at sætte udsynet for socialarbejdernes faglighed og dermed begrænse deres handlerum.

Som nævnt oplever Line at 'den brugerrettede forvaltning' har medført en oppriioritering af handicapområdet og dermed bedre tid til at udføre arbejdet. Line nævner imidlertid også at det er blevet sværere at finde tid ("ro") til at udføre visse arbejdsopgaver fordi socialarbejderne hele tiden skal være tilgængelige for 'brugerne' (i modsætning til tidligere tiders begrænsede åbningstider). Indførelsen af værktøjer som 'arbejdsevnemetoden' vil uden tvivl være med til at øge arbejdsbyrden yderligere, og der følges ikke op med ekstra bevillinger. På den måde kan værktøjet yderligere være med til at øge presset på sagsbehandlerne, og det er ikke usandsynligt at handicapområdet (ligesom det har vist sig for børnefamilieområdet) ikke bevarer sin privilegerede position i feltet for det sociale arbejde.[14]

Et andet aspekt af teamorganiseringens opdeling i målgruppebestemte enheder er at det som nævnt har medført opsplitning af 'voksenområdet' til fordel for mindre, specialiserede enheder der hver især er blevet 'styrket' (den tilsyneladende oppriioritering). Men samtidig er hver enhed blevet svækket i forhold til centralforvaltningen. Lines strategi over for den begrænsede boligsituation kan belyse det.

Som nævnt vender Line blandt andet sine frustrationer over klienternes dårlige boligforhold mod centralforvaltningen. Det emne Line selv tager op når vi spørger hende hvad der berør hende, er hendes følelse af manglende loyalitet over for centralforvaltningen. Line oplever at det er svært at trænge igennem det hierarkiske, bureaukratiske system og at få sine budskaber igennem til 8. kontor (kontoret for fysisk og

[14] I forbindelse med den nye lov om førtidspension der er trådt i kraft 1. januar 2003 vurderer både socialrådgiver i SiD, Gunvor Auken, og Formanden for socialudvalget i KL, Vagn Ry Nielsen, at det vil indebære at en del personer som i dag modtager kontanthjælp, bliver berettiget til pension. Auken advarer om at dette ikke vil ske i praksis, da det er alt for dyrt for kommunerne, hvorimod Nielsen forudser en ekstraregning til staten. Om staten er villig til at betale er langt fra sikkert, men eksemplet illustrerer endnu en gang at stramninger væsentlig lettere lader sig indføre ved lov end udvidelser af muligheder – af den simple årsag at udvidelser ikke er gratis. (Information, 07.01.03)

psykisk handicappede) og de ansvarlige politikere. 8. kontor forvalter egenhændigt kommunens botilbud til handicappede, og Line oplever dels at forvaltningen er langsom og tung, dels at 8. kontor ofte underkender indstillinger fra lokalcentrene og dermed demonstrerer deres totale magt på området.

Fordelingen af boliger på handicapområdet foregår ved at sagsbehandlerne på handicapcentrene indsender indstillinger til 8. kontor. En indstilling skal rumme en social handleplan for klienterne med begrundelse for hvilken type bolig der indstilles til. Når eller hvis forvaltningen bevilger en bolig får sagsbehandleren besked – men ikke før. Man giver ikke afslag eller orienterer om at 'sagen' har lav prioritet. Derfor føler Line ofte at hun kommer i klemme over for klienterne som ønsker at vide hvornår de kan forvente at få en bolig. Line synes i udgangspunktet det er et ganske rimeligt ønske som hun godt vil imødekomme, og hun forstår ikke hvorfor det skal tage så lang tid at finde boligerne.

Samtidig er Line bevidst om at der generelt er mangel på boliger i København. Hun formulerer flere gange at hvis bare hun kunne *forstå* hvordan tingene foregår i centralforvaltningen, ville det være meget nemmere. I forlængelse heraf formulerer hun sin "mission" som at "finde ud af arbejdsgangene" og forbedre samarbejdet og dialogen med centralforvaltningen. Det er meget imponerende at mærke hvor meget energi Line lægger i denne "mission", men samtidig er hun godt selv klar over at det faktisk ikke vil ændre på (bolig-)forholdene for klienterne at der bliver mere samarbejde mellem centralforvaltningen og socialarbejderne. Det er bestemt forståeligt at Line alligevel søger indsigt i forholdene, så hun kan få det "bedre med at komme med forklaringer til klienter og pårørende". Men det er vigtigt at holde fast i at hvis ønsket er at varetage klienternes interesser, er det ikke nødvendigvis en fordel at føle loyalitet med den centralforvaltning som ikke kan finde boliger til klienterne. Derfor har Line også en ambition om at "klæde politikerne på" til at træffe kvalificerede beslutninger. Det ønsker hun at opnå ved at videregive sin viden om klienternes behov og de dårlige boligforhold. Men Line oplever at det bureaukratiske system forhindrer hende i at nå 'op' til de ansvarlige politikere med hendes viden.

Line beskriver at der tidligere har været bedre mulighed for at komme igennem med initiativer på for eksempel boligområdet. Der er for eksempel ikke længere nogen blandt socialarbejderne der er opmærksomme på tomme byggegrunde i byen eller eventuelle andre muligheder for at etablere nye bofællesskaber. Line forklarer socialarbejdernes ændrede indstilling med at der ikke kommer nogen "tilbagemelding" når man gør opmærksom på den type ting. Dette kan tyde på at der faktisk har fundet en centralisering af i hvert fald boligområdet sted – om ikke eksplicit organisatorisk, så i praksis.

Sat på spidsen kan man sige at det boligsociale arbejde er blevet reduceret fra en situation hvor socialarbejderne havde kompetence til på baggrund af deres viden om klienternes specifikke behov at etablere forskellige botilbud, til en situation hvor socialarbejderne alene kategoriserer klienterne for at passe dem ind i nogle boliger som er etableret ud fra centralt fastlagte (tekniske) kriterier. Line har blik for det uhensigtsmæssige i denne forandring, men samtidig befinder hun sig i en position hvor hun hverken har indsigt i eller indflydelse på beslutningerne angående byens boliger.

Arbejdet i handicapcenteret er et eksempel på hvordan socialarbejdernes handlerum begrænses gennem målgruppespecialiseringen. Gennem omorganiseringer reduceres arbejdet groft sagt til kategorisering af klienter med henblik på at 'matche' dem til nogle standardiserede tilbud af henholdsvis arbejdsfunktioner og boligformer. Både udskillelsen af de psyko-sociale elementer i det sociale arbejde og differentieringen af arbejdet efter målgrupper gør det muligt at specialisere, kategorisere og dermed rationalisere det sociale arbejde. Til trods for at socialrådgiverne gennem forskellige specialiseringsstrategier som beskrevet i de tidligere fortællinger, søger at beskytte deres socialfaglighed over for administrativt uddannet personale, er specialiseringen faktisk med til at gøre de (psyko-)*sociale* elementer i arbejdet *administrerbare*.

MED EN SOCIALARBEJDER I ET HANDICAPCENTER 56

FORHÅBENTLIG BLIVER DET MINDRE TILFÆLDET SOM KOMMER TIL AT RÅDE 56

Klientorientering og målgruppehensyn
- *de skal have støtte omkring deres bosituation* 57
- *med den gruppe tager det lang tid at føle tryghed* 57
- *I sidder med rigtig meget magt og tager beslutninger som vi har svært ved at forstå* 58
- *de ligger og venter i evigheder* 59
- *vi kan oprette noget i stedet for at gå ud og købe noget* 60

Individualiserende organisering og metoder
- *der er lagt op til at de skal være handleplansejere* 60
- *ser på mulighederne i stedet for på begrænsningerne* 61
- *man har opstillet 12 punkter i resurseplanen* 62
- *tænke lidt mere fra brugerside end fra forvaltningsside* 63

Forvalterrationaler
- *for mig er den rette vej at finde ud af hvad der sker* 64
- *så ville jeg have det bedre med at komme med forklaringer til klienter og pårørende* 65
- *den nye måde at køre forvaltning på hvor man får sit budget ud* 66
- *hvis man havde et kvartalsvis dialogmøde* 67

med en socialarbejder i et handicapcenter

Interview af Stinus Storm Mikkelsen og Bodil Øster

forhåbentlig bliver det i mindre grad tilfældet som kommer til at råde

Som jeg skrev havde vi tænkt os at tage udgangspunkt i den konflikt eller det dilemma du selv beskrev sidst vi snakkede sammen: din loyalitetsproblematik om at du godt kunne tænke dig både at være loyal over for klienterne og over for centralforvaltningen – og at det er svært i praksis fordi alting går enormt langsomt. Men jeg ved ikke om det er noget du stadigvæk har lyst til at tale om?

Line Jo, bestemt. Her mellem tolv og et har jeg haft en lang snak med centralforvaltningen om de ting som ligger. Og om hvor man kan placere skurken, når man skal prøve at placere skurken et sted.

Det lyder spændende. Noget du havde taget initiativ til?

Line Ja. Jeg skulle følge op på nogle sager som jeg bruger enormt meget energi på, fordi de ligger derinde og venter [i centralforvaltningen]. Jeg har længe bedt om at få et møde med dem, så det ikke hele tiden er over telefonen. Vi har for lang tid siden fået en dato i november. Hvorfor skal vi vente til november? Sådan er det åbenbart. I dag tog jeg lidt hul på den med en central person derinde. Jeg sagde: "hvad er det for nogle mekanismer som spiller ind i den her kommune?" Det er virkelig svært at overskue en kommune som København.

Alt det samarbejde som burde være der, er der på mange leder og kanter ikke.

de skal have støtte omkring deres bosituation

Kan du prøve at beskrive helt konkret noget af det du beskrev sidst, om hvad det er for en relation du ser dig selv i. Hvad er det for nogle problemer du støder på? Hvor og hvornår?

Line Ja. Jeg sidder med klientkontakten. Og jeg er den der laver papirarbejdet til et centralt visitationsudvalg i Københavns Kommune som står for fordelingen. Jeg sidder meget med psykisk udviklingshæmmede. De skal have støtte omkring deres bosituation – hvad enten det er døgndækning eller hjemmevejledning en del af dagen eller en gang om ugen. Man skal prøve at finde det rette tilbud at foreslå. Centralforvaltningen fordeler de pladser der er. Der er selvfølgelig meget forskel på hvor akutte sagerne er. Det er meningen at centralforvaltningen skal vurdere hvem der er mest akut på københavnerplan. Det synes vi ikke altid de er så gode til. Den der med at der bare ikke er flere pladser... Københavns Kommunes Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltning har tolv kontorer som indbyrdes altid kæmper om hvem der tager sig af hvad. Og hvem der yder penge hvornår. Og vi har de andre forvaltninger der også er splid imellem. Vi har mange grænsetilfælde. Hvis folk for eksempel er så dårlige at de har brug for en plejehjemsplads, så skal vi ind over Sundhedsforvaltningen. Men hvis Sundhedsforvaltningen ikke synes de kan rumme dem eller har plads, så må vi selv. Samarbejde eksisterer nærmest ikke. Det bliver noget med kastebolde frem og tilbage. Jeg er simpelthen rystet: hvorfor kan jeg ikke få et samarbejde op at stå? Det er på centralt niveau det skal gøres! Det er ikke os. Vi kæmper med det, men det er højere oppe der må træffes nogle samarbejdsbeslutninger.

med psykisk udviklingshæmmede tager det lang tid at føle tryghed

Det er centralforvaltningen der vurderer hvem der har mest behov – på baggrund af jeres indstilling? Det vil sige at de får en masse faglige indstillinger fra alle mulige socialcentre...

Line Primært de fire handicapcentre

...som de skal trække lod imellem?

Line Ja. Der er ikke pladser nok. Så spørger man efter fremtidsperspektiver for en person som har ventet to år på en plads. Nu er det ved at bryde sammen derhjemme med nogle forældre der ikke kan holde det ud længere.

Jeg tænker på hvordan det må være som socialrådgiver. Én ting er at centralforvaltningen skal prioritere eller vurdere, men spørgsmålet er om du kommer til at føle at du også skal?

Line Ja. Jeg sidder nogle gange med den enkeltes forældre og pårørende i røret eller hjemme hos dem eller hos mig: Hvad kan vi regne med? Det er med at få nogle glidende overgange så folk ikke skal placeres et tredje sted midlertidigt. Med psykisk udviklingshæmmede tager det utrolig lang tid at føle tryghed. Det kan let tage halve og hele år. Hvis de bliver placeret et sted midlertidigt, kan de få tilbagegang i deres evne til at håndtere hverdagen. Så får de et meget større behov for hjælp. Hvis man kan finde en løsning med glidende overgang, er det langt bedre.

Men føler du i forhold til forvaltningen at du ikke skal indstille så mange fordi du godt ved der ikke er...?

Line Nej. De siger også: "Send endelig ind hvad der er!" De skal så prøve at påvirke politisk så der kommer flere penge til området.

Så dine vurderinger tager udgangspunkt i klienterne og hvad du mener de har behov for?

Line Helt klart. Men man kan ikke komme med noget svar på hvornår der kan forventes svar.

Taler du med klienterne om forholdet til centralforvaltningen?

Line Dér kan der være en konflikt om hvem man kan gøre til skurken. En eller anden skal jo være skurken i det her! Jeg prøver selvfølgelig at skubbe det væk fra mig. Det er ikke mit ansvar!

Du prøver ikke at forsvare deres politik med at der ikke er så mange boliger?

Line Nej. Der er afsat ufatteligt mange penge til at bygge nyt og til at tage initiativer. Men man har en evindelig undskyldning om at der ikke er byggepladser i København. Nogle gange får vi bevidsthed om steder som står tomme og siger; hvorfor fanden laver I ikke noget der? Der er en ny politik om at alt hvad der nyoprettes skal der være to værelser i. Vi – og især de pædagoger som arbejder med psykisk udviklingshæmmede – siger at mange af de psykisk udviklingshæmmede simpelthen ikke kan håndtere at have to værelser. De flytter tingene fra det ene værelse til det andet – frem og tilbage. Vi har nogle oplagte steder med ét værelse. Vi siger; hvorfor fanden ser I ikke at få gang i det? Man skulle tro det kunne omgås, når alternativet er at man ikke har noget tilbud.

de sidder med rigtig meget magt og tager beslutninger som vi har svært ved at forstå

Hvad kan du gøre for at påvirke forvaltningen?

Line Jeg har nærmest daglig kontakt til centralforvaltningen og prøver at rykke og gøre opmærksom på hvor meget jeg glæder mig til novembermødet.

Hvad er det I skal holde møde om?

Line Da jeg startede på området [med de psykisk udviklingshæmmede], fandt jeg ud af at en stor del af arbejdet går ud på at få tingene med boliger til at gå op i en højere enhed. Det er uklart hvad de helt præcis sidder med, og hvad vi gør. Og hvad vi har kompetence til. Jeg undrer mig over at vi ikke har større samarbejde med dem. Hvorfor ikke mødes og klæde hinanden på, når man har fire handicapcentre? Jeg læste på 'Fakir', der er [en hjemmeside med] Københavns Kommunes retningslinjer, at det faktisk er 8. Kontors opgave at klæde os på og holde en løbende dialog. Jeg ringede og fortalte dem, at nu har jeg det på tryk.

Hvad forventer du af det?

Line Problemet i den her store kommune er hvem der tager ansvar for at køre tingene videre og klæde politikerne på. Det synes jeg man skulle finde ud af. De stakkels politikere kan ikke tage beslutninger hvis de ikke er klædt på til det. Hvem gør det, og hvordan bliver det gjort? Det er jo os gulvfolk der skal fodre alle led! Vi kommer let til at træde i spinaten hvis vi springer et led over.

Det må man ikke?

Line Der kan godt blive ballade. Forvaltningen lægger vægt på at det er

vigtigt ikke at springe led over i Københavns Kommune.

Og så er der lang vej op?

Line Ja. Jeg synes at det vil være oplagt at [socialarbejderne] kunne henvende sig mere direkte til dem [forvaltning og politikere]. Nogle gange kan man have lyst til at opfordre folk til at beskrive deres situation for politikerne. Det kan tænkes at sætte lidt mere skub i tingene!

Du sagde at I ikke syntes de var gode til at prioritere og vurdere inde i centralforvaltningen. Du har givet eksemplet med to- og etværelses. Er der nogle andre ting du tænker på?

Line Det er netop det jeg gerne vil have styr på. Hvordan er det der bliver prioriteret?

Det er uklart?

Line Det er det med at prøve at skitsere at centralforvaltningen virker rigtigt langt væk. De sidder med rigtig meget magt og tager en gang imellem nogle mærkelige beslutninger som vi har svært ved at forstå. Hvis vi kunne have lidt mere dialog kunne det være at vi kunne fatte lidt mere sympati for dem. Vi kunne bruge hinanden lidt bedre.

Simpelthen blive bedre i stand til at forstå hvilke kriterier de bruger? Eller har du også en forestilling om at kunne påvirke dem til at handle mere hensigtsmæssigt?

Line Nej. Jeg siger ikke at de gør det absolut uhensigtsmæssigt, for der skal man kende sagerne til bunds.

Men du kunne godt give dem nogle eksempler?

Line Det er når jeg ringer for at høre hvordan det går, og hvad vi kan forvente i forbindelse med en sag. Nogle gange får man en ordentlig tilbagemelding og nogle gange ikke. De er enormt svære at få fat på i telefonen. Man skal kunne finde ud af hvor klienterne er henne i ventesystemerne, og hvad fremtidsplanen er.

de ligger og venter i evigheder

Hvor stort er gabet [mellem antallet af boliger og behovet for boliger]?

Line Det har jeg ikke helt styr på. Det forventer jeg at få styr på, på novembermødet.

Hvad er dit indtryk?

Line Jeg har indtryk af at gabet [mellem antallet af boliger og behovet for boliger] er rimelig stort. Efter jeg startede 1. juli har jeg brugt rigtig meget tid på at sende mange indstillinger derind. Og der er næsten ikke nogen der har fået nogen tilbud endnu.

Hvordan foregår det? Får du nogen sinde et afslag på at den her for eksempel ikke har høj nok prioritet? Eller hører man ikke noget før tre år efter?

Line Nej. De ligger og venter i evigheder. Nogen har ligget i årevis. Jeg vil virkelig gerne have indblik i hvordan de arbejder i centralforvaltningen. Er det tilfældighederne der råder [i forbindelse med fordeling af boliger]? Er det hvor mange gange jeg ringer og rykker [der afgør om min klient får en bolig]? Eller det er en ordentlig måde det foregår på?

Du antydede en ulmende utilfredshed med centralforvaltningen.

Line Ja.

På hvilket niveau er det? Går I i krogene og murrer? Eller er det på fagforeningsniveau?

Line Kollegaer imellem snakker vi meget om det. Jeg ved ikke hvor mange der er ansat derinde nu, men på et tidspunkt var de 350 mennesker i FAF

[Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningens centralforvaltning]. Selvfølgelig skaber de sammenhæng mellem lokalforvaltningerne, direktionen og politikerne osv. Men det er mange mennesker som vi på gulvet føler ikke er interesserede i at hjælpe eller høre på os. Hvis der var mere dialog, kunne man have mere forståelse for dem.

vi kan oprette noget i stedet for at gå ud og købe noget

Jeg kan ikke lade være med at tænke om det bliver nemmere for dig hvis du forstår dem? Hvis der er lige få boliger, er det stadig den samme relation du har til klienten. Du kan måske forklare hvorfor, men det ændrer ikke ved at de ikke kan få en bolig lige nu og her!

Line Nej. Men man kan måske gå lidt videre i forhold til politikerne. Er de ikke klædt ordentligt på, er det en umulig situation hvis man venter på politiske beslutninger. Det synes jeg er meget interessant.

Så det der med at klæde på handler om at give dem noget af den viden som I har?

Line Ja. Jeg kan bare levende forestille mig at der indimellem er nogle stopklodser i den her kommune – med hierarkiet osv.

Det var også for at få en fornemmelse af hvad der er for en påklædning du godt vil give politikerne.

Line For eksempel få dem til at forstå at vi kan oprette [nogle nye bosteder] i stedet for at gå ud og købe [nogle pladser]. Vi har betalt flere hundrede tusinde for en plads i Århus hvor den pågældende kom langt væk fra familie og nærmiljø. Men der var en plads i Århus, og vi blev nødt til at have et sted til vedkommende. Se da for fanden at sørge for at der bliver lavet noget til dem, for eksempel i forbindelse med det sted med etværelses... [...] Og med hensyn til at give klienterne en forklaring, så kan man bedre stå inde for det hvis man har forstået hvad der foregår [med boligfordelingen i centralforvaltningen].

Hvad siger klienterne til det?

Line Lige præcis min gruppe har lidt svært ved at have en mening andet. Enten har de behov for en bolig, eller også har de det godt som de har det. Men deres pårørende er tit meget involverede. [...]

der er lagt op til at de skal være handleplansejere

Du snakkede om sidst at du er ude og tale med folk om sociale handleplaner. Er det også de sociale handleplaner I sender ind som begrundelse for...?

Line Ja. Dem sender vi ind sammen med indstillingspapirerne

Hvordan laver du en social handleplan sammen med klienterne og eventuelt deres pårørende?

Line Ved at få klarhed over hvordan de klarer deres hverdag. Om de har ønsker for aktivitetstilbud, botilbud og andre tilbud. Ved at beskrive hvordan situationen er nu, og eventuelt hvilke ønsker klienterne har til forandringer. Det er også noget med at få sat navne på hvem der tager ansvar for hvad. For eksempel for opfølgning. Det har været intentionen med de sociale handleplaner at der skal følges op på sagerne så de ikke ligger i skuffen i hundrede år og passer sig selv. Der er lagt op til at klienterne skal skrive under på handleplanerne og være handleplansejere.

Hvad med arbejdsmarkedsplaner er det også en del af det?

Line Ja, vurdering af arbejdsevne indgår i planerne. Jeg har lige været til et møde hvor både Frederiksberg Kommune og Københavns Amt var til stede. Man vil prøve at etablere nogle AMU-kurser som er mere rettet mod de psykisk udviklingshæmmede. Der var nogen der havde været i udlandet for at mødes med kolleger fra en masse forskellige lande. Indtrykket var at man var meget bedre i andre lande til at få de her grupper ud i normale jobs, end man er herhjemme.[...]

Hvad er et dagtilbud?

Line Det er for eksempel steder hvor der er en masse pakkearbejde for forskellige virksomheder. Og nogle håndarbejdsværksteder hvor klienterne både laver noget arbejde og får en ekstraindtjening.

Er det aktivering eller er det noget andet?

Line Ja, er det aktivering eller noget andet? Hvad kan vi kalde det?

Noget af det lød som noget der også kunne være et aktiveringsprojekt!

Line Ja, at skabe indhold i hverdagen. Men nogle af dem kommer også ud i 'brugerjobs'. Vi har for eksempel en ansat til at tømme papirkurv og makulere og hygge lidt om os – vande blomster og sådan noget. Der er også skånejob og flexjob. Der er sikkert mange flere klienter som kunne fungere på nogle arbejdspladser. Specielt hvis de var klædt ordentligt på for eksempel gennem et AMU-kursus som var rettet mod dem.

Du kaldte det dagtilbud. Er det tilbud eller er der også elementer af tvang i det?

Line Er der elementer af tvang i det? Det er der vel nok. Jeg tør ikke helt udtale mig om hvor firkantet det er.

Når du laver sociale handleplaner er det vel en del af det; om de skal have et dagtilbud?

Line Ja, det er jo hovedsageligt…

Så kan du vel godt udtale dig om, om der er tvang i de situationer. Om du for eksempel tvinger nogen til at tage et dagtilbud?

Line Altså nej. De møder jo bare ikke op. Og for de fleste af dem får det ikke konsekvenser i forhold til deres økonomi.

ser på mulighederne i stedet for på begrænsningerne

Den behovsvurdering må foregå i samarbejde med andre faggrupper. Der må være lægelige og psykologiske vurderinger?

Line Vi har både en psykiater og en psykolog ansat, og de kommer tit med udtalelser som vi kan bruge i forskellige sammenhænge. Der er også de sammenhænge de færdes i [fx forskellige dagtilbud og det sted de bor]. Der er nogen dér som gerne udtaler sig.

Det er mange ting du skal. Du skal i samspil med nogle andre faggrupper vurdere klienternes tilstand. Du skal vurdere hvad der er godt for dem. Og du skal have et overblik over hvad der findes af tilbud eller muligheder!

Line Ja. Vi har også sindssygt travlt for tiden, fordi man så tit skal ud af huset. Hvis man skal have en fornemmelse af de tilbud der er, skal man helst ud at se stederne. Som oftest giver det også et bedre indtryk af folk hvis man tager hjem til dem. Mange har også svært ved at komme op til os. I de rigtig tunge sager er der mange hjemmebesøg. Men vi har en særlig jobformidling for de psykisk udviklingshæmmede, og den kan vi trække på.

I kommunen?

Line Ja. Dem vi synes er oplagt til skånejobs, kan vi henvise dertil. Så finder jobformidlingen nogle job til dem. Vi er ikke rigtig gearet til at finde de jobs. Københavns Jobformidling har også en afdeling vi kan trække lidt på. Men den er sjældent til så dårlige som vores klienter. Det er jobformidlingen der går ud og laver benarbejdet. Hvis klienten for eksempel gerne vil arbejde med dyr, prøver de måske at finde noget i politiets hundepatrulje.

Det må være mange bolde at have i luften?

Line Ja, det er svært at bevare overblikket. Det er det bedste og det værste ved en stor kommune. Der er rigtig meget at få overblik over.

Du beskrev sidste gang at det tidligere var de lægefaglige vurderinger som afgjorde hvor meget arbejdsevne man havde. Og nu er det mere dig som socialarbejder der skal lave den vurdering. Hvordan er det?

Line Nu starter det først for alvor fra januar. Men vi har lige holdt møde om det her til morgen. I hvert fald i starten kommer det til at trække mange resurser, at blive vant til at arbejde på den måde.

Det er det som hedder arbejdsevnemetoden?

Line Ja. Lave nogle resurseprofiler på folk. Vi skal rundt om meget. Det er en ny måde at tænke socialfaglig vurdering på. Vi er vant til at lave en helhedsvurdering, men ikke så grundig som det her lægger op til. [...] Der er mange ting som skal falde på plads endnu. Man har endnu ikke besluttet ovenfra i hvor stor udstrækning det skal bruges. For eksempel dem som har pension i forvejen, hvor meget skal vi ind og lave på dem? Selvom der er delte meninger, ser jeg det bestemt som noget positivt.

Hvorfor?

Line Fordi det lægefaglige kommer lidt i baggrunden. Og fordi vi hørte at man i udlandet er væsentlig bedre til at få folk i jobs. Der har vi lagt alt for meget vægt på den lægelige del – den helbredsmæssige del. Man vil prøve at tage de andre ting mere alvorligt, så det ikke bare er: "Du har den diagnose, så du kan absolut ikke komme ud". Man drejer 180 grader og ser på mulighederne i stedet for på begrænsningerne. Samtidig skulle det gerne blive lettere at give pension til de klienter vi i mange år har tænkt om: "Hvorfor får de ikke bare en pension?"

der er opstillet 12 punkter i resurseplanen

Du forventer at der bliver mere mulighed for at du tager en hurtig beslutning?

Line Forhåbentlig bliver det i mindre grad tilfældet som kommer til at råde. Jeg synes det har været rystende tit at det har været afgørende hvad en læge har formuleret. Jeg har tit tænkt: "De læger er garanteret ikke klar over hvilken magt de sidder med." [...] Forhåbentlig bliver det et mere rigtigt perspektiv på tingene når man får de andre indfaldsvinkler med.

Hvad er det for nogle dimensioner?

Line Der er opstillet 12 punkter i resurseplanen. Man skal blandt andet vurdere folks uddannelse, arbejdserfaring, arbejdsidentitet, interesser osv. Og forsøge at få udspecificeret nogle gode oplysninger på folk ud fra det man kan indhente andre steder fra.

Det er en lidt sjov ting. På den ene side er det mere kompetence til socialarbejderen – til den socialfaglige vurdering. Men samtidig er der et skema med anvisninger af hvad du skal vurdere – for eksempel hvilke sider af personen der er interessante osv.

Line Ja, men...

Men du har ikke erfaring med det endnu så…

Line Nej. Ikke så jeg synes det har været begrænsende. Hvis man ikke skulle have et skema at gå ud fra, ville det være vanskeligt at lave en ensartet vurdering af folk. Det har tit kørt rundt i mit hoved: På den ene side er det fedt at vi har skøn. Men hold kæft hvor er det også ufedt at der er så meget der afhænger af et konkret skøn: om folk får det ene eller andet. Vi vurderer meget ud fra de personer vi nu engang er.

Og så igen bliver det vel også mere skøn – fra at have været det lægefaglige skøn til at være det socialfaglige skøn?

Line Jamen de lægelige skøn er også med. Og hvad man ellers kan indhente. Man prøver bare at gøre skønnet bredere.

Det lyder som en stor opgave at tegne hele billedet og indhente alle oplysningerne inden man tager en beslutning.

Line Det var det vi holdt møde om i morges. Hvordan skal vi få det til at hænge sammen? Især folk som udelukkede sidder med revalidering, skal til at lave en masse resurseplaner.

Følger der nogle normeringer med?

Line Ikke som udgangspunkt. Men det må på en eller anden måde sikres at vi får noget arbejdsro. Vi har sjældent arbejdsro, fordi vi skal være tilgængelige. Jeg elsker at gå på arbejde klokken 4-5 stykker om morgenen. Det er den eneste måde at få lavet noget ordentligt arbejde på. Men man kan jo ikke bygge på at man skal arbejde om natten. [...] Ledelsen må gøres bekendt med at det kræver arbejdsro hvis man skal lave noget ordentligt arbejde. Vi er gået fra at have en åbningstid mellem 10 og 13 til at have åbent hele dagen. Folk må endelig komme, for vi er en brugerrettet forvaltning. Vi skal sandelig være tilgængelige hele tiden og have opdateret vores kalender på computeren. Det gør at vi sjældent kan sidde en halv time og bare arbejde.

tænke lidt mere fra brugerside end fra forvaltningsside

Det her med 'den brugerrettede forvaltning' hvad er det for noget?

Line Vi er til for brugerne, og vi må på bedst mulig måde vise at vi er til for dem.

Hvor er det kommet fra? Hvem har introduceret det?

Line Det er vel den kære 'Sommerfuglerapport' som blev lavet omkring '98 i Københavns Kommune. Det nye arbejdsredskab hvor man teamopdelte på en ny måde. Kodeordet har været sommerfuglerapporten.

Alt står i den – okay.

Line På mange områder var det oplagt at tænke mere i den retning. Men hvis vi skal arbejde bedst muligt for borgeren, gør vi så det ved at holde åbent hele dagen, eller ved at vi også får arbejdsfred indimellem? Det er den evindelige diskussion.

Ligger der andre ting i det end åbningstider?

Line Ja, det gør der vel. Man har oprettet brugerråd og brugerinddragelse med rimelig meget politisk indflydelse. Det er også meningen med arbejdsevnemetoden at man skal inddrage brugeren.

[..] Hvad betyder 'brugerinddragelse'?

Line Ja, det burde ikke være nyt. Jeg kan ikke helt give dig historien. Men sommerfuglerapporten kunne godt give noget i forhold til at tænke lidt

mere fra brugerside end fra forvaltningsside. For eksempel lavede man de her handicapcentre, voksenteam og serviceteam som skulle være der hvor alle folk kunne henvende sig. At det måske ikke helt fungerer efter hensigten, er en anden ting, men ideen kunne jeg godt følge. Man kan altid finde for og imod. Når jeg tænker på hvordan vi før sad med et hav af psykisk syge og få fysisk og psykisk udviklingshæmmede. Det var helt klart de psykisk syge der fyldte og tog energien.[...]

Hvordan hænger resurseplanen sammen med boligønsker og -behov?

Line Som udgangspunkt hænger det ikke specielt meget sammen, men selvfølgelig spiller det ind. Hvis folks boligsituation er helt håbløs, kan man lige så godt opgive alt andet. Hvis folk ikke har noget sted at bo, er det svært at gå mod den arbejdsmarkedsrettede del. Et punkt i resurseplanen er at få beskrevet bolig- og økonomiforhold. Men det er en lille andel. [...]

Jeg fik i starten fornemmelsen af at det for den målgruppe er utrolig vigtigt at de får et ordentligt sted at bo, et som er indrettet til dem.

Line Ja. Præmissen for at komme videre er at det er i orden.

Og det er det der utrolig tit er problemer med?

Line Ja. Det er fordi mange af dem har brug for støtte i deres hverdag. Når man arbejder med denne gruppe, fylder boligforholdene meget. 90% af dem har brug for en eller anden form for støtte i hverdagen.

Jeg forestiller mig at boligspørgsmålet kommer til at fylde mindre i kontakten med klienten hvis arbejdsevnemetoden bliver det dominerende redskab. Boligsituationen er jo kun ét punkt ud af tolv i resurseplanen.

Line Ja. Det kommer jo an på hvor meget boligsituation vil betyde. Det er en individuel betragtning hvor meget den fylder. I vores verden vil den nok fylde mest fordi vores gruppe er så afhængige af at have et bosted hvor de kan få støtte i hverdagen. De kommer aldrig af sted om morgenen hvis ikke deres hverdag fungerer.

for mig er den rette vej at finde ud af hvad der sker

Det lyder som om det er et ret stort problem med boliger. Det er ret grundlæggende. Hvad føler I at I kan gøre? Og hvad gør I som faggruppe? Er I på en eller anden måde udfarende i debatten eller prøver at påvirke politikerne?

Line Det er jo en ny problematik for mig. Men jeg er virkelig blevet grebet af det. Jeg tænker: "Hvad fanden foregår der?" Det spørgsmål fylder så meget. Jeg prøver at arbejde for at vi undgår at det fylder så meget. Jeg tror at samarbejdet kan give indsigt i hvordan centralforvaltningen arbejder, og hvordan perspektiverne er for at få flere pladser.

Jeg tænker også på om I manifesterer jer i debatten som faggruppe – på en eller anden måde slår i bordet over for politikerne offentligt?

Line Det er den loyalitetskonflikt. Jeg har fået indtryk af at man skal passe ufattelig meget på hvordan man opfører sig. Jeg vil måske hellere skrive til en politiker, end jeg ville sætte et læserbrev i avisen. Jeg synes det er vores opgave at gøre politikerne opmærksom på problemerne. Hvis pengene er der, og der bare skal tages nogle initiativer, men der ikke er nogen der vil tage ansvar, er det lidt dumt at sige: "Her har vi et problem". For mig gæl-

der det om at finde ud af hvad der sker.

Hvor proppen sidder?

Line Det vil være typisk for Københavns Kommune at der ikke er nogen som føler ansvar. For nylig var der en der sagde at før i tiden var vi meget mere opmærksomme på hvor der var en byggegrund og noget til salg som vi kunne bruge. Det er åbenbart gledet lidt ud. Før var medarbejderne på banen med at lægge mærke til hvilke muligheder der var rundt omkring.

Medarbejdere i lokalcentrene?

Line Ja. De gik især ind i arbejdet med at lave bofællesskaber når der var noget oplagt. Men der skal gives tilbagemeldinger hvis folk skal gide gå ind i det! Det ser jeg som min mission: at finde ud af arbejdsgangene, og hvem der føler ansvar for at få lavet noget. Jeg bliver fortørnet når jeg læser at der faktisk var afsat 800 millioner, men at der kun blev brugt 150 til boliger.

Er det ikke tit sådan at der er afsat en statspulje, men at få penge fra den kræver at kommunen stiller med lige så mange penge? Der kan godt være den type begrænsninger i muligheden for at få pengene. Men jeg ved ikke om der er nogen sammenhæng?

Line Der er bestemt nogle forklaringer. Men på den anden side kan man betale rigtig dyrt for at købe pladser andre steder. Det er hele tiden den kassetænkning man er ved at brække sig over. Kan man få fra den ene, er det fint, men fra den anden kan det ikke lade sig gøre. Det løber vi tit ind i!

Har du nogen konkrete oplevelser med at du er blevet slået i hovedet når du har forsøgt at gå op i systemet?

Line Nej. Jeg har ikke brændt nallerne. Men jeg har også en antiautoritær indstilling til tingene. Jeg har aldrig været bange for at gå til cheferne.

Men hvor har du så oplevelsen fra? Du må på en eller anden måde have hørt om risikoen..

Line Ja. Det har jeg for eksempel hørt fra en supervisor som er ansat i centralforvaltningen. Han har virkelig travlt med at sige det. Og flere andre, specielt gamle i gårde, siger: "Vi skal have chefen med inden vi går videre". Jeg kan godt se med mange ting at det er ok at chefen ved hvad der foregår, og hvad vi sender videre. Det er ham det falder tilbage på. Men jeg tænker især i forhold til politikerne. De er toppen af kransekagen. Hvis der er noget man har respekt for i forvaltningen, er det en borgmesterklage. Når der kommer en borgmestersag bliver der arbejdet hurtigt. [...]

så ville jeg have det bedre med at komme med forklaringer til klienter og pårørende

Line Jeg er interesseret i om det har en virkning at man hele tiden ringer og rykker. Ligesom andre steder hvor man skal ringe og rykke hvis man skal have noget igennem.

Hvad vil du bruge den viden til hvis du faktisk får at vide at det gør en forskel at du ringer og rykker?

Line Så vil jeg enten ringe og rykke noget mere, eller jeg vil forsøge at få lavet en anden måde at arbejde på derinde.

Jeg kan ikke lade være at tænke at hvis du ringer og rykker noget mere, er der nogen andre der ryger længere ned i køen.

Line Ja. Det er jo det!

Men det er selvfølgelig ikke det du siger.

Line Selvfølgelig vil jeg forsøge at se om de kan gøre det anderledes. Men

hvis ikke de kan, er man vel sig selv nærmest.

Og sine egne klienter?

Line Vi får jo aldrig [embedsmændene] til at stå ved at de gør det [lader en klient komme foran i køen fordi sagsbehandleren ringer]. Men det kunne være meget godt at vide lidt om hvordan fordelingen af boliger foregår. Så ville jeg i hvert fald have det bedre med at komme med forklaringer til klienter og pårørende.

den nye måde at køre forvaltning på hvor man får sit budget ud

Vi har talt om jeres forhold til centralforvaltningen. Hvad er deres forhold til jer?

Line Det er et godt spørgsmål og interessant om vi kunne få lidt at vide om det.

Jeg tænker dels på hvad de tænker om jeres problemer, dels på hvordan det fungerer som en kontrol af jeres arbejde. Føler du dig som herre i eget hus, eller er der nogen kontrolinstanser du også skal forholde dig til?

Line Ikke i forhold til det vi har snakket om. Men derfor vil jeg jo gerne have en snak med dem om at der er forskel på niveauer og grundighed. For eksempel i forhold til at lave indstillingspapir og handleplaner.

Hvad der egentlig er nødvendigt?

Line Ja. Netop i forhold til hvor meget tid vi har. Det vil jeg gerne have udredet. [...]

Oplever I for eksempel at 8. kontor siger: "Nu må I tage jer sammen med de der boligindstillinger, for I sender dobbelt så mange ind som de andre socialcentre tilsammen"? Eller: "Nu må I ikke give mere pension, for I har brugt jeres budgetter"?

Line Der er masser af budgetforklaringer hele tiden og kalkuler og pis og papir.

Hvad vil budgetforklaringer sige?

Line Det er den nye måde at køre forvaltningen på hvor man får sit budget ud lokalt. Overskrider du dit budget, skal du i den grad budgetforklare og være heldig at få en ekstra bevilling. Eller du skal tage fra administrationsbudgettet eller hvad du skal. Det kører meget som en virksomhed.

Hvordan påvirker det dig? Det er vel din ledelse der sidder med det?

Line Indimellem kommer de ud og spørger os om hvor mange vi har i hjælpeordninger. Og hvor mange vi har i udsigt. En hjælpeordning til en fysisk handicappet kan godt koste op til 200.000 om måneden. Det kan hurtigt vælte noget. Men hvis folk er berettiget til at få en hjælpeordning, er det svært at argumentere for at de ikke skal have det.

Oplever du nogen sinde at det økonomiske spørgsmål alligevel er med i dine vurderinger hvis nogen for eksempel søger om hjælpemidler?

Line Nej. Men det kunne jeg være nervøs for hvis man sad i en mindre kommune og var tættere på. Her er vi jo alligevel i Københavns Kommune.

Det er vel det der er meningen med at man lægger budgetterne ud: at undgå at man overskrider budgettet for at få det til at gå...?

Line Men stadigvæk kan vi jo ikke gå mod lovgivningen. Det må være vores primære mål.

Ja.

Line Men det har man gjort i nogle kommuner. Man har for eksempel i september måned i nogle kommuner

hjemtaget de børn man ikke havde råd til at have i familiepleje mere. Helt grotesk, men det har man hørt historier om.

Det kunne godt være at der var nogen marginalsituationer, hvor du kunne forsvare både det ene og det andet, og så tog du den mest økonomisk hensigtsmæssige – den mest økonomisk ansvarlige tror jeg de vil kalde det.

Line Jeg skal ikke sige at det er utopi hvis man havde to ting som man kunne argumentere lige godt for. Jeg er ret spændt på hvordan det ville være hvis jeg skulle arbejde i en lille kommune. Vi har trods alt et ret stort råderum i Københavns Kommune. De folk der har være ude og er kommet tilbage, fortæller at de synes at mulighederne i de mindre kommuner har været meget begrænsede.

hvis man havde et kvartalsvis dialogmøde

Overvejer du at skifte til en mindre kommune?

Line Vi skulle gerne flytte på landet engang.

Det er ikke på grund af jobbet du vil væk?

Line Nej. Jeg er vild med at gå på arbejde.

Selvom I har travlt?

Line Ja. Det er årsagen til at vi ikke er flyttet endnu. Jeg synes det er totalt fedt. Hvis vi kunne bruge lidt mere tid og få ryddet skrivebordet, ville det være rigtig fedt. Vi har meget råderum. Vi styrer fuldstændig selv vores dag. Vi arbejder meget sammen på tværs. Jeg tænker aldrig på at tiden går langsomt. Så der er fordele og ulemper i en stor kommune.

Hvordan kunne du forestille dig en bedre kommunikation? Hvordan skulle jeres faglighed kommunikeres bedre? Er der nogen konkrete arbejdsgange som kunne laves om eller forbedres?

Line Vi kender jo ikke rigtig deres arbejdsgang i centralforvaltningen. Hvis man havde et kvartalsvis dialogmøde med de [embedsmænd] som har meget at sige i forhold til vores klienter... Det er det der er lagt op til på 'Fakir'. Da jeg fandt det, var det som en åbenbaring. Det jeg har gået og efterlyst, står her på tryk. Det er overhovedet ikke blevet efterlevet. De har ellers meget travlt med at henvise til 'Fakir'. Nu sidder jeg med et trumfkort.

Taget på ordet. Det er svært at pege på hvad der er galt når man ikke engang ved hvad de laver derinde.

Line Ja. Derfor glæder jeg mig ufattelig meget til mødet.

Hvem af jer skal de mødes med?

Line Alle som sidder med området. Det mest groteske er at næsten hver eneste dag er en af os ved at gå i koma over noget i forhold til 8. kontor. Vi sender flere på hotel og betaler dyre hotelregninger, fordi der ikke er noget sted til dem. Også unge mennesker som faktisk ikke er helt i stand til at klare sig selv. De bliver også sendt ud sådan et sted. Det kan vi jo ikke forsvare fagligt set. Men hvad kan vi gøre?

København september 2002

Umulige prioriteringer

Vita lukker os ind i sin toværelses lejlighed. Hun smiler og viser os ind i stuen, men virker en smule nervøs ved situationen. Det har taget en rum tid at få aftalen på plads fordi Vita netop er flyttet. Hun undskylder med et smil at der stadig står flyttekasser rundt omkring og at de sidste møbler ikke er på plads endnu. En kande med hyldeblomstsaft og tre glas står parat til os.

Vita er uddannet socialrådgiver og arbejder som sagsbehandler i et børnefamilieteam i Københavns Kommune. Hendes interesse for børns trivsel var årsagen til at hun søgte ind på Den Sociale Højskole, og hun har beskæftiget sig med emnet i sine opgaver i løbet af uddannelsen. Vita er meget imødekommende. Hun fortæller beredvilligt om sine problemer med stress og om sine etiske skrupler over ikke at gøre arbejdet så godt som hun ønsker. Men samtidig er Vitas udtryk bestemt, og vi fornemmer at der er en grænse for åbenheden som ikke skal overskrides. Et indtryk der bekræftes af at Vita befinder sig i en situation hvor hun aktivt gør hvad hun kan for at beskytte sig selv for at "overleve" sin belastende arbejdssituation.

Interviewsituationen præges af at Vita er særdeles lattermild. Latteren giver indtryk af en humørfyldt kvinde der har let til glæde. Samtidig er latteren tilsyneladende et redskab til at håndtere den svære situation Vita befinder sig i – uden at det vel at mærke på nogen måde er en hård eller sarkastisk latter. Snarere giver latteren i visse situationer udtryk for at Vita, om end modvilligt, accepterer at det ikke er muligt for hende at leve op til sine socialfaglige standarder. Ved at bruge humoren udtrykker Vita at det ikke er hendes ansvar. En ubehagelig erkendelse bliver til en lidt opgivende, men offensivt udadvendt handling. Vita er særdeles opmærksom på os og på at svare på vores spørgsmål. Flere gange tager hun tråden op efter at vi i fællesskab har begivet os ud på et sidespor – eller spørger direkte til hvad det var vi spurgte om.

Københavns Kommune er Vitas første arbejdsplads siden hun forlod Den Sociale Højskole i 2000. Mødet med en kommunal forvaltning har været en barsk oplevelse, og den evne Vita i dag har til at vende frustrationerne udad er hun ikke kommet let til. Det første år i børnefamilieteamet bebrejder Vita sig selv at hun ikke kan leve op til de socialfaglige standarder hun har lært på Højskolen – og at hun ikke kan yde børn og familier den hjælp hun kan se de har behov for. Godt nok har Vita lært på skolen at forholdene på socialcentrene er pressede, men hun kommer ud fra Den Sociale Højskole med en fast overbevisning om at hun kan og skal gøre et bedre stykke socialfagligt arbejde end de socialrådgivere hun har mødt under praktikophold og feltarbejder. Vita beskriver meget klart betydningen af Den Sociale Højskoles markante fokus på metoder i det sociale arbejde frem for på hvordan betingelserne begrænser de socialfaglige handlemuligheder. I opgaverne er de studerende meget optagede af med "en kritisk vinkel" at "undersøge hvordan praksis ser ud", hvilket indebærer at "man går ud og finder alle fejlene, og så sidder man og skriver om hvordan vi skal gøre det bedre." Vita har selv i en opgave beskæftiget sig med 'vilkårene for det gode sociale arbejde', men fortæller at konklusionen i opgaven alligevel

handlede om hvordan *socialarbejderne som individer* kan udføre et godt stykke arbejde *på trods af vilkårene*. Med det i baggagen bliver det en 'selvfølgelig' reaktion for en samvittighedsfuld socialarbejder at vende blikket indad og bebrejde sig selv når det alligevel viser sig at være praktisk umuligt at udføre 'det gode sociale arbejde'.

Den virkelighed der møder Vita i børnefamilieteamet, er præget af kaos og tidspres. Teamet er inddelt i tre grupper, og i Vitas gruppe er alle fire sagsbehandlere nyuddannede socialrådgivere. De fire socialrådgivere starter samtidig i gruppen og har kun meget lidt mulighed for at blive oplært og spørge erfarne kolleger til råds. Sagsbehandlerne bliver hver tildelt op mod 70 sager som udgør deres faste sagsstamme. Desuden er der et antal af nyhenvendelser, det vil sige sager som endnu ikke er blevet officielle sager og derfor ikke figurerer i statistikker og normeringer. Vita vurderer selv at et realistisk sagsniveau for hende ville være 40 sager inklusive nyhenvendelser. Gruppens tre konsulenter har ikke egen sagsstamme, men hjælper sagsbehandlerne på hver deres 'ekspertområde'. Fordelingen af sager i gruppen foregår på de ugentlige gruppemøder. Her er det et spørgsmål om *hvem* af de fire sagsbehandlere der tager de nye sager og ikke *om* de enkelte sagsbehandlere har overskud til at tage flere sager. Således presses sagsbehandlerne til selv at påtage sig ansvaret for det enorme antal af sager. Der er på Vitas arbejdsplads ingen mulighed for vikardækning eller overarbejdsbetaling. Når en sagsbehandler siger op kan der ifølge Vita gå op til seks måneder før stillingen genbesættes – hvad der blandt andet begrundes officielt med at den afgående sagsbehandler skal have udbetalt sine ferietilgodehavender, og at man derfor ikke har råd til at genbesætte stillingen med det samme.

Med ønsket om at udføre 'det gode sociale arbejde' på trods af vilkårene dybt prentet i sig påtager Vita sig personligt det fulde ansvar for de sager hun har. Hun kæmper for at yde en socialfagligt forsvarlig hjælp til de børn og familier som hun føler et enormt ansvar overfor. Men tiden slår ikke til, og Vita modtager gang på gang opkald fra frustrerede klienter der klager over langsom eller utilstrækkelig sagsbehandling. Vitas reaktion er at vende kritikken indad og bebrejde sig selv at hun ikke er dygtig nok til sit fag. Hun skynder sig at behandle de sager der har været henvendelser om og påtager sig flere timers overarbejde hver dag. Alligevel vokser "knuden i maven" og den dårlige samvittighed over ikke at slå til.

I januar måned 2002 bliver presset for meget for Vita, og som hun selv formulerer det, går hun "ned med flaget". Vita er sygemeldt i to måneder og bruger blandt andet tiden på at overveje hvordan hun skal håndtere sin pressede arbejdssituation. Det opleves ganske enkelt ikke længere for Vita som en realistisk mulighed at leve op til hendes egne socialfaglige krav. Alligevel vælger Vita at blive i forvaltningen. Men hun konkluderer at hun må slække på kravene og fralægge sig ansvar for at kunne fungere i arbejdet. Vita beskriver selv sin nye arbejdsstrategi særdeles offensivt. Hun er klar over at lavere krav til sagsbehandlingen strider imod hendes ambitioner og tilbøjeligheder, og derfor finder hun en metode til at foretage tilfredsstillende socialfagligt arbejde i *nogle* sager. Vita forklarer at hun udvælger sig nogle "hjertesager" hvor hun yder det bedste hun kan – og hun beskriver eksplicit at sagsbehandlingen i de øvrige sager ofte bliver "venstrehåndsarbejde". Ansvaret for dette fralægger Vita sig ved at henvise til de lave normeringer og det enorme tidspres. Det *kan* simpelt hen ikke lade

sig gøre at lave 'godt socialt arbejde' i alle sager med de betingelser de kommunale prioriteringer udgør.

Vita understreger kraftigt at 'godt socialt arbejde' for hendes vedkommende primært drejer sig om at få familier til at fungere bedre – og særligt hensynet til børnene er et tilbagevendende tema under interviewet. Hun henviser ofte og gerne til sociallovgivningen som hun mener er god på børnefamilieområdet, blandt andet fordi den tager udgangspunkt i barnets tarv. Vita er selv delvis opmærksom på den eventuelle uoverensstemmelse der kan ligge i det dobbelte fokus på familien som helhed og på barnet frem for forældrene. Det kommer særligt til udtryk i hendes forhold til den kontrolfunktion hun i visse tilfælde varetager over for forældrene. På den ene side betragter Vita entydigt kontrolfunktionen som en barriere for samarbejdet med forældrene, og hun understreger at det er godt at hun ikke varetager en økonomisk kontrolfuktion i forhold til forældrene ud over den 'socialfaglige'. På den anden side accepterer Vita kontrolfunktionen som nødvendig for at kunne sikre barnets sikkerhed og velfærd.

Vita søger at mediere mellem kontrolfunktionen og hjælpefunktionen ved at insistere på at samarbejdet med forældrene bygger på tillid og respekt. Vita må og skal respektere forældrenes indstilling, selvom hun ikke er enig i deres vurderinger. Omvendt søger hun at skabe tillid til sig selv som person og til at hendes primære funktion er at hjælpe familien. Også i relationen mellem forældrene og de institutioner der har kontakt med deres børn, søger Vita at formidle forståelse og samarbejde. Primært sådan at forstå at hun prøver at hjælpe forældrene til at forandre deres forståelse af og indstilling til børn og opdragelse.

At medieringen ikke altid kan lykkes er Vita meget opmærksom på, og hun fortæller at i visse situationer udvikler relationen mellem hende og forældrene sig til en kamp. I de situationer bliver det særligt synligt for Vita at hun repræsenterer et særligt sæt af normer og værdier som hun – på vegne af forvaltningen – søger at overføre til familierne. Spørgsmålet om hvori normerne består og om hvorvidt det "handler [..] om vores egne middelklassenormer eller [..] om at der er et barn der ikke trives", tager Vita meget alvorligt. Hendes gentagne understregning af at det er "enormt svært", tegner et billede af at hun ved at konflikten er uløselig, men samtidig insisterer på at forholde sig til den. Vita vender flere gange tilbage til det forhold at hun ikke selv ville bryde sig om at være klient i en familiesag. Uanset gode intentioner om samarbejde betragter hun det som et yderst følsomt område at blande sig i hvordan forældre opdrager deres børn. At Vita på denne måde forestiller sig at være i sine klienters situation viser en indleven og medfølelse som for Vita er en væsentlig del af socialarbejderfagligheden.

For Vitas vedkommende knytter opfattelsen af hendes socialarbejderfaglighed sig nært til hendes profession. Vita identificerer sig i høj grad med de øvrige socialrådgivere og kun i mindre grad med de kommunalt uddannede sagsbehandlere. En nuance af Vitas oplevelse af at hendes faglighed netop er en social*rådgiver*faglighed, kommer til udtryk i en sidekommentar om kommunalt uddannede sagsbehandlere. Der er kun ansat en enkelt socialformidler i Vitas team, men Vita fortæller at hun har en forestilling om at kommunalt uddannede sagsbehandlere orienterer sig mere efter kommunens resurser end efter klientens behov. Den væsentlige pointe i dette er at Vita of-

fensivt *ikke* ønsker at være "kommunens mand", hvilket understreger hendes engagement i klienterne *frem for* kommunen.

Alligevel er kommunens resurser både direkte og indirekte med til at bestemme og særligt begrænse Vitas arbejde. Et eksempel på en direkte begrænsning er når direktionen henstiller til sagsbehandlerne ikke at bruge flere støtte-/kontaktpersoner i et regnskabsår, fordi budgettet ser ud til at blive overskredet. Men også Vitas 'selvvalgte' prioriteringsstrategi er udtryk for en (indirekte) tilpasning af ambitionerne til de begrænsede resurser. Dermed sætter kommunens økonomiske logik sig igennem i Vitas prioriteringer til trods for at hun vitterlig ønsker at varetage klienternes interesser bedst muligt. Og dermed bliver det også fortsat Vita (og de øvrige sagsbehandlere) der i klienternes øjne (uretmæssigt!) bærer 'skylden' for den langsomme og/eller utilstrækkelige sagsbehandling som er resultat af at nogle sager får lov at samle støv.

På denne måde får de stramme rammer i socialforvaltningen betydning for socialfagligheden – ikke forstået som *holdningen* til det sociale arbejde, men netop forstået som praktiseringen af det sociale arbejde. En begrænsning der også gør sig gældende i forhold til muligheden for at praktisere en *helhedsorienteret* socialfaglig indsats.

I børnefamilieteamet varetager sagsbehandlerne alene 'familiesagen'. Det vil sige at eventuelle kontanthjælpssager i familien eller sager vedrørende forældrenes problemer i øvrigt ikke hører under Vitas team. De eneste af familiernes økonomiske forhold som Vita har indflydelse på, er de forhold som "angår børnene", det vil sige ansøgninger om ekstra tilskud til kost, aktiviteter med børnene eller hjælp til hjemmet. Adspurgt om dette kommer Vita tilsyneladende i tanker om at socialfaglige hensyn *burde* være helhedsorienterede og altså ikke opdelt i økonomiske hensyn på den ene side og familiehensyn på den anden side ("Der kan selvfølgelig være fagligt gode grunde til en helhedsorienteret indsats"). Men hun holder samtidig fast i at der er mange fordele ved opdelingen, og hun understreger flere gange at hun er glad for at hun kan fokusere sin socialfaglige indsats på familiearbejdet.

Der er flere grunde til at Vita insisterer på at holde fast i det snævre fokus. Vita oplever at hendes klienter selv er meget optaget af økonomiske forhold. Derfor er det en lettelse for hende at hun med god samvittighed kan sige at det ikke er hendes bord, og dermed få mere tid til at tale med klienterne om det "det handler om", det vil sige om hvordan klienterne skal gribe deres forældrerolle an. Skræmmebilledet er at der i rådgivningssituationen *kun* bliver tid til at tale om økonomi og det er vigtigt for Vita at det sociale arbejde ikke kun handler om økonomi. En anden begrundelse for at fokusere indsatsen findes paradoksalt nok i Vitas ønske om at have et positivt formål med sin indsats. Dette kommer til udtryk i Vitas indstilling til den kontrolfunktion hun varetager. Vita ønsker ikke at skulle "sidde og kontrollere om folk møder op i deres aktiveringstilbud for at få deres kontanthjælp", netop fordi hun ikke oplever at denne funktion kan være til nogen hjælp for klienterne. Som nævnt ser Vita i modsætning hertil sin kontrolfunktion i familiearbejdet som en nødvendighed for at kunne sikre børnenes velfærd og trivsel. At skulle kontrollere familiernes økonomiske forhold udgør en potentiel trussel for Vitas ønske om at skabe et tillidsforhold til klienterne og for hendes selvforståelse som *klienternes hjælper* frem for *kommunens mand*. Indirekte udgør dette forbehold en kritik af sociallovgivningens indretning på forsørgelsesområdet. Men det bliver netop ikke til en udtalt kritik – eller til en kamp for *også*

at kunne hjælpe klienterne økonomisk. I stedet kommer det til udtryk i tilfredshed med ikke at have noget med klienternes forsørgelse at gøre, fordi adskillelsen trods alt afgrænser Vitas overbelastede skuldre fra at skulle bære endnu en byrde.

Vita er for så vidt opmærksom på det problem der ligger i at hun trods sine gode intentioner presses til at praktisere en socialfaglighed der hverken lever op til lovens krav eller hendes egne ambitioner. Hun forarges over kommunens manglende villighed til at bevilge de midler der skal til for at nå de mål der sættes. Men samtidig har Vita for længst opgivet håbet om at få flere resurser og bedre normeringer på det sociale område. I stedet formulerer hun gentagne gange et ønske om at de ansvarlige politikere og embedsmænd må være konsekvente og beslutte hvordan de begrænsede midler skal prioriteres.

Samtidig er det imidlertid Vitas opfattelse at udrednings- og vurderingsarbejde udgør kernen i hendes socialfaglighed. Netop kompetencen til at foretage vurderinger af klienternes behov og iværksættelse af de nødvendige foranstaltninger vægter Vita højt ved arbejdet i forvaltningen. Men det er også tidskrævende arbejde at foretage en grundig udredning. Der skal indhentes oplysninger fra forskellige institutioner, afholdes møder med de implicerede parter og skabes respekt og tillid mellem forældre og sagsbehandler. Derfor føler Vita sig ofte tvunget til at foretage vurderinger på et mangelfuldt grundlag hvad der langt fra er socialfagligt tilfredsstillende for hende. Endnu en gang er det altså *tiden* der ikke slår til, og hun nødsages til at foretage intuitive – og i nogle tilfælde tilfældige – valg af hvilke sager der får hendes øgede opmærksomhed.

At Vita som følge heraf betragter det som ønskværdigt at de svære prioriteringer foretages af politikere og centralfovaltning er forståeligt fordi hun har et reelt behov for aflastning. Men det er ikke sandsynligt at en sådan model vil løse Vitas problemer. For det første er det ikke en praktisk mulighed for centralforvaltningen officielt at prioritere en social målsætning som er lavere end loven foreskriver. For det andet er der ikke nødvendigvis nogen grund til at tro at centrale prioriteringer ville lette tids- eller sagspresset. Man må formode at forvaltningen stadig vil modtage det samme antal nyhenvendelser om børn med vanskeligheder, henvendelser som alle skal undersøges. At færre af dem eventuelt ville ende som egentlige sager hvor der iværksættes støtteforanstaltninger, betyder ikke nødvendigvis at der ville være (meget) mindre arbejde i dem, idet størstedelen af Vitas tid i dag bruges på udredning og afklaring. For det tredje og vigtigste er den logik der findes i centralforvaltningen ikke socialfaglig men forvaltningsfaglig. Vita beskriver hvordan de retningslinier og krav der kommer fra centralforvaltningen, altid handler om de ting der kan tælles og måles – for eksempel antallet af færdiggjorte handlingsplaner. Men Vita mener langt fra at disse kriterier er brugbare til at vurdere om der foretages godt socialt arbejde i lokalforvaltningen. Det er med andre ord ikke usandsynligt at eventuelle centralt formulerede prioriteringer ville være gennemsyret af en forvaltningslogik som i bedste fald ikke ville være til nogen hjælp i Vitas arbejde, og i værste fald ville udgøre en decideret hæmsko for Vitas socialfaglige vurderinger.

Det skulle gerne fremgå med al ønskelig tydelighed at Vitas hverdag stadig er presset, til trods for at hun har påtaget sig en mere tilpasningsdygtig strategi for at klare den enorme arbejdsbyrde. De dilemmaer og umuligheder der møder Vita hver dag udgør

særdeles vanskelige betingelser for en klientorienteret socialfaglighed. Derfor orienterer Vita sig efter centrale retningslinier og faglig fokusering for på at skabe lufthuller til at foretage 'ordentligt socialfagligt arbejde' i *nogle* sager. Men samtidig kommer Vita til at formulere et ønske om at socialfaglig kompetence fjernes fra hendes skuldre – den selv samme socialfaglige kompetence som giver arbejdet mening for hende.

MED EN PRESSET SAGSBEHANDLER **73**

DER ER IKKE RAMMER TIL AT UDFØRE ET ORDENTLIGT STYKKE SOCIALT ARBEJDE 73

Pres fra forvaltningen
- *alle de varme kartofler ligger på vores bord.* *74*
- *så sidder de der og gør sig kloge på hvordan vi skal gøre vores arbejde* *76*
- *jeg vil gerne have at der er klare retningslinjer* *77*

Socialfaglig modstand
- *så må chefen tage en beslutning* *78*
- *så bliver vi sendt på kursus i systematisk sagsarbejde* *79*
- *jeg er et sted hvor jeg kan gøre en forskel* *79*

Psyko-social sagsbehandling
- *jeg er nødt til at respektere forældrenes opfattelse* *80*
- *nu har vi snakket nok om penge* *81*
- *forældrene føler det som indgriben* *82*
- *jeg har mine normer og værdier* *83*
- *i stedet for som nu at lave lappeløsninger* *84*

med en presset sagsbehandler

interview af Tommy Dalegaard Madsen og Bodil Øster

der er ikke rammer til at udføre et ordentligt stykke socialt arbejde

Vita Jeg synes at vi har en god arbejdsplads i mit team. Jeg ville aldrig være ovre i vores serviceteam eller voksenteam. Det er fuldstændig sort. Men børnefamilieteamet ude hos mig fungerer rigtig godt, socialt og samarbejdsmæssigt. Og der et godt fagligt niveau. Vi har en leder som giver os rimelig frie tøjler for hvad vi vurderer. Hvis vi argumenterer for noget i en sag, så får vi det. Hun siger ikke nej. Hun må godt sige nej, men så er det fordi hun selv har nogle ideer som jeg ikke selv havde tænkt på: "Prøv lige det først eller gør sådan". Men hvis man siger: "med det her barn bliver vi nødt til at gøre sådan", så er det sådan det er. Det synes jeg er meget fedt! På det område er det en god arbejdsplads.

[...]

Jeg havde en veninde der var ovre i voksenteam til at begynde med. Der har de gennemført teamstrukturen fuldstændig, så der ikke er faste sagsbehandlere, og de har alt for mange sager. 300 sager som bare flød rundt i en gruppe. Hvem var ansvarlig for hvad? Da jeg startede var der 35% personaleudskiftning i voksen- og serviceteam som helhed på et kvartal. Jeg tror nok at det er nogenlunde det samme nu. Det siger jo noget om at det ikke er fedt at arbejde der.

Ja det siger absolut noget om at det ikke er fedt at arbejde der.

Vita Ja det gør det! Det er kaos. De skal stå ude i modtagelsen og tage imod borgere som kommer med det ene og det andet. Det er måden tingene er struktureret på. Det hedder sig at det er brugerrettet forvaltning. Jeg tror ikke på at det gavner nogen. Hvis ikke der er ordentlig tid til at lave arbejdet, kan man indføre nok så meget – men i bund og grund er dét hvad det handler om.

Og det er der hos jer, tid?

Vita [Tænker lidt] Nej. Men vi har organiseret det på en anden måde. Vi har fast sagsbehandler i hver sag. Det er vores egen måde, som egentlig ikke har noget at gøre med Københavns Kommunes overordnede principper. Vi har gruppeinddeling og ugentligt gruppemøde hvor vi diskuterer sager. Vi har supervision og et ugentligt teammøde hvor hele teamet får information fra vores chef. Jeg ved at i serviceteamet, der skriger de på at få information ovenfra. De får ingenting at vide. Så der er forskel teamene imellem på hvordan tingene fungerer.

Ja det er klart.

[...]

alle de varme kartofler ligger på vores bord.

Vita Jeg har været sygemeldt to måneder fra januar til marts på grund af stress. Der er mange af de ting jeg siger nu, som jeg ville have sagt noget andet til i december, fordi jeg er kommet ud på den anden side.

Så du er ikke lige så presset mere?

Vita Nej. Jeg har taget nogle beslutninger. Jeg har besluttet at jeg skal passe på mig selv. Det betyder at jeg bliver nødt til at prioritere. Der ikke nogen som prioriterer for mig – det mangler! Og det er enormt svært.

Simpelthen at prioritere sagerne?

Vita Prioritere sagerne fagligt, økonomisk, i det hele taget. Hvad skal der gøres og hvorfor. Det kommer ikke ovenfra. Der kommer kun lort ovenfra [ler], og det må man forholde sig til. Alle de varme kartofler ligger på vores bord.

[...]

Du sagde allerførst at det var svært at starte. Du fik lige skudt det ind.

Vita Ja. Det er et svært område, og det er svært at være ny og nyuddannet og skulle tage beslutninger om noget. Det er enormt svært. Jeg tror at det der førte frem til min sygemelding halvandet år senere, var den konstante frustration over ikke at nå det jeg skulle eller ville. Min ambition om at gøre et godt stykke socialt arbejde, hvilket ikke kan lade sig gøre i alle sager. Kombineret med at være ny og usikker, så kommer man til at vende tingene indad. "Er det mig der ikke er god nok?" "Hvad hvis jeg havde fem eller ti års erfaring mere? Så havde det været meget nemmere, og så ville jeg være sikker på mine beslutninger". Til sidst røg jeg ned med flaget. Selvfølgelig har jeg brokket mig og været utilfreds med forholdene undervejs. Jeg syntes at det var vanvittigt at vi skulle have så mange sager, og at der ikke kommer prioriteringer ovenfra. Vi får kun at vide at nu skal der laves handleplaner i alle sagerne og laves statistik på det ene og det andet. Jeg vil da hellere bruge min tid på noget andet. I bund og grund handler det om at der ikke er rammer til at udføre et ordentligt stykke socialt arbejde. Det er jeg nået til nu. Hvis jeg skal være her, så skal jeg kunne leve med at jeg ikke laver et godt stykke socialt arbejdede i alle mine sager. Så er der enkelte jeg må udvælge som mine hjertesager, hvor jeg gør det [laver et godt stykke socialt arbejde]. Og så er der noget som må og skal være venstrehåndsarbejde. Det er jeg nødt til at lægge fra mig og sige at det ikke er min skyld og mit ansvar. Det er først nu jeg kan sige det. Før sagde jeg at jeg burde kunne gøre det hele. Det der gør det så svært, er at det er mennesker det drejer sig om. Det er ikke

bare at sidde på et kontor og fakturere noget eller at nogle får deres varer for sent. Det er jo mennesker og det er jo børn. Derfor har jeg haft mange ondt-i-maven-sager over ting jeg ikke har nået. Når folk så har ringet for at brokke sig, så har jeg sagt: "Jeg skal nok og hurtigst muligt". I dag bliver det noget med at jeg siger: "Jeg kan godt forstå at du bliver frustreret, men jeg gør det når jeg når det". Jeg bliver nødt til at distancere mig fra det. Ellers kan jeg ikke overleve!

Nej, selvfølgelig ikke.

Vita Det handler om de resurser der er til at udføre arbejdet.

Kan du prøve at fortælle lidt mere konkret hvad der er forskellen på en sag der bliver gjort ordentligt, og en der ikke bliver gjort ordentligt?

Vita Dels er der lovens krav om opfølgning. Hvis man har et barn anbragt uden for hjemmet, så skal der foreligge en handleplan inden anbringelsen, og efter tre måneder skal man følge op på handleplanen og kontrollere om det stadigvæk er som det skal være. Derefter skal der følges op hvert halve år. Det er sådan noget jeg aldrig når. Jeg har anbringelsessager hvor der ikke er lavet handleplaner endnu, men hvor vi så har gjort det fordi der skulle laves statistikker. Eller vi er blevet banket oven i hovedet med at vi ikke har lavet handleplaner. Så laver vi den forbandede handleplan, men det er ikke det arbejdsredskab som det burde være. Det er et stykke administration som jeg laver: får det skrevet ned på et stykke papir og lægger det ind i sagen. Alle de ting der skulle være gjort ifølge handleplanen, dem har jeg gjort, men det står bare ikke skrevet på et stykke papir. Jeg får ikke fulgt op på alle mine anbringelser hvert halve år. Det bliver måske én gang om året, nogle sjældnere og nogle mere. Det er lovens krav om at der skal være fulgt op. Så er der ting som jeg vurderer der skal gøres i en sag, noget der skal følges op på, sættes i værk eller undersøges.

Du må meget gerne give eksempler.

Vita Lad os sige at vi får en henvendelse fra en daginstitution om et barn som reagerer på en bestemt måde. Så skal vi indkalde familien og snakke om hvad henvendelsen betyder, og hvad den er udtryk for. Vi skal begynde at finde ud af om der er brug for at vi skal ind i den her sag. Er der noget vi skal hjælpe familien med? Støtte som skal sættes i værk, enten til forældrene eller til barnet. Det kan være et stort arbejde at få indhentet oplysninger forskellige steder fra, for eksempel gennem samtaler med forældrene. Det er en undersøgelse i loves forstand. [..] Det kan man gøre mere eller mindre grundigt. Jeg synes selvfølgelig at det ville være rarest at have tid til at gøre det grundigt i alle mine sager, men det har jeg ikke. Der er nogle [sager] hvor der bliver taget en beslutning på det jeg har. Hvis jeg kigger på det udefra, så synes jeg måske ikke at det er i orden. Det kunne vi godt gøre bedre! Vi kunne godt lave et bedre undersøgelsesarbejde, men det kan vi ikke i alle sager. Så er der de sager hvor vi sætter en foranstaltning i værk, for eksempel bevilger en hjemme-hos'er, en støtte-/kontaktperson eller en familiebehandling. Det skal der følges op på. Der er mange jeg ikke får fulgt op på i det omfang jeg gerne vil for at sikre at tingene går som de skal, og at det stadigvæk er det der skal til.

[...]

så sidder de der og gør sig kloge på hvordan vi skal gøre vores arbejde

Hvad afgør om en sag er noget du brænder for eller ikke brænder for? Du sagde at så måtte du tage dine hjertesager.

Vita Det er følelser. Der er nogle sager hvor man tænker at det er bare for grotesk! Det kan gøre at jeg falder for en familie. Eller det kan være den mere egoistiske side af det, hvor jeg tænker at i den her sag har jeg faktisk mulighed for at udrette noget. Det er lidt fedt for mig at fokusere på den sag fordi jeg også får noget ud af det. Den hér familie kan for eksempel rykke, det er ikke en af dem som sidder fast i den sammen rille år efter år, og hvor der ikke sker noget som helst. Der kan man godt få det sådan: "hvad laver jeg egentlig? Det er jo fuldstændigt lige meget". Der er andre familier hvor de bare arbejder, og det går skide godt. Der er fremskridt, og jeg kan se et formål med det jeg laver. Det er jo lidt fedt at fokusere på dem.

[...]

Når du siger at I bliver bedt om at lave statistik, hvem beder jer…?

Vita Det gør direktionen, altså inde i Bernstorffsgade. De skal have noget de kan måle på. De kommer jo ikke ud og kigger på det arbejde vi laver. De vil for eksempel måle handleplansfrekvenser: "Hvor mange af vores sager har vi lavet handleplaner på inden anbringelsen?" Så skal vi grave frem, i alle vores anbringelsessager, hvornår der har været lavet handleplaner. [..] Efter at de har fået frekvenserne, så skal vi rette op: "Nu skal der laves handlingsplaner!". Så må man jo se at få lavet den handlingsplan. Det som er frustrerende, og som jeg opfatter som mistillid ovenfra, er når de mener at man kan måle kvaliteten af vores arbejde på hvor mange handlingsplaner vi har lavet. Så får jeg det sådan lidt: "rend mig i røven", fordi jeg har virkelig lavet et godt stykke arbejde i nogle sager hvor jeg ikke har fået lavet den fordømte handlingsplan. Jeg vil da gerne måles på mit arbejde; I må gerne kommer ud og give kritik. Men jeg gider ikke blive målt på noget… Jeg ved godt at det står i loven, og at jeg ikke må sige det fordi det er et lovkrav. Men det der skulle følges op på, er der blevet fulgt op på.

Det virker også som disrespekt

Vita Ja, det er sådan noget som gør at man tænker: "De sidder derinde og knokler rundt i deres papir. Fyr halvdelen og ansæt nogle sagsbehandlere i stedet for, så skal vi nok lave et ordentligt stykke arbejde!" Sådan får jeg det nogle gange. De har for meget tid derinde til at sidde og fedte rundt i deres snask.

Men hvem sidder derinde?

Vita Der sidder nogle embedsmænd af forskellig art. Så sidder de der og gør sig kloge på hvordan vi skal gøre vores arbejde, men jeg har for eksempel aldrig mødt nogen af dem. Der er aldrig nogen af dem som har været ude at snakke med os om vores arbejde.

Og der er ikke nogen som spørger konkret ind til sagerne?

Vita Nej. Altså jo, så kommer Hanne, teamchefen. Cheferne er til møder med dem, men det er altid med pegefingeren. De har ikke selv forstået den teamstruktur som de har været så vilde med at få indført, og som medfører at der er øget medbestemmelse. De kører stadigvæk efter et hierarkisk system, men de har indført noget helt andet på lokalcentrene.

Ja, der er masser at blive hidsig over.

Vita Ja. Frustreret i hver fald.

[...]

jeg vil gerne have at der er klare retningslinjer

Du sagde at du følte at du ikke fik lavet dit arbejde godt nok. Du har henvist til dine personlige ambitioner, men er det også nogle forventninger som kommer andre steder fra som presser dig? Du nævner selv direktionen som en 'spiller'!

Vita Jamen den 'spiller' er en underlig en, for direktionen har netop ikke sat nogen klare mål op for hvad vi skal. Der er alt det pladder med den brugerrettede forvaltning hvor vi skal det ene og det andet. Men det er ikke noget konkret. Det tør de ikke, det gør jo ondt. De tør ikke sige at nu skal vi satse på den slags familier, og så må de andre få lov at ligge. De prioriteringer kommer ingen steder fra, og det synes jeg er en mangel. Jeg vil gerne have at der er klare retningslinjer, så man kan sige: "Dét er ikke vores opgave. Det dér skal vi fokusere på." Det er der ikke nogen der tør. Det får vi sagsbehandlere lov til at gøre. Derfor er der mange som går ned med flaget, fordi det er enormt svært at skulle sige fra over for den ene familie, og ikke over for den anden. Hvad skal vi gribe og gøre i når vi ikke har nogen overordnede retningslinjer? Så sidder man der! På den måde er der ikke nogen forventninger udefra som jeg kan måle mig op imod.

Det kan godt være en eller anden form for at man strammer …

Vita Jamen så strammer de på det som er målbart.

Og det er jo præcis det som bliver nogle forventninger, som du oplever at du ikke kan efterleve?

Vita Ja. Der er jo forventninger om at vi overholder lovens krav, og at vi giver borgerne en god service.

Men du siger samtidig at der mangler politiske prioriteringer i den lovgivning som I sidder og forvalter.

Vita Ja, blandt andet i lovgivningen. Jeg synes faktisk loven på mange måder er ret god til børnefamiliearbejdet. Men politikerne i borgerrepræsentationen eller embedsmændene i direktionen mangler at lave nogle retningslinjer for hvad vi skal og ikke skal.

De skal altså gå ind og lave nogle prioriteringer i forhold til..?

Vita ..i forhold til de resurser det er valgt at vi har i kommunen. Det er besluttet at vi skal have x antal sager pr. sagsbehandler. Det er besluttet at vi har et budget på x antal millioner om året. Det er prioriteret at vi har den type foranstaltninger i teamet og resten skal købes ude i byen. I forhold til det mangler der for eksempel nogle retningslinjer for hvad det er vi ikke skal. Men til gengæld er de gode til at slå os oven i hovedet hvis vi bruger for mange penge.

[...]

Der er aldrig nogen som tør pille ved anbringelsesområdet fordi det er så lovmæssigt reguleret. Der vil man ikke sige: "det må I ikke" og "det skal I ikke". Men når de sidder til deres budgetmøder kan de godt finde på at sige: "Vi synes at I har brugt ret så mange penge på støtte-/kontaktpersoner i sidste kvartal. Hvis I ikke overholder jeres budget, så får I ikke flere… Så skal I ikke gøre mere af det!" Det ligger selvfølgelig i deres kompetence, men der er jo ikke nogen prioritering i det.

Jo, det er der jo sådan set idet de nedprioriterer de foranstaltninger hvor I som sagsbehandlere faktisk synes I kan gøre et stykke forebyggende socialt arbejde.

Vita Ja. Men der er ikke nogen retningslinjer for i hvilke sager vi må give en støtte-/kontaktperson og i hvilke vi ikke må. Det er bare: "I må ikke give nogen før I har flere penge".

Det er rigtigt. Så går de jo ind og lammer en form for social ansvarlighed hos sagsbehandlerne.

Vita Ja. Jeg efterlyser at der enten bliver givet de resurser der skal til for at udføre lovens krav, eller at der bliver givet nogle retningslinjer, så det ikke er mig som sagsbehandler der er ansvarlig for hvad der bliver gjort og ikke gjort.

Over for klienten bliver man hurtigt den som er lorten. Det er din vurdering der afgør, om klienten får eller ikke får et tilbud.

Vita Det er det jeg mener når jeg siger at der ligger alt for mange varme kartofler på sagsbehandlernes bord. Både i forhold til hvordan vi prioriterer og økonomisk i forhold til de budgetter vi har ude i teamet. Der ligger jo heller ikke noget overordnet om hvad der skal bruges til hvad. Det er min, og til dels også min teamchefs, prioritering. Hvilke foranstaltninger der skal sættes i værk, er også min beslutning. Det er mig som siger "nej" og "ja" – og om det er det ene eller andet. Og det er mig der sidder med samarbejdspartnerne i telefonen når de brokker sig over at tingene ikke er gjort hurtigt nok: "Nu er det tre måneder siden de henvendte sig og lille Peter smadrer stadigvæk klasselokalet." "Det er jeg godt klar over, men jeg har ikke nået at kigge på det endnu." Det er også mig der får forældrene i røret når de brokker sig over enten ikke at have fået et eller andet, eller at der stadigvæk ikke er blevet gjort noget. Der ligger rigtigt meget lort på vores bord som ingen andre har særlig meget lyst til at gør noget ved. Men sådan er det! Derfor har jeg besluttet mig for at jeg må lægge ansvaret fra mig, for det er ikke mit ansvar. [...]

så må chefen tage en beslutning

Vender du det udad nu?

Vita Jeg lægger det fra mig på en måde. Jeg må sige: "det er ikke mig der har valgt at jeg skal have så mange sager". Hvis jeg skulle vælge vil jeg have max 40 med alle de henvendelsessager som kommer. Så tror jeg at jeg ville kunne nå at lave et ordentligt stykke arbejde.

Som du ville kunne stå inde for?

Vita Ja. Man kan også sige at socialt arbejde altid vil være et sort hul hvor du altid kan putte mere i. Du kan altid gøre en større indsats. Man er nødt til at begrænse sig. Jeg har ikke valgt at vi skal have så travlt, så det er ikke mit ansvar. Det er politikernes og embedsmændenes. Jeg skjuler problemerne ved at påtage mig mere arbejde. Når vi for eksempel visiterer sager på vores gruppemøder, så snakker vi om hvem der kan tage en ny sag. Der skal jo være en som er sagsansvarlig. Så får man måske to-tre stykker [nye sager] med sig fra et møde. De ligger i bunken, og to uger efter er der stadigvæk ikke gjort noget i dem, fordi jeg ikke er nået til det endnu. Så begynder folk at rykke og så tænker jeg: "for pokker". Nu har vi snakket om at vi skjuler problemet ved bare at tage tingene på os. I min gruppe har vi aftalt at hvis vi ikke kan overskue det, så siger vi nej. Man siger kun ja hvis man virkelig

kan, og vi stoler på at man melder ud om hvad man kan. Hvis der ikke er nogen i gruppen som kan tage en sag, så må den ind til chefen, og så må hun tage en beslutning. Det vi har gjort hidtil, har været at tage flere og flere sager ind.

Har I prøvet det endnu – at sende dem ind til chefen?

Vita Nej. Jeg har været så heldig at siden jeg er kommet tilbage så er der nogle af mine sager som er flyttet og nogle er blevet passiveret. Jeg har faktisk lidt luft for øjeblikket. Så det er vi ikke nået til endnu.

Men det lyder da som en god aftale!

Vita Ja, det tror jeg også! Jeg synes det har lettet os alle sammen. Netop at vi har aftalt sagsbehandlerne imellem at vi kun siger ja hvis vi mener ja. Én ting er at jeg godt kan beslutte at jeg vil passe på mig selv og sige nej, men hvis jeg godt ved at jeg pålægger de andre noget arbejde, så kan jeg jo heller ikke sige nej, vel…

Nej så får man dårlig samvittighed

Vita Ja, lige præcis. Men hvis jeg ved at de andre kun siger ja hvis de kan, så er det okay. Så må chefen løse problemet.

Jeg synes det lyder interessant.

Vita Men det har også krævet en sygemelding.

Er det på baggrund af den?

Vita Ja. Mens jeg har været sygemeldt, har der været mange drøftelser på teammøderne om hvordan vi kan undgå at det sker for en af de andre igen. Der er ingen som tror på at vi får flere resurser, for eksempel at vi får flere sagsbehandlere. Der er ingen der orker at føre en diskussion om det, fordi det er prøvet 30 gange før. Ikke mens jeg har været der, men…

så bliver vi sendt på kursus i systematisk sagsarbejde

Hvor er det prøvet henne? Eller hvordan?

Vita Enten har sagsbehandlerne sat sig sammen og skrevet breve til ledelsen, eller man forsøger at komme op i SYSTEMET med argumenter for at få flere arbejdstimer til rådighed. Så bliver vi sendt på kursus i systematisk sagsarbejde, fordi de tror at vi ikke er gode nok til at strukturere os ud af tingene. Og så laver man måske en lille teamorganisering eller hvad ved jeg! Pengene er hvor de er. Der er ingen der tror på at vi får flere sagsbehandlere. Derfor har det været drøftet meget, hvordan vi kan klare det bedre ud fra de rammer der er. Det er en lappeløsning. Men det må også handle om at man personligt som medarbejder lægger nogle ting fra sig og siger: "jeg skal ikke skjule hvor mange sager vi reelt har". Skulle der komme nogen og kigge i mine sager og sige at det er det mest forfærdelige i hele verden, så er jeg nødt til at sige at jeg når det jeg kan nå. Så længe jeg gør mit bedste, må jeg stå inde for det.

Du er ikke den eneste som har været sygemeldt?

Vita Nej det er jeg ikke. Der har faktisk været en gammel garvet person som havde været sagsbehandler i 13 år, hun var sygemeldt to gange. Nu er hun så ikke ude hos os mere. [...]

jeg er et sted hvor jeg kan gøre en forskel

Når du så er sygemeldt og tingene ser ud af helvede til, og du ikke føler at du får gjort tingene ordentligt, fortryder du så [at du valgte at blive socialrådgiver]?

Vita Næ, det gør jeg ikke. Så tænker jeg: "Skal jeg være i Københavns Kommune?" "Skal jeg være sagsbehandler?" "Skal jeg sidde i en forvaltning?" "Eller skal jeg lave noget andet?" Men jeg vil fortsætte med mit fag, og jeg vil stadigvæk gerne arbejde med familier. Jeg kan også godt lide mit arbejde på rigtig mange områder. Men efter at jeg er kommet tilbage, har jeg det sådan at nu må vi se om jeg kan leve med de beslutninger jeg har taget. Kan jeg leve med at der er en masse arbejde jeg ikke kan gøre? Kan jeg som menneske og som fagperson holde ud at se på det? Og kan jeg overleve personligt? Hvis ikke jeg kan det, skal jeg ikke være sagsbehandler. Jeg vil stadigvæk gerne være socialrådgiver, men så skal jeg et andet sted hen. Så skal jeg ikke sidde i en kommunal forvaltning.

Hvad var grunden til at du valgte den kommunale forvaltning til at starte med?

Vita Jeg synes at det er kernen i vores fag at lave mange af de her ting. Jeg ville gerne børne-familiearbejdet. Og selvom det er svært, synes jeg at det er fedt at være den der skal tage de umulige beslutninger og være ansvarlig for hvad der bliver gjort og ikke gjort. Det er spændende. Jeg er et sted hvor jeg rent faktisk kan gøre en forskel. Jeg kan sige at jeg ikke synes at vi skal fortsætte med familiebehandlingen fordi jeg ikke kan holde ud at se på det her: "Vi bliver nødt til at anbringe barnet." Hvis forældrene ikke vil være med så går jeg i børne- og ungeudvalget med en tvangssag. Det er interessant at være et sted hvor jeg ikke skal spørge. Hvis jeg var på en døgninstitution, så ville det være mig der skulle indstille til forvaltningen om det, og forvaltningen som beslutter. Der er både godt og ondt ved den position, fordi det også er det som gør at man får ondt i maven nogle gange: "er jeg i stand til at tage denne beslutning?" og "jeg aner ikke hvad jeg skal gøre" og "tænk nu hvis det er forkert." Men der er jo også….

Du gør en forskel for børnene!

Vita Ja. Det er det som er det primære. At få familier til at fungere bedre. Jeg kan ikke holde det ud, når jeg hører mange af de historier. Det kan bare ikke være rigtigt! Der vil jeg gerne kunne være dråbe i havet. Det er lidt idealistisk, men så er det jo også stedet at være.

Ja, hvis man kan få lov til det.

Vita Ja, hvis man kan få lov til det.

jeg er nødt til at respektere forældrenes opfattelse

Du sagde det var kernen i det sociale arbejde?

Vita Det synes jeg meget at det er. Selvfølgelig er der også masser af andet socialt arbejde, men jeg synes at jeg bruger meget af mit fag, og af det vi har lært, i børnefamiliearbejdet. Hvis jeg skulle uddele kontanthjælp, var det måske lidt mere ekspeditionsarbejde. Men hvis jeg sad i et voksenteam eller et revalideringsafsnit, var der selvfølgelig også masser af vurderingsarbejde. Det har så bare ikke min personlige interesse.

Men det er vurderingen?

Vita Ja, og at man griber sager an på forskellig måde. Bruger forskellige metoder som vi har lært i vores fag. Hvordan er min indfaldsvinkel til den familie? Hvad vil jeg gøre her? Hvad synes jeg vil være smart her? Ud over hvad jeg sætter i værk af foranstaltninger, hvordan jeg griber det an, og hvordan vi som team griber det an.

[...]

Hvis jeg sætter støtteforanstaltninger i værk, skal forældrene være med. Det er fuldstændig lige meget at jeg synes at et eller andet kan være fantastisk, hvis forældrene ikke er interesserede i det. Størstedelen af mit undersøgelsesarbejde handler om at snakke med forældrene og finde ud af hvordan de ser deres situation, og hvordan de forstår problemerne. Jeg kan godt vurdere anderledes end forældrene, men så er det noget vi i samarbejde må finde ud af.

Oplever du ofte en eller anden form for uoverensstemmelse mellem forældrenes virkelighed og rammerne omkring barnet, institutioner, specialudtalelser og..

Vita Ja. Det gør jeg.

Prøver du at være mediator [Vita bekræfter] eller tager du et forældrerperspektiv og siger: "Jamen prøv og hør her.."

Vita Nej, det gør jeg ikke. Jeg prøver nok mere at være formidler. Fx hvis børnehaven har én ide om hvordan en dreng arter sig i børnehaven, eller hvad problemerne kan skyldes, og forældrene har en helt anden opfattelse af det. Jeg er nødt til at respektere forældrenes opfattelse af tingene. Ellers når jeg ikke nogen vegne med dem. Jeg kan godt være enig med børnehaven. Så prøver jeg at snakke med forældrene om at når børnehaven siger sådan, så kan man forstå det på den måde, og når børn reagerer på den måde, så kan det være udtryk for det. Det er min opgave at snakke med forældrene om hvordan man kan forstå de her ting, og hjælpe dem til at finde en anden vinkel på tingene.

[...]

Der er masser af forældre som er i forsvarsposition når de kommer op til mig. De ved jo godt at jeg er forvaltning, jeg er myndighedsperson. De skal ikke have noget klinket. Så er det lettere at udråbe sit barn som syndebuk end at tage ansvar for hvad det egentlig er det handler om.

Det må du møde, det er klart

Vita Det synes jeg der er meget af. Derfor er en stor del af mit arbejde selvfølgelig at få et samarbejde med forældrene. At de får tillid til mig og til at jeg primært er der for at finde ud af hvordan vi kan hjælpe dem, og ikke for at være den store pegefinger. Men det er jo en dobbeltrolle, fordi jeg skal hjælpe, men jeg skal også kontrollere. Det lægger jeg heller ikke skjul på over for dem. I udgangspunktet handler det om støtte. [...]

nu har vi snakket nok om penge

Har I der hvor du sidder, nogen som helst indflydelse på hvad der sker med familiens økonomiske grundlag? Altså hvis nu forældrene er kontanthjælpsmodtagere og er ved at miste kontanthjælpen, fordi de ikke er mødt op i aktivering?

Vita I det øjeblik kan jeg samarbejde med serviceteam, voksenteam eller hvem der betaler deres kontanthjælp, pension eller hvad de nu får. Så kan jeg snakke med dem om det.

Men i udgangspunktet så er kontanthjælpssagen et andet sted (ja). *Du har ikke ansvaret for hele familiens situation?*

Vita Nej, det er delt fuldstændig op. Al forsørgelse har jeg ikke noget at gøre med. Jeg har kun at gøre med den økonomi der angår børnene; ansøgninger i forhold til børnene.

Hvad kunne det være?

Vita Det kan være anbragte børn som kommer hjem på weekend, så søger de

om aktivitetspenge eller kostpenge. Som regel giver vi ikke hjælp til en vaskemaskine hvis man ikke har vaskemaskine i lejligheden, men hvis det er en enlig mor med fire børn og alle mulige sociale problemer, så har vi ind imellem bevilget en vaskemaskine. Det sker hvis jeg kan se at det vil få deres liv til at hænge bedre sammen, og hun bedre kan passe sine fire børn og få dem af sted i daginstitution og alt det hun skal gøre. Men der skal være nogle særlige sociale årsager til det, ikke bare en økonomisk beregning. Det er fordi vi tror på at det kan gøre deres familieliv lettere. Et andet eksempel kan være at bevilge rengøring. [...] Jeg har ikke mange eksempler på det med vaskemaskiner. Forældre der skal have et nyt barn og er i den situation at det hele er total kaos derhjemme, så kan vi bevilge babyudstyr, men det er ekstraordinært. Det er ikke bare noget man giver. Vi giver det ud fra en individuel vurdering. Jeg kan da godt sige at jeg tror et eller andet ville være en hjælp, hvad siger I til det? Men som udgangspunkt skal familien søge om det. Det er ikke en gavebod.

Nå nej, men det er jo ofte resursesvage.

Vita Men de er som regel ret gode til at finde på ting der kan hjælpe dem økonomisk. Familien synes at hvis de kunne få nogle flere penge eller have råd til noget mere, så ville mange af deres problemer være løst. Jeg kan nogle gange godt tænke at nu har vi snakket nok om penge. Det handler om hvordan du sætter grænser for dit barn. Jeg ved godt at fattigdom skaber problemer, og at hvis ens økonomi ikke er i orden, er man på røven. Det er det eneste der kører rundt i hovedet på folk, men det er bare ikke der jeg har mulighed for at hjælpe.

Ville det være en ønskesituation at du rent faktisk var med til at forvalte deres økonomi, eller er du meget tilfreds med at du ikke har noget med det at gøre?

Vita [ler] Jeg er meget tilfreds med at jeg ikke har noget med det at gøre, men det er ud fra min egen interesse. Man kan godt diskutere fagligt at der kan være gode grunde til en helhedsorienteret indsats, men jeg synes også at der er gode grunde til at tingene er delt op. Jeg skal ikke beskæftige mig med folks forsørgelse og hvordan de kommer i arbejde. Det kan jeg samarbejde med de andre team om, men jeg fokuserer på familiearbejdet. Nogle gange kan det være godt at det er skilt ad. Så er det ikke både mig der ponker dem for ikke at være gode nok forældre og for at de skal i aktivering og ikke kan gå derhjemme og drive den af længere. For at karikere det lidt.

[...]

For mig at se er der sammenhæng på et eller andet niveau. Der er ikke nødvendigvis sammenhæng mellem sociale problemer og dårlig økonomi. Det er der også måske.

Vita Ja, de fleste af vores klienter har jo dårlig økonomi. Jeg kender ikke procentsatsen, men jeg vil gætte på at 80-90% af vores familier modtager overførselsindkomst. [...] Der er ikke mange der er selvforsørgende. [...]

forældrene føler det som indgriben

Er du nogensinde ude for at det er svært både at bede dem om at være en bedre familie, og at der er nogle andre et andet sted der beder dem om at møde op i aktivering hver dag for eksempel?

Vita Ja, men hvis jeg oplever at en familie har brug for at blive fritaget for aktivering, kan jeg snakke med sagsbehandleren i serviceteam: "Hvad er dit

og mit kendskab til den her familie? Var det ikke en ide at vi prøvede sådan i en periode?" Så kan jeg samarbejde med dem om det. Men selvfølgelig er der masser af sager hvor de er kendt både i service- eller voksenteam og ovre hos os, og hvor vi overhovedet ikke har noget samarbejde. Jeg kan sidde med 1000 oplysninger om familien, de kan sidde med nogle helt andre. På den måde er det delt op, og det er ikke godt.

Men når du alligevel synes det er godt, er det fordi du kan fokusere din indsats?

Vita Ja, på det der handler om familien og børnene. Ellers ville jeg aldrig få snakket med folk om andet end økonomi. [ler]

Du siger at der både ligger en problemstilling i, og at det gør det spændende for dit arbejde, at du både har hjælpefunktionen og kontrolfunktionen. Kunne du fortælle lidt mere, for eksempel om kontrolfunktionen i nogle tilfælde er en barriere?

Vita Det er altid en barriere.

Det er altid en barriere?

Vita Ja, jeg kan næsten ikke forestille mig en familie som synes det er godt at blive kontrolleret. Altså hvis du tænker på i forhold til samarbejdet...?

Jeg tænker i forhold til hvad du synes om den sociale indsats?

Vita Jeg kan godt leve med den kontrolfunktion der ligger i børnefamiliearbejdet, fordi den har til formål at passe på barnet. Hvis jeg ikke længere synes at de forhold et barn lever under er betryggende nok, har jeg mulighed for at foranstalte noget. Jeg har det godt med den myndighedsopgave der ligger i det, fordi den for mig har et positivt formål. Hvis jeg skulle sidde og kontrollere om folk mødte op i deres aktiveringstilbud for at få deres kontanthjælp, ville det personligt rage mig en høstblomst. Over for det ville jeg ikke gide at være kontrollant. Men her har jeg det godt nok med kontrolfunktionen.

Det er kontrol for at kunne hjælpe. Altså for at kunne hjælpe barnet.

Vita Ja. Der er fokus på barnet, men forældrene føler det ofte som indgriben. I de sager hvor det bliver kontrol- og myndighedsopgaven der fylder mest, er jeg som regel meget uenig med forældrene om hvad problemerne er, hvad problemernes årsag er, hvad der skal gøres ved det, hvordan børnene trives og alt det.

[...]

Som udgangspunkt starter jeg altid med hjælp og tillid – med mindre vi får en anmeldelse hvor tingene ser fuldstændig håbløse ud. Så kan jeg gå på hjemmebesøg med det formål at kontrollere forholdene. Men ellers er udgangspunktet stort set 'hjælp'. Der gælder det om så vidt muligt at have et godt forhold til forældrene, og at de har tillid til hvem jeg er og hvad jeg står for. Også for at kunne komme ind og kontrollere. Hvis de har tillid til mig, fortæller de mig også mere, og så kan jeg bedre finde ud af hvad der foregår i familien. For at kunne kontrollere rigtigt er jeg nødt til at have et godt samarbejde. Ellers var jeg nødt til at forlade mig meget på hvad andre fortæller mig. [...]

jeg har mine normer og værdier

Vita Det kan være at forældrene synes at jeg har været en fantastisk sagsbehandler længe, fordi jeg har været enig med dem eller har gjort som de synes. Hvis jeg så bliver mere kontrollerende eller bliver uenig med dem, får piben

tit en anden lyd fra forældrene, og så har vi ikke det samme samarbejde mere. Så lukker de i. Det er naturligt nok. Der var heller ikke nogen der skulle fortælle mig hvordan jeg skulle passe mine børn. Det er et meget følsomt område. Noget af det værste man kan blive kritiseret for som menneske, er at være en dårlig forælder og ikke kunne tage sig af sine børn. Det skal man bare kunne. Det går helt ind og rører ved de allerinderste følelser.

Ja. Det må være meget problematisk at sidde og være med til at forvalte og tage stilling til...

Vita Ja. Det er det der ofte gør at det er svært at tage en beslutning om, hvad der skal ske i en familie. Handler det om vores egne middelklassenormer, eller handler det om at der er et barn der ikke trives? Hvor slemt skal noget være før vi griber ind? Det bruger vi megen tid på at finde ud af. En helt anden del af den problematik handler om at der er mange udenlandske familier der hvor jeg arbejder. Det tilføjer en helt anden dimension som handler om kultur og traditioner og hvornår noget er i orden. Det er et spørgsmål om hvad der bare er deres måde at være familie på, og hvad vi som offentlig forvaltning ikke kan se på længere. Det er da også enormt svært.

Er det også svært at begribe hvad det er der rør sig, eller har du efterhånden en fornemmelse af hvordan de udenlandske familier fungerer som en anden kultur i en dansk kultur?

Vita Der er da masser jeg synes er svært at begribe. Der er også masser jeg synes er svært at begribe i danske familier.

Ja, det tænkte jeg nok, men er der noget stereotypt eller...

Vita Selvfølgelig er der det. Nu har jeg været der i to år, og det er også noget vi har lært noget om på skolen. Så jeg har et grundlag for at forstå hvad der sker. Men jeg sidder gang på gang i en situation hvor jeg tænker at det fatter jeg simpelthen ikke. Det er så min person. Jeg har mine normer og værdier. Det handler det også om, og det er også med i mine vurderinger. [...]

i stedet for som nu at lave lappeløsninger

Har konsulenterne lige så travlt som I har?

Vita De har travlt, men de har mulighed for at have ventelister. Eller hvis det er noget der haster, så køber vi det ude i byen. Man kan ikke købe en sagsbehandlerydelse, og det er der aben ligger. Der er ikke venteliste på at få en sag i forvaltningen, på at få en samtale med en sagsbehandler. Det er vores egen private venteliste som vi laver i gruppen ved at sige at du kan først få en tid om en måned. Men der er ikke mulighed for at købe en socialfaglig undersøgelse ude i byen. Jeg har tænkt på at hvis jeg skulle være privat, kunne jeg godt finde på at nedsætte mig som konsulent som kan lave socialfaglige undersøgelser. Så kunne jeg få kommunerne til at købe dem af mig.

Når du siger I har talt om det, hvad har I så talt om?

Vita Vi har talt om at det er noget af det der gør det svært for sagsbehandlerne, fordi de ikke har en stopklods. Det er os der hele tiden bliver fyldt på. Hvis konsulenterne siger nej, er det sagsbehandleren der sidder med aben og skal finde ud af hvad jeg så gør.

At lave et privat sagsbehandlerfirma ville jo være socialrådgivernes måde at oprette vikarbureauer på. Det ville være det samme modtræk som sygeplejerskerne gjorde.

Vita Ja. Jeg har virkelig tænkt over at jeg kunne undersøge om det var noget kommunerne ville købe. Hvis man kunne få skabt et marked for det, synes jeg at det kunne være fedt at fordybe mig i nogle socialfaglige undersøgelser og få en ordentlig hyre for det, i stedet for som nu at lave lappeløsninger og nå hvad jeg kan nå. Så havde sagsbehandlerne i kommunerne mulighed for at have en stopklods og sige: "jeg kan ikke mere, vi må købe det ude i byen" [ler]. [...] Jeg kunne godt tænke mig nogle gange at kunne sige at i den her sag vil jeg gerne købe en undersøgelse af familiens forhold ude i byen. Jeg kan ikke selv tage flere nu, jeg kan se at den skal laves, og hvis jeg skal lave den, så bliver det bare ikke ordentligt.

Men spørgsmålet er jo hele tiden hvad alternativet er, for hvis argumentet kunne bruges til at sige at vi skal have nogle flere ansatte...

Vita Men det får vi jo ikke.

København maj 2002

Historisering

"The source of historical action [..] is not an active subject confronting society as if that society were an object constituted externally. This source resides neither in consciousness nor in things but in the relation between two states of the social, that is, between the history objectified in things, in the form of institutions, and the history incarnated in bodies, in the form of that system of enduring dispositions which I call habitus. The body is in the social world but the social world is also in the body." (Bourdieu 1990:190).

OM AT HISTORISERE **88**

SOCIALFAGLIGE RATIONALER **91**

det primære hensyn der skulle tages, var til klientens behov *91*
en funktion som 'social vagthund' der påpeger huller i de offentlige indsatser *98*
klientens psyko-sociale behov sættes i centrum for hjælpen *100*
det private sociale arbejde opfattes som et 'nødvendigt' alternativ *102*
helheden drejer sig om arbejdsevnen *104*
socialarbejdere bliver repræsentanter for forvaltningen *106*
hvordan de forskellige rationaler udfordrer og forstærker hinanden *108*

BETINGELSER FOR SOCIALARBEJDERNES HANDLERUM **110**

KAMPE OM VÆRDIORIENTERINGEN I DE SOCIALE AKTIVITETER 111
en værdiorientering der vægter socialfaglig kompetence *111*
lovændringer som bryder med tidligere tiders solidaritetsprincipper *114*
henimod det økonomiske hensyns forrang i kommunerne *121*
hvordan positionerne relaterer sig til hinanden og sættes igennem *126*
KAMPE OM LEDELSEN AF DEN SOCIALE FORVALTNING 127
forudsætningerne for fælles faglig kamp svækkes *128*
fra undersøgelser af arbejdsmiljøet til medarbejdertilfredshedsundersøgelser *129*
medarbejderne har ikke indflydelse på beslutningerne *132*
hvordan positionerne relaterer sig til hinanden og sættes igennem *135*
KAMPE OM INDRETNING AF DE LOKALE SOCIALCENTRE 136
'servicevirksomheder' der producerer 'service' til 'kunderne' *136*
medarbejderne gøres ansvarlige for et specialiseret funktionsområde *138*
en mistænkeliggørelse af socialfaglige vurderinger *141*
særligt begrænser det socialarbejdere med klienthensyn som vurderingskriterium *145*

RELATIONEN MELLEM SOCIALARBEJDER OG KLIENT **147**

kampe om hvilket funktionsrationale de sociale institutioner skal have *147*
der er meget at kæmpe for *149*

Om at historisere

Som det fremgår af de fire fortællinger, er feltet for det sociale arbejde konstitueret af tovtrækkerier om hvordan aktiviteten 'socialt arbejde' skal forstås og praktiseres. Vi har set hvordan socialarbejdere, trods udtalte ønsker om at tage hensyn til klienterne, praktiserer økonomisk ansvarlighed i det sociale arbejde, dels ved at foretage 'nødvendige' prioriteringer i det daglige, dels ved at tage del i budgetansvaret i forvaltningen. Vi har gjort opmærksom på differentieringen af feltet i på den ene side opdelingen af materiel-social og psyko-social hjælp og på den anden side distinktionen mellem administrativt reguleret arbejde og metodemæssig åbenhed/frihed til vurdering. Og vi har anskueliggjort hvordan forudsætningerne for relationen til klienten forandres, dels gennem ændret regulering af det sociale område, dels gennem forandret praksis.

De skillelinjer vi har set i de fire fortællinger, er ikke tilfældige individuelle oplevelser, men udgør karakteristiske træk ved feltet for det sociale arbejde. Derfor vil de også være et fortsat referencepunkt for den følgende konstruktion af feltet.

Ambitionen med den følgende del af specialet er at fremstille en samlet, historiseret konstruktion af feltet for det sociale arbejde. Vi vil blandt andet konstruere forskellige positioner i feltet, forstået som forskellige måder at anskue relationen mellem socialarbejder og klient på. Desuden vil vi analysere de forandrede betingelser for det sociale arbejde. Det indebærer et omfattende analysearbejde, fordi forandringer i mange forskellige sammenhænge har indflydelse på forudsætningerne for det sociale arbejde. Vi kan ikke inddrage alt, men vi har forsøgt at fremstille væsentlige betingelser for relationen mellem socialarbejder og klient.

Historiseringen er et vigtigt element i feltkonstruktionen. Den udgør en væsentlig forudsætning for at kunne anskueliggøre andre værdiorienteringer i det sociale arbejde end dem der dominerer den aktuelle tilstand. Derfor rækker vores historisering helt tilbage til begyndelsen af firserne hvor socialarbejderne stod stærkere i kampen for at varetage klienternes interesser. Historiseringen er baseret på et omfattende arbejde med at registrere forskellige indlæg fra feltet (debatindlæg, artikler om nye organisationsformer, lovgivningsmateriale osv.). Sammen med vores samtaler med socialarbejderne har det dannet udgangspunkt for konstruktionen af feltet. Når vi citerer indlæg løbende, er det for at anskueliggøre at de forskellige positioner er repræsenteret i feltet.[15]

Vores synspunkt i feltet for det sociale arbejde hænger tæt sammen med konstruktionsprincipperne for den historiserede feltkonstruktion. Udvælgelse af indlæg og identificering af forskellige positioner og rationaler er sket med reference til hvordan vi ser på feltet. Det betyder at vi har søgt at indkredse forhold der har betydning for relationen mellem socialarbejder og klient. Særligt betyder det at vi har blik for hvordan klienternes interesser (kan) varetages, og hvordan deres behov (kan) opfyldes.[16] Feltets positioner konstrueres altså ud fra hvordan de er forskellige i deres (praktiske) stillingtagen til disse forhold. Endelig har det også en betydning for vores feltkonstruktion at vi har valgt Københavns Kommunes sociale forvaltning som udgangspunkt for analysen. Vi begrænser ikke historiseringen til København, men vi fokuserer fremstillingen på de forhold der gør sig gældende her.

Kapitlet er inddelt i to overordnede afsnit. I det første afsnit bliver vi hos socialarbejderne og deres forestillinger og kampe om hvordan det sociale arbejde skal udføres. Vi viser hvordan kampene gennem tiden har ændret karakter, og på den måde

---

[15] Vores registrant er vedlagt som bilag. Når vi refererer til indlæg fra registranten, angiver vi hvor indlægget kommer fra i parentes efter. Man kan således skelne mellem registrantreferencer og henvisninger til materiale på litteraturlisten ved at sidstnævnte angives med forfatter og årstal. Bortset fra nogle få avisartikler og en del lovgivningsmateriale kommer indlæggene fra forskellige fagblade og personaleblade. Vi anfører bladenes tilhørsforhold første gang vi refererer til dem.

[16] Som nævnt, forstås 'klienter' bredt, og altså ikke kun som de konkrete mennesker der er i kontakt med forvaltningen. Når vi ikke bruger det moderne begreb 'bruger' eller slet og ret 'borger' er det for at understrege at det er borgere i deres relation til det sociale arbejde vi interesserer os for. Vi mener betegnelsen 'klient' bedst indfanger dette forhold (selvom den er 'umoderne').

udspænder vi feltets konkurrerende *socialfaglige rationaler*. I det andet afsnit træder vi et skridt tilbage og ser på *betingelserne* for det sociale arbejde. Vi viser hvordan reguleringen af det sociale område og hele måden de sociale institutioner er indrettet på, er blevet forandret gennem tiden. Dermed bliver det synligt hvordan kampene om fordelingen af privilegier og resurser udgør betingelser for relationen mellem socialarbejder og klient.

De to afsnit giver indbyrdes mening til hinanden. De socialfaglige rationaler belyser for eksempel hvordan der skabes opbakning blandt socialarbejdere til de forandrede betingelser. Og betingelserne viser hvordan nogle måder at udføre det sociale arbejde på tilgodeses frem for andre. Rækkefølgen af de to afsnit er valgt for at synliggøre socialarbejdernes muligheder for at handle på trods af betingelserne. Men det betyder på ingen måde at forandringerne i betingelserne er initieret af socialarbejderne, endsige at de bærer ansvaret for begrænsningerne i deres egne handlemuligheder. De to afsnit kunne i princippet været byttet om, men det ville have givet konstruktionen et andet udtryk.[17]

[17] Den analytiske adskillelse mellem fremstillingsniveauer er yderligere begrundet med henvisning til Anders Mathiesens model om de kulturelle og politiske processers handlesammenhænge (Mathiesen 2002). Den systematiske begrundelse for adskillelse og rækkefølge udfoldes i vores fremstilling af modellen i specialets sidste del.

Socialfaglige rationaler

I det følgende vil vi som nævnt konstruere forskellige socialfaglige rationaler. Et socialfagligt rationale er en måde at forstå og praktisere aktiviteten socialt arbejde på set i relation til andre måder at forstå og praktisere aktiviteten socialt arbejde på. Man kan også sige at socialfaglige rationaler er forskellige måder at forholde sig til feltets tovtrækkerier på. Det indebærer at rationalerne adskiller sig fra hinanden ved at forholde sig forskelligt til feltets centrale problemstillinger. Feltets kampe handler som nævnt om relationen mellem socialarbejder og klient og om mulighederne for at tage hensyn til klienterne i det sociale arbejde.

Konstruktionen af de socialfaglige rationaler er historiseret. Forskellige rationaler har stået stærkt på forskellige tidspunkter, og det anvender vi til at konstruere et felt af forskelle. Præsentationen af rationalerne er på en gang en kronologi over de socialfaglige kampe og et udtryk for de aktuelle positioner i feltet for det sociale arbejde. Det understreger vi ved at inddrage aspekter fra de fire fortællinger undervejs i konstruktionen. På den måde bliver det synligt at socialfaglige rationaler der tidligere har stået stærkt, stadig er repræsenteret i feltet – om end i svagere og mere fragmenterede udgaver.

På den måde bliver fremstillingen en historiseret konstruktion som relateres til det aktuelle sociale arbejde sådan som det opleves og praktiseres.

det primære hensyn der skulle tages, var til klientens behov

Tilbage i årene efter bistandslovens indførelse i 1976 finder der interessante debatter sted om relationen mellem socialarbejder og klient. I indlæg i forskellige fagblade i de tidlige 80'ere giver mange socialarbejdere udtryk for bekymring over de begrænsninger der sættes for at deres arbejde kan udføres fagligt forsvarligt i forhold til klienterne. Dermed kommer det indirekte til udtryk hvad der betragtes som godt socialt arbejde. For eksempel forklarer en socialrådgiver, Bente Houmann, hvad der *ikke* er tid til som offentlig sagsbehandler:

> "som oftest opstår der ikke noget varmt forhold, og man henter ikke den styrke til at leve, man har brug for. På bistandskontorerne tilskyndes man hele tiden til at fremlægge beviser på, at man har lavet en ordentlig sag. Når så fru Jensen kommer og har brug for dig, har du glemt det vigtigste af alt, at sige: Dav, hvordan har du det i dag? Så får du et svar, du må forholde dig til. Du kan ikke nøjes med at betale hendes husleje og telefon og de andre ting" (Danske Kommuner[18] 1985,1:20)

Det fremgår at Houmann forstår relationen mellem socialarbejder og klient som et hjælpeforhold hvor varme, livsmod og menneskelig nærhed er lige så vigtige elementer som den økonomiske hjælp. Eller som en anden socialrådgiver udtrykker det: "vi [har] ikke (..) tid til ret meget andet end at udbetale folk de penge, de har krav på"

[18] *Danske Kommuner* er et tidsskrift udgivet af Kommunernes Landsforening.

(Lone Sørensen, Absalon[19] 1986,7:4). Men dermed siger de to socialrådgivere (og med dem mange andre, fx Socialrådgiveren[20] 1980,7:6) ligeledes at den økonomiske hjælp *også* er en vigtig del af socialarbejderens arbejdsområde. Det er ikke tilfældigt idet man med bistandsloven i 1976 indførte princippet om at socialarbejderen skulle vurdere klientens behov for økonomisk hjælp – det såkaldte skønsprincip. Socialarbejderne opfatter således det sociale arbejde som ydelse af både økonomisk hjælp og hjælp af mere psyko-social karakter.

man ønsker at hjælpe klienten med økonomiske, materielle og psyko-sociale forhold

Adskillige socialarbejdere tager da også del i diskussionen om hvordan man bedst varetager klienternes økonomiske interesser. Det viser sig blandt andet da man 10 år senere fjerner skønsprincippet og i stedet indfører faste kontanthjælpstakster. To socialrådgivere kritiserer i 1986 fasttakstprincippet for ikke at tage udgangspunkt i klienternes behov. Blandt andet er det ikke muligt at få støtte til fagforeningskontingent, og det har betydet at nogle klienter har mistet deres dagpengeret. (Absalon 1986,9:16). Det er en væsentlig pointe at socialarbejderne med skønsprincippet har kompetence til at vurdere klienternes behov for økonomisk hjælp og hjælpe dem derefter.[21] Det bygger på en forståelse af at man så vidt muligt skal søge at undgå social tilbagegang for klienterne. For eksempel kan man ved at give støtte til et fagforeningskontingent undgå at klienten forværrer sin situation (mister sin dagpengeret) – uanset at klienten i princippet kunne overleve for et mindre beløb. Selve vurderingen af de økonomiske og materielle behov er således en del af det socialfaglige arbejde.

At socialarbejderne ønsker at hjælpe klienten med såvel økonomiske og materielle forhold som psyko-sociale forhold, vil vi kalde et helhedsorienteret socialfagligt rationale. Denne helhedsorientering genfindes i den politiske intention i 70'erne om at samle de mangeartede sociale lovgivninger i én lov – bistandsloven. Det primære hensyn der skulle tages, var klientens behov. Alligevel kan de socialfaglige ønsker om mere tid til den menneskelige kontakt også ses som en udfordring af bistandsloven. Som Bent Rold Andersen påpeger i et interview i 1982, betragtes "rådgivning og vejledning som administration og ikke som en ydelse" i bistandsloven (Socialrådgiveren 1982,15:6). Det korresponderer med socialarbejdernes pågående fremhævelse af at der skal være tid til den menneskelige kontakt ud over hvad der kræves for at vurdere størrelsen af den økonomiske hjælp. Pointen er at bistandslovens formål om at yde hjælp efter behov skal fortolkes bredt, det vil sige ikke alene som administration af en økonomisk ydelse. Det helhedsorienterede rationale er altså karakteriseret ved at vurdering og opfyldelse af klientens behov for såvel økonomisk hjælp som for personlig rådgivning og vejledning betragtes som kernen i relationen mellem socialarbejder og klient.

Både forståelsen af at det sociale arbejde rummer såvel økonomiske og materielle som psyko-sociale aspekter, og oplevelsen af begrænset tid til at opnå en god relation

---

[19] *Absalon* er Københavns Kommunalforenings medlemsblad.

[20] *Socialrådgiveren* er Dansk Socialrådgiverforenings medlemsblad.

[21] Omend denne mulighed i praksis var begrænset af de såkaldte 'skuffecirkulærer' som fastlagde principper for sagsbehandlingen og dermed fratog socialarbejderne en del af deres skønsmæssige kompetence. (Socialrådgiveren 1982,15:6)

til klienterne, genfinder vi i de fire fortællinger. Jon, Merete og Vita fremhæver alle hvor stor en betydning klienterne tillægger deres økonomiske situation, og at det kan være svært at tilbyde psyko-social hjælp hvis det materielt-sociale ikke er på plads. Særligt Jon formår i kraft af placeringen i et serviceteam med ansvar for klienternes primære økonomi at praktisere en helhedsorientering. Han indlemmer netop hensynet til klienternes psyko-sociale forhold i et ellers administrativt stærkt reguleret område af det sociale arbejde. Men samtidig betyder organiseringen i specialiserede enheder at netop tiden til den psyko-sociale indsats ud over den overfladiske kontakt er meget begrænset i den enhed der har med forsørgelse at gøre. Omvendt har de psyko-socialt specialiserede enheder kun mulighed for at tilbyde yderst begrænset økonomisk hjælp i ganske særlige tilfælde. Differentieringen af feltet vil vi vende tilbage til senere. Her ønsker vi primært at henlede opmærksomheden på at *på trods af* adskillelsen mellem materielt-social og psyko-social hjælp er det i en vis udstrækning stadig muligt for socialarbejderne at bevare blikket for helheden i klientens situation og til dels at praktisere et helhedsorienteret socialfagligt rationale.

alle mennesker har ret til den hjælp de har behov for

En nuance ved at have klientens behov i centrum for det sociale arbejde kommer til udtryk i et indlæg af Jytte Laden Nielsen i 1980. Nielsen understreger værdien af at se på behovet for hjælp:

> "Bistandsloven indførte princippet om ikke at se på *årsagen* til henvendelsen om hjælp, men om *behovet*. Kommunerne skulle ikke putte folk i båse alt efter om de var arbejdsløse, narkomaner, havde børnepasningsproblemer eller var alkoholikere" (Børn & unge[22] 1980,14:5).

Set i lyset af de målgruppekategoriseringer der siden har fundet sted i de kommunale socialforvaltninger, er det interessant at hæfte sig ved den betragtning. Som det fremgår, indebærer behovsorienteringen et opgør med en kategorisering af klienterne efter årsagen til at søge hjælp. I stedet skal socialarbejderne møde klienterne som mennesker der har behov for hjælp. Det indebærer at socialarbejderen ikke skal vurdere hvorvidt de sociale problemer er selvforskyldt, idet *alle mennesker har ret til den hjælp de har behov for.* [23] Når Jon protesterer mod målgruppeopdelingen ved at påpege at klienterne "ikke er så kasseopdelte" når de møder op i socialforvaltningen, ser han klienterne som sammensatte mennesker som ikke (altid) kan eller skal kategoriseres efter nogle officielle fastlagte skillelinjer. Jon prøver i stedet at tage udgangspunkt i den enkelte klients situation. Samtidig betyder begrænsninger i sociallovgivningen imidlertid at den vurdering der foretages, handler om klientens 'berettigelse' til at opnå hjælp frem for om klientens behov.

Et andet eksempel kan illustrere hvad denne forståelse betyder for socialarbejdernes faglighed. I et interview fra 1986 fortæller to socialrådgivere fra Silkeborg Kommune

---

[22] *Børn og unge* er et socialpædagogisk fagblad udgivet af Børne- og ungdomspædagogernes landsorganisation.

[23] Den værdiorientering som her kommer til udtryk, får ekstra næring hvis man har in mente at den socialdemokratiske velfærdsmodel var forsøgt konstrueret ud fra en demokratisk forestilling om at alle borgere, uanset hvor i det sociale rum de er indplaceret, har lige ret til de af staten garanterede velfærdsydelser. (Mathiesen 2000:222-223).

om deres skepsis over for specialiseringen i kommunen, hvor man blandt andet har oprettet en særlig bistandsgruppe, en familieafdeling, en børnerådgivning og en handicapgruppe. Allerede i den opdeling ses den kategorisering efter *årsag til at søge hjælp* som Nielsen var bekymret over i 1980. Kommunen har yderligere overvejet at opdele funktionerne endnu mere, så bistandsgruppen opdeles i en 'glatsagsgruppe' og en 'revalideringsgruppe'. De to socialrådgivere betragter specialiseringen som en potentielt dekvalificerende faktor. Inge Lindhardt fortæller at "allerede i dag er der arbejdsområder, som vi i rådgivergrupperne er usikre på, for eksempel ved anbringelse af børn og unge udenfor hjemmet" (Socialrådgiveren 1986,18:5). Her får vi indirekte indblik i hvad der betragtes som kvalificeret socialfaglighed: den brede, ikke-målgruppekategoriserende indsigt i mulige hjælpeforanstaltninger samt evnen til at hjælpe mennesker med forskelligartede behov – det vil også sige at foretage kvalificerede skøn af disse behov. Det er ikke mindst væsentligt set i lyset af at ledende socialforvaltere i 90'erne giver udtryk for at man betragter bred human åbenhed som en nærmest mystisk intuitiv evne som ikke kan forventes af socialarbejdere[24] (jf. interview med vicedirektør i Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, Carsten Stæhr Nielsen, FAcetten[25] 1998,2:3).

et engagement i at ændre de samfundsmæssige betingelser

Det helhedsorienterede rationale fokuserer altså ud fra et helhedsorienteret perspektiv på hensynet til klienten. Man kunne også sige at disse socialarbejdere søger at varetage klienternes interesser i bred forstand – det vil sige både med hensyn til de forskellige klienters individuelle behov og ved at imødekomme såvel materielt-sociale som psyko-sociale behov. Den tankegang formulerer Benny Lihme i 1990 som et ønske om at socialarbejderne skal være "aggressive socialadvokater" (Socialrådgiveren 1990,1:12) – altså offensive varetagere af klienternes interesser, ikke blot i hjælpesituationen, men som deltagende i "genopretningen – kampen for ungdomsboliger, uddannelsespladser og beskæftigelse" (ibid.). Her bredes perspektivet yderligere ud. Relationen mellem socialarbejder og klient rummer i denne forståelse såvel den menneskelige kontakt og vurdering af behov som et politisk engagement hos socialarbejderen i at ændre *de samfundsmæssige betingelser*. Dermed bliver også forbedring af de generelle levevilkår et emne for det sociale arbejde. I en artikel fra 1980 om arbejdsforholdene på Enghave Socialcenter beskrives Vesterbro som en særlig udsat bydel, og det offentliges rolle fremhæves: "Socialcenteret har en opgave, en vigtig opgave, nemlig den at bruge lovgivningen til at tilvejebringe rimelige forhold for områdets beboere" (Socialrådgiveren 1980,7:4).

Når Line orienterer sig efter de psykisk handicappedes boligbehov og bebrejder forvaltning og politikere at der ikke findes boliger nok til denne gruppe, tager hun del i kampen for at forandre de samfundsmæssige betingelser. Hun understreger samtidig at socialarbejderne tidligere har været endnu mere aktive i denne kamp og i arbejdet for konkret at fremskaffe egnede boliger. Også Jon påpeger problemer ved Køben-

---

[24] En forandring som skal ses i sammenhæng med at der i løbet af 90'erne netop er sket en kraftig specialisering og differentiering i den kommunale socialforvaltning. Der er således kommet kraftigt fokus på forskellige ekspertgruppers enkeltfaglige udtalelser inden for det offentlige sociale arbejde.

[25] *FAcetten* er Københavns Kommunes Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltnings personaleblad.

havns Kommunes boligpolitik, men jobfunktionen som sagsbehandler i et serviceteam rummer endnu mindre mulighed for kontakt til centralforvaltning og politikere – og dermed mindre rum til at tage del i denne kamp.

en pædagogik der søger at skabe indsigt i feltets forskelle og skillelinjer

Det helhedsorienterede socialfaglige rationale er allerede presset i 80'erne. To lærere på Den Sociale Højskole i København udlægger i 1987 troen på velfærdssamfundet og ønsket om "at analysere [..] de samfundsmæssige baggrunde for de sociale problemer" (Socialrådgiveren 1987,5:12) som en 'gammel' opfattelse der hører 60'erne og 70'erne til. Socialarbejderrollen betragtes som "afventende" og passiv og utilstrækkelig til at løse 'moderne' sociale problemer (ibid.). I dag giver billedet af den passive socialarbejder negative associationer til 'bureaukratiske skrankepaver' som modsætning til den 'progressive' aktive og opsøgende gade-socialarbejder. Men det er værd at være opmærksom på hvilke praktiske betydninger henholdsvis det 'passive' og det 'aktive' sociale arbejde har. Benny Lihme advarer i 1990 mod at de opsøgende socialarbejdere gør hele lokalsamfundet til deres klienter[26] (Socialrådgiveren 1990,1:12). Det kan forstås sådan at socialarbejderen påfører lokalsamfundet et sæt af prædefinerede normer for 'det gode liv' ved netop at opsøge det som *socialarbejderen* (eller forvaltningen, eller sågar lovgivningen) betragter som sociale problemer, frem for at afvente borgernes søgen efter hjælp. Den afventende socialarbejder kan i sin behovsvurdering tage udgangspunkt i borgerens egne problemforståelser og normer for at leve et godt liv (men gør det ikke nødvendigvis!). Her kan det være produktivt at foretage et skel mellem *forebyggelse* og *opsøgende arbejde* – om end de to begreber i dag betragtes som overvejende overlappende. Et af grundprincipperne for bistandsloven er netop forebyggelse, og særligt venstrefløjspartierne argumenterer kraftigt herfor. Det som i venstrefløjens argumentation forstås ved forebyggelse, er imidlertid at hjælpe klienterne til at undgå social tilbagegang, dels gennem skønsprincippet, dels gennem et gennemgribende arbejde for at forbedre de sociale forhold generelt. I dag forstås forebyggelse oftest som det at opsøge de sociale problemer der hvor de opstår, så man undgår social uorden (jf. bl.a. interview med kommunaldirektøren i Hillerød Kommune, Deadline på DR2 22.05.02).

Det aktualiserer de skillelinjer der bliver synlige blandt andet i Meretes fortælling mellem på den ene side det normformidlende sociale arbejde og på den anden side den mere åbne tilgang til klienternes problemer. Eksemplificeret med det sociale arbejde med børn fra 'traumatiserede flygtningefamilier' kan den skillelinje give indblik i de (social-)pædagogiske aspekter af det helheds- og klientorienterede socialfaglige rationale. Ønsket om at bidrage til flygtningebørnenes forståelse af det danske samfund kan på den ene side være udtryk for et ønske om at opfordre børnene til at tilpasse sig til 'det danske samfund' ved at lære dem om 'gode danske værdier og adfærdsformer'. Men på den anden side kan det ses som et forsøg på at give børnene indsigt i de sammenhænge og skillelinjer der udgør betingelserne for deres fremtidige liv, og dermed kvalificere deres kulturelle distinktioner. Begge anskuelser rummer et ønske om at børnene (eller bredere formuleret: klienterne) 'lærer noget om det danske sam-

[26] Og i øvrigt løsriver det sociale (projekt-)arbejde fra den egentlige sociale genopretning gennem en kamp for bedre betingelser.

fund', men det skulle gerne være klart at de også adskiller sig væsentligt fra hinanden, blandt andet i forhold til forståelsen af relationen mellem socialarbejder og klient. I den første anskuelse er socialarbejderen i besiddelse af det 'rigtige' sæt af normer og værdier som skal formidles til klienten (det kunne fx være 'arbejde er godt for alle'). I det andet tilfælde skal socialarbejderen sammen med klienten søge at skabe indsigt i de betingelser og forudsætninger som feltet udgør, og søge at skabe mulighed for at forandre disse betingelser. Det vil også sige at socialarbejderen skal bidrage til at skabe indsigt i betingelserne for relationen mellem socialarbejderen og klienten (fx i forhold hvor klient og socialarbejder har henholdsvis fælles og modstridende interesser).

Distinktionen mellem den 'passive' og den 'aktive' socialarbejderfunktion kan således nuanceres med en distinktion mellem normformidlende 'påfyldningspædagogik' og en pædagogik der søger at skabe indsigt i feltets forskelle og skillelinjer. Det helhedsorienterede rationale kan beskrives som forebyggende og indsigtsskabende. Den 'aktive' socialarbejderfunktion kan beskrives som opsøgende og normformidlende. Et grundlæggende element i det helhedsorienterede rationale er ønsket om at varetage klienternes interesser – og dermed hensynet til klientens behov og ønsket om at forbedre betingelserne.

modstridende interesser mellem ledelsen af forvaltningen og opfyldelsen af klienternes rettigheder
Men ét er socialarbejdernes ønske om at varetage klienternes interesser, noget andet er muligheden for at gøre det i praksis. Socialrådgiver Jørgen Flyr gør i en artikel i 1980 opmærksom på at der er tale om åbenlyst modstridende interesser mellem ledelsen af forvaltningen og opfyldelsen af klienternes rettigheder. Socialarbejderen kommer således i klemme i en uløselig konflikt hvor tidspres og arbejdsforhold (som bestyres af forvaltningens ledelse) kan gøre det så godt som umuligt at varetage klienternes interesser. (Socialrådgiveren 1980,7:10).

Den principielle konflikt mellem de kommunale arbejdsgivere og helhedsorienterede socialarbejderes ønske om at varetage klienternes interesser kommer tydeligt til udtryk i to socialrådgiveres beskrivelse af en sag fra Søllerød Kommune i 1979. Socialrådgiverne beskriver at kommunen har en meget flad struktur, og det har gjort at sagsbehandlerne var villige til at påtage sig "ansvaret for den socialpolitiske linie" (Socialrådgiveren 1980,6:3). I forbindelse med at kommunalbestyrelsen havde besluttet at der skulle spares 12% på bistandsområdet, gik man derfor, trods en vis skepsis, med til at "finde de spareforslag, som gjorde mindst ondt." (ibid.). Sagsbehandlerne udarbejdede et sparekatalog som efterfølgende blev vedtaget af kommunalbestyrelsen. Men socialrådgiverne måtte sande at lykken dermed langt fra var gjort:

> "Vi satte os selv *fast* i rollen som lus mellem klient og magtapparat. [..] Vi så ikke muligheden for eventuelt at ansvarliggøre afdelingens ledelse, fordi vi ville bevare den flade struktur i afdelingen. [..] Vi har været med til at gøre Søllerød kommunes budget for bistandsloven til vores eget. Tidligere har vi kunnet skaffe tillægsbevillinger, hvis budgettet blev overskredet. Nu er det sådan, at overskrides budgettet, så er det fordi vi ikke magter at administrere vore egne forslag." (ibid.).

Som det fremgår, er samarbejdsstrategien et forsøg på bedst muligt at varetage klienternes interesser over for kommunalbestyrelsen. Men resultatet bliver snarere en påtvunget legitimering af kommunalbestyrelsens interesser over for klienterne. Trods den uheldige udgang på sagen er eksemplet særdeles anvendeligt til at skærpe op-

mærksomheden for hvad det egentlig vil sige at varetage klienternes interesser (eller at være en 'aggressiv socialadvokat' om man vil). Det synliggøres at klienter og kommunale arbejdsgivere i høj grad har forskellige og modstridende interesser. Dermed indebærer et socialfagligt rationale der vægter varetagelsen af klientens interesser højest, at socialarbejderen indtager en kritisk position over for sin arbejdsgiver. Den position indebærer blandt andet villighed til at udfordre de kommunale budgetter. Men også når socialarbejderne 'bøjer' reglerne og de stive systemer af hensyn til klienterne, rummer det en udfordring af arbejdsgiverpositionen (jf. blandt andet *Abdication of the State* i Bourdieu et al. 1999).

Når Jon diplomatisk formulerer at han "kan skrive sig ud af meget", er det et udtryk for at han uden at gå i åben konflikt med sin arbejdsgiver søger at varetage klienternes interesser. Når Merete bevilger en barnevogn uden at opstille det krævede familiebudget, er det tilsvarende en tilpasning af reglerne til klienternes behov. Hvor begrænset muligheden end kan synes, findes der altså rum til at handle på klienternes vegne. Men som det blandt andet illustreres af Lines frygt for konsekvensen af at gå uden om den officielle kommandovej, kan det rumme en risiko at påtage sig en position i opposition til den kommunale forvaltning.

I flere af vores samtaler med socialarbejderne har vi efterspurgt muligheden for offentligt at udtale sig på klienternes vegne – netop som en mulighed for at tage del i kampen for at forandre de samfundsmæssige betingelser. Ingen af de fire socialarbejdere så det umiddelbart som en mulighed at kritisere deres arbejdsplads offentligt. Det er naturligvis forståeligt set i lyset af den potentielle konflikt mellem klientinteresser og forvaltningens interesser. Men et aktuelt eksempel viser alligevel at muligheden findes, og de to socialarbejdere vi talte med om episoden var helt overvejende positivt indstillede. I forbindelse med indførelsen af 'starthjælp' til flygtninge og indvandrere i sommeren 2002 opfordrede formanden for Dansk Socialrådgiverforening, Anne Worning, på landsdækkende tv socialrådgiverne til at registrere de negative konsekvenser for de udenlandske familier. Worning fik skarp kritik af blandt andet foreningen for socialchefer i Danmark som fastholdt et arbejdsgiversynspunkt og krævede at socialrådgiverne indstillede sig på at følge lovgivningen uden kritik. Worning fastholdt imidlertid det synspunkt at socialrådgiverne har ansvar for at påpege huller i det sociale system. (Deadline på DR2 13. juni 2002). Hvorvidt der har fundet registreringer af konsekvenserne af den nye integrationslov sted, vides ikke, men i skrivende stund hvor loven har virket i et halvt års tid, begynder debatten om den samfundsskabte fattigdom blandt udenlandske familier i Danmark så småt at dukke op hist og her. Eksemplet skulle gerne vise at der findes mulighed for at synliggøre klientinteresser gennem offentlig debat – omend det kan være risikabelt og svært at opnå tilslutning til sådanne synspunkter.

socialarbejderen skal søge at varetage klienternes interesser i bred forstand

For kort at opsummere kan man sige at relationen mellem socialarbejder og klient i det helhedsorienterede socialfaglige rationale anskues som et hjælpeforhold hvor socialarbejderen skal søge at varetage klienternes interesser i bred forstand. Indsatsen gælder hele klienternes livssituation (både økonomiske, materielle og psyko-sociale forhold) og indebærer også en vilje til at varetage klienternes interesser i den offentlige debat.

en funktion som 'social vagthund' der påpeger huller i de offentlige indsatser

En nuance i forhold til socialarbejdernes varetagelse af klienternes interesser knytter sig til spørgsmålet om de private sociale organisationer. Det har nemlig en ikke uvæsentlig betydning for relationen mellem socialarbejder og klient hvor socialarbejderne er placeret, og dermed hvilke kompetencer de har.

Det er blandt andet værd at bemærke at den ovenfor citerede socialrådgiver, Bente Houmann, retter sin kritik mod den kommunale socialforvaltning efter at hun selv har forladt denne til fordel for en privat social organisation. Det spørgsmål der naturligt rejser sig, er hvilke socialarbejdere der skal være de 'aggressive socialadvokater', og hvilken betydning det har. I en artikel fra 1989 redegør to socialrådgivere, Inge Christensen og Frank Olesen, for de fortrin som den privat organiserede, anonyme rådgivning de arbejder i, har i forhold til de kommunale socialcentre. Særligt tiden og overskuddet til at "se hele problemstillingen selvom den er meget kompleks" fremhæves som modstilling til det offentliges ventetid og særafdelinger (Settlementets årsskrift[27] 1989). Argumentationen understreger at det offentlige ikke kan varetage klientens interesser. Men en vigtig nuance i billedet kommer til udtryk i en senere beretning fra samme rådgivning. Her understreges det at det offentlige *burde* være i stand til at varetage den samme funktion som den private rådgivning, og at problemerne "*skjules* ved at private rådgivninger som Settlementets i alt for høj grad bliver det offentliges 'skraldespand'" (Settlementets årsskrift 1990).

Det er en vigtig pointe at agenter fra det private sociale arbejde i løbet af 80'erne fastholder en kritik af det offentlige sociale arbejde, og at de kæmper for at forbedre det. Det afspejler et ønske om at den sociale hjælp skal være en samlet offentlig indsats. I de offentlige forvaltninger har socialarbejderne kompetence til at tilkende økonomiske ydelser og dermed imødekomme klienternes materielle behov. Den mulighed har de private sociale organisationer ikke. Hvis helheden i indsatsen skal bevares, må det tilstræbes at de offentligt ansatte socialarbejdere får 'tid og overskud' til at 'se hele problemstillingen'. I udgangspunktet er det således ikke de privatansatte socialarbejderes hensigt at overtage sociale opgaver fra det offentlige. Snarere varetager de en funktion som 'social vagthund' der påpeger huller i de offentlige indsatser.

På nogle punkter er denne forståelse således overensstemmende med det helhedsorienterede socialfaglige rationale. Repræsentanter for det private og det offentlige sociale arbejde er (i hvert fald retorisk) enige om at socialarbejdere skal arbejde for at sikre varetagelsen af klienternes interesser. At nogle socialarbejdere er placeret uden for de kommunale forvaltninger, og dermed kan kritisere det offentlige sociale arbejde uden at 'have noget i klemme', kan være med til at forbedre betingelserne for at varetage klienternes interesser.

Vi må imidlertid også skele til de praksisformer det private sociale arbejde på dette tidspunkt repræsenterer. Her adskiller det sociale arbejde sig fra det arbejde der praktiseres helhedsorienteret i det offentlige, af den simple årsag at det private sociale arbejde ikke tilbyder klienterne økonomisk hjælp.

---

[27] *Settlementet* er daglig tale for Kristeligt Studenter-Settlement, en mangefacetteret privat ('frivillig') social organisation på Vesterbro. *Årsskriftet* er et medlemsblad der udkommer en gang om året.

At hjælp til forsørgelse ikke optræder som en naturlig del af det private sociale arbejde er ikke tilfældigt. Siden 1960 hvor skellet mellem 'værdig' og 'ikke værdig' trængende principielt bortfaldt, og særligt siden bistandslovens indførelse af princippet om at alle borgere har ret til den hjælp de har behov for, har det offentlige påtaget sig ansvaret for at et økonomisk eksistensgrundlag var sikret for alle. (Jonasen 1985:99ff). I denne handlesammenhæng har for eksempel en privat social organisation som det ovenfor nævnte Settlementet fokuseret på at give deres brugere mulighed for at opnå et 'kvalificeret hverdagsliv' gennem deltagelse i aktiviteter og sociale sammenhænge.

Som vi viser i *Er der Indhold i Velfærdsprojektet?* illustrerer Settlementets historie hvordan normformidling er i centrum for det private sociale arbejde. Kristne intellektuelle bosatte sig ganske enkelt i arbejderkvartererne med et eksplicit ønske om at *oplyse* de mindre privilegerede borgere. Ønsket om at opsøge problemer ud fra en specifik normativ forståelse af hvad der er et godt liv, fremgår tydeligt. At normformidling stadig har en central plads i det private sociale arbejde, belyses af et aktuelt privat socialt projekt. Indsatsen bygger på en forestilling om at såkaldt marginaliserede har godt af at deltage i en foreningssammenhæng, dels ved at indgå i fysiske aktiviteter, dels ved at opleve forpligtigelsen over for fællesskabet og foreningen. Projektlederen Sanne oplever i praksis en dobbelthed i forhold til målgruppen. På den ene side stemmer Sannes egne værdier og holdninger godt overens med foreningsverdenens, og hun tror på at de forpligtende relationer er gode for deltagerne. På den anden side oplever Sanne at mange af deltagerne ikke ønsker at binde sig – og det oplever hun som en helt legitim indstilling som hun gerne vil give plads til. Men i praksis kan de to modstridende rationaler ikke sameksistere, og resultatet bliver at 'zapperlogikken' domineres af den normative foreningslogik. (Baagland et al. 2001, se endvidere bilag 1).

Dette eksempel uddyber Benny Lihmes tidligere refererede kritik af det opsøgende sociale arbejde. Det illustrerer den svære balancegang i det psyko-sociale hjælpearbejde mellem formidling af egne (eller de dominerende) normer og værdier på den ene side og skabelse af kvalificeret indsigt i forskelsstrukturer på den anden side.

Som det fremgår, er denne socialfaglige praksisform aktivitetsbaseret og normformidlende og altså ikke helhedsorienteret. Men samtidig tager repræsentanter for positionen del i kampen for at forbedre betingelserne for den helhedsorienterede indsats i det offentlige. Vi vil betegne dette rationale som et problemidentificerende socialfagligt rationale. Gennem 'hverdagsaktiviteter' skabes indsigt i sociale problemer, og det offentlige sociale arbejdes mangler påpeges (jf. fx Settlementets årsskrift 1991).

den privatansatte socialarbejder skal søge at varetage klienternes interesser over for det offentlige

Kort sagt anskues relationen mellem socialarbejder og klient i det problemidentificerende socialfaglige rationale som et hjælpeforhold hvor den privatansatte socialarbejder skal søge at varetage klienternes interesser over for det offentlige. Indsatsen gælder primært klienternes psyko-sociale forhold, men indebærer en vilje til at varetage klienternes interesser bredere i den offentlige debat.

klientens psyko-sociale behov sættes i centrum for hjælpen

Det helhedsorienterede rationale udfordres fra flere sider i kampen om aktiviteten socialt arbejde. Særligt i spørgsmålet om sammenhængen mellem økonomisk hjælp og hjælp af mere psyko-social karakter bliver en alternativ position synlig i løbet af 80'erne. Den ny strategi repræsenteres blandt andet i et indlæg af to socialrådgivere i en artikel i 1986. De foreslår oprettelsen af nærsocialforvaltninger som noget der er adskilt fra administrationen af blandt andet kontanthjælp. I nærsocialforvaltningerne skal man kunne yde forbedret og socialfagligt funderet service (Socialrådgiveren 1986,23:3). Tanken er her at isolere den økonomiske hjælp som et rent administrativt spørgsmål. Eller som formanden for Dansk Socialrådgiverforenings socialpolitiske udvalg, Carsten Riis, skriver i et åbent brev til socialministeren:

> "Vi kunne [..] forestille os, at bistandsydelserne fik en status på linie med andre sikringsydelser, hvor man på statsligt plan fastsætter det generelle leveniveau. Niveauet på bistandshjælpen skal have et omfang, der gør brugen af supplerende skønsmæssige ydelser minimal" (Socialrådgiveren 1982,10:3).

Det kan på den ene side læses som et offensivt ønske om at sikre klienterne et acceptabelt økonomisk fundament uden at klienterne "skal blotlægge deres liv for at få en økonomisk ydelse" som to socialrådgivere udtrykker det i 1986 (Absalon 1986,9:16). Dermed kan det ses som et forsøg på at varetage klienternes økonomiske interesser. Formuleringen om brug af "supplerende skønsmæssige ydelser" illustrerer et ønske om at bevare muligheden for i forebyggelsens navn at yde mere end den retsbestemte ydelse (fx hjælp til et fagforeningskontingent for at undgå forværring af situationen). Argumentationen er med andre ord åben for at forskellige mennesker kan have forskellige behov og skal hjælpes derefter. Men som vi skal se fra de senere diskussioner, kan det på den anden side også læses som et defensivt ønske om at afgrænse socialfagligheden til psyko-social (ikke-økonomisk) rådgivning og vejledning ved at gøre udbetalingen af bistandshjælp til et rent administrativt spørgsmål som andre fagkategorier må tage sig af.

Strategien om at adskille psyko-social og økonomisk hjælp aktualiseres i forbindelse med forhandlingerne om et nyt sæt af sociale love i 1995. I Socialrådgiveren føres der en debat mellem daværende socialminister Karen Jespersen og formand (Anne Marie Møller) og næstformand (Pernille Djurhuus) i Dansk Socialrådgiverforening. Debatten fokuserer på den kommende sammenlægning af lov om kommunal aktivering og reglerne om kontanthjælp og revalidering (senere aktivloven). Pernille Djurhuus er på vegne af Dansk Socialrådgiverforening kritisk over for denne sammenlægning:

> "Aktivering og revalidering er en individuel indsats over for klienter, mens kontanthjælpen skal være en ikke-individuel ydelse til personer, der ikke kan opnå en erhvervsindtægt. [..] Vi forestiller os en forsørgelseslovgivning placeret uden for det sociale system, hvor mennesker kan opnå en dagpengelignende, fast, retsbestemt ydelse som kompensation for manglende arbejdsindtægt. [..] For de mennesker, der har problemer ud over den retsbestemte forsørgelsesydelse tilbydes social behandling blandt andet via en aktiverings- og revalideringslov." (Socialrådgiveren 1995,13:6)

Indlægget fører argumenterne om at udskille den økonomiske hjælp fra "det sociale system" videre. I stedet sættes klientens (ikke-økonomiske) psyko-sociale behov i centrum for den hjælp socialarbejderen skal yde som et 'tilbud' om "social behand-

ling". Det betragtes tilsyneladende ikke længere som relevant socialt arbejde at vurdere og sikre klienternes økonomiske grundlag.

Vi vil kalde dette et psyko-socialt orienteret rationale. Det har hensynet til klienten i centrum, men det adskiller sig fra det helhedsorienterede rationale ved at fokusere på de psyko-sociale forhold.

Set i lyset af socialarbejdernes gentagne fremhævelse af manglende resurser kan strategien om at adskille økonomisk og psyko-social hjælp ses som et defensivt modtræk til de pågående nedskæringer i de kommunale socialforvaltninger. Både Merete og Vita som begge praktiserer ikke-økonomisk socialfaglig hjælp, beskriver at de økonomiske spørgsmål kan have tendens til at optage en del tid i kontakten med klienterne. Vita understreger at hvis hun også havde ansvaret for den økonomiske hjælp til familierne, ville der ikke være tid til andet, og derfor er hun glad for opdelingen. Overvejelserne indebærer et ønske om at hjælpe klienterne, men samtidig betyder det en accept af de begrænsede rammer for det sociale arbejde og en opgivelse af de helhedsorienterede hensyn.

Endelig bør det bemærkes at det ikke er lykkedes socialarbejderne at få sat deres (defensive) dagsorden om adskillelse af økonomisk og psyko-social hjælp igennem. Med indførelsen af aktivloven er hjælp til forsørgelse uløseligt knyttet til krav om blandt andet aktivering i henhold til en personlig handlingsplan med sigte på arbejdsmarkedet (og altså ikke behovs-opfyldelse)[28]. Den adskillelse af økonomisk og psyko-social hjælp vi har synliggjort i fortællingerne, er således underordnet det forhold at den sociale hjælp er orienteret mod arbejdsmarkedets behov. Det vil vi komme meget mere ind på i vores konstruktion af det arbejdsmarkedsorienterede rationale. Her vil vi blot nævne at det psyko-socialt orienterede rationale på det punkt adskiller sig fra arbejdsmarkedsorienteringen. Hensynet til klientens behov for og ret til hjælp sættes i centrum frem for klienternes ansvar og pligter. Som Djurhuus skriver:

> "Vi opnår ikke noget ved at bruge aktivering som en sanktion over for dem, der ikke fik en plads på arbejdsmarkedet. At kræve af dem at de nu må tage ansvaret for eget liv og egne handlinger er nærmest en hån over for mennesker, som *vi* ikke har villet give en plads på arbejdsmarkedet" (Socialrådgiveren 1995,13:6).

Det understreges altså at klienterne ikke bærer skylden for deres egen situation, og at det ikke er rimeligt at bruge sanktioner i den sociale indsats. Men som det også fremgår, er den sociale indsats primært rettet mod 'behandling' af klienten (frem for mod

[28] I praksis fungerer serviceteamene i Københavns Kommune, som vi har vist, fx som 'gate keeper' for de øvrige team. Her foretages en indledende vurdering af om klienten har 'andre problemer end ledighed' og skal tilbydes anden social hjælp end den der omfattes af aktivloven (dvs. pligt til aktivering). De højt differentierede arbejdsgange i forvaltningen betyder at socialarbejderne ikke har overblik over hele den sociale indsats og udfører 'klientkategorisering' i overensstemmelse med forvaltningsenhedernes indretning. En indretning som vel at mærke har 'arbejdsmarkedsparathed' som primær kategorisering. Yderligere betyder den begrænsede tid til sagsbehandlingen at kravene til klienterne bliver håndhævet hårdere end kommunens forpligtigelser til fx at undersøge klienternes begrundelser for ikke at opfylde kravene (fx ved udeblivelse fra aktivering). Således bliver de arbejdsmarkedsorienterede bestemmelser lovgivningen i praksis stillet over de bestemmelser der skal sikre klienternes retssikkerhed. Det sker til trods for at det i høj grad kan argumenteres at det er i strid med lovkompleksets intention.

arbejdsudbuddet), så denne – hvis det er muligt – kan komme til at fungere på arbejdsmarkedet.

socialarbejderen skal søge at imødekomme klienternes psyko-sociale behov
For kort at opsummere kan man sige at relationen mellem socialarbejder og klient i det psyko-socialt orienterede socialfaglige rationale anskues som et hjælpeforhold hvor socialarbejderen skal søge at imødekomme klienternes psyko-sociale behov. Indsatsen gælder blandt andet klienternes behov for hjælp til at finde en plads på arbejdsmarkedet.

det private sociale arbejde opfattes som et 'nødvendigt' alternativ

Parallelt med at det psyko-socialt orienterede rationale vokser frem, skifter opfattelsen af det private sociale arbejde karakter. Det aktualiserer igen socialarbejdernes placering og kompetencer i forhold til klienten.

I løbet af 80'erne oprettes der en mængde puljer til støtte for metodeudvikling i det sociale arbejde (fx SUM-puljen (sociale udviklingsmidler) og AKTIV-puljen til aktivering af langvarigt ledige kontanthjælpsmodtagere mellem 20 og 30 år). Organisationer som Settlementet får kronede dage og forståelsen af det private sociale arbejde skifter karakter. I beretningen fra Settlementets rådgivning i 1998 fremhæves det at de offentligt ansatte socialarbejdere ikke *kan* varetage klienternes interesser på samme måde som en uafhængig privatansat socialarbejder. De offentlige socialarbejderes *kontrolfunktion* bruges som argument[29] (Settlementets årsskrift 1998). Det private sociale arbejde opfattes som et 'nødvendigt' alternativ frem for et produktivt supplement til det offentlige. Som vi viser i *Er der Indhold i Velfærdsprojektet?* er dette en forandring som det private sociale arbejde spiller med på ved at varetage de funktioner som nedprioriteres i det offentlige – og ved at kæmpe for flere midler til puljer der støtter privat og offentlig projektorganisering. (Baagland et al. 2001).

Lederen af Settlementet, Johannes Bertelsen, tager i begyndelsen af 90'erne aktivt del i kampen for at sikre det private sociale arbejdes berettigelse. Blandt andet understreger han ved en konference om SUM-puljen i 1992 at det private sociale arbejde er bedre til at varetage det sociale arbejde med den "tungere befolkningsgruppe". Han opfordrer til "partnerskab" med specifik "funktionsopdeling" mellem det offentlige og det private, hvor det private skal tage sig af "netværksbaseret erfaringsformidling", mens det offentlige skal "sætte reel materiel og økonomisk indhold på de formidlede behov". (Settlementets årsskrift 1992,7). Agenter fra det private sociale arbejde søger med andre ord at etablere en arbejdsdeling hvor det offentlige tager sig af de økonomiske bevillinger og forsørgelsen (en rent administrativ funktion), hvorimod det *egentlige* sociale arbejde med at hjælpe klienterne psyko-socialt og menneskeligt skal varetages af det private sociale arbejde (som vel at mærke i sin selvforståelse er og ønsker at være økonomisk uafhængige af det offentlige, jf. bl.a. ibid.).

[29] Kontrolfunktionen er da også blevet kraftigt eksponeret med diverse ændringer af sociallovgivningen gennem 80'erne og 90'erne. Den er foreløbigt kulmineret i aktivloven som i endnu højre grad end tidligere fokuserer på borgernes pligter, og dermed tildeler socialarbejderen funktionen at øve kontrol med opfyldelsen af pligter frem for at være garant for borgerens rettigheder.

Som det fremgår, foretages der i det private sociale arbejde det samme skel mellem økonomisk og psyko-social hjælp som socialrådgiverne kæmper for i 1995 i forbindelse med forhandlingerne om den kommende sociallovgivning. Et aktuelt eksempel der belyser at det offentlige sociale arbejde faktisk tilnærmes det private, er indførelsen af servicebutikker i Københavns Kommune. Servicebutikkerne tilbyder blandt andet anonym rådgivning og "Samvær og netværk med andre - i en livssituation der ligner din" (www.servicebutikken.dk 23.05.02). Begge dele er aktiviteter som Settlementet (og med dem mange andre private organisationer) har haft som fast praksis i årtier. (Baagland et al. 2001:31-33). Det offentlige er med andre ord begyndt at efterligne de private organisationers praksis, samtidig med at de private organisationer trænger ind på tidligere offentlige enemærker.

Repræsentanter for de to positioner er ikke enige om hvor den psyko-sociale hjælp bedst ydes. Agenterne kæmper tilsyneladende indbyrdes om at få monopol på det gode sociale arbejde. Det er interessant i kontrast til tidligere tiders enighed om at sociale opgaver *bør* varetages af det offentlige. Omvendt kan det dårligt betragtes som overraskende set i lyset af de markedsbetingelser som det sociale arbejde efterhånden fungerer under. Der er klare tendenser til at feltet fragmenteres gennem projektorganisering og konkurrerende specialiserede enheder. At samarbejdet med det private sociale arbejde er indskrevet som en forpligtigelse i de nye sociale love, understreger kun yderligere opløsningen af en sammenhængende social indsats (jf. §115 i serviceloven).

Alle socialarbejderne fra de fire fortællinger giver i en eller anden grad udtryk for at de ikke mener at det offentlige sociale arbejde kan slå til – eller med andre ord at det private er et 'nødvendigt' supplement. Meretes eget puljefinansierede projekt er det bedste eksempel på et stykke (offentligt finansieret) privat socialt arbejde som Merete ikke umiddelbart mener kan opstå i det offentlige.

Det private sociale arbejde spiller med på de 'moderne' markedspræmisser af den åbenlyse – og for så vidt sympatiske omend en smule naive – grund at det giver dem mulighed for at *handle*. Det vil sige mulighed for at hjælpe nogle mennesker som vitterlig har behov for hjælp, og som 'projektmagerne' med støtte fra de offentlige puljer kan gøre en akut indsats for. Som det også fremgår af flere (for nogles vedkommende tidligere) kommunalt ansatte socialarbejderes udtalelser, er på den ene side *ønsket* om at yde denne hjælp en kraftig drivkraft for deres arbejde, og på den anden side er *muligheden* for at yde den stærkt begrænset når man er ansat i en kommunal forvaltning.

Meretes projekt og Vitas overvejelser om at starte et privat firma der skal sælge socialfaglige udredninger, er begge eksempler på at det stærke engagement i at udføre 'godt socialt arbejde' kan føre til at socialarbejdere søger væk fra den offentlige forvaltning for at øge egne handlemuligheder. Samtidig er de opstående private socialfirmaer potentielt med til at presse de offentligt ansatte socialarbejdere endnu mere.

Adskillelsen mellem økonomisk og psyko-social hjælp bliver altså i høj grad praktiseret i det private sociale arbejde. For relationen mellem socialarbejder og klient har det den ikke uvæsentlige betydning at det kan være forskellige personer ansat i vidt forskellige typer af institutioner der skal vurdere de forskellige former for hjælp klienten

måtte have behov for. Både Jon og Vita fortæller hvordan de ofte henviser klienter som de vurderer har behov for en hjælp de ikke selv har tid til at give, til private organisationer. Private organisationer der vel at mærke ikke (nødvendigvis) er forpligtede til at yde den hjælp som den offentlige socialarbejder vurderer klienten har behov for.

De private sociale organisationer er ikke forpligtet til at hjælpe mennesker der har behov for hjælp, og de ikke er underlagt demokratisk kontrol. Yderligere har de private organisationer som nævnt tradition for at have normformidling i centrum for arbejdet. Tilbøjeligheden til at videreføre traditionen er tydelig, og det betyder at også det private sociale arbejde har sit 'kontrolelement'. Man kan tale om en slags social kontrol der formidles gennem værdsættelsen af særlige normer og en særlig type adfærd.[30]

Når praksisformerne i det offentlige sociale arbejde tilnærmes det private, indebærer det blandt andet et øget fokus på norm- og adfærdsændringer. Kampen om hvor det psyko-sociale arbejde skal udføres, får således i høj grad betydning for forståelsen af relationen mellem socialarbejder og klient.

socialarbejderen skal bidrage til at klienterne udvikler et aktivt og sundt hverdagsliv
Kort sagt anskues relationen mellem socialarbejder og klient i det private socialfaglige rationale som et forhold hvor socialarbejderen skal bidrage til at klienterne udvikler et aktivt og sundt hverdagsliv. Socialarbejdernes uafhængighed (i forhold til den kommunale forvaltning) vægtes frem for demokratisk kontrol der kan sikre klienternes rettigheder.

helheden drejer sig om arbejdsevnen

Som nævnt kommer Dansk Socialrådgiverforening ikke igennem med ønsket om at nedtone klienternes pligter i forhold til arbejdsmarkedet. I omtalte debat i Socialrådgiveren fortæller Socialminister Karen Jespersen om sammenlægningen af bestemmelserne i lov om kommunal aktivering og bistandsloven:

> "Med én lov, der kun omhandler aktivering og hjælp til forsørgelse, sætter vi fokus på den enkeltes ansvar for at udnytte og udvikle sin arbejdsevne" (Jespersen, Socialrådgiveren 1995,13:4).

Her ses en sammentænkning af forsørgelse og aktivering med fokus på *individets ansvar* for at bidrage til samfundet gennem *arbejde* (Karen Jespersen uddyber blandt andet synspunktet i en kronik i Politiken 26.08.96). Den omtalte lov (senere kaldet aktivloven) er desuden tænkt som en del af et tredelt lovkompleks hvor 'servicebestemmelser' (senere serviceloven) og retssikkerhedsbestemmelser (senere retssikkerhedsloven) er udskilt som særlige områder. Der er altså ikke tale om at samle forskellige love i én helhedsorienteret lov, men om en ny kategorisering der går på tværs af den tidligere opdeling mellem bistandsloven og lov om kommunal aktivering. Den nye opdeling skelner mellem ledighedsproblemer på den ene side og 'problemer ud over ledighed' på den anden side. I problemforståelsen ligger en sammenkobling af

[30] I parentes bemærket vil det sociale arbejde altid indebære et element af kontrol. At skulle bede om hjælp endsige redegøre for at man har behov for den, indebærer også en slags kontrolfunktion.

forsørgelseshjælp og den forsørgedes pligt til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet (aktivering).

Den måde at forstå det sociale arbejde på vil vi kalde et arbejdsmarkedsorienteret rationale. Helheden drejer sig ikke om klientens situation og behov, men om arbejdsevnen. At rationalet er stærkt normativt er ikke til at skjule – selvforsørgelse gennem arbejde betragtes entydigt som 'det gode'.

Det arbejdsmarkedsorienterede rationale er ikke i udgangspunktet et socialfagligt rationale. Det opstår som et (liberalt) politisk-ideologisk opgør med 'forsørgersamfundet' i midt-firserne og videreføres altså af den socialdemokratisk ledede regering. Man kan sige at der sker et skift fra at der i socialpolitikken primært tages socialpolitiske hensyn, til at finanspolitiske hensyn dominerer. I kraft af at den sociale lovgivning løbende justeres, så arbejdsmarkedsorienterede 'hjælpeforanstaltninger' som aktivering, flex- og skånejobs og revalidering udgør det spektrum af 'tilbud' som socialarbejdere i frontlinien kan og skal visitere til, bliver de offentligt ansatte socialarbejdere en del af det arbejdsmarkedsorienterede rationale.

Mange indlæg fra socialarbejdere i debatten om det nye sociallovgivningskompleks kritiserer tvangselementet i aktivloven (bl.a. Anne Marie Møller i Lov og Ret, december 1996). Dermed tager disse socialarbejdere afstand fra en af grundstenene i det arbejdsmarkedsorienterede rationale. Men organiseringen af det kommunale sociale arbejde understøtter at arbejdsmarkedshensyn i øget grad bliver dominerende i det praktiske sociale arbejde. Teamorganiseringen i Københavns Kommune er et udmærket eksempel. Her organiseres arbejdet som nævnt efter kategorierne 'ledighedsproblemer' der behandles i serviceteamet og 'problemer ud over ledighed' der behandles i henholdsvis voksenteamet og børnefamilieteamet. I serviceteamet er den primære opgave at afklare om klienten ifølge et sæt stramt definerede og lovfæstede kriterier har 'andre problemer end ledighed' – og straks at henvise til forskellige arbejdsmarkedsrettede foranstaltninger hvis 'hovedproblemet' er ledighed. Socialarbejderens funktionsområde er således ændret fra at være behovsvurdering til at være klientkategorisering – og dermed til en reel praktisering af et arbejdsmarkedsorienteret rationale.

Både Jon og Lines anerkendelse af henholdsvis de arbejdsmarkedsrettede foranstaltninger i lovgivningen og den nye arbejdsevnemetode eksemplificerer hvordan udvalget af foranstaltninger og metoder sætter udsynet for socialfagligheden. Selv tvangselementerne er til dels blevet en 'nødvendig' forudsætning for at udføre godt socialt arbejde.

socialarbejderen skal sørge for at klienterne hurtigst muligt tilpasses arbejdsmarkedets krav

Opsummerende anskues relationen mellem socialarbejder og klient i det arbejdsmarkedsorienterede socialfaglige rationale som en kontrolfunktion hvor socialarbejderen skal sørge for at klienterne hurtigst muligt tilpasses arbejdsmarkedets krav. Indsatsen rettes mod klientens pligter og ansvar.

Den arbejdsmarkedsorienterede organisering af socialforvaltningen kommer i praksis til at understøtte en særlig socialarbejderfaglighed der vægter neutral og teknisk administration af lovgivningen højere end varetagelsen af klienternes interesser. Der-

med knytter det arbejdsmarkedsorienterede rationale sig tæt til det forvalterdominerede socialfaglige rationale.

socialarbejdere bliver repræsentanter for forvaltningen

For at komme tættere på det forvalterdominerede socialfaglige rationale må vi endnu en gang vende tilbage til de begrænsninger som socialarbejderne underlægges. Adskillige indlæg fra socialarbejdere i de tidlige 80'ere påpeger vanskelighederne ved at varetage klienternes interesser på forsvarlig vis på grund af stærkt begrænsede økonomiske midler – og dermed lave normeringer og for lidt tid. Flere undersøgelser af arbejdsforhold og -miljø på socialcentrene gennem 80'erne belyser de begrænsninger som dårlige arbejdsforhold og stramme budgetter påfører socialarbejderne i deres ønske om at tage hensyn til klienternes velbefindende. (Rapport om socialcenter Enghaves arbejdsforhold 1980 (Socialrådgiveren 1980,7); Kontorarbejde – en undersøgelse af det psykiske arbejdsmiljø 1984; For lidt tid til for meget. Undersøgelse af arbejdsforholdene i Københavns Kommunes Social- og Sundhedsforvaltning, Lokalforvaltningen 1987). Socialrådgiver Britta Lissner opsummerer i 1994 udviklingen:

> "- bistandslovens intentioner om individuel behandling oversvømmes af arbejdsløshed og øget klientantal.
> - sparehensyn, kassetænkning fører til kategoritænkning og massebestemmelser.
> - krav om effektivitet og målrettethed fører til, at klienter ikke kan leve op til systemets krav og derfor udstødes.
> - arbejdsmængden og -pres fører til rutineresponser og hurtige afgørelser.
> - overholdelse af tavshedspligten bliver sårbar og vanskelig kontrollerbar i forbindelse med edb-registrering eller i komplekse situationer med mange samarbejdspartnere".
> (Socialrådgiveren 1994,16:4)

Som det fremgår, er socialarbejderne udsat for massivt pres, primært gennem en enorm arbejdsbyrde. Lissner pointerer at presset fører til en særlig måde at praktisere det sociale arbejde på. En måde der karakteriseres ved effektivitetshensyn, kategoriseringer, massebestemmelser, rutineresponser og komplekse samarbejdssitutioner. Alt sammen praksisformer der leder tanken hen på teknisk administration frem for engageret socialt arbejde. At systematiske metodeværktøjer som arbejdsevnemetoden modtages med glæde af socialarbejdere, kan være udtryk for at det letter arbejdsbyrden. Men samtidig vil det medføre en standardisering som potentielt sætter prædefinerede, ensrettede kategorier højere end klienternes forskelligartede behov. Metodeværktøjerne kan ses som en udhuling af socialarbejdernes skønsmæssige kompetence og dermed en kvalitativ forringelse af de funktionsområder som socialarbejdere varetager. Vita fortæller om situationer hvor hun for at spare tid i komplicerede sager indkalder til møde med de forskellige involverede parter i sagen (institutioner, eksperter mm.) uden at invitere den familie det handler om. På den måde henlægges beslutninger om klienternes fremtid til et panel af 'eksperter' med et særligt sæt af normer (som ikke nødvendigvis stemmer overens med klienternes normer). Principper for systematisk sagsbehandling (inddragelse af eksperter, effektive sagsgange osv.) vægtes med andre ord højere end den tidskrævende og komplicerede inddragelse af klienten. Eksemplet illustrerer hvordan et voldsomt tidspres og særlige effektivitetsfremmende organisationsformer fører til en mindre klientorienteret og mere teknisk sagsbehand-

ling. Vita er for så vidt opmærksom på problemerne og ønsker at tage udgangspunkt i familiens behov, men i praksis oplever hun at hun ikke har mulighed for det.

Til trods for at intet tyder på at arbejdspresset lettes for socialarbejderne (snarere tværtimod), bliver det i løbet af 90'erne et ikke sjældent fænomen at socialarbejdere udtaler sig positivt om omstruktureringer og andre forvaltningsteknologiske 'fremskridt'. Blandt andet kvitteres indførelsen af teamorganisering og 'den brugerrettede forvaltning' i Københavns Kommune med roser fra medarbejdere der oplever at de får mere ansvar og større indflydelse på deres eget arbejde (bl.a. FAcetten 2001,3:6,12,15). Disse kommentarer minder om den tidligere omtalte konflikt som nogle socialarbejdere oplevede i Søllerød Kommune i 1979. Den 'flade' struktur i kommunen – som teamorganiseringen også bygger på – var som nævnt med til at skjule interesseforholdene, således at socialarbejderne påtog sig et ansvar for kommunens økonomi som i praksis gjorde det umuligt at varetage klienternes interesser. Siden er sociallovgivningen blevet forandret i retning af at socialarbejderne i langt højere grad skal fungere som kontrollant af klienternes forhold og pligtopfyldelser. Det må i høj grad formodes at forstærke tendensen til at de selvforvaltende (ansvarlige) socialarbejdere i relationen til klienterne bliver repræsentanter for forvaltningen.

I forlængelse heraf viser Københavns Kommunes personalepolitiske regnskab i 1999 at medarbejderne nu oplever arbejdsglæde *på trods af* stress og andre symptomer på et belastende arbejdsmiljø (Absalon 1999,2:15). Hvor det belastende arbejdsmiljø og klienternes retssikkerhed i tidligere undersøgelser var den væsentligste parameter for om situationen kunne accepteres, er det nu 'arbejdsglæden' – og dermed den enkelte medarbejders personlige evne til at håndtere en stresset hverdag – der sættes i fokus. Der er med andre ord god grund til at tro at forandringerne ikke gælder arbejdsbetingelserne, men derimod (visse af) socialarbejdernes indstilling til de begrænsede resurser. Man kan se forandringen som et udtryk for tilpasning til forvalterpositionens dominans. Socialarbejderne varetager (uden nødvendigvis at være klar over det) i mange tilfælde forvaltningens interesser over for klienten, frem for at være 'aggressive socialadvokater' – et udtryk og en position som tilsyneladende helt er glemt i den aktuelle socialfaglige debat.

At en forvalterdomineret socialfaglig position etableres i 90'erne, er ikke tilfældigt. Som vi skal se i den følgende analyse af betingelserne for det sociale arbejde, betyder 'moderniseringen af den offentlige sektor' på det sociale område at hensynet til forvaltningens økonomi og interesser bliver dominerende. Det er sågar med til at udgrænse andre socialfaglige rationaler. De kommunale arbejdsgivere iværksætter strategier som tilgodeser forvaltningsorienterede socialarbejdere (fx teamorganisering, men også effektivitetskrav, metodeudvikling og standardkategoriseringer er aktuelle eksempler). Omvendt er netop den tekniske og effektive sagsbehandling som de forvaltningsorienterede socialarbejdere leverer, understøttende for de kommunale arbejdsgiveres mulighed for at effektivisere og rationalisere – og dermed begrænse de kommunale udgifter. Socialarbejderne tager altså selv del i spillet, og de socialarbejde-

re der accepterer de forvaltningsteknologiske spilleregler, belønnes såvel materielt som symbolsk.[31]

socialarbejderen skal administrere lovgivningen mest muligt effektivt
Kort sagt anskues relationen mellem socialarbejder og klient i det forvalterdominerede socialfaglige rationale som en teknisk funktion hvor socialarbejderen skal administrere lovgivningen mest muligt effektivt. Klienten betragtes som en generaliseret 'forbruger' af standardiserede sociale ydelser.

hvordan de forskellige rationaler udfordrer og forstærker hinanden

For at afrunde konstruktionen af konkurrerende socialfaglige rationaler vil vi kort reflektere hvordan de forskellige rationaler udfordrer og forstærker hinanden.

Som allerede nævnt, spiller det arbejdsmarkedsorienterede rationale godt sammen med nye organisationsformer og effektiviseringshensyn. Men også de to psyko-socialt orienterede rationaler (det offentligt baserede og det private) tager som allerede antydet på hver sin måde del i spillet om 'moderniseringen'. Ved at argumentere for en adskillelse af økonomisk og psyko-social hjælp er socialarbejderne i praksis med til at legitimere en opdeling af klienterne efter om de 'alene har behov for økonomisk hjælp', eller om de *også* 'har behov for psyko-social hjælp'. Herfra er der ikke langt (om end der *er* forskel) til en kategorisering i 'ledighed som hovedproblem' over for 'andre problemer end ledighed'. Inddelingen af det sociale arbejde i mindre funktionsområder muliggør desuden en øget styring af arbejdet. Med 'specialiserede' enheder er det nemmere at opstille mål- og kontrollerbare kriterier for delelementer i arbejdet, og dermed bliver det nemmere at sætte forvaltningspositionen igennem. Samtidig fraskriver socialarbejderne sig kompetencen til at vurdere klienternes behov for økonomisk hjælp ud over et fast defineret beløb.

Relationen mellem 'moderniseringen' af forvaltningen og ønsket om at adskille økonomisk og psyko-social hjælp kan også anskues den anden vej rundt. Gennem administrativ opdeling af socialforvaltningen i forskellige arbejdsområder med mere eller mindre mulighed for at yde henholdsvis økonomisk og psyko-social hjælp skabes en differentieret og hierarkisk rangorden af socialarbejdere. Der skabes basis for intern kamp om de mest attraktive og statusgivende arbejdsområder. Det kan i forlængelse heraf ikke undre at stærke positioner trækker i retning af at forandre det der trækkes tov om – så de mindst attraktive arbejdsfunktioner (det økonomisk-administrative) decideret udskilles i forståelsen af hvad der er socialt arbejde. Samtidig indskrænkes handlerummet for *alle* kategorier gennem selv samme administrative greb. Sat på spidsen, kunne man sige at også de psyko-sociale fagområder gøres administrerbare ved at blive delt op i små specialiserede emneområder.

Med hensyn til de private sociale organisationers indtrængen på offentlige enemærker vil forandringen fra en samlet social indsats til et fragmenteret 'marked' af konkurre-

[31] Jævnfør blandt andet en artikel i Københavns Kommunes personaleblad, FAcetten, hvor en socialformidler roser teamorganiseringen og alene tillægger skeptiske kolleger skylden for de problemer der har været (FAcetten 2001,3:6). Allerede få måneder senere fremgår det af en anden artikel at samme socialformidler efterfølgende er blevet forfremmet til teamchef (FAcetten 2001,6:12).

rende udbydere af socialt arbejde virke understøttende for en forvaltningsteknologisk frem for en socialfaglig styring af det sociale arbejde. Effektivitet, målbare 'kvalitetsmål', kategoriopdeling og resursekontrol betragtes som 'nødvendige' sammenligningsparametre for at sikre 'bedst mulig service' for 'færrest mulige penge'.

Omvendt ser det helhedsorienterede rationale i dag ud til helt at være spillet af banen. Polemisk sagt optræder socialarbejdere i dag ikke sjældent som *aggressive kommunaladvokater*.

I det følgende afsnit skal vi se hvordan betingelserne for socialarbejdernes handlerum er blevet forandret, parallelt med at styrkeforholdet mellem de socialfaglige rationaler er ændret. Som vi vil vise, er de ændrede betingelser på mange måde påført feltet 'udefra' – for eksempel gennem et systematisk program for 'modernisering af den offentlige sektor' som ikke har haft et egentligt socialfagligt sigte. Det har haft stor betydning for styrkeforholdet i feltet, men det kommer til udtryk på en særlig 'socialfaglig' måde, idet feltet er relativt autonomt. I feltet for det sociale arbejde er der en tilbøjelighed til at sætte hensynet til klienten højt. Det gælder både inden for det helhedsorienterede socialfaglige rationale og inden for de to psyko-socialt orienterede socialfaglige rationaler. Men forandringer i betingelserne har gjort at opfattelsen af hensynet har ændret karakter fra helhedsorientering til at elementer i klientens livssituation udelades af det sociale arbejde. Relationen mellem de to afsnit anskueliggør på den måde at feltet for det sociale arbejde er et relativt autonomt felt.

Betingelser for socialarbejdernes handlerum

Med konstruktionen af forskellige socialfaglige rationaler i baghovedet vil vi nu foretage en historisering af de kampe der finder sted om hvordan det sociale område skal indrettes, ledes og organiseres. Det indebærer såvel spørgsmål om hvordan sociallovgivningen skal udformes, som om hvordan socialforvaltningen reguleres og indrettes. De forhold er i høj grad med til at udgøre betingelserne for relationen mellem socialarbejder og klient og forudsætningerne for de faglige diskussioner som udmønter sig i forskellige måder at opfatte det sociale arbejde på. Samlet set udgør det betingelser for socialarbejdernes handlerum.

Der kæmpes om betingelserne for det sociale arbejdes udførelse i flere forskellige handlesammenhænge. For eksempel foregår kampen om sociallovgivningens udformning i en anden handlesammenhæng end kampen om indretningen af Lokalcenter Vesterbro. For at systematisere fremstillingen af tovtrækkerierne om betingelserne for socialarbejdernes handlerum har vi inddelt afsnittet efter forskellige typer af handlesammenhænge.[32] Vi har overordnet inddelet afsnittet i tre niveauer: Kampe om værdiorienteringen i de sociale aktiviteter med særligt fokus på forandringer i sociallovgivning og tilskudsstruktur. Kampe om ledelsen af den sociale forvaltning med fokus på Københavns Kommune. Og endelig kampe om indretning og organisering af lokalcentrene i Københavns Kommune.

Ligesom det var tilfældet for rationalerne, bruger vi det historiserede konstruktionsarbejde til at vise at forskellige positioner er repræsenteret i kampen. Ved for eksempel at se tilbage på hvordan man indrettede de sociale institutioner under bistandsloven, skærpes blikket for at nutidens indretning kan udfordres. Yderligere forholder vi os undervejs til hvilken betydning de forskellige betingelser har for forskellige måder at udføre socialfagligt arbejde på – det vil sige for forskellige socialfaglige praksisformer eller rationaler. Vi ønsker at belyse forandringerne, ikke som en selvfølgelig (eller 'nødvendig') selvforklarende udvikling, men som forandringer der stemmer overens med specifikke agenters interesser – og dermed er i modstrid med andre specifikke agenters interesser.

På den måde bliver også denne del af fremstillingen en historiseret konstruktion som relateres til det aktuelle sociale arbejde som det er indrettet, opleves og praktiseres.

Vi vil på den ene side gøre opmærksom på hvordan socialarbejdernes mulighedsrum begrænses af de igangværende forandringsprocesser. På den anden side vil vi synliggøre at det stadig gør en forskel hvordan forskellige socialfaglige positioner udfylder handlerummet og spiller med eller mod forandringerne. De fire fortællinger og konstruktionen af de socialfaglige rationaler skulle gerne illustrere at der er stor forskel på

---

[32] At fremstillingsniveauerne går 'oppefra og ned' (fra 'landspolitik' til 'lokalpolitik') er ikke et udtryk for at vi foretager en 'implementeringslogisk' analyse hvor forandringer i lovgivningen 'automatisk' fører til ændringer i forvaltningen. Snarere søger vi at tegne konturerne på flere niveauer og vise hvordan forandringerne er relateret til hinanden. Vi ønsker at afslutte fremstillingen samme sted som vi begyndte den: hos socialarbejderne i de lokale socialforvaltninger.

hvilken værdiorientering det sociale arbejde udføres med. Frem for at bidrage til en konstatering af at der 'alligevel ikke er noget at gøre' ønsker vi at bidrage til en mobilisering ved at vise at der faktisk er noget (meget) at kæmpe for!

Kampe om værdiorienteringen i de sociale aktiviteter

På dette fremstillingsniveau vil vi fremhæve tovtrækkerier om værdiorienteringen i de sociale aktiviteter med særligt fokus på forandringer i sociallovgivningen og tilskudsstrukturen. De to elementer er centrale for at man kan forstå hvordan de dominerende logikker i det overordnede magtfelt sættes igennem i de sociale institutioner og det sociale arbejde.[33]

en værdiorientering der vægter socialfaglig kompetence

Bistandsloven og den refusionsbaserede tilskudsstruktur repræsenterer en værdiorientering der vægter socialfaglig kompetence til at foretage skøn med udgangspunkt i klienternes behov og interesser. Derfor er det interessant at vende blikket mod en tid hvor man indfører en lovgivning og en finansieringsstruktur som (til dels) udgør rammer for et universelt, enstrenget socialt system.

Reformerne af det sociale område i 70'erne kan ses som et opgør med en række særlovgivninger der opstår i 50'erne, og som giver specielle grupper udvidede rettigheder i forhold til forsorgsloven som ellers udgjorde det nederste net i det sociale system. I 1960 bortfalder skellet mellem 'værdig' og 'ikke værdig' trængende principielt, ligesom skellet mellem særhjælp, kommunehjælp og fattighjælp bliver ophævet. Indtil da var det muligt at få frataget sin valgret og ægteskabsret hvis man blev betragtet som 'arbejdssky', var alkoholiker eller groft forsømte sin forsørgerpligt. Samtidig indføres i såvel særlovgivninger som forsorgsloven en målsætning om at reetablere eller udvikle erhvervsevnen. (Jonasen 1985:99ff).

man giver socialarbejderne i kommunerne kompetence til at varetage hele den sociale indsats

Med gennemførelsen af den sociale styrelseslov og kommunalreformen i 1970 bliver grunden lagt for at en stor del af den sociale forvaltning kan henlægges til primærkommunerne (Jonasen 1985:88, 105f). Den retning bliver understreget med bistandsloven som tilstræber at skabe et enstrenget system hvor borgeren i alle sagsforhold kan henvende sig til socialforvaltningen i sin primærkommune (Cirkulæreskrivelse om lov om social bistand 11. juni 1974, socialminister Jacob Sørensen).

Med bistandsloven sker der yderligere en samling af den sociale bistands personkreds. De tidligere mange forskellige støtteordninger bliver samlet under et så loven omfatter "enhver der opholder sig her i landet" (bistandsloven §1). Samtidig bliver det grundlæggende tildelingskriterium for ydelsen den enkeltes behov. Hjælpen betragtes i udgangspunktet som forbigående hjælp der skal medvirke til at klienten bi-

[33] *Det overordnede magtfelt* er Bourdieus begreb for det felt hvor de dominerende positioner fra forskellige felter (fx det økonomiske, juridiske, bureaukratiske og akademiske felt) kæmper om værdiorienteringen i statens og de offentlige institutioners aktiviteter i 'samfundet'. Det er beskrevet mere udførligt i specialets sidste del.

beholder sin sociale position indtil vedkommende igen har fodfæste til at klare sig selv. (Cirkulæreskrivelse om lov om social bistand 11.06.74). I forhandlingerne op til lovens vedtagelse understreges det i forlængelse heraf at kommunerne skal foretage forebyggende arbejde (Folketingstidende 1973-74:1266-1317 og 7300-7370).

Men bag enigheden om indførelsen af bistandsloven gemmer sig forskellige hensigter og værdiorienteringer.

Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti fremhæver at det er en fordel for borgerne at de kun skal henvende sig et sted med deres problemer, og at stedet er tættere på borgerne. Samtidig understreger begge partier at kommunerne skal underlægges centrale retningslinier og minimumskriterier for hjælp, så borgerne sikres den bedst mulige hjælp. (Folketingstidende 1973-74:1266-1317 og 7300-7370). Ved at samle den sociale hjælp i kommunerne ønsker man at give socialarbejderne i kommunerne kompetence til at varetage hele den sociale indsats. Ved at styre tildelingen af hjælp gennem forskrifter ønsker man at sikre klienternes rettigheder i relationen til kommunen. På den måde repræsenterer intentionerne et rationale der lægger vægt på at alle klienter kan få den hjælp de har behov for. Dermed vægtes de kommunale socialarbejderes kompetence til at foretage skøn med udgangspunkt i klienternes behov og interesser.

Det Konservative Folkeparti og Centrum Demokraterne fremhæver derimod det kommunale selvstyre og decentralisering som en mulighed for at effektivisere den sociale sektor. Nedskæringer sættes ikke eksplicit på dagsordenen, men forudsætningerne for fremtidige nedskæringer bliver tilsyneladende etableret. Også den øgede forebyggende indsats fremhæves fordi man på sigt ser mulighed for at begrænse de omfattende udgifter til varige ydelser. (Folketingstidende 1973-74:1266-1317, Folketingstidende 1973-74:7300-7370). De borgerlige partiers intentioner er således primært motiveret af at ønske om at begrænse de offentlige udgifter (i fremtiden). Hvordan det kan foregå kommer vi til at se en del til i de følgende afsnit. Her vil vi blot understrege at der bag enigheden om bistandsloven er klare interesseforskelle mellem et rationale der vægter hensynet til klienten i den offentlige indsats, og et rationale der primært vægter hensynet til de offentlige finanser.

Det er en bemærkning værd at venstrefløjen faktisk argumenterer for at man må være klar til at acceptere øgede udgifter. Danmarks Kommunistiske Parti understreger at stigningen i de sociale udgifter skyldes de hårde arbejdsvilkår som blandt andet medfører nedslidning. Fokus er på de samfundsmæssige mekanismer der skaber de sociale problemer, og det betragtes som en selvfølge at det offentlige skal påtage sig ansvaret for at sikre klienterne den hjælp de har behov for. (Folketingstidende 1973-74:1266-1317 og 7300-7370). [34]

[34] Relationen mellem 'decentralisering' og nedskæringer kan også belyses fra en anden vinkel. De ovenstående argumenterer fra S og SF for at hjælpen skal nærmere til borgerne, kan ses som et ønske om at sikre en lokal demokratisk forankring. Man ønsker at inddrage 'civilsamfundet' i den politiske proces gennem deltagelse og indflydelse. Når K og CD omvendt betragter decentralisering som en potentiel nedskæringsmekanisme, kan det relateres til en mere konservativ forståelse af 'civilsamfundets' rolle. I 'nærhedsprincippet' ligger en ambition om at sociale problemer løses 'så tæt på borgeren som muligt', dvs. i 'civilsamfundet' (familien og nære relationer) frem for i det offentlige. I den nykon-

refusionerne sikrer en rimelig fordeling kommunerne imellem
Et andet debatpunkt op til vedtagelsen af bistandsloven er tilskudsstrukturen. Den kommunale økonomi i tiden før kommunalreformen i 1970 bygger i høj grad på at store dele af de kommunale udgifter bliver refunderet af staten. Til trods for at et flertal i folketinget ønsker at afvikle refusionsordningerne med tiden, bliver en del af dem videreført med såvel kommunalreformen som med bistandsloven.

Ved behandlingen i folketinget bygger argumentationen fra såvel S som V og K for ikke at omlægge finansieringen af bistandslovens område til rene bloktilskud på at man endnu ikke har fundet en rimelig måde at beregne en fordelingsnøgle for tildeling af bloktilskuddet kommunerne imellem. Dermed bliver betydningen i praksis en politisk enighed om at *bevare* refusionerne fordi de sikrer en *rimelig fordeling kommunerne imellem* – forstået på den måde at de kommuner med størst behov (der fx kan skyldes at en forholdsmæssig stor del af befolkningen er afhængige af overførselsindkomster) sikres direkte kompensation. Dette argument for bevarelse af refusionsordninger fremføres kun indirekte, idet partierne som nævnt, faktisk ønsker at ændre tilskudsstrukturen. Der fremføres adskillige argumenter for at ændre strukturen, blandt andet at man vil sikre at kommunerne 'påtager sig det økonomiske ansvar for opgavevaretagelsen', og at man vil 'styrke det kommunale selvstyre'. Men hensynet til den rimelige fordeling – og dermed til at undgå forfordeling af kommuner med store sociale udgifter – får lov at dominere i praksis selvom det ikke udfoldes retorisk. (Folketingstidende 1973-74:1266-1317, ibid:7300-7370).

Samlet set kommer indførelsen af bistandsloven og bevarelsen af kombinationen af refusion og bloktilskud til på samme tid at tilgodese venstrefløjens ønske om en forenkling og forbedring af den sociale hjælp og bane vejen for øget økonomisk styring (og dermed potentielt forringelser) af selv samme sociale hjælp.

decentralisering af det socialfaglige ansvar
I Københavns Kommune udarbejder man allerede i 1971 et forslag til de administrative rammer for den endnu ikke vedtagne bistandslov. Forslaget indebærer organisering i lokale socialcentre samt en central social- og sundhedsforvaltning. De primære hensyn der argumenteres for, er helhedsorientering, nærhed og bedst mulig service til borgerne. Det søger man blandt andet at opnå gennem sammenlægning af de gamle socialkontorer, børneværn, mødrehjælpen og revalideringskontorer i lokalt placerede – men ikke økonomisk selvstændige – sociale centre. I 1974 oprettes det første socialcenter, Socialcenteret Enghave, på Vesterbro. (FAcetten 1999,5:20; FAcetten 1999,4:20). At socialcentrene er lokalt placerede betyder at man imødekommer ønsket om at placere hjælpen et sted så tæt på borgerne som muligt. At centrene ikke er økonomisk ansvarlige er et eksempel på at man vægter den socialfaglige ledelse af centrene frem for økonomisk eller administrativ ledelse.

Bistandsloven fører således i første omgang til decentralisering af det socialfaglige ansvar. Skønsprincippet om at socialarbejderne skal vurdere klienternes behov for hjælp – ikke for at overleve, men for at forebygge social tilbagegang – er et væsentligt

servative forståelse er der således en klar sammenhæng mellem 'decentralisering' og begrænsning af de offentlige udgifter. Men den sammenhæng findes ikke i den socialistiske forståelse.

element heri. På den måde kan man sige at forandringerne i det overordnede magtfelt med bistandsloven lægger op til en primært *socialfaglig* ledelse og regulering af de sociale institutioner.

Alligevel ved vi fra forskellige debatindlæg og fra Meretes fortælling at arbejdet i socialforvaltningen under bistandslovens enstrengede organisering kan være meget topstyret – og at de hensyn der vægtes højest, ikke nødvendigvis er socialfaglige. Som Jørgen Flyr skriver i 1980 om forandringerne efter bistandslovens indførelse:

> "Beslutningsprocessen centraliseredes, således at kun de øverste i hierarkiet havde indflydelse på og fuldt kendskab til beslutningernes indhold og konsekvens [..] Den sagsbehandler, som har tid, indsigt og mulighed for at 'spille' på ledelsen, kan få ønskede foranstaltninger igennem" (Socialrådgiveren 1980,7:10).

Tilsvarende kritiserer Merete sin tidligere arbejdsplads for at socialarbejderne skulle 'tigge' fuldmægtigen om at godkende foranstaltninger som de vurderede kunne opfylde klienternes behov. De to eksempler viser den manglende kompetence i det udførende socialfaglige led. Det sociale arbejde under bistandsloven lever således ikke nødvendigvis op til et rationale der vægter socialarbejdernes kompetence højt. Men rationalet findes i debat og praksis, og repræsentanter for positionen kæmper for at øge socialarbejdernes muligheder for at varetage klienternes interesser.

Samtidig illustrerer de to eksempler at klienternes interesser og forvaltningens interesser i en vis grad er modstridende. Dermed synliggøres det at socialarbejderens arbejde under bistandsloven består i at varetage klienternes interesser over for forvaltningen. Det er ikke socialarbejderens relation til klienten der udgør et problem, men derimod socialarbejderens relation til forvaltningen.

Som vi også har vist i konstruktionen af de socialfaglige rationaler, kæmper forskellige agenter i bistandslovens tid for at styrke den socialfaglige kompetence til at forbedre muligheden for at yde klienterne den hjælp de har behov for. Det skal vise sig at være en anden vej forandringerne kommer til at gå, men det er væsentligt at være opmærksom på at der faktisk var (og er) kamp om forandringens retning.

Den måde at indrette og regulere det sociale område på som er repræsenteret i bistandsloven og refusionsordningerne, tilgodeser på mange måder det helhedsorienterede socialfaglige rationale. Ikke sådan forstået at det under bistandsloven er 'nemt' for socialarbejdere at varetage klienternes interesser og imødekomme deres behov. Men der er et incitament for at orientere sig efter klienternes behov frem for efter forvaltningens økonomi.

lovændringer som bryder med tidligere tiders solidaritetsprincipper

Vi har allerede set ansatser til at bistandslovens ord om at hjælpe alle klienter med det de har behov for, udfordres. Fundamentet for en øget økonomistyring (til forskel fra socialfaglig ledelse) af det sociale område er lagt. Hensynet til klienten som det primære i det sociale arbejde er til diskussion.

Den økonomiske position som især K og CD bragte på banen i forhandlingerne om bistandsloven, uddybes af Bertel Haarder i 1973 i bogen Statskollektivisme og spild-

produktion[35]. Han kritiserer den førte socialpolitik for at skabe et kunstigt behov for at opretholde dyre måder at løse sociale problemer på: "statsmagten skal ikke tage parti for psykologiske opfattelser, fikse ideer og fagforeningsbestemte krav." (Haarder 1973:50f).

Hvad der i højere grad må siges at overraske, er at allerede i starten af 80'erne har tonerne fra Socialdemokratiet, der ellers i forhandlingerne afviste tanker om nedskæringer, ændret sig. Daværende socialminister Ritt Bjerregaard er i gang med at nedtone og betvivle den kommunale sociale indsats som hendes parti var varm fortaler for ved indførelsen af bistandsloven (Politiken 14.11.80 og 08.02.81, Information 13.11.80, Bjerregaard 1982). Bjerregaard omtaler 'nødvendigheden' af at skære ned inden for den sociale sektor af økonomiske hensyn. Det er bemærkelsesværdigt at et argument som i bistandslovens tilblivelse tilhørte den borgerlige fløj, nu fremtures af en socialdemokratisk socialminister. Vi ser en tendens til at venstrefløjsrationalet om at borgernes behov og interesser kommer før økonomiske betragtninger, mister legitimitet og indflydelse.

Den socialdemokratisk ledede regering begynder langsomt at begrænse en række områder ved forskellige lovændringer som bryder med tidligere tiders solidaritetsprincipper. I starten af 80'erne er ændringer i sociallovgivningen præget af princippet om at det i højere grad skal være 'den enkeltes ansvar' at sikre sig mod virkningerne af sociale ulykker. Den socialpolitiske fordelingspolitik strammes så byrden på væsentlige områder skal bæres af personen selv eller familien.[36] (Jonasen 1985:142). Bistandslovens oprindelige principper sættes under pres, og der foretages adskillige ændringer i løbet af den første halvdel af 80'erne af den afgående Anker Jøgensen-regering og den nydannede Poul Schlüter-regering.

at fratage socialarbejderne den skønsmæssige kompetence

Med hensyn til sociallovgivningens personkreds begrænses bistandslovens tidligere universelle tildelingskriterium allerede i 1980, så bistand alene gives "såfremt familien ikke selv har midler" (L 258, §40 stk. 2, gengivet i Jonasen 1985:196). Det er første lovgivningsmæssige skridt til at fratage socialarbejderne den skønsmæssige kompetence i forhold til at vurdere klientens økonomiske behov for hjælp. I skønsprincippet ligger i forvejen muligheden for at vurdere at en formuende person ikke har behov for økonomisk hjælp. Men der ligger også muligheden for at vurdere at en opsparing til et for klienten vigtigt formål ikke skal bruges som midlertidigt forsørgelsesgrundlag. En mulighed som altså nu fjernes ved lov. Tendensen videreføres med en maksimumgrænse for bistandshjælpen som gør op med behovsvurderingen. Og endelig kommer det definitive opgør med skønsprincippet med indførelsen af faste

[35] Når Venstres ordførere ikke selv kommer på banen med denne kritik i forhandlingerne, må man formodes at det skyldes at de selv – i mindretalsregering med kun 22 mandater – fremsatte det (ellers socialdemokratisk udformede) forslag til bistandslov som blev debatteret.

[36] Blandt andet argumenterer Ritt Bjerregaard for 'at bringe hjælpen tættere på borgeren': Socialforvaltningen beskrives som 'bureaukratisk', og 'afprofessionalisering' gennem inddragelse af 'frivillige' betragtes som en metode til at tilnærme en 'menneskelig relation' mellem hjælper og hjulpne (Bjerregaard 1982:50). Det udgør således en tilnærmelse til det nykonservative 'nærhedsprincip' og rummer et opgør med princippet om at inddrage 'civilsamfundet' i den politiske proces gennem deltagelse og indflydelse.

takster i 1987. Det faste takstsystem adskiller sig væsentligt fra dagpengesystemet. Det er en vigtig pointe idet flere debattører med henvisning til klienternes økonomiske sikkerhed argumenterer for at indføre et 'dagpengelignende system'. I modsætning til dagpenge er bistandshjælp afhængig af familiens mulighed for at klare sig selv. Det betyder dels at eventuel opsparing fratager klienten retten til ydelsen, dels at en eventuel ægtefælle har pligt til at forsørge klienten hvis det er muligt. Netop de forhold ved dagpengesystemet som kan virke forebyggende og skabe økonomisk uafhængighed, er ikke elementer i fasttakstsystemet.

Parallelt med at bistandssystemet målrettes til de borgere 'der ikke kan klare sig selv', udformes en lovgivning om socialindkomstregulering i 1981. Det medfører at udmåling af offentlige ydelser bliver indkomstafhængig – det gælder for eksempel børnetilskud, boligstøtte, uddannelsesstøtte, hjemmehjælp, daginstitutioner og døgninstitutioner. Tendensen til at indskrænke målgruppen for det sociale arbejde er tydelig: 'almindelige mennesker' skal og kan klare sig selv, og kun i tilfælde af nød (eller trang om man vil) er det muligt at hente hjælp i det offentlige sociale system.

I samme periode indføres incitamentet for at betragte klienter som 'arbejdssky' igen i sociallovgivningen. Første skridt på vejen er 9-måneders reglen hvor bistandshjælpen bliver nedsat efter modtagelse af hjælp i 9 sammenhængende måneder. Rationalet er øjensynligt at langtidsledighed er selvforskyldt, og at økonomiske rap over nalderne øger klientens 'villighed' til at søge arbejde[37]. I 1989 indføres rådighedspligten hvor kommunerne får hjemmel i lovgivningen til at stoppe udbetalingen hvis klienten siger nej til et kommunalt beskæftigelsesprojekt. Endnu en indskrænkning af klienternes rettigheder med henvisning til at afvisning af et beskæftigelsesprojekt kun kan bunde i 'dovenskab' og 'uvilje'. (Berg Sørensen 1989:285-289). Lov om kommunal aktivering fra 1994 er et yderligere skridt på samme vej.

arbejdsmarkedsorienteringen er indført uden at der rettes en indsats mod arbejdsmarkedet

Trods modstand fra blandt andet socialrådgiverkredse og dele af venstrefløjen fortsættes forandringstendensen med den samlede reform af bistandsloven. Lovkomplekset lov om aktiv socialpolitik, lov om social service og lov om retssikkerhed på det sociale område vedtages med et bredt flertal og træder i kraft 1. juli 1998.

Med sammenlægningen af lov om social bistand og lov om kommunal aktivering cementeres det at det er en betingelse for at få hjælp af det offentlige at man "udnytter sine arbejdsmuligheder" og tager imod "tilbud om aktivering" (aktivloven §13). Det offentliges rådighed over de arbejdsløse udvides ved at pligten til aktivering nu også gælder for unge med andre problemer end ledighed. Det fremgår da også af daværende socialminister Karen Jespersens argumentation at arbejdsløshed betragtes som et individuelt problem, og at den arbejdsløse skal 'motiveres' til selv at finde sig et arbejde. (fx Politiken 26.08.96).

[37] Jævnfør i øvrigt den nye 'starthjælp' til flygtninge og indvandrere som udgør langt under det beløb der betragtes som minimum for at få en discount-husholdning til at løbe rundt i Danmark. (Beregninger udført af Simon Thorbæk og Morten Ejrnæs, udleveret ved møde i Dansk Flygtningehjælp 05.09.02)

I debatten om de nye sociale love får aktiveringstanken hurtigt prædikatet 'tvangsaktivering'. Lige fra personer inden for socialdemokratiets egne rækker, med Hardy Hansen som den mest synlige, over socialarbejdere i forvaltningerne til venstrefløjspartierne SF og Enhedslisten bliver der protesteret over lov om aktiv socialpolitik. Kort efter at lovforslaget er fremsat, angriber lederen i Det Fri Aktuelt "den nye socialpolitiske retorik":

> "Væk er ordene fra 70'erne om det sociale sikkerhedsnet. Ind kommer slogans om, at du skal tage vare på dit eget liv, og ingen hjælp uden at du arbejder for pengene. I 80'erne talte vi om fritidssamfundet. Nu taler vi om arbejdssamfundet" (Det Fri Aktuelt 31.08.96).

Hardy Hansen og Enhedslisten angriber ligeledes regeringen for at den stigende arbejdsmarkedsorientering er indført uden at der er blevet rettet en indsats mod arbejdsmarkedet i form af kortere arbejdstider, oprettelsen af grønne job, udvidelsen af den offentlige sektor eller udbygning af uddannelsessystemet. Det påpeges at arbejdsløsheden er tidens store socialpolitiske problem, og at borgerne faktisk ønsker at arbejde, hvis der ellers var arbejde til rådighed (Det Fri Aktuelt 07.05.97, Folketingstidende 1996-1997:7869-7874).[38]

Men selvom modstanden mod pligten til aktivering er stor, bliver såvel aktivloven som serviceloven vedtaget.

det er ikke hvem som helst der kan få hjælp

Formuleringen af lovkomplekset er en måde at tænke socialpolitik på som har betydning for måden at tilrettelægge og udforme sociale indsatser på og for relationen mellem socialarbejder og klient. Sociallovgivningen udformes ikke længere ud fra universelle solidaritetsprincipper, men ud fra tidligere kendte principper som trangsprincippet – og sågar en genindførelse af rettighedstab for 'arbejdssky' borgere. Ikke tab af politiske rettigheder, men af økonomiske.

Yderligere splittes sociallovgivningen op så der skelnes mellem dem som har 'et reelt socialt problem', og dem som 'kun mangler et arbejde'. En betydning af ændringerne er at synet på mennesker der modtager hjælp, ændres. Det er ikke hvem som helst der kan få hjælp, hvad der understreger den symbolske forskel på 'almindelige mennesker' der kan klare sig selv, og kontanthjælpsmodtagere der er tvunget til at søge det offentliges hjælp, fordi de ikke kan leve op til den dominerende norm i samfundet om selvforsørgelse. De ubemidlede skal 'hjælpes' til at opnå selvforsørgelse ved at tvinge dem til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.[39] Yderligere understreges forskellen på personer der 'alene har ledighed (og forsørgelse) som problem', og personer der har 'andre problemer end ledighed'. I *vejledning om den sociale indsats for de mest udsatte voksne* specificeres den sidste kategori yderligere. Blandt andet nævnes "svært stillede sindslidende, stofmisbrugere, alkoholmisbrugere, hjemløse og andre, der ikke

[38] Fortalere for aktivloven understreger at den enkelte tillige har *ret* til aktivering, men spørgsmålet er hvordan denne gensidige ret- og pligtrelation udformes i praksis. Kommunen har som tidligere nævnt sanktionsmuligheder i form af øjeblikkelig fjernelse af klienternes økonomiske eksistensgrundlag i fald de ikke lever op til deres forpligtigelser – fx at møde op til aktiveringen. Klienten har på sin side mulighed for at klage til det sociale ankenævn og få sin sag behandlet efter en rum tid.

[39] Der er jo pudsigt nok ikke krav om aktivering af arbejdsløse som kan forsørge sig selv.

kan fungere i egen bolig" (Kap.1). Fundamentet er med andre ord lagt for den målgruppespecialisering vi ser i Københavns Kommunes socialforvaltning.

Bortset fra de symbolske konsekvenser i form af stigmatisering, baner kategoriseringen vejen for en administrationsvenlig funktionsopdeling i det sociale arbejde. Hvor bistandslovens hovedprincip var generelt og rettet mod klientens behov, rummer serviceloven og den nævnte vejledning detaljerede forskrifter for hvordan de forskellige målgrupper skal behandles. Loven rummer således dels et incitament til at adskille de materielt-sociale indsatsområder fra de psyko-sociale indsatsområder, dels et incitament til at specialisere det psyko-sociale arbejde efter arbejdsfunkfunktion og målgruppe (som det fx er sket i Københavns Kommune). Begge dele kan være med til at forstærke tendensen til at der kan laves 'opskrifter' for det sociale arbejde – altså en detaljeret forskriftstyring hvor socialarbejderen er reduceret til administrator der udfører sin specialiserede funktion uden indblik i den samlede problemstilling.[40]

socialfagligt skøn er rettet mod klienten som individ

At udmåling af offentlig bistand ændres fra at bygge på behov til at bygge på trang, ændrer grundlæggende betydningen af skønsprincippet og dermed forudsætningen for relationen mellem socialarbejder og klient.

Hvor socialarbejderen under bistandsloven skulle vurdere familiens eller den enkeltes behov i forhold til at opretholde sin levestandard, er det i dag klientens (eller dennes families) mulighed for selv at klare sig der skal vurderes. Socialarbejdernes opgave bliver at afsløre eventuelle økonomiske reservebeholdninger så det offentlige ikke risikerer at betale til mennesker der kan klare sig selv. Hvor socialarbejderen før skulle tale klientens sag over for fuldmægtigen (kommunen), skal socialarbejderen nu sikre at klienten ikke 'snyder'. Det understreger interessemodsætningen mellem socialarbejder og klient frem for mellem socialarbejder og kommune. Socialarbejderne skal sikre at klienterne stiller deres arbejdskraft til rådighed for kommunerne, og de har økonomiske sanktionsmuligheder for manglende 'rådighed for arbejdsmarkedet'.

Men socialarbejderens skøn er ikke udelukkende knyttet til kontrolfunktionen. Som vi har set i fortællingerne, rummer såvel aktiv- som servicelov muligheder for at bevilge supplerende ydelser i særlige tilfælde. Forskellen til bistandsloven er dels at der netop er tale om 'supplerende ydelser', det vil sige mindre beløb til målrettede formål, dels at klienten selv skal søge om ekstraydelserne – medmindre man er så heldig at møde en socialarbejder der selv tager initiativ til at gøre opmærksom på mulighederne. Det illustreres blandt andet af Vitas konstatering af at "vi smider jo ikke vaskemaskiner efter folk" og "det er jo ikke en gavebod". Forandringen i styrkeforholdet mellem de socialfaglige rationaler er af betydning i den sammenhæng. Tendensen til at fokusere socialfagligheden på psyko-sociale spørgsmål (blandt andet ved at isolere den økonomiske hjælp til et rent administrativt spørgsmål) kan betyde at socialarbejdere får mindre erfaring med at vurdere klienternes behov for økonomisk hjælp – og

[40] Som vi skal se i de næste to fremstillingsniveauer, sker der en øget funktionsopdeling i den sociale forvaltning parallelt med (og i nogle tilfælde før) sociallovgivningens øgede fokus på forskellige kategorier af klienter. Der er altså ikke tale om at forandringerne først gennemføres i loven og dernæst 'implementeres' i forvaltningerne. Kampene foregår homologt i forskellige handlesammenhænge og positioner i forskellige handlesammenhænge understøtter hinanden.

dermed mindre blik for sammenhængen mellem de materielt-sociale og de psyko-sociale forhold. Når det stadig er socialarbejderens opgave at vurdere behovet for en supplerende ydelse, er en indsigt i sammenhængen imidlertid yderst vigtig.

Merete og Vitas fortællinger illustrerer betydningen af forskellige erfaringshorisonter. Merete har årelang erfaring med blandt andet at yde økonomisk hjælp til klienter. Hun ved – i ord og handling – at dårlig økonomi kan skabe dårlige familiebetingelser, og hun er parat til at reagere på det ved spontant at bevilge en barnevogn til en familie der ikke selv har råd. Vita har kun erfaringer med den primært psyko-sociale hjælp (og med en uddannelsesinstitution som vægter de psyko-sociale elementer højt). Hun oplever at klienternes økonomiske problemer ofte trænger sig på i samtalerne, men søger væk fra dem. At Vita befinder sig i en langt mindre privilegeret position end Merete, har naturligvis indflydelse på det. Bortset fra erfaring mangler Vita også tid, og hun er hele tiden presset af en bunke ventende sager. Resultatet bliver sandsynligvis at hun er mindre tilbøjelig til at tilkende supplerende ydelser end Merete.

Endelig rummer de nye sociallove også en helt særlig form for skøn som ikke er økonomisk. I forlængelse af lovene og den efterfølgende revision af førtidspensionslovgivningen indføres principper om at socialarbejderen skal vurdere klienternes arbejdsevne – og for børnefamiliearbejdets vedkommende deres forældreevne. Det er et led i førtidspensionsreformen at socialministeren bemyndiges til at udarbejde en metode til vurdering af arbejdsevne som skal anvendes af alle landets sagsbehandlere[41] (den omtalte 'Arbejdsevnemetode' som træder i kraft 1. januar 2003 jf. Bekendtgørelse om beskrivelse, udvikling og vurdering af arbejdsevne BEK 543 af 28.05.02. Orientering om ændring af lov om aktiv socialpolitik og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, L 136 af 03.04.01. Desuden bl.a. Socialrådgiveren 1998,7).

Den nye forståelse af socialfagligt skøn er rettet mod klienten som individ og dennes evner. Det betyder blandt andet at det ikke længere alene er en lægefaglig vurdering der kan sikre at en person kompenseres for nedsat arbejdsfunktion. Som Line fremhæver giver det større kompetence til socialarbejderen der ('i samarbejde med klienten') skal foretage et 'helhedsorienteret' skøn. Men som vi også har vist, orienteres skønnet efter arbejdsmarkedets frem for klientens behov i kraft af at den udtalte målsætning er at vurdere hvor meget klienten kan yde på arbejdsmarkedet.[42] Det kan for eksempel betyde at selvom man er blevet erklæret 50% uarbejdsdygtig af en læge, kan sagsbehandleren i princippet godt vurdere at man kan varetage en fuld jobfunktion. Omvendt kan det også betyde at der bliver mulighed for at tilkende fuld pension til personer som ikke har lægens ord for nedsat arbejdsevne. Det kræver imidlertid at det er muligt at få kommunen til at acceptere de øgede udgifter som følger af flere

[41] Metodeorienteringen er altså ikke blot lokale standardiseringsværktøjer, men en centralt dikteret ensretning.

[42] Brugen af begrebet 'helhedsorienteret' er altså her en helt anden end vores. 'Helheden' drejer sig om at sikre at *alle* aspekter af arbejdsevnen bliver vurderet. De 12 punkter i 'resurseprofilen' ('Arbejdsevnemetoden') er således alle rettet mod "borgernes ressourcer, udviklingsmuligheder og barrierer i forhold til at kunne indgå i jobfunktioner på arbejdsmarkedet" (Bekendtgørelse om beskrivelse, udvikling og vurdering af arbejdsevne BEK 543 af 28.05.02).

pensionstilkendelser. Som Gunvor Auken fra SiD gør opmærksom på, er statsrefusionen for kontanthjælpen nemlig større end for førtidspension. (Information, 07.01.03). Dertil kommer at førtidspensionstaksterne følger dagpengetaksterne som er højere end kontanthjælpsområdets takster. Alt i alt bliver det væsentligt dyrere for en kommune at tilkende flere klienter førtidspension end at holde dem på kontanthjælp.

lov om retssikkerhed på det sociale område er blevet fremhævet

Til trods for at rationalet om at borgernes behov og rettigheder kommer før økonomiske betragtninger, er blevet betragteligt svækket, er der stadig kamp om værdiorienteringen i den sociale lovgivning. Resultatet af kampen om indretningen af sociallovgivningen er foreløbig at man er gået tilbage til et tildelingskriterium der bygger på trang og pligt frem for behov og ret. Men der bliver også trukket den anden vej.

Den nye lov om retssikkerhed på det sociale område er blevet fremhævet som et eksempel på en forbedret retsstillingen for klienterne. Loven er en samling af bestemmelser som ellers har været spredt ud i flere love. Næstformand i socialrådgiverforeningen, Pernille Djurhuus, fremhæver at samlingen kan tydeliggøre og sikre retssikkerheden (Socialrådgiveren 1998,10). Tanken er blandt andet at loven kan bruges til at presse kommunerne til at øge bevillingerne, fordi det bliver mere klart at resurserne ikke slår til når kravene til retssikkerhed bliver tydeligere.

I et tidligere indlæg er Djurhuus imidlertid mere skeptisk. Hun understreger at tidligere lovgivning om offentlig forvaltning har været gældende uden at have reel virkning (Socialrådgiveren 1997,6). I Socialrådgiveren gengives en række kommentarer til retssikkerhedsloven i 1998. Den generelle opfattelse er at den giver en øget administrationsbyrde uden at der følger ekstra resurser med (Socialrådgiveren 1998,12:4). Set fra vores synspunkt, rummer den generelle konstatering – og nærmest åbenlyse accept – af at det sociale arbejde ikke lever op til lovgivningen, et risikoelement. Det kan på sigt være med til at legitimere at lovgiverne afvikler den del af retssikkerhedslovgivningen som er mest resursekrævende og mest klientorienteret.

Endelig er lov om retssikkerhed på det sociale område et eksempel på en øget detailregulering som begrænser socialarbejdernes socialfaglige råderum. Det illustrerer den svære balance mellem at sikre klienternes rettigheder på den ene side og at sikre socialarbejdernes mulighed for at tage udgangspunkt i klientens behov på den anden side. I den forbindelse kan vi ikke se bort fra det forhold at relationen mellem socialarbejder og klient ikke er jævnbyrdig, idet socialarbejderen har kompetencen til at til- og frakende ydelser til klienten. Det vil sige at socialarbejderen formelt set har magt over vitale forhold af klinters livssammenhæng. Derfor vil det altid være vigtigt og nødvendigt at sikre klientens rettigheder i dette forhold – ikke mindst så længe socialarbejderen er *ansvarlig* over for kommunen, men ikke har *indflydelse* på kommunens dispositioner.

hvad der er på spil i kampen om sociallovgivningen

Kort opsummeret er der ikke så lidt på spil i kampen om sociallovgivningens værdiorientering. Der har været forskellige opfattelser af om det socialfaglige skøn skal rettes mod klientens behov for hjælp eller mod klientens individuelle evner og mangler. Der har været kamp om arbejdsmarkedshensynets forrang over hensynet til klienter-

nes interesser. Og der har været modstridende repræsentationer af hvor bred sociallovgivningens personkreds bør være.

De forestillinger der dominerer den aktuelle sociallovgivning, er karakteriseret ved at betone socialarbejderens funktion som kontrollant og formidler af arbejdsmarkedets behov over for klienter som ikke kan forsørge sig selv. Dermed understøttes det arbejdsmarkedsorienterede socialfaglige rationale frem for det helhedsorienterede. Det betyder at socialarbejdere gennem lovgivningen anspores til at orientere sig efter arbejdsmarkedets behov frem for efter klienternes interesser og behov.

Indskrænkningen i den sociale lovgivnings personkreds og den yderligere kategorisering i forskellige målgrupper af sociale klienter legitimerer desuden at det sociale arbejde organiseres i målgruppespecialiserede og adminstrerbare funktionsområder. Dermed understøttes det forvalterdominerede socialfaglige rationale.

henimod det økonomiske hensyns forrang i kommunerne

Parallelt med forandringerne i sociallovgivningen tages der store skridt hen imod det økonomiske hensyns forrang i kommunerne. Det sker gennem en omfattende finansieringsomlægning i tilskudsstrukturen mellem stat og kommuner.

finansieringsomlægningen vender relationen mellem stat og kommune

Som nævnt ønsker et flertal i Folketinget allerede ved bistandslovens indførelse at få refusionsordningerne omlagt til bloktilskud. Det lykkes da også at få nedsat en række refusioner fra 70% til 50%, og i 1987 fjerner man en lang række områders statsrefusion helt ved en finansieringsomlægning af det sociale område. (Opgavekommissionen: Betænkning nr. 1366, 1998:Kap.2).

Bloktilskuddene udgør (i modsætning til refusionsordningerne) et effektivt økonomisk styringsredskab for staten. Bloktilskud kan der skæres i hvis man ønsker at spare på de offentlige udgifter – og det sker da ganske rigtigt også under den borgerlige regering i midtfirserne. Med finansieringsomlægningen vendes relationen mellem stat og kommune på hovedet. Med refusionstilskud som primær finansieringskilde for kommunernes arbejde foregår statens styring af kommunerne gennem lovgivning og forskrifter – det vil sige gennem indholdsmæssige, eksplicit politiske, retningslinier for hvilket (blandt andet socialt) arbejde der skal udføres, og hvilke rettigheder kommunen skal sikre at borgerne har. Staten er på sin side forpligtet til at sikre tilstrækkelige økonomiske midler til at løse de lovfæstede opgaver. Og kommunen har på sin side det (social-)faglige ansvar for at de offentlige ydelser lever op til lovens ord. Med bloktilskud – eller økonomisk decentralisering om man vil – fralægger staten sig ansvaret for at midlerne slår til. En tankegang der illustreres meget godt (om end på et endnu mere decentralt niveau) af chefen af det kontraktstyrede Center for Aktivering og Beskæftigelse i Københavns Kommune, Anders Winge: "Aftalen er, at jeg skal aktivere dem der kommer, og uanset om man pludselig finder på at sende 2.000 flere hen til os, så får jeg ikke automatisk flere penge." (FAcetten 1999,2:15). Man kunne fristes til at spørge hvordan et *socialfagligt* forsvarligt niveau sikres hvis der faktisk bliver sendt 2.000 flere ledige til centeret. Eller, for at vende tilbage til relationen mel-

lem stat og kommune, hvordan de økonomisk ansvarliggjorte kommuner kan sikre det offentlige velfærdsniveau.[43]

Det påfaldende indlysende svar er at kommunerne selv har retten til at udskrive skatter og dermed har mulighed for at inddrive flere penge til at løse offentlige opgaver. Med aftaler om loft over de kommunale udgifter og senest regeringens skattestop der også omfatter kommunerne, er der dog sat en stopper for det. Det har desuden haft en særlig konsekvens når kommuneskatten frem for statsskatten blev sat op. Det kommunale skattesystem er nemlig proportionalt, hvorimod statsskatten er progressiv. (Friisberg 1978:160f.). Det vil sige at når kommuneskatten hæves frem for statsskatten, øges den del af skatten som ikke skelner imellem bund-, mellem- og topskat og derved øges byrden for de laveste indkomstgrupper relativt. Yderligere afhænger en kommunes mulighed for at inddrive skatter naturligvis af kommunens beskatningsgrundlag. Det betyder at de kommuner som potentielt har størst udgifter (i kraft af borgernes relative fattigdom) også har de mest begrænsede indtægtsmuligheder (i kraft af borgernes relative fattigdom). Eller sagt på en anden måde: Med refusionssystemets afskaffelse har man afbrudt den direkte forbindelse mellem på den ene side lovgivning og centrale forskrifter og på den anden side virkelighedens udgiftsbehov som det viser sig i den enkelte kommune. Når bloktilskud og udligningsordninger ikke sikrer en 'retfærdig' fordeling mellem kommunerne, er det ikke sandsynligt at finansieringsomlægningen kommer til at fremme hverken velfærdsniveau eller lighed.

Ser vi specifikt på Københavns Kommune, er der tegn på at man her rammes særlig hårdt af omlægninger og nedskæringer. Allerede i de tidlige firsere lyder der fra flere partier – fra DKP over VS til V – i Københavns Borgerrepræsentation skarp kritik dels af "de snævre rammer som regering og folketing har lagt for de kommunale budgetter" (Margit Hansen, formand for den kommunistiske gruppe i Københavns Borgerrepræsentation, i: Absalon 1981,10:228), dels af at Københavns Kommune er "blevet mishandlet af staten, da man gik over til bloktilskud" (Hanne Severinsen, Venstre, i: Absalon 1981,10:234). Det fremgår at man oplever fordelingen af bloktilskud som urimelig. Samtidig kritiseres de generelle stramninger af Margit Hansen: "Vi anser stramningen for at være statens forsøg på at vælte krisens byrder ud på kommunerne. Man overlader den barske administration til kommunerne." (Absalon 1981,10:228). Og Annette Nordstrøm Hansen fra VS supplerer med billedet af den økonomiske decentraliserings bagside: "Vi har set, hvordan der er sket en eksplosiv vækst af antallet af klienter på bistandskontorerne, *uden* at det har resulteret i, at man har fyldt op med det nødvendige antal socialrådgivere." (Absalon 1981,11:256). Eller, som Margit Hansen formulerer det: "socialkontorerne stønner under, at man mangler arbejdskraft for på forsvarlig måde at kunne efterleve den lovgivning, der er blevet gennemført af Folketinget" (Absalon 1981,10:228)

[43] Et aktuelt eksempel til belysning af denne politik er den i foråret 2002 nydannede borgerlige regerings boligpakke, hvor kommunerne har indgået en aftale om at bygge en vis mængde boliger med øget statsligt tilskud. Men efterfølgende har regeringen skåret i kommunernes generelle tilskud og dermed tvunget dem til at prioritere mellem disse boligbyggerier og deres drift i øvrigt. Resultatet er at der ikke bliver bygget nogen boliger, mens boligministeren harcelerer over at kommunerne ikke overholder aftalerne, og at de ikke er deres ansvar bevidst.

velfærdshensynet må tilpasses de forhåndenværende resurser
Som det fremgår, garanterer bistandsloven ikke at de økonomiske midler slår til. Ved vedtagelsen af loven er der enighed om ikke at skære ned i de sociale udgifter. 'Totalbalanceprincippet' betyder at afvikling af refusionsordninger skal medføre tilsvarende stigninger i bloktilskuddene. Alligevel bliver den praktiske virkelighed præget af begrænsede resurser. Den økonomiske decentralisering, først til kommunerne og i Københavns Kommune siden til de enkelte socialcentre og institutioner, betyder at det økonomiske hensyn bliver absolut ('nødvendigt'), hvorimod hensynet til velfærd er og bliver et spørgsmål om fortolkning og praksis som må tilpasses de forhåndenværende resurser gennem såkaldte effektiviseringer og rationaliseringer.

Den tankegang der efterhånden dominerer udsynet, bygger på at det skal kunne betale sig for en kommune at have (og skabe) selvforsynende borgere. Fokus bliver med andre ord flyttet fra de borgere der har behov for hjælp, til de borgere der klarer sig selv og betaler skat. Københavns Kommunes forsøg på at tiltrække (kapitalstærke, velfungerende) børnefamilier til kommunen ved at satse på boligsammenlægninger og nybygning af familieboliger illustrerer med al ønskelig tydelighed dette (jf. interview med socialborgmester Winnie Larsen-Jensen i Absalon 1991,6:4). Det er ikke velfærdsniveauet og socialforvaltningens størrelse en kommune søger at øge. Eller som en socialchef skriver på Foreningen af Socialchefer i Danmarks hjemmeside:

> "Det var ikke passende, når socialinspektøren påpegede, at hans forvaltning var lige så stor som alle de andre tilsammen – både i omsætning og med hensyn til personale. Socialinspektøren skulle være beskeden og tilbageholdende." (www.socialchefer.dk 26.01.03)

Inden for den økonomiske rationalitet betragtes vækst i den offentlige socialsektor som et problem der så vidt muligt skal begrænses[44]. Og det er da heller ikke den vej det får lov at gå. I Københavns Kommune finder der voldsomme nedskæringer af den sociale sektor sted gennem 80'erne og 90'erne. Midlet til at gennemføre nedskæringerne er primært økonomisk decentralisering, det vil sige mål- og rammestyring af de 14 lokale socialcentre (Absalon 1991,6:4; 1992,6:4). Som Lone Sørensen fra Københavns Kommunale Socialrådgiverforening siger det i 1990: "De sociale udgifter kan stige hele tiden, men ved at lægge økonomien ud, har du en fantastisk økonomistyring" (Absalon 1990,2:6). Bekymringen der udtrykkes, er om decentraliseringen kommer til at føre til "kvalitative forandringer", eller om det blot er "en kold og kynisk måde at prøve at styre en umulig forvaltningsøkonomi på" (ibid.). *Retorikken* omkring den økonomiske decentralisering bebuder begge perspektiver. Ved oprettelsen af de 14 økonomisk ansvarlige socialcentre fastholder socialborgmester Winnie Larsen-Jensen at decentraliseringen har "bedre service" som mål (Absalon 1991,6:4). Men samtidig fremgår det at decentraliseringen følges af "sparekrav på 10 procent af det administrative personale, som man også har krævet skal omfatte sagsbehandlerne" (ibid.). Et ret omfattende sparekrav ikke mindst set i lyset af at personalet i Københavns Kommune i perioden 1985-91 allerede er blevet reduceret med 11-12%

[44] Til trods for at den offentlige sociale sektor i øvrigt forventes at kunne drives som en 'virksomhed' så betyder det ikke at den skal søge at øge sin omsætning. Udførelsen af kvalitativt godt socialt arbejde kan således risikere at underminere 'virksomheden' idet der kan skabes en øget efterspørgsel efter sociale ydelser. Igen fremgår det at det er den økonomiske situation og ikke 'produktet' – den sociale ydelse – der er i centrum.

(Absalon 1991,4:4). Sparekravet kommer imidlertid 'oppefra' og er ikke til diskussion. De lokale socialcentre forventes inden for de begrænsede rammer at yde en bedre service – eller som Larsen-Jensen siger: "[det er] nødvendigt, at vi alle lærer at reagere anderledes og hurtigere" (ibid.). Tilpasningskravet er ikke til at tage fejl af, og den praktiske konsekvens af decentraliseringen bliver at ønsket om forbedret service *underordnes* kravet om besparelser.

Endelig skal det nævnes at besparelserne der fulgte med finansieringsomlægningen på ingen måde er en saga blot. Den dag i dag er Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen i Københavns Kommune underlagt et generelt årligt sparekrav på 2% af de administrative udgifter – herunder udgifter til social sagsbehandling (FAcetten 1999,4:15).

at udvikle socialpolitiske metoder gennem finansiering af forsøgsprogrammer

Som vi allerede berørte i fortællingerne, forstærkes et supplerende finansieringssystem parallelt med forandringerne i tilskudsstrukturen: puljefinansieringen.

Det Sociale Udviklingsprogram (SUM – Sociale UdviklingsMidler) bliver søsat i 1988 af daværende socialminister Aase Olesen fra Det Radikale Venstre. SUM-programmet er et forsøg på at udvikle puljepolitikken. Der gives 350 millioner til lokale projekter til udformning af socialpolitiske initiativer (Hulgård 1997:74). Det argumenteres at SUM-programmet kan være med til "at fremme lokalt forankret udviklingsarbejde for at styrke det lokale fællesskab" (Formålsberetningen fra Folketingets Socialudvalg, gengivet ibid:75).

Det erklærede formål med den type af projekter er at udvikle alternativer til det kommunale sociale arbejde. Med udlægningen af størsteparten af det sociale arbejde til kommunerne har staten ikke mulighed for at påvirke indholdet af det sociale arbejde direkte. Puljemidlerne udgør imidlertid en mulighed for at sætte fokus på nogle specifikke indsatsområder. Det giver den siddende regering chancen for at profilere sig ved at 'gøre noget for samfundets svageste' – til trods for at det som nævnt var intentionen med bistandsloven at den sociale indsats skulle samles i kommunerne for at sikre helhed og sammenhæng i indsatsen. Med bistandsloven var intentionen at socialforvaltningen blandt andet gennem forebyggende arbejde skulle sikre at dem der havde behov for hjælp, fik hjælp.

Samtidig er der en væsentlig pointe i det øgede fokus på projektmageri. Forsøgsprojekter der kan opnå støtte gennem statens puljer, er netop ikke varige velfærdsordninger, men tidsbegrænsede projekter. Den styring der finder sted med projekterne, sker gennem puljernes formålsbestemmelser og målgruppeafgrænsninger: Man får øje på et problem – det kunne for eksempel være den stigende forekomst af hjemløse i gadebilledet – og opretter en pulje så 'projektmagerkorpset' kan sætte ind og løse det umiddelbart synlige problem – 'slukke branden'. En sådan problemforståelse vil i sin yderste konsekvens indebære en fuldstændig opløsning af det finmaskede sociale sikkerhedsnet til fordel for fragmenterede, målgruppeorienterede lappeløsningsmodeller.

Kritikere af puljefinansieringen er rasende over at den konservativt ledede regerings privatiseringspolitik nu har ramt socialpolitikken (herunder Egon Clausen ved foredrag på SUM-konference på Louisiana oktober 1992 og Torben Berg Sørensen i bo-

gen Socialpolitik – udvikling og funktion 1989). En del af kritikken rettes mod efterspørgselslogikken og 'først til mølle'-princippet idet der ikke foretages en kvalitetsmæssig vurdering af ansøgningerne. Også Meretes fortælling anskueliggør at den styring der finder sted af puljeprojekterne, ikke er socialfaglig. Der er ingen garanti for at der bliver fulgt op på projekternes sociale 'resultater'. Succesparameteren er alene om det 'overlever' på markedsvilkår når puljebevillingerne løber ud. Dermed også sagt at puljefinansieringen muliggør etableringen af konkurrencelignende vilkår for det sociale arbejde. Kommunerne kan også søge om bevillinger fra puljerne, og det er i mange tilfælde en forudsætning for at få støtte fra en statslig pulje at kommunen også bidrager. Puljerne udgør på den måde en statslig styringsmekansme i forhold til de kommunale sociale indsatser.

Berg Sørensen ser yderligere SUM-programmet som en sløring af offentlige nedskæringer og splittelse af socialarbejderne:

> "Programmerne giver indtryk af nytænkning og fremskridt som vil kunne sløre kendsgerningen om nedskæringer og forringelser. Det indtryk er ikke gratis: 100 millioner koster det om året i 1989-1991, men det er en bagatel sammenlignet med det, som er blevet sparet på det sociale områdes milliard budget" (Berg Sørensen 1989:322).

Berg Sørensen mener at forsøgsprogrammerne erstatter den fælles kamp og kritik af socialpolitiske forringelser til fordel for individuel kamp for udviklingsmuligheder og succesfuldt projektmageri (ibid:323). Igen kan Meretes fortælling illustrere hvordan det sættes igennem. Merete udtrykker bekymring for om regeringen kan finde på at fjerne den pulje hendes eget projekt får støtte fra. Hun er villig til at kæmpe for at projektet skal fortsætte, og interesserer sig ikke for den generelle usikkerhed som puljeorganiseringen medfører, så længe det ikke går ud over hendes eget projekt.

Det må siges at være påfaldende at efter udlægningen af den statslige styring med det sociale område til kommunerne, tager staten fat på at udvikle nye socialpolitiske metoder gennem finansiering af forsøgsprogrammer. Man gør op med det enstrengede system som indførtes med bistandsloven ved at fremhæve det som positivt at det ikke kun er kommunen der har ansvaret for løsning af sociale problemer. Puljepolitikken er en styring hen imod tættere samarbejde med markedet (eller 'de lokale kræfter' om man vil) om arbejdet med sociale problemer. Det spiller sammen med effektiviseringen af de sociale indsatser, idet den centrale overlevelsesparameter er 'økonomisk bæredygtighed'. Regeringen er i gang med at 'decentralisere' ned til mindste enhed i et forsøg på at gøre enhederne 'omstillingsparate' og økonomisk ansvarlige.[45]

[45] 'Decentralisering' forstås i samfundsdebatten efterhånden i en tredje betydning der er i modstrid til 'demokratisk deltagelse', men spiller fint sammen med 'nærhedsprincippet'. 'Decentralisering' betyder i dag oftest 'decentralisering af det økonomiske ansvar' hvilket læner sig op ad en nyliberal forståelse. Det indebærer også en forståelse af at (lokalt) 'demokrati' kan opnås gennem individualiseret brugerinddragelse (fx oprettelse af diverse brugerråd og 'inddragelse' af klienten i udarbejdelse af den 'personlige' handleplan – hvis indhold og retning vel at mærke i høj grad er bestemt andetsteds). Det er en helt anden forståelse end 'demokratisk deltagelse' som blandt andet vægter inddragelse af forskellige interesseorganisationer og fagforeninger, og dermed udgør en mere kollektivt orienteret demokratifoståelse.

rationalet i måden at anvende resurserne på ændres
Betydningen af forandringerne er samlet set at det økonomiske ansvar gradvis decentraliseres til først kommunerne og siden i Københavns Kommune til lokalcentrene. Det betyder at rationaler der er forenelige med et økonomisk hensyn, tilgodeses. På den måde fremmes initiativer til effektivisering, rationalisering og stærk ledelse, hvorimod incitamenter til forbedring af velfærden ud fra hensyn til borgere nedtones. Samtidig opmuntrer puljefinansieringen til lokal iværksætterånd så der udvikles konkurrenter til det offentlige sociale system.[46]

På den måde skabes der basis for at rationalet i måden at anvende resurserne på ændres fra at have en socialfaglig værdiorientering til at være orienteret mod principper som styrker en virksomhedslignende serviceproduktion. Det økonomiske ansvar socialarbejderne forvalter i dag, er begrænset markant af funktionsopdelingen af det sociale arbejde. For eksempel har Line ingen indflydelse på hvordan midlerne til nye bofællesskaber i kommunen anvendes, men hun har indstillingsret til de pladser som forvaltningen har oprettet ud fra tekniske vurderinger. Et andet eksempel er udlægningen af ansvaret for personalebudgettet til de enkelte team i Københavns Kommune. På grund af begrænsede resurser på den ene side og den snævre kategorisering og dermed det begrænsede ansvarsområde på den anden side bliver konsekvensen af strategien snarere at medarbejderne anspores til at tage ansvar for begrænsningen af visse personalekategorier, end der er tale om en egentlig socialfaglig prioritering af midlerne. Dermed er den decentrale økonomi med til at legitimere at for eksempel sagsbehandlerne har alt for travlt.

hvad der er på spil i kampen om finansieringsstrukturen
Vi vil kort opsummere hvad der er på spil i kampen om finansieringsstrukturen: Der har været kamp om hvorvidt styringen af det sociale område primært skal foregå gennem indholdsmæssige forskrifter eller økonomiske rammer. Der har været forskellige opfattelser af om det økonomiske hensyn skal overodnes velfærdshensynet. Og der har været tovtrækkerier om privatiseringen af de sociale indsatser gennem oprettelse af puljer til fremme af konkurrencen mellem private og offentlige sociale indsatser.

De forestillinger der dominerer den aktuelle finansieringsstruktur, er karakteriseret ved at betone udgiftsstyring af det sociale arbejde. Socialarbejderen placeres i en klemme mellem kommunens økonomiske interesser og klientens interesser og behov.

hvordan positionerne relaterer sig til hinanden og sættes igennem

Før vi går videre til det næste fremstillingsniveau, vil vi kort opsummere hvordan positionerne relaterer sig til hinanden og sættes igennem i de sociale institutioner og det sociale arbejde.

Rationalet i den nye sociallovgivning spiller godt sammen med de økonomiske hensyn som den nye tilskudsstruktur ansporer til. At få klienterne gjort selvforsørgende

[46] Den yderste konsekvens af dette markedsprincip om 'udbud' af sociale indsatser er at det offentliges funktionsrationale ændres til at være en 'udbyder' der primært har til formål at holde de private udbyderes pris i 'skak' så de ikke himmelflugter.

hurtigst muligt betyder en begrænsning af kommunens udgifter. Omvendt betyder den økonomiske ansvarliggørelse af socialarbejderne at de anspores til at finde de 'billigste' løsninger på sociale problemer – hvad der i forbindelse med hjælp til forsørgelse vil sige at få folk i arbejde. At det sociale arbejde i højere grad fungerer på konkurrencebetingelser vil tillige tilgodese socialarbejdere som er villige til at 'spille med' på markedsvilkårene. At de indsatser der 'privatiseres', er de psyko-sociale arbejdsområder betyder at psyko-socialt orienterede socialarbejdere får 'flere strenge at spille på' og dermed potentielt at feltet fragmenteres yderligere.

Med kombinationen af de nye sociale love, den økonomiske ansvarliggørelse af socialarbejderne og det sociale arbejdes konkurrencebetingelser er muligheden for at udføre helhedsorienteret socialt arbejde stærkt begrænset. Enkelte bestemmelser i særligt retssikkerhedsloven og de få tilbageværende refusionsordninger udgør et stærkt domineret rationale der vægter hensynet til klientens retssikkerhed og behov højere end hensynet til de offentlige finanser.

Man kan undre sig over hvorfor socialfaglige positioner ikke kæmper stærkere imod de fortsatte nedskæringer, når der allerede i de tidlige firsere gang på gang lyder klager over de lave normeringer og dårlige arbejdsforhold. Som vi skal se mere til i det næste afsnit, er det interessant at bemærke at langt de fleste af nedskæringerne finder sted samtidig med omorganiseringer. På den ene side bliver det legitimeret som et forsøg på at få de begrænsede kræfter til at slå til. På den anden side kan det ikke udelukkes at være en strategi fra ledelsens side til at dæmpe socialarbejdernes protester, idet omorganiseringer gør nedskæringerne mindre synlige og kræver en del opmærksomhed fra socialarbejderne der skal sætte sig ind i nye sagsgange osv.

Kampe om ledelsen af den sociale forvaltning

På dette fremstillingsniveau vil vi anskueliggøre forandringer i måden den sociale forvaltning ledes på. De sociale forvaltninger er de institutioner der varetager (det meste af) den offentlige sociale indsats, og måden forvaltningen ledes på har betydning for relationen mellem socialarbejder og klient. Vi har fokus på Københavns Kommunes Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltning, det vil sige både centralforvaltning og lokale socialcentre i Københavns Kommune.

Hvordan den sociale forvaltning ledes, har relation til hvordan sociallovgivning og tilskudsstruktur er indrettet, men der er ikke en logisk årsagssammenhæng. Når kommunernes økonomiske råderum begrænses, tilgodeses positioner der søger at begrænse de kommunale udgifter. Det fører ikke nødvendigvis til en bestemt ledelsesform, men som vi skal se forandres styrkeforholdet mellem positioner der for eksempel vægter 'teknokratisk' topstyring og socialfaglig medarbejderinddragelse.

Vi vil synliggøre forskellige måder at regulere Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen som arbejdsplads på og forskellige måder at etablere sammenhæng mellem centralforvaltningen og de lokale centre på. Hvor det første element drejer sig om arbejds- og ansættelsesvilkår for alle medarbejdere, fokuserer det andet element på de lokalt placerede socialarbejderes muligheder for at få indflydelse på beslutninger i centralforvaltningen som har betydning for deres arbejde.

Undervejs vil vi vise hvilken betydning forskellige måder at lede den sociale forvaltning på har for socialarbejdernes handlemuligheder – det vil sige for styrkeforholdet mellem de forskellige socialfaglige rationaler.

forudsætningerne for fælles faglig kamp svækkes

I en artikel fra 1999 fortæller Dan Wandahl Nielsen om hvordan arbejdsgiverne gennem flere år i overenskomstforhandlingerne har søgt at reducere antallet af samarbejdsudvalg og tillidsrepræsentanter. I 1996 fik de gennemført en ny lokal samarbejdsaftale som på samme tid indebar en reduktion i det faglige arbejde og øgede krav til lokale forhandlinger som netop forestås af de faglige repræsentanter. (Absalon 1999,1:2-4). Blandt andet indførelsen af nye lønformer for socialrådgivere i Københavns Kommune med KTO-forliget i 1997 (med virkning fra 1998) er et eksempel på at tillidsrepræsentanternes arbejdsbyrde øges. Grundlønnen og nogle få obligatoriske funktions- og kvalifikationstillæg forhandles stadig centralt, men den lokale tillidsrepræsentant er ansvarlig for de øvrige tillæg. Aftalen sikrer imidlertid ikke frikøb af tillidsrepræsentanten til at varetage de ekstra opgaver. (Absalon 1998,2:4, Socialrådgiveren 1997,6). Betydningen heraf illustreres af Jons beretning om det chok han fik da han opdagede hvor stort et arbejde tillidsmandsfunktionen indebærer. I kraft af teamorganiseringen har tillidsmanden selv ansvaret for at aftale en eventuel reduktion i de ordinære arbejdsopgaver med sin gruppe (eller sit team), så han får tid til at udføre det faglige arbejde. Gruppen (og teamet) består vel at mærke af forskellige faggrupper og kollegerne anspores dermed ikke nødvendigvis til at påtage sig mere arbejde for at en socialrådgiver-tillidsrepræsentant kan få bedre tid til at varetage sin egen faggruppes interesser.

På den måde svækker kombinationen af teamorganiseringens selvforvaltning og de nye lønformers decentralisering samlet set forudsætningerne for fælles faglig kamp for bedre arbejdsvilkår. Det store arbejdspres kan yderligere være med til at hæmme socialarbejdernes forudsætninger for at engagere sig i den kollektive kamp. En presset socialarbejder som Vita har i princippet al mulig god grund til at søge fagbevægelsens hjælp. Men som hun selv siger, er der ikke overskud til at skulle gå til møder med tillidsrepræsentanter og ledelse.[47] Hun har yderligere ikke nogen forventning om at det ville hjælpe.

Det er en bemærkning værd at Socialrådgiverforeningen støtter overgangen til nye lønformer – om end på en resignerende facon, som det for eksempel kommer til udtryk med daværende formand Anna Marie Møllers ord: "Denne udvikling afspejler jo også fagets udvikling. Arbejdet er blevet mere differentieret, og så bør lønnen vel også følge med". (Socialrådgiveren 1997,6). Frem for at modarbejde differentieringen af både arbejdsopgaver og løn, accepteres det sidste med henvisning til det første. Troen på at professionen i forhandlingen med arbejdsgiverne står stærkere kollektivt end

[47] At anerkendelsen af socialarbejdernes kollektive handlemuligheder forsvinder, kan ses som et tegn på at deres *sociale kapital,* som Bourdieu kalder det, svækkes i relation til ledelsespositionen. Med kollektiv organisering af socialarbejderne har de et vist indflydelsespotentiale over for ledelsen. Når organiseringen opløses, er hver enkelt socialarbejder afhængig af sine personlige kontakter til andre socialarbejdere og af sine 'evner til at spille på ledelsen' (som det tidligere er blevet formuleret). Se afsnittet om vores metodologi for en uddybning af *kapitalbegrebet.*

i indbyrdes konkurrence, er tilsyneladende ved at forsvinde, selv inden for fagbevægelsen.

At der trods alt stadig findes et potentiale for kollektiv fagkamp, antydes af Jons overvejelser om hvorvidt man skal "holde alle fanerne højt" som tillidsmand. Jon har en fornemmelse af at det at "tjene medlemmerne" ikke nødvendigvis stemmer overens med at finde "smidige løsninger" for at få arbejdet til at fungere. Også Socialrådgiverforeningens opmærksomhed på at tillidsrepræsentanterne skal styrkes, rummer potentielt en udfordring af arbejdsgivernes konsekvente udhuling af medarbejdernes kollektive indflydelsesorganer (bl.a. Socialrådgiveren 1997,6). I den forbindelse er det set fra dette speciales synspunkt ikke uvæsentligt om den kollektive kamp alene handler om bedre arbejdsvilkår for socialarbejderne, eller om den også repræsenterer et ønske om at forbedre forholdene for klienterne.

fra undersøgelser af arbejdsmiljøet til medarbejdertilfredshedsundersøgelser

En anden påfaldende forandring for de socialfaglige medarbejdere er bevægelsen fra at der med mellemrum – og typisk på opfordring af medarbejdere og repræsentanter for fagbevægelsen – foretages undersøgelser af arbejsmiljøet, til at man systematisk udfører medarbejdertilfredshedsundersøgelser og indfører 'personalepolitiske regnskaber'. Hvad det konkret indebærer, skal vi se af eksempler på tre forskellige begrundelser for at beskæftige sig med arbejdsmiljøet.

ønsket om forbedringer er begrundet med henvisning til hensynet til klienterne

I 1980 bliver der udarbejdet en rapport om arbejdsforholdene på Enghave Socialcenter. Rapporten fokuserer på det enorme antal af 'tunge' sager, de fysiske rammers uhensigtsmæssige indretning, den enorme udskiftning af personale og de dårlige normeringer (alt for lidt tid til at tage sig af sagerne). Rapporten giver anledning til at medarbejderne stiller højlydte krav om bedre arbejdsforhold. Om det lykkes medarbejderne at komme igennem med kravet er tvivlsomt, men det interessante er at undersøgelsen er med til at samle medarbejderne til kamp for bedre forhold.

Kampen drejer sig om at forbedre forholdene for de ansatte, men er i stor udstrækning begrundet med henvisning til hensynet til klienterne. Det viser sig dels ved man finder det uforsvarligt at man i de mange 'tunge' sager alene har tid til at udbetale økonomisk hjælp, dels ved at medarbejderne fremhæver de umenneskelige levevilkår for Vesterbros beboere med henvisning til 'krisen' (og altså ikke med henvisning til klienternes manglende evner eller vilje). (Socialrådgiveren 1980,7:4-9).

socialarbejdernes arbejdsforhold og rettigheder som lønmodtagere er i fokus

En smule anderledes forholder det sig med undersøgelser af arbejdsmiljøet i Københavns Kommune i henholdsvis 1984 og 1987. Undersøgelserne sigter stadig på at mobilisere medarbejderne til kamp for bedre normeringer, men de indeholder ingen referencer til hensynet til klienterne. Socialarbejdernes arbejdsforhold og rettigheder *som lønmodtagere* er derimod i fokus. Sidstnævnte undersøgelse er iværksat og finansieret af Københavns Kommunalforening da forvaltningen ikke ønskede at imødekomme medarbejdernes krav om en undersøgelse. Begge fokuserer på de ekstremt belastende arbejdsvilkår for socialarbejderne. Det fremhæves at medarbejderne føler sig pressede "til at yde mere end de kan" (Absalon 1984,10:4), og at de ikke oplever

at de har indflydelse på de vigtige beslutninger. Samtidig fremhæves det at der ikke er (entydige) tegn på at medarbejdere med mere ansvar har færre problemer end andre. I 1984-undersøgelsen pointerer nogle medarbejdere at mere ansvar er ensbetydende med en øget arbejdsbyrde, og i 1987-undersøgelsen fremhæves det at det enorme tidspres betyder at selv medarbejdere med meget ansvar ikke kan udføre arbejdet tilfredsstillende. (Absalon 1984,10 og 1987,5; Socialrådgiveren 1987,21; Undersøgelse af arbejdsforholdene i Københavns Kommunes Social- og Sundhedsforvaltning, Lokalforvaltningen, KKF 1987)

Det er værd at notere forskellen på at have indflydelse på væsentlige beslutninger vedrørende arbejdet og oplevelsen af at være ansvarlig for udførelsen af arbejdet. Hvor førstnævnte for eksempel kan indebære at medarbejderne (fx gennem samarbejdsudvalget) har indflydelse på de generelle normeringer og dermed kan kæmpe imod tidspresset, indebærer sidstnævnte at socialarbejderne føler sig personligt ansvarlige for at gøre et godt stykke arbejde. Får socialarbejderne ansvar uden at få indflydelse – som det i høj grad er tilfældet for Vita der føler sig ansvarlig over for klienterne uden at kunne påvirke rammerne for arbejdet – kan det betyde et enormt psykisk pres. I Vitas tilfælde betyder det at hun må sygemelde sig og siden finde en mere tilpasningsdygtig strategi med mindre indlevelse i klienternes situation.

Eksemplet illustrerer hvordan det er muligt at forbedre forholdene for socialarbejderne som lønmodtagere uden at forbedre forholdene for klienterne. En distinktion det er vigtigt at have øje for, idet argumenterne om at sikre klienthensynet er blevet nedtonet i kampen for bedre arbejdsforhold. Som vi skal se i det følgende, bliver det snart svært i det hele taget at få taletid til kampen for bedre arbejdsforhold.

undersøgelserne bliver ledelsens redskab til at presse medarbejderne

På baggrund af en rapport og en efterfølgende såkaldt 'udviklingsplan' udarbejdet af PLS Consult i henholdsvis 1990 og 1991, argumenterer Københavns Kommunes økonomidirektør for at man godt kan skabe medarbejdertilfredshed og øget service og samtidig spare penge. 'Udviklingsplanen' foreslår at målsætningerne for arbejdet kobles sammen med budgetlægning og effektiviseringsarbejde, og at medarbejderne får mere ansvar og kompetence. (Absalon 1990,5 og 1991,2 og 4). Det er hverken klienthensyn eller arbejdsmiljø der er i fokus i denne undersøgelse. Derimod er det medarbejder*tilfredshed* og økonomisk rationalisering der er målsætningen. Øget ansvar til medarbejderne betragtes som et middel til at nå hertil – uden at øget indflydelse til medarbejderne nævnes. Denne konklusion er altså i modsætning til konklusionen i 1987-undersøgelsen, som var iværksat af fagbevægelsen. Det kan for så vidt ikke undre eftersom rapport og 'udviklingsplan' er bestilt af Københavns Kommune på et tidspunkt hvor en forestående (økonomisk) decentralisering af socialforvaltningen blandt andet har til formål at rationalisere og effektivisere den sociale indsats. (bl.a. Absalon 1991,6)

Det er værd at være opmærksom på forskellen på 'medarbejdertilfredshed', 'godt arbejdsmiljø' og 'mulighed for at tage hensyn til klienterne'. Sat på spidsen, kan førstnævnte opnås uden at ændre ved nummer to, og begge de to førstnævnte kan opnås samtidig med at sidstnævnte forværres. 'Tilfredshed' refererer – ligesom det beslægtede 'arbejdsglæde' – til medarbejdernes *indstilling* til arbejdet, og kan dermed skabes ved at påvirke medarbejderne, for eksempel til at tolerere dårlige arbejdsvilkår eller til

at acceptere at det ikke er deres ansvar at varetage klienternes interesser. Senere undersøgelser viser da også at medarbejderne i Københavns Kommunes socialforvaltning oplever arbejdsglæde på trods af dårlige arbejdsvilkår og for meget arbejde (Absalon 1995,4 og 5; 1997,4 og 1999,5; Socialrådgiveren 1995,17 og 25; Psykisk arbejdsmiljø. En spørgeskemaundersøgelse. Social- og Sundhedsforvaltningen, Københavns Kommune 1995). Som det formuleres i forbindelse med offentliggørelsen af det årlige 'personalepolitiske regnskab' i 1999: "arbejdsglæden synes ikke at blive mindre, selv om arbejdet er præget af stress og fysisk og psykisk belastende arbejdsvilkår" (Absalon 1999,5). En konstatering der vel at mærke ikke fører til en opfordring til at forbedre forholdene.

På den måde anvendes de 'moderne' undersøgelser af arbejdsforholdene til at fokusere 'arbejdsmiljøindsatsen' på medarbejdernes evne til at håndtere presset frem for at være et redskab i en faglig kamp for bedre forhold. Individualiseringen af indsatsen vedrørende arbejdsforhold er med til at svække forudsætningerne for fagbevægelsens kollektive kamp for bedre arbejdsforhold.[48]

Særligt arbejdsmiljøundersøgelsen af socialforvaltningen i 1995 belyser hvordan undersøgelserne skifter karakter fra at være medarbejdernes redskab til at forbedre forholdene til at være ledelsens redskab til at presse medarbejderne til at arbejde hurtigere. Undersøgelsen er iværksat af socialforvaltningen (og støttet af den kommunale socialrådgiver- og assistentforening) efter massive arbejdsnedlæggelser i socialforvaltningen i foråret 1994 på grund af nedskæringer og dårligt arbejdsmiljø (Absalon 1995,4). Konklusionen på undersøgelsen er dels at arbejdsmængden for socialarbejderne er alt for stor, dels at arbejdsorganiseringen ikke er optimal. Men det understreges at "Det vil være *naturligt*, at man får bragt bedre orden på arbejdspladsen, før man *evt.* sluser nye ressourcer ind" (Psykisk arbejdsmiljø. En spørgeskemaundersøgelse. 1995, vores fremhævning). Til trods for at nedskæringer og omorganiseringer som nævnt i reglen følges ad, betragtes det altså som 'naturligt' at ekstra resurser som kan nedbringe arbejdsmængden, først tilføres efter man har omorganiseret – og vel at mærke kun eventuelt.

Efter offentliggørelsen af rapporten igangsættes en række 'dialogkonferencer' hvor medarbejderne forventes at bidrage til løsningen af de udpegede strukturelle problemer i forvaltningen. Men som socialrådgiverne i kommunen pointerer i et åbent brev til Borgerrepræsentationen: "*uanset hvor mange forhold der kan forbedres gennem dialog og handling, kan medarbejderne ikke løse resurseproblemet: Vi har alt for meget at lave!*" (Absalon 1996,2, oprindelig markering).

At (nogle) socialarbejdere med tiden tager logikken i de 'personalepolitiske regnskaber' til sig, kommer for eksempel til udtryk i forbindelse med udgivelsen af en pjece om psykisk arbejdsmiljø i 1998. Konklusionen er: "Vi skal være omstillingsparate, vores fag udvikler sig, faggrænser udviskes og fleksibiliteten skal være i top" (Absalon 1998,2). Problemerne angående psykisk arbejdsmiljø skal altså løses ved at medarbej-

[48] Som en uddybning kan man sige at socialarbejdernes sociale kapital reduceres gennem et systematisk 'splittelsesarbejde' der blandt andet indebærer at en særlig *forvaltningskapital* tilskrives værdi i feltet. På den måde forandrer kampene i feltet selve forudsætningerne for de selv samme kampe.

derne tilpasser sig betingelserne og lærer at 'håndtere' stress, arbejdspres og skiftende arbejdsopgaver.

arbejde med arbejdsmiljø kan praktiseres med forskellige værdiorienteringer
Som det fremgår, kan arbejde for at 'forbedre' arbejdsmiljøet praktiseres med forskellige værdiorienteringer. Hvad 'forbedringer' indebærer, afhænger nemlig af hvad man ønsker at opnå. Hvis det primære hensyn i det sociale arbejde er hensynet til klienten, er muligheden for at imødekomme klienternes interesser og behov en vigtigt parameter for at vurdere og forbedre arbejdsmiljøet. Man kan også sige at en arbejdsmiljøindsats der vægter muligheden for at tage klienthensyn i det sociale arbejde, er mere tilbøjelig til at tilgodese helhedsorienterede socialarbejdere end arbejdsmarkedsorienterede socialarbejdere. Det modsatte gør sig ligeledes gældende. Værdiorienteringen i noget så uskyldigt som arbejdsmiljøindsatser hænger således tæt sammen med værdiorienteringen i det sociale arbejde.

medarbejderne har ikke indflydelse på beslutningerne

Samtidig med at fundamentet for en kollektiv socialfaglig kamp så småt eroderes, styrkes ledelsespositionen i forvaltningen. Det er karakteristisk at den ovenfor omtalte 'udviklingsplan' fra PLS Consult beskriver en 'udviklingsproces' som medarbejderne forventes at bidrage til, men ikke har indflydelse på: "Direktørgruppen skal fungere som styregruppe" (Absalon 1991,2). Også de kontinuerlige decentraliseringer gennem 90'erne vedtages og gennemføres topstyret. Repræsentanter fra kommunens socialrådgiver- og assistentforeninger udtrykker allerede i 1990 bekymring for den manglende inddragelse af samarbejdsudvalg og personale i forbindelse med at det økonomiske ansvar udlægges til lokalcentrene (Absalon 1990,2).

decentraliseringer iværksættes fra centralt hold
Det nyeste eksempel på den topstyrede decentralisering i Københavns Kommune er indførelsen af 'teamorganiseringen' i 1998. Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningens direktion iværksætter såkaldte dialogmøder med lokalcentrenes medarbejdere. Her fremlægger direktionen en omfattende kritik af de 'bureaukratiske' socialcentre der "holder fast på klienterne" (FAcetten 1998,4), og forklarer at teamorganiseringen skal afhjælpe problemerne og vil "få frigjort en masse energi" (ibid.). Sidstnævnte er vel at mærke samtidig et argument for at det ikke er nødvendigt at tilføre ekstra resurser. Tanken er at der skal spares tid på dem "der har brug for en hurtig behandling", og det skal frigive resurser til at bruge mere tid på "de mennesker der har behov for det" (FAcetten 1998,2). Formændene for de to socialarbejderfagforeninger i kommunen (socialrådgiverne og de kommunalt uddannede assistenter) understreger imidlertid at de såkaldt 'glatte' sager allerede går så hurtigt som de kan. De beklager at medarbejderne ikke har haft indflydelse på beslutningerne, og at medarbejdernes ønsker om flere ansatte ikke er blevet imødekommet: "I stedet bliver de bare taget til gidsler på ønskerne om at arbejde på en anden måde" (FAcetten 1998,4). Også på de omtalte 'dialogmøder' er der en oplevelse af at direktionen ikke er lydhør over for medarbejdernes synspunkter.

Det kan synes paradoksalt at omfattende decentraliseringer iværksættes fra centralt hold og gennemføres uden inddragelse af de medarbejdere som ansvaret decentraliseres til. Det illustrerer hvordan det netop er ansvaret der decentraliseres og ikke ind-

flydelsesmulighederne. Som Vita udtrykker det, fungerer det "hierarkiske system" i bedste velgående parallelt med at centralforvaltningen pådutter medarbejderne "øget medbestemmelse" gennem teamstrukturen.

At styrkelsen af ledelsespositionen ikke er en tilfældig 'misforståelse' af den decentraliserede teamorganisering, illustreres af en rapport udgivet af Socialministeriet, "Den Gode Balance". Rapporten der netop udgives i 1998, er en del af 'Projekt Socialforvaltning' som Karen Jespersen har iværksat i 1996. Rapportens konklusion er at ledelsen er for usynlig og tilbageholdende, ligesom "[m]ålformuleringer, kvalitetsstyring og kvalitetsudvikling" ikke bliver brugt tilstrækkeligt. Rapporten anbefaler blandt andet at der indføres teamorganisering, og at der satses mere på synlig ledelse, synlige kvalitetsmål, vejledende normer og 'bedste praksis'. Det er altså en udtalt ambition at styrke ledelsespositionen og indføre standardiserede evalueringskriterier, så det bliver muligt for ledelsen at stille målbare krav til socialarbejderne og kontrollere om de opfyldes. (Socialrådgiveren 1998,25).

Når Vita oplever at centralforvaltningen søger at styre hendes arbejde gennem frekvensmålinger og statistikker, er det udtryk for at et ledelsesrationale sættes igennem. Og hendes frustrationer over at kriterierne hun evalueres efter, ikke er socialfaglige illustrerer hvilken betydning topstyret decentralisering har i praksis.

medarbejderne skal tilpasse sig til 'kvalitetsmål' og økonomiske rammer

Dette har bragt os videre til spørgsmålet om relationen (eller kompetencefordelingen) mellem centralforvaltning og lokalforvaltning og dermed om de lokalt placerede socialarbejderes mulighed for at få indflydelse på mål og rammer for det sociale arbejde de udfører.

I et indlæg i Socialrådgiveren i 1986 argumenterer to socialrådgivere for at lederne i socialforvaltningerne skal være socialfaglige og ikke teknokrater (Socialrådgiveren 1986,23). Men der er ingen tegn på at det er den vej det går. I forbindelse med de omtalte decentraliseringsprocedurer udtrykker repræsentanter for socialarbejderforeningerne i Københavns Kommune i 1990 bekymring for den manglende demokratiske proces og for usikkerheden om hvordan samarbejdsudvalg og personale bliver inddraget i prioriteringen af økonomien (Absalon 1990,2). At der ikke findes faste retningslinier for inddragelse af forvaltningens samarbejdsudvalg, tyder på at de traditionelle kanaler for medarbejderindflydelse allerede på dette tidspunkt er ved at blive kørt ud på et sidespor. Forbindelsen mellem centralforvaltningen og lokalforvaltningerne bliver i stedet etableret gennem centrale styringsværktøjer, blandt andet via de lokale ledere. Det bliver blandt andet synligt i en rapport om løn- og personaleadministration fra 1993 i forbindelse med 'Udviklingsprogrammet for Københavns Kommunes administration'. Det fremgår at der skal indføres ensartede retningslinjer for lønanvisning, og at registrering af medarbejdernes arbejdstid skal decentraliseres til de lokale ledere (Den interne administration. Projekt A1. KK,1993). Hvor uskyldigt det end kan synes, kan decentralisering af den type opgaver betyde at de lokale ledere i højere grad optages af administrative løn- og personalespørgsmål end af socialfaglige spørgsmål. Dermed anspores lederne netop til at være 'teknokrater' frem for socialfaglige ledere.

Forandringsretningen fremgår endnu tydeligere af det forvaltningsteknologiske styringsværktøj *Strategisk udvikling i Social- og Sundhedsforvaltningen i København mod en kvalitets- og økonomistyret socialfaglig indsats* fra 1994. Det beskrives hvordan det sociale arbejde skal styres efter 'kvalitetsmål' fastsat af direktionen og tilpasset de økonomiske betingelser. Det fremgår videre at "Styringens primære sigte er den enkelte medarbejder og dennes jobmæssige adfærd og holdninger i forbindelse med indsatsen over for brugerne". Derfor forventes "den enkelte medarbejder" at deltage i processen ved at styre sine "egne socialfaglige aktiviteter" (Social- og Sundhedsforvaltningen 1994). Samarbejdsudvalg nævnes slet ikke i rapporten. Værktøjet lægger således ikke op til udveksling af meninger medarbejdere og ledelse imellem, men sigter eksplicit på at medarbejderne skal tilpasse sig til de 'kvalitetsmål' og økonomiske rammer ledelsen i centralforvaltningen beslutter. Endelig fremgår det at direktionen i processen vil afholde møder med ledere i centralforvaltning og lokalforvaltning med henblik på at justere hvordan kvalitetsmålene nås. (ibid.). Som det fremgår, er forskellige hierarkiserede niveauer af ledere involveret i vedtagelse og 'implementering' af de centralt fastsatte mål, men ingen socialfaglige medarbejdere.

Endnu et eksempel på at ledelsesperspektivet kommer til at dominere medarbejernes indflydelsesmuligheder, kommer til udtryk i forandringen af Københavns Kommunalforenings medlemsblad, Absalon. Kommunalforeningen repræsenterer alle kommunens ansatte, det vil sige både embedsmænd og 'gulvfolk' (den er således paraplyorganisation for blandt andet den kommunale socialrådgiverforening og assistentforening). I løbet af 90'erne kommer der generelt flere artikler der fokuserer på embedsmændenes arbejdsforhold (fx 1997,4), og som fremstiller ledelsens synspunkter på forandringerne i kommunen. Bladet får i begyndelsen af 90'erne en ny moderniseringsvenlig redaktør, og indholdet ændrer karakter fra fagligt forum hvor forskellige synspunkter kommer til orde, til formidling af den dominerende position (ledelses- og forvaltningsperspektivet) (fx 1998,2; 1999,1,4 og 5). Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningens eget personaleblad, FAcetten, er i udtalt grad repræsentant for en ledelsesposition. Bladet udgives første gang i 1998 og beskriver direktionens strategi og begrundelser for at indføre teamorganiseringen. Siden fremstilles interview med de nye teamchefer og begejstrede medarbejdere. Den spage kritik findes primært i de få læserindlæg. (FAcetten 1998-2001). Bladet i sig selv fungerer tydeligvis i høj grad som et værktøj til ledelse og formidling af ledelsens perspektiv.[49]

socialarbejderne har fået mindre indflydelse

Den forandring der er blevet sat igennem med den såkaldte decentralisering, karakteriseres dels ved at de lokale socialcentre er blevet økonomisk ansvarlige, dels ved at ledelseshierarkiet er blevet tydeligere.

Med de fire fortællinger fra feltet i baghovedet er det nærliggende at konstatere at meget tyder på at socialarbejderne har fået mindre mulighed for at få indflydelse på

[49] Rikke Damkjær gør i sit speciale *Udvikling – Retorik eller praksis?* mere udførligt opmærksom på hvordan både Frederiksberg Kommunes personaleblad og Frederiksberg Kommunalforenings medlemsblad i løbet af 90'erne begynder at fremhæve ledelsesperspektivet frem for medarbejderperspektivet. Det betyder blandt andet at ledelsesudvikling får langt mere spalteplads end medarbejderudvikling. (Damkjær 2000:37f.)

målsætning og rammer for deres arbejde. Som Line fremhæver er den hierarkiske vej 'op' til beslutningstagerne lang og risikofyldt. De oprettede brugerråd har kompetence til at tage sager op med centralforvaltningen, og det er ikke tilladt socialarbejderne at blande sig i denne proces. På den måde har man på en gang givet brugerne (klienterne) en tilsyneladende indflydelsesvej og begrænset socialarbejdernes mulighed for at tale på klienternes og egne vegne (til trods for at socialarbejderne må formodes at have væsentlige forudsætninger for at bidrage med bredere indsigt i forholdene).

forskellige måder at anskue kompetencefordelingen på

Kort sagt er der forskellige måder at anskue kompetencefordelingen mellem forvaltningens ledelse og socialarbejderne på. Socialfaglig ledelse hvor medarbejderne har indflydelse på forvaltningens beslutninger gennem kollektive organer, er i dag så godt som ikke-eksisterende. I stedet sættes et ledelsesrationale igennem via 'moderne' managementstrategier til hierarkisering og stærk styring, og socialarbejderne pålægges ansvaret for at opnå de centralt fastsatte målsætninger.

At det ikke desto mindre er muligt at øve kollektiv socialfaglig indflydelse på betingelserne for det sociale arbejde, illustreres af den strategi Vita fortæller de har besluttet sig for i hendes gruppe. I stedet for at acceptere at antallet af sager ikke er til forhandling, har de besluttet sig for i fællesskab at afvise de sager de ikke kan håndtere. Det vil sige at når én socialarbejder siger fra, betyder det ikke automatisk at en anden skal påtage sig byrden.

hvordan positionerne relaterer sig til hinanden og sættes igennem

Før vi går videre til det næste fremstillingsniveau, vil vi kort opsummere hvordan positionerne relaterer sig til hinanden og sættes igennem i det sociale arbejde.

Rationalet i teamorganiseringens selvforvaltning, decentralisering af lønformerne og medarbejdertilfredshedsundersøgelser kan siges at være et rationale der tilgodeser forvaltningsorienterede socialarbejdere frem for klientorienterede. Det spiller godt sammen med et rationale der styrker ledelsespositionen i forvaltningen frem for medarbejderpositionen. Inddragelse af socialarbejdere med indsigt i klienternes livssituation og forskelligartede behov i ledelsen af forvaltningen kan meget vel udgøre en trussel for forvaltningsteknologier der har til hensigt at ensrette og standardisere (og dermed rationalisere) den sociale indsats.

De få potentialer der stadig findes for socialfaglig modstand mod forvalterpositionens dominans, er repræsenteret i fagbevægelsens styrkelse af de faglige organer, arbejdsmiljøundersøgelser med fokus på relationen mellem socialarbejder og klient og fragmenter af kollektiv kamp for bedre forhold.

Betydningen af forandringerne i ledelsen af de sociale forvaltninger er at særlige forvaltningsorienterede positioner blandt socialarbejderne tilgodeses (om end de socialarbejdere der reduceres til forvaltere af psyko-sociale ydelser, betragter det som et symbolsk privilegium). Som vi redegør for nedenfor, iværksættes en mængde forskellige forvaltningsteknologier til styring af de lokale socialcentre. Det er blandt andet med til at forstærke distinktionen mellem administrativt reguleret arbejde og socialfaglig frihed til vurdering og valg af metoder. Lidt firkantet kan man sige at (central-)forvaltere ved at tage disse teknologier i brug har sat forandringer i gang i feltet for

det sociale arbejde, forandringer som begunstiger forvalterpositionen selv ved at give særlige privilegier til de socialfaglige positioner som arbejder ud fra forvaltningshensyn frem for klienthensyn.

Kampe om indretning af de lokale socialcentre

Vi vil på dette fremstillingsniveau anskueliggøre forandringer i hvordan de lokale socialcentre i Københavns Kommune indrettes. I Københavns Kommune er det udførende socialfaglige led placeret på lokalcentrene. Dermed udgør indretningen af lokalcentrene afgørende betingelser for socialarbejdernes handlemuligheder. [50]

Forandringerne i såvel det overordnede magtfelt som i ledelsen af den sociale forvaltning har relation til hvordan lokalcentrene indrettes. Finansieringsomlægningen og styrkelsen af ledelsespositionen åbner for eksempel mulighed for at anvende værktøjer til økonomistyring af det sociale arbejde. Tilsvarende bruges forskellige forvaltningsteknologier på lokalcentrene til at sætte en særlig værdiorientering igennem i det sociale arbejde.

Vi ønsker at gøre opmærksom på hvordan tovtrækkerierne om de lokale socialcentres indretning har betydning for styrkeforholdet mellem forskellige socialfaglige rationaler.

'servicevirksomheder' der producerer 'service' til 'kunderne'

Efter at kommunerne er blevet 'økonomisk ansvarliggjorte', fortsættes forandringen ved at det økonomiske ansvar lægges ud først til forvaltningerne og siden, i Københavns Kommune, til de lokale socialcentre. Med den økonomiske ansvarliggørelse af kommuner og institutioner er vejen banet for at den offentlige forvaltning kan opfattes og indrettes som en 'koncern' og institutionerne som 'servicevirksomheder' der producerer 'service' til 'kunderne' (fx Absalon 1987,5).

tilpasse 'udbuddet' til 'efterspørgselen'

Kombinationen af begrænsninger i institutionernes økonomiske råderum og pulje- og projektorganiseringen betyder at de offentlige velfærdsydelser i øget grad underlægges konkurrenceforhold. I en artikel fra 1999 om regeringens såkaldte 'ABS-udvalg' der skal udarbejde et sæt 'Almindelige Betingelser for levering af Serviceydelser', konkluderes det at man kan "have et håb om at ABS-udvalget vil skabe rimelige konkurrencebetingelser mellem os i den offentlige sektor og den private sektors tilbud" (Absalon 1999,1). 'Rimelige konkurrencebetingelser' er nu mantra og målsætning.

Styrkelsen af ledelsespositionen spiller godt sammen med den generelle orientering mod markedet. En stærk ledelse kan hurtigt tilpasse 'udbuddet' af 'service' til 'efterspørgselen'. I den sammenhæng er det ikke uvæsentligt at medarbejdere er 'fleksible', det vil sige villige til at tilpasse sig ledelsens krav.

---

[50] I Københavns Kommunes officielle terminologi benævnes disse institutioner 'lokalcentre'. Når vi alligevel ind imellem omtaler dem som 'lokale socialcentre', er det for at understrege at centrene udgør det sociale arbejdes institutionelle rammer.

De gentagne omorganiseringer som gennemføres med (økonomisk) 'decentralisering' som hovedoverskrift, kan være med til at sikre medarbejdernes evne og villighed til tilpasning. Gennem praktisk tilvænning bliver det en 'naturlig' del af arbejdet at medarbejderne jævnligt kan omstille sig til nye arbejdsfunktioner og -områder. Det spiller godt sammen med forestillingen om at 'servicevirksomheden' skal kunne tilpasses de problemforståelser der aktuelt dominerer 'den offentlige mening'. Også det offentlige velfærdssystem skal kunne reagere hurtigt som 'brandslukningskorps' eller 'responsiv servicevirksomhed'.

omstilling kan modvirke erfaringsopsamling

Det universelle og finmaskede sikkerhedsnet som man forsøgte at etablere med bistandslovens langsigtede og forebyggende sigte og de enstrengede socialforvaltninger, er i klar modstrid med den fragmentering som markedsgørelsen medfører. Som de tre hovedmænd bag Københavns Socialforvaltnings organiseringsform under bistandsloven gør opmærksom på i et tilbageblik i 1999, er de verbale begrundelser for teamorganiseringen på mange punkter enslydende med argumenterne for i sin tid at indføre den enstrengede organiseringsform – men det betyder ikke nødvendigvis at resultatet bliver det samme i praksis.

Blandt andet er hovedmændene bekymrede over at man gennem de sidste år har omorganiseret for meget og for ofte, og de understreger at "man kan ikke institutionalisere eller overordnet beslutte sig for arbejdsevner." (FAcetten 1999,5). I kritikken spores en skepsis over for 'fleksibiliseringen' af det sociale arbejde. Det er værd at hæfte sig ved at netop gentagen omstilling kan modvirke erfaringsopsamling og -udveksling blandt socialarbejdere. Når socialarbejdere ofte skifter arbejdsfunktion, anspores de ikke til at fordybe sig i sociale problemstillinger. Yderligere bliver det sværere at opnå længerevarende faglige relationer til kollegerne og dermed at få faglig sparring på arbejdet.[51] Endelig bliver indsigten i forskellige måder at regulere og indrette det sociale arbejde på begrænset. Jons fortælling giver et godt indtryk af hvad det vil sige ikke at have kropslige fornemmelser for at for eksempel lovgivningsområdet kunne være organiseret ud fra andre kriterier, end det aktuelt er tilfældet. Den manglende erfaring betyder at de aktuelle betingelser accepteres som selvfølgelige, og at hensynet til arbejdsmarkedets behov og forvaltningens økonomi opfattes som 'nødvendigt'.

At være 'omstillingsparat' fordrer en særlig indstilling til det sociale arbejde

En ledelsesstrategi der indebærer gentagne omorganiseringer, favoriserer bestemte socialarbejdere frem for andre. At være 'omstillingsparat' – det vil sige villig og i stand til at skifte arbejdsområde eller -funktion ofte – fordrer en særlig indstilling til det sociale arbejde. Groft sagt kan faglig indsigt i sociale problemstillinger og samfundsmæssige forhold decideret virke hæmmende for viljen og evnen til at omstille sig til nye fagområder. Det gælder ikke mindst hvis indsigten indebærer en forståelse

[51] Igen kan Bourdeius kapitalbegreb anvendes til at uddybe betragtningen. Man kan sige at forskellige positioner kæmper for at forandre styrkeforholdet mellem forskellige kapitalformer. Styrkelsen af forvaltningskapitalen betyder tilsvarende at sociale og kulturelle kapitalformer svækkes. Såvel den kollektive solidaritet (social kapital) som muligheden for at udveksle erfaringer socialarbejdere imellem og derigennem udvikle det sociale arbejde (kulturel kapital) begrænses gennem det øgede fokus på effektiv resurseudnyttelse (forvaltningskapital).

af at klienternes behov – økonomiske såvel som psyko-sociale – bør være i centrum for det sociale arbejde. Medarbejdere med en mere generaliseret faglighed kan omvendt tænkes at betragte gentagne omstillinger som en mulighed for at møde nye udfordringer i arbejdet, ligesom deres faglighed ikke nødvendigvis indebærer at deres interesser er i strid med forvaltningens.[52]

Omorganiseringerne foretages ofte samtidig med nedskæringer – eller i visse tilfælde som begrundelse for at udsætte tilførsel af ekstra midler til området. På den måde kan omorganiseringerne være med til at sløre en økonomisk nedprioritering af det sociale område. Dels angives målet for omorganiseringerne som regel at være 'bedre service'. Dels er det periodiske kaos der følger med en omstillingsproces, en effektiv energisluger som kan tænkes at fiksere medarbejdernes opmærksomhed, så der bliver mindre tid og overblik til at få øje på resurseproblemerne.

det stærkt dominerede alternativ til 'den responsive servicevirksomhed'
I en kort opsummering kan man sige at der er flere parallelle mekanismer på spil i omorganiseringsstrategien. For det første kan det være en strategi til at sløre nedskæringer og vænne medarbejderne til at tilpasse sig de nyeste ledelsesstrategier. Desuden kan det åbne mulighed for at den sociale sektor som helhed bliver 'omstillingsparat' og kan reagere hurtigt på det der er 'oppe i tiden', frem for at 'hænge fast' i en bredere (og forebyggende) forståelse af det sociale arbejde. Endelig styrker det de positioner i forvaltningen som har en generaliseret indstilling til det sociale arbejde – og som er med til at bekræfte forandringsretningen blandt andet ved at efterspørge omstilling og specialisering.

At forandringerne tilgodeser det forvalterdominerede socialfaglige rationale frem for det helhedsorienterede, skulle være indlysende. Samtidig antyder forandringerne dog at der har været andre værdiorienteringer gældende. Socialfaglig erfaring gennem længere tids arbejde inden for feltet og indsigt i klienternes livssituation og de samfundsmæssige betingelser udgør et alternativ til 'den responsive servicevirksomhed' – omend det er et stærkt domineret alternativ.

medarbejderne gøres ansvarlige for et specialiseret funktionsområde

At socialfaglige medarbejdere i dag 'frivilligt' efterspørger specialisering, bringer os videre til den gradvise organisering i mindre specialiserede enheder der gennemføres i løbet af senfirserne og halvfemserne inden for de ellers tilstræbt enstrengede socialcentre.

specialiseringen betyder at man kun beskæftiger sig med den samme type af sager
Som tidligere nævnt har man i Silkeborg Kommune i midten af firserne indført syv specialiserede afdelinger, for eksempel en flygtningegruppe, en familiegruppe og en bistandsgruppe (Socialrådgiveren 1986,18:5). I Københavns Kommune inddeles socialcentrene i samme periode i et omsorgsafsnit, et sikringsafsnit og et bistandsafsnit

[52] Som det er tilfældet med en række andre professionsuddannelser, er socialrådgiveruddannelsen på det seneste blevet forandret i en mere generaliseret retning. Bredere (og mere akademiske) kvalifikationer er opprioriteret i forhold til en mere professions- og praksisorienteret opfattelse af socialrådgiverfagligheden. Dertil kommer en 'opgradering' til det mere prestigefyldte akademiske bachelorniveau (EVAluering 4/02).

(Sygeplejersken[53] 1987,21:3). Selvom et af hovedprincipperne bag bistandsloven var at sikre at borgerne kun skulle henvende sig ét sted, kan man altså som borger i praksis risikere at høre ind under forskellige afsnit i sit socialcenter.

For socialarbejderne betyder funktionsopdelingen at deres arbejde specialiseres. Som allerede nævnt betragtes dette af nogle socialarbejdere som en potentiel dekvalificering, idet specialiseringen betyder at man kun beskæftiger sig med den samme type af sager og dermed ikke får opdateret sin viden inden for andre sagsområder.

Rationalet bag specialiseringen kommer tydeligt til udtryk da man indfører teamorganisering i Københavns Kommunes socialcentre i 1998. Opgaverne deles i overensstemmelse med tidligere organiseringsformer i tre funktioner: service, tunge problemer og teknik/administration. Kategorien 'tunge problemer' inddeles yderligere til varetagelse i forskellige team, og disse underinddeles i specialiserede grupper. For eksempel kan Serviceteamet være opdelt i en pensionsgruppe, en integrationsgruppe og en kontanthjælpsgruppe. Sidstnævnte kan yderligere være inddelt i en nysagsgruppe og en opfølgningsgruppe.

en individ-orienteret opfattelse af det sociale arbejde

Vicedirektøren i Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, Carsten Stæhr Nielsen forklarer i et interview at man med denne organisering ønsker at skabe et "mere fleksibelt system med plads til forandringer". Specialiseringen begrundes med henvisning til en 'generel individualisering' af samfundet: "Problemerne bliver anskuet meget individuelt, det betyder, at man som medarbejder skal gå ud og møde individet meget specifikt. Derfor er det nødvendigt med mere specialisering" (FAcetten 1998,2:3). Omvendt omtales den brede, ikke-specialiserede faglighed som intuitiv og dermed som noget man ikke kan forvente af medarbejderne.

Retorikken støtter sig op ad en særlig forståelse af socialarbejderfagligheden og en særlig klientforståelse. Det er en væsentlig pointe at organiseringsformen faktisk ikke er individ-orienteret, forstået som orienteret mod hensynet til den enkelte klient, men derimod *kategori*-orienteret. I 'den brugerrettede forvaltning' inddeles socialarbejderne, og dermed klienterne, i kategorier svarende til inddelingerne i den sociallovgivning som socialarbejderne forventes at forvalte. Alligevel legitimeres forvaltningsformen med det 'specifikke' (til forskel fra det specialiserede) møde med klienten. At problemforståelsen individualiseres ("Problemerne bliver anskuet meget individuelt") henviser yderligere til en individ-orienteret opfattelse af det sociale arbejde, hvor klienten gøres til objekt for problemidentifikationen i relationen mellem socialarbejder og klient. Denne individorientering står i skarp kontrast til det synspunkt som ligger til grund for forestillingen om den 'aggressive socialadvokat'. Målet for den 'aggressive socialadvokat' er netop at søge indsigt i de overordnede sammenhænge og betingelser. En indsigt som er nødvendig for netop at forstå sociale problemer som skabt socialt og *ikke* individuelt.

Som vi blandt andet så i Lines fortælling, er der markant forskel på den kollektive og den individuelle måde at anskue klienterne og det sociale arbejde på. Det er en vigtig pointe at de organiseringsforandringer der fortløbende gennemføres af forvaltnin-

[53] *Sygeplejersken* er Dansk Sygeplejeråds medlemsblad.

gens ledelse, repræsenterer et individualiseret syn på det sociale arbejde og på klienterne. Det indebærer en tilbøjelighed til at betragte de sociale problemer som 'individuelle fejl' ved klienterne, fejl der skal rettes. En tilbøjelighed der yderligere anspores af den nye sociallovgivnings stærkt normative fremstilling af arbejdsmarkedstilpasning og selvforsørgelse som den 'rette' vej for alle klienter. Tendensen til at arbejdsmarkedstilpasning er den eftertragtede norm, forstærkes i Københavns Kommune af 'den brugerrettede forvaltnings' tilbøjelighed til at have 'arbejdsmarkedsparathed' som det primære kriterium for indplacering i forvaltningens enheder. Det betyder blandt andet at når en klient henvender sig til serviceteamet for at få hjælp til forsørgelse, er det første der vurderes, klientens evner i forhold til at kunne indtræde på arbejdsmarkedet.

Yderligere kan specialiseringen af det sociale arbejde betyde at socialarbejderne mister det samlede overblik over den sociale indsats. Vita og Jon illustrerer med hver sin arbejdsfunktion hvad det indebærer. For Vita betyder specialiseringen som nævnt at hun fraskriver sig ansvaret for familiernes økonomiske forhold med henvisning til at det må andre tage sig af. For Jon betyder specialiseringen at han konkluderer at det han laver slet ikke er socialt arbejde. Begge forholder de sig primært til de "accepterede betingelser", som Jon kalder det. Det kan blandt andet være det manglende overblik over den sociale hjælp som klienterne får (og ikke får), der gør at de to ikke stiller spørgsmålstegn ved specialiseringen.

ansatser til et domineret alternativt rationale der også er til stede

I en kort opsummering fremtoner der sig en indretning af de lokale socialcentre som tilskynder socialarbejderen til at betragte klienten som et individ med det specifikke problem at vedkommende ikke passer ind på arbejdsmarkedet. Et problem der vel at mærke skal håndteres ved med gulerod og pisk at tilpasse klienten til arbejdsmarkedets behov.[54] Samtidig skæres rammerne for det sociale arbejde til, så medarbejderne gøres ansvarlige for et specialiseret funktionsområde med en normativ værdiorientering uden at de nødvendigvis har indsigt i helheden i den sociale indsats eller i de betingelser der er med til at begrænse klienternes handlemuligheder kollektivt[55].

Indretningen tilgodeser på den måde på den ene side et arbejdsmarkedsorienteret socialfagligt rationale, og på den anden side et forvalterdomineret socialfagligt rationale. Igen vil vi fremhæve de ansatser til et domineret alternativt rationale der trods alt findes.

---

[54] Hvis det er muligt ved at tilpasse klienten til ledige jobs – alternativt ved at sørge for at klienten bliver en symbolsk kapital for virksomhederne som kan anvendes til at presse ansatte og ledige til at acceptere dårligere løn og arbejdsvilkår.

[55] Endnu engang er det besnærende at drage paralleller til en servicevirksomhedslignende adfærd. De markedsanalyser som virksomheder ofte benytter sig af for at styre produktionen, opererer med modeller over den generaliserede forbruger som til forveksling ligner de kategoriseringer som det sociale område i stadig større grad administreres efter. Hertil må lægges at en servicevirksomhed forsøger at specialisere sig inden for de segmenter af markedet der umiddelbart leveres til (specialisering i forhold til målgruppe). Omvendt indebærer en servicevirksomhedslignende adfærd også at man søger at påvirke (forme) forbrugerne, så de matcher den specialiserede serviceproduktion som virksomheden kan levere (målgruppe i forhold til speciale).

Lines blik for klienternes kollektive (bolig-)behov og interesser antyder en problemforståelse der retter indsatsen mod de samfundsmæssige betingelser (fx boligforholdene) frem for mod klienternes individuelle fejl og mangler. Og alle fire socialarbejderes blik for de økonomiske og materielle forholds betydning for klienternes livssituation (forsørgelse, mindre økonomiske tilskud, boligforhold) viser at arbejdet i specialiserede enheder ikke fuldstændig blænder socialarbejdernes indsigt i klienternes interesser og behov.

en mistænkeliggørelse af socialfaglige vurderinger

Endnu et aspekt der fremhæves ved 'den brugerrettede forvaltning', er tværfaglighed. I en reportage fra den første 'teamtræning' fremhæves det at faggrænserne skal opblødes (FAcetten 1999,2:3). Det er således tanken at de ansatte på de lokale socialcentre i højere grad skal kunne varetage forskellige funktioner, så "brugeren" ikke skal "skifte kontakt på grund af faggrænser, procedureregler eller andre interne forhold" (Den brugerrettede forvaltning.[56] Københavns Kommune 1998:16). Det synes noget påfaldende at finde denne argumentation som en del af begrundelsen for en organiseringsform hvor man for eksempel adskiller en families hjælp til forsørgelse fra hjælpen til 'familieaktiviteter' – ikke bare sådan forstået at familien skal have kontakt med forskellige medarbejdere, men endda med forskellige team som kan være placeret forskellige steder.

en strategi til at presse det socialfagligt uddannede personale

Argumentationen må ses som et udtryk for at direktionen ønsker at opbløde grænserne mellem de forskellige personalegruppers arbejdsopgaver inden for de specialiserede team og grupper. Det åbner blandt andet mulighed for at personale uden socialfaglig baggrund varetager socialfaglige funktioner. Merete fremhæver sagsbehandling som et problematisk tværfagligt funktionsområde på grund af andre faggruppers manglende systematik. Men også rådgivnings- og vejledningsopgaver (vedrørende såvel økonomi som 'adfærdsregulering') kan i tværfaglighedens navn udlægges til ikke-socialfagligt personale. Dermed kan vejen banes for at andre kriterier end socialfaglige tillægges værdi i det sociale arbejde. Når 'effektivitet' og 'systematisk sagsbehandling' i forvejen belønnes i socialforvaltningen, er det nærliggende at opløsningen af faggrænser kan være en strategi til at presse det socialfagligt uddannede personale til at tage mindre hensyn til klienternes behov og interesser.

Yderligere kan strategien med at opløse faggrænserne inden for de specialiserede områder være med til at spille medarbejderne ud mod hinanden. Når forskellige professioner skal varetage samme arbejdsfunktioner, giver det mulighed for at sammenligne de forskellige professioners arbejde ud fra parametre som 'effektivitet' og antal sager. Dermed har man en effektiv styringsmekanisme over for professioner som har andre vurderingskriterier end de dominerende. Jon fortæller at sagsbehandlerne bliver målt på antallet af sager de 'ekspederer'. I en anden sammenhæng har han fortalt at nogle sagsbehandlere er mere tilbøjelige til at varetage 'tunge' og dermed tidskrævende sa-

[56] Dette er den ofte omtalte *Sommerfuglerapport*.

ger end andre.[57] Effektivitetskravene tager ikke hensyn til den type forskelle idet der måles sagsantal pr. tidsenhed uden hensyn til sagernes indhold og 'tyngde'. På den måde anspores socialarbejderne på den ene side til at forsøge at sikre sig de 'lette' sager og på den anden side til at behandle sagerne overfladisk uanset deres 'tyngde'.

differentieringen øger muligheden for at opstille kvantificerbare 'kvalitetsmål'
Det aktualiserer atter en gang socialrådgivernes (defensive) strategi om at udskille de psyko-sociale områder fra de mere administrativt-økonomiske områder i det sociale arbejde. Udviskningen af faggrænser kan være med til at styrke det administrativt uddannede personale i relation til det socialfagligt uddannede personale. Blandt andet må det formelt ligestillede alternativ til socialrådgiveruddannelsen der opstår med socialformidleruddannelsen (en overbygning på Forvaltningshøjskolen for kommunalt uddannede), formodes at kunne opleves som en trussel i forhold til administrative sagsbehandleropgaver.

At det socialrådgiver-uddannede personale som reaktion herpå søger at skille sig positivt ud fra socialformidlerne ved at fremhæve deres styrker, er forståeligt. Socialrådgiverfagets ønske fra 80'erne om *også* at yde psyko-social hjælp til klienterne er som nævnt blevet til et forsøg på at skabe sig en niche i de rent psyko-sociale funktionsområder. Det kan ses som et forsøg på at styrke deres position når socialrådgiverne fokuserer på den funktion som de kan argumentere for at være bedst uddannet til, og i øvrigt betragter som mest interessant og prestigefyldt. Det fremgår af *'Sommerfugleplanen'* at "dialogmøderne" med medarbejderne "har inspireret" til at udskille ansvaret for forsørgelsesydelser fra børnefamilieteamets arbejdsområder (Den brugerrettede forvaltning. Københavns Kommune 1998). Det specificeres ikke hvilke medarbejdere der har ønsket udskillelsen. Men med vores viden om at socialrådgiverne i dag er stærkt repræsenteret i børnefamilieteamet (i modsætning til fx i serviceteamet), er det sandsynligt at vi her ser et eksempel på socialrådgivernes forsøg på at skabe et arbejdsområde som de har de bedste forudsætninger for at varetage.

Som vi tidligere har nævnt, styrker udskillelsen af de psyko-sociale elementer i det sociale arbejde den forvaltningsfaglige position over for andre socialfaglige positioner. Differentieringen mellem specialiserede funktionsområder øger alt andet lige muligheden for at gøre de enkelte delområder administrerbare – det vil sige at gøre det muligt at styre delområderne ud fra en administrativ logik. Forvaltningsteknologier som 'kvalitetsstyring', 'effektmåling' og andre standardiserede kontrolforanstaltninger er netop udviklet for at kunne evaluere og styre det sociale arbejde. Med differentieringen bliver det nemmere at opsætte kvantificerbare 'kvalitetsmål' – også for de arbejdsområder der har psyko-sociale elementer som ellers kan være svære at kontrollere og styre. I Vitas tilfælde måles for eksempel antallet af handleplaner, og i Jons tilfælde måles antallet af klienter der sendes direkte i aktivering. På den måde kan socialrådgivernes strategi være med til at tilpasse de psyko-sociale elementer i det sociale arbejde til en overordnet organiseringsform der sigter mod at gøre alle delområder kontrollerbare og administrerbare.

[57] Han reflekterer tilsyneladende en del over om det skyldes et 'tilfælde' at han er tilbøjelig til at have 'tungere' sager end nogle af sine kolleger, eller om det faktisk er fordi han 'får øje på mere' fordi han er mere imødekommende i kontakten med klienterne.

Nanna Mik-Meyer peger i sin artikel *Moderne management-teoris indmarch på socialområdet* på at der eksisterer et øget ønske om at kunne dokumentere effekten af sociale indsatser, også når den såkaldte effekt forventes at være noget så diffust som 'personlig udvikling'. Mik-Meyers pointe er at denne 'kvalitetssikring' i praksis "synes at være lig med inddragelse af relevante fagfolk med nøje afgrænset ekspertise", hvad der dels har den konsekvens at der inddrages ualmindeligt mange 'behandlere' i den enkelte sag således at forløbet forlænges og kompliceres for klienten, dels betyder at socialarbejderfeltet bliver mere differentieret idet der opstår ekspertnicher og nye faggrupperinger. (Mik-Meyer 2001) I forlængelse heraf er det en vigtig nuance at de moderne managementteorier, ud over at de repræsenterer en 'kvalitetskontrol' af de sociale indsatser, udgør en kontrolmekanisme i forhold til socialarbejderne. Forvalterne får på den måde mulighed for at kontrollere det socialfaglige personale.

de teknisk-administrative team "skal kontrollere de andres arbejde"

Ønsket om at kunne dokumentere 'effekten' af det sociale arbejde rummer således en mistænkeliggørelse af socialfaglige vurderinger. Det kommer blandt andet til udtryk i chefen for Center for Aktivering og Beskæftigelses udtalelse om 'svage gruppers' behov: "Vi kan ikke længere bare have vores egne meninger om, hvorvidt det er godt eller skidt – nu skal det bevises [med tal og eksempler]" (FAcetten 1999,2). Forståelsen bygger på at man ikke kan vurdere den enkelte klients behov, men må henvise til statistikker over for eksempel aktiveringens effekt. Statistikker der vel at mærke beregnes ud fra aktiveringens effekt i forhold til at få folk i arbejde (og altså ikke i forhold til om det lykkes at tage hensyn til klientens behov og interesser – hvad der må formodes at være umådelig svært at måle og kvantificere).

I lokalcentrene indebærer dokumentationskravet at de teknisk-administrative team "skal kontrollere de andres arbejde" (FAcetten 1999,2), blandt andet ved at lave statistikker over "antal fejludbetalinger", "antal sager hvor lovgivningens krav om sagsopfølgning er fulgt" og antal "klagesager" (Den brugerrettede forvaltning. Københavns Kommune 1998). Det er interessant at hæfte sig ved hvilke parametre der forventes at kunne kvantificere kvaliteten af det sociale arbejde.

For det første er der tale om hvorvidt det sociale arbejde lever op til lovgivningen med hensyn til at lave handleplaner og følge op inden for et bestemt tidsrum. Et blik på Vitas fortælling viser at denne kontrolforanstaltning ikke nødvendigvis forbedrer hverken kvaliteten af det sociale arbejde eller klienternes retssikkerhed (som ellers skulle sikres gennem de obligatoriske handleplaner). Så længe Vita ikke har tid til både at lave det hun selv forstår ved en god sagsbehandling og skrive en handleplan, må hun prioritere sin indsats. Hvis det lykkes at tvinge hende til at lave handleplaner i alle sager, vil det gå ud over den tid hun bruger på undersøgelsesarbejdet, det vil blandt andet sige på kontakten med klienten. Det vil formodentlig samtidig betyde at hun i endnu højere grad vænner sig til at lave 'venstrehåndsarbejde' i sine sager.

For det andet er der tale om antallet af fejl og klager. At antallet af klager ikke nødvendigvis hænger sammen med kvaliteten af det sociale arbejde, illustreres af at klienter med mere indsigt i regler og klagemuligheder har bedre forudsætninger for at klage. En strategi til at nedbringe antallet af klager kan groft sagt være at undlade at informere klienterne om sammenhænge og muligheder.

Endelig er der tale om målinger af andelen af klienter der sendes direkte i aktivering. Jon peger på at han i princippet kunne sende alle sine klienter direkte videre i aktivering – men at det ville have negative konsekvenser for såvel klienterne som for effektiviteten på længere sigt. Som Jon også påpeger, siger denne måleparameter ikke nødvendigvis noget om kvaliteten af relationen til klienten.

Med blikket tilbage på de fire fortællinger fra feltet for det sociale arbejde bliver det således synligt at de kriterier der værdsættes fra centralt hold, kan være helt i modstrid med socialarbejdernes *socialfaglige* kriterier for arbejdet. De kvantificerede kriterier har ikke nødvendigvis nogen sammenhæng med kvaliteten – i socialfaglig forstand – af det arbejde der udføres.

socialarbejdere taler om at forbedre kvaliteten i det sociale arbejde

Det er da også karakteristisk at kvantitative kriterier primært tages i brug af forvaltningens ledelse, og at de på mange måder repræsenterer en forvaltningsfaglig forståelse af kvalitet (og af socialt arbejde). Når socialarbejdere derimod taler om at forbedre kvaliteten i det sociale arbejde, fremhæves forhold som fælles opgavevaretagelse, faglig støtte og supervision (fx Socialrådgiveren 1980,7;1990,1; 1994,16; FAcetten 1998,4). Det fremhæves imidlertid ofte at manglende resurser, stort arbejdspres og dårlige arbejdsforhold betyder at der langt fra er tid og overskud til den faglige sparring.

Dermed synliggøres endnu en forskel i værdiorienteringen i de to måder at forbedre kvaliteten på. Hvor de forvaltningsfaglige 'kvalitetsmålinger' har en udtalt intention om at begrænse udgifterne til det sociale arbejde gennem effektiviseringer og rationaliseringer, orienterer de socialfaglige metoder sig efter kvaliteten af aktiviteten og dermed (potentielt) af relationen til klienten. Det illustreres blandt andet af to socialarbejderes kritik af en konsulentrapport som er blevet lavet for at dokumentere deres socialcenters tidsforbrug i arbejdet i forbindelse med indførelsen af teamorganiseringen. Socialarbejderne har selv skullet tage tid på opgaver inden for nogle på forhånd definerede kategorier. Men kategorierne har ikke passet til de uforudsigelige arbejdsopgaver, og konsulentfirmaet har ikke haft tilstrækkelig forståelse for det sociale arbejde:

> "Når DIOS [konsulentfirmaet] har skullet vurdere tidsforbruget i en sag, har de ikke forstået, at det er os, der er nederste trin på stigen – og at vi ikke bare kan sige fra overfor folk, fordi de ikke gør dét, som vi synes er det fornuftigste" (FAcetten 1998,3)

Som det fremgår, er det i forståelsen af relationen til klienten at 'tidsforbrugsvurderingen' ikke formår at indfange de væsentlige forhold. Socialarbejderen er orienteret mod klientens behov, uanset at denne ikke nødvendigvis har forudsætninger for at handle sådan som 'systemet' forventer. I en vurdering af tidsforbruget vil dette synes ineffektivt, men hvis ønsket er at give klienten lige netop den hjælp der kan afhjælpe vedkommendes problemer, kan det i høj grad være 'godt socialt arbejde' ud fra et socialfagligt synspunkt.

Her findes således et eksempel på at socialarbejderne i kampen for bedre arbejdsforhold for *professionen* også kæmper for bedre forhold for klienterne.

særlige positioner inden for det sociale arbejde tilgodeses
Endnu en gang må vi konstatere at de iværksatte forvaltningsteknologier tilgodeser særlige socialfaglige positioner.

Den kombinerede specialisering og tværfaglighed betyder at en mere generaliseret forståelse af socialfaglighed (den forvalterdominerede socialfaglighed) som vægter evnen til at håndtere forskellige differentierede arbejdsområder systematisk, vinder hævd. Når kontrol- og 'kvalitets'-kriterier yderligere indføres som styringsværktøjer, vil det alt andet lige være en fordel for socialarbejdere hvis egne kvalitetskriterier stemmer overens med de valgte måleparametre. Socialarbejdere der formår at foretage hurtig sagsbehandling uden at det indbringer klager, og at påvirke klienten til at gøre hvad systemet forventer (eventuelt ved at true med at fratage forsørgelsesgrundlaget), vil således ikke komme i karambolage med 'kvalitetsmålingerne'.

Socialarbejdere der som de to ovennævnte omvendt er opmærksomme på at klienten ikke har andre steder at gå hen for at få hjælp, og som derfor søger at tilpasse systemet til klientens behov, kan derimod få problemer med at leve op til standarderne for 'kvalitet'. Dermed også sagt at det socialfaglige rationale som vægter helheden og hensynet til klienten stadig findes, men der bliver mindre rum til at praktisere det.

særligt begrænser det socialarbejdere med klienthensyn som vurderingskriterium

I en kort opsummering kan man sige at markedsgørelse, specialisering, standardisering, teamorganisering, effektivisering og dokumentationskrav går fint hånd i hånd hen mod en opløsning af det helhedsorienterede sociale arbejde til fordel for en fragmenteret og økonomistyret social indsats. Parallelt hermed dæmpes socialarbejderprofessionens orientering mod varetagelse af klienternes interesser i en samfundsmæssig sammenhæng til fordel for en generaliseret og rationaliseret faglighed på den ene side og en mekanisk ordre-parering på den anden side.

De nye tiltag er godt i tråd med den fragmenterede projektorganisering af det sociale arbejde som næres af de statslige puljeordninger. Hvis en kommunal forvaltning skal kunne byde ind på puljefinansierede projekter (som giver gode indtægter til de kommunale budgetter) vil det være en fordel at have 'omstillingsparate' effektive teamarbejdere frem for socialfagligt dygtige 'ensporede' socialarbejdere.

Projektorganiseringen betyder yderligere at de socialarbejdere der er villige til at spille med på markedsvilkårene, får flere heste at spille på. Det bliver for eksempel muligt at supplere arbejdet i lokalcenteret med mere 'spændende' (og indbringende) private projekter. Omvendt bliver sagsbehandlerarbejdet i stigende grad af socialarbejderne betragtet som 'trivielt' socialt arbejde i kraft af de administrative krav – de selv samme krav som er etableret for at sikre klienternes retssikkerhed.

Sat på spidsen kan man sige at de lokale socialcentre har gennemgået en forandring fra velfærdsproducerende lokale socialcentre, organiseret bredt og helhedsorienteret, til serviceproducerende 'forbruger'-kategoriserede og specialiserede team.

De præsenterede forvaltningsteknologier er blevet gennemført i de lokale socialcentre fra 80'erne og frem. Ikke nødvendigvis som en samlet 'modernisering' af det of-

fentlige sociale område. Snarere er der tale om forskellige fragmenter som til forskellige formål understøtter forskellige positioner i feltet for det sociale arbejde.

Samlet set tilgodeser forandringerne det arbejdsmarkedsorienterede, det psyko-socialt orienterede og især det forvalterdominerede socialfaglige rationale. Det udgør en markant begrænsning af socialarbejdernes handlerum, og særligt begrænser det de socialarbejdere som har hensynet til klienternes interesser og behov som vigtigste vurderingskriterium. Set fra vores synspunkt bliver det helt konkret svært (og umiddelbart irrelevant) at overskue den sociale indsats i sin helhed og i forhold til hvilken betydning den har for klienterne. Den specialiserede socialarbejder skal alene forholde sig til sit lille område og de kvalitetsstandarder der fastsættes centralt. De gentagne omorganiseringer betyder at der ikke lagres (socialfaglige) erfaringer, ligesom det modvirker mobilisering af modstand mod opsplitningen. Hvis socialarbejderne er vant til hele tiden at skulle skifte jobfunktion, er de højst sandsynligt mere tilbøjelige til at værdsætte at der er klare kriterier for funktionerne.

det er stadig muligt at praktisere socialt arbejde med forskellige værdiorienteringer

Afslutningsvis må vi pointere at *trods* den overvældende dominans af forvaltningsfaglige arbejdsformer, økonomiske hensyn og arbejdsmarkedsorientering i det sociale arbejde, er det stadig muligt at praktisere socialt arbejde med forskellige værdiorienteringer. Som Jon har vist, er det muligt at udfordre kategorierne med udgangspunkt i klienternes behov, selvom arbejdet evalueres ud fra effektivitetskriterier. Som Merete har vist, er det muligt at have blik for de materielle forholds betydning for det sociale, selvom man er placeret i en psyko-socialt specialiseret enhed. Som Line har vist, er det muligt at orientere sig efter klienternes kollektive behov og interesser, selvom obligatoriske metoder og klientkategorisering repræsenterer en individualiseret anskuelse. Og som Vita har vist, er det muligt at leve sig ind i klienternes situation og arbejde samvittighedsfuldt, selvom ansvaret for forvaltningens dårlige normeringer er pålagt socialarbejdernes belastede skuldre.

Relationen mellem socialarbejder og klient

Som afslutning på vores historisering vil vi lave en opsamling på betingelserne for og betydningen af relationen mellem socialarbejder og klient.

Intentionen er ikke i traditionel forstand at konkludere på vores analysekonstruktion, men derimod at stille spørgsmål til den aktuelle indretning af det sociale område og til de dominerende problemforståelser.[58] På den måde håber vi at kunne generere problemstillinger der kan gøre det muligt for læseren at tage stilling til (og evt. del i) feltets kampe. Eftersom det har været ambitionen med hele specialet, er dette afsnit primært et forsøg på at skabe overblik og overskuelighed ved at skærpe de væsentligste pointer.

kampe om hvilket funktionsrationale de sociale institutioner skal have

Overordnet set kan tovtrækkerierne i feltet for det sociale arbejde ses som kampe om hvilket funktionsrationale de sociale institutioner skal have. Som vi har set, repræsenterer én position i kampen et synspunkt om at de sociale institutioner skal indrettes under hensyn til målgrupperne – det vil sige klienterne. Forståelsen er at udvikling af velfærden forudsætter at der skabes sociale sammenhænge (institutioner) der imødekommer forskellige menneskers forskellige behov. En anden position i kampen repræsenterer et synspunkt om at de (minimerede) sociale institutioner skal kompensere målgruppen for de mangler der gør at de er afhængige af social hjælp. Forståelsen er at effektiv serviceproduktion forudsætter at der er en 'enighed' om at selvforsørgelse gennem arbejde og et 'velfungerende' familieliv er ensbetydende med 'et godt liv'. Men som vi har synliggjort, har de forskellige positioner ikke lige mulighed for at gøre sig gældende i kampen, fordi nogle måder at tage del i kampen på har mere valør i feltet end andre.

styrkeforholdet mellem de socialfaglige rationaler har ændret sig

Fra et synspunkt der vægter hensynet til klienten i det sociale arbejde, synes det i høj grad problematisk at styrkeforholdet mellem de socialfaglige rationaler har ændret sig. Hvor den dominerende måde at forstå og praktisere socialt arbejde på tidligere kunne karakteriseres som behovs- og helhedsorienteret interessevaretagelse, repræsenterer den i dag snarere en kategoriseret og individualiseret opdragelse eller tilpasning til den dominerende forståelse af 'det gode liv'. Det er udtryk for en ret markant forandring i forståelsen af relationen mellem klient og socialarbejder. Rationalet der taler for at socialarbejderen er klientens 'socialadvokat' over for forvaltning og det øvrige samfund, er ved at blive udgrænset. I stedet træder en forståelse af at socialarbejderen er forvaltningens 'forlængede arm' der skal sikre at klienten opfylder de krav og betingelser der stilles, og som skal kategorisere klienten efter forvaltningens og lovgivningens enheder. En særlig variant er socialarbejdernes forsøg på at skabe sig en niche hvor de kan arbejde under hensyn til klienternes psyko-sociale behov, og dermed

[58] Hvis vi ønskede at konkludere, kunne vi blot konkludere at det dominerende rationale er det dominerende rationale, og dermed risikere at være med til at forstærke den etablerede orden.

både imødekomme den øgede specialisering af det sociale arbejde og muligheden for at bevare en vis frihed til at vurdere og lindre klientens behov for (psyko-social) hjælp.

Det betyder alt i alt at der bliver længere imellem agenter der påtager sig at varetage klienternes interesser i bred forstand. I stedet styrkes rationaler der vægter specifikke adfærdsnormer og betragter socialarbejderen som 'trivselsterapeut' der kan tilføre klienterne den 'rigtige' adfærd på vegne af forvaltning, politikere og den dominerende 'tidsånd'. Disse måder at forstå og praktisere relationen mellem socialarbejder og klient på spænder fra det psyko-sociale klienthensyn over arbejdsmarkedshensyn til accept af at hensynet til forvaltningens økonomi overordnes andre hensyn.

På den måde har de sociale institutioners (dominerende) funktionsrationale forandret sig, så det i dag betragtes som en selvfølge at institutionernes aktiviteter udgør en 'serviceproduktion' som skal 'effektiviseres' så meget som muligt.

betingelserne for relationen er blevet grundlæggende ændret

Som vi har set, er funktionsrationalet ikke blevet forandret ved et tilfælde. Betingelserne for relationen mellem klient og socialarbejder er blevet grundlæggende ændret gennem en offensiv indsats fra skiftende regeringer og statslige og lokale embedsmænd.

Kombinationen af sociallovgivningens begrænsede personkreds, det økonomiske hensyns forrang på alle niveauer og forvaltningens specialisering betyder at visse potentielle klienter afskæres fra overhovedet at søge og få hjælp af det offentlige system. Det gælder på den ene side klienter der kategoriseres som 'normale' (fordi de kan 'klare sig selv') og dermed ikke kan få hjælp til forsørgelse eller til at finde en bolig selv om de selv mener de har behov for hjælp. Og det gælder på den anden side klienter der ikke kan honorere de krav der stilles (implicit) for at 'passe ind' i det differentierede system, enten fordi de skræmmes væk allerede ved tanken om at skulle kategoriseres for at få hjælp, eller fordi deres sag bliver nedprioriteret af en presset socialarbejder som 'foretrækker' at tage sig af de sager hvor det er muligt at gøre en forskel på trods af de håbløse betingelser. Det er altså potentielt kun den del af de 'svageste' der stadig 'er håb for' (ud fra den dominerende norm om at kunne skabe 'et godt liv'), der kan få hjælp af det offentlige.

Kombinationen af sociallovgivningens målgruppekategorisering og de sociale institutioners målgruppespecialisering betyder at de klienter som 'tilbydes' hjælp af det offentlige vurderes i forhold til et sæt af fast definerede kriterier. Klienterne kategoriseres efter hvilken 'mangel' der gør dem afhængige af hjælp fra det offentlige. De sociale institutioners specialiserede enheder tildeles ansvaret for at disse 'mangler' ved klienterne så vidt muligt udbedres.

Kombinationen af sociallovgivningens arbejdsmarkeds- og kontrolfokus og øget brug af forvaltningsteknologier som økonomistyring, 'kvalitetsstyring', standardisering og effektivitetskrav betyder at socialarbejdere tilskyndes at orientere sig efter hensyn til arbejdsmarkedet og forvaltningens økonomi og betragte klienterne som 'modstandere'. Afstanden mellem socialarbejder og klient øges socialt og symbolsk, så det bliver sværere for socialarbejderne at få øje på konvergensen mellem hensynet til klienternes interesser og behov og hensynet til egne arbejdsforhold. De sociale in-

stitutioner indrettes ganske enkelt sådan at institutionens (økonomiske) interesser overskygger målgruppens interesser og behov. Det øger incitamentet for at identificere socialarbejdernes interesser med forvaltningens interesser, og dermed nedtone hensynet til klienten i arbejdet.

Kombinationen af den styrkede ledelsesposition, kontrolmekanismer og differentiering betyder i forlængelse heraf at medarbejderne splittes op. Hvor socialarbejdernes kamp for bedre arbejdsforhold tidligere hang tæt sammen med kampen for at forbedre klienternes forhold, kæmper socialarbejderne i dag i bedste fald i fællesskab for at beskytte deres profession (i visse tilfælde på bekostning af hensynet til klienternes interesser og behov). I værste fald konkurrerer socialarbejderne indbyrdes om løn- og ansættelsesforhold i en kamp hvor individuel gevinst vægtes højere end kollektiv anerkendelse af solidaritetens betydning.

Privatisering gennem markedsvilkår og puljefinansiering ansporer yderligere til at kampen kommer til at stå *imellem* foretagsomme projektmagere om begrænsede midler til tidsbegrænsede projekter. Således er grunden lagt for en fragmentering af de sociale institutioner, så de bliver til konkurrerende specialiserede enheder frem for at blive udviklet som samlede velfærdsinstitutioner der kan rumme forskellige menneskers forskellige behov.

der er meget at kæmpe for

Når dette fra vores synspunkt nedslående billede er tegnet, skal det understreges at for socialarbejdere (og andre) der ønsker at vægte hensynet til klienten højt i det sociale arbejde, har vores analysekonstruktion også vist at der er meget at kæmpe for.

Det helhedsorienterede socialfaglige rationale er en position det stadig er muligt at skabe tilslutning til. Velfærdsstatens 'venstrehænder' har den fordel at de er i kontakt med målgrupperne for velfærdsinstitutionerne – i modsætning til forvaltningens managementorienterede embedsmænd ('velfærdsstatens højre hånd'). For socialarbejdernes vedkommende betyder det at de er i kontakt med klienterne. De hører og ser hvem (nogle af) klienterne er, og det giver dem en enestående mulighed for at få blik for hvilke interesser og behov klienterne har både hver især og kollektivt. Socialarbejdere har om nogen mulighed for at få indblik i hvad fragmentering, kontrol, tvang og elendige økonomiske og materielle forhold betyder for klienterne. Og socialarbejderne har fælles interesser med klienterne i at skabe bedre arbejdsforhold for helhedsorienteret socialfagligt arbejde. Fælles interesser som kan imødekommes ved at kæmpe for at de sociale institutioner indrettes, så det bliver muligt at tage hensyn til klienternes forskelligartede behov.

Som vi har vist i feltkonstruktionen, er der i regulering, ledelse og indretning af de sociale institutioner stadig fragmenter tilbage der understøtter det helhedsorienterede socialfaglige rationale, og som kan styrkes gennem fælles faglig kamp. Lovgivningsbestemmelser til sikring af klienternes rettigheder over for forvaltningen og de få tilbageværende refusionsordninger er blot et par eksempler på bestående arenaer for kamp. Kollektive strategier til at modstå sagspres og indflydelse gennem fagbevægelsens organer kan give adgang til andre. Endelig udgør faglig sparring, fordybelse i klienternes samlede livssituation og erfaring fra konkret socialt arbejde uundværlige

redskaber til at yde engageret modstand mod den økonomiske rationalitets dominans i forvaltningerne – og mod de gentagne indskrænkninger af klienternes rettigheder og forværringer af deres økonomiske forhold som gennemføres med regelmæssige mellemrum.

Den opmærksomhed vi har set nogle socialarbejdere have, på at det sociale arbejde er det 'nederste sikkerhedsnet' for klienterne, er vigtig at holde fast i. Viden om at de sociale velfærdsinstitutioner er dét sted hvor mennesker med behov for hjælp kan søge hen, ansporer til at tage klienternes behov alvorligt. Og det er måske det vigtigste skridt på vejen til at varetage klienternes interesser i bred forstand.

Feltanalyse som position

”I det forløb, hvor strukturer udvikles og forandrer sig, vil den enkelte fase i princippet fremstå som resultatet af alle tidligere konflikter om fastholdelse eller forandring af strukturen, samtidig med at den i sig rummer princippet for fremtidige forandringer i kraft af de modsætninger, spændinger og magtrelationer, der definerer strukturen som felt.” (Bourdieu & Wacquant 1996:79).

SOCIOLOGISK FELTANALYSE **152**

PRÆSENTATION AF HISTORISK KONKRET SOCIOLOGISK FELTANALYSE **154**

SOCIOLOGISK REFLEKSIVITET 154
bruddet handler om at forstå den position vi indtager *155*
DET SOCIALVIDENSKABELIGE OG PÆDAGOGISKE VIDENSKABSFELT 157
de sociale betydninger af forskellige diskursers andel i magtrelationerne *159*
vi søger at tage stilling og konstruere feltet ud fra en bestemt position *159*
den dominerende diskurs dominerer også forskerens forståelseskategorier *160*
vi betragter opdragelse som en social aktivitet *161*
BOURDIEUS PRAKSEOLOGISKE METODOLOGI – HISTORISERING AF PROBLEMFELTET 164
vi forestiller os at vi kan udfordre problemforståelsernes konstitueringsgrundlag *164*
feltanalyser er analyser af aktivitetsfelter *165*
modellen er et værktøj til at skelne analytisk *168*
vi er inspireret af Mathiesens inddeling af modellen i tre fremstillingsniveauer *170*
forandringerne vil begunstige visse værdiorienteringer til forskel fra andre *172*
at åbne for den demokratiske proces om forandringernes retning *173*
AT KONSTRUERE MODSTRIDENDE POSITIONER I PROBLEMFELTET 173
den specifikke fordeling af kapital i et felt *173*
hvordan historisk objektive betingelser bliver til praktiske handlingsudtryk *175*
den begrebstrilogi som overskrider dualismen mellem subjektivisme og objektivisme *176*
det er igennem kroppen den symbolske vold accepteres *177*
der er i høj grad noget at kæmpe for *178*

FORSKNINGSMETODIK **180**

REGISTRANTARBEJDET OG HISTORISERINGEN 181
vi har registreret de forhold vi har fundet væsentlige *181*
vi var indledningsvis ude efter information *183*
KONSTRUKTIONSPRINCIPPER FOR DE FIRE FORTÆLLINGER FRA FELTET 184
samtalerne har været en kilde til at få øje på feltets objektive strukturer *184*
vores interviewteknik har båret præg af åbenhed og gensidighed *185*
vi har fundet tegn på forstyrrelser og symbolsk vold *185*
vi har valgt at præsentere et længere interviewuddrag med hver socialarbejder *186*
til hver fortælling har vi konstrueret en ramme *187*

Sociologisk feltanalyse

I det følgende vil vi gøre rede for og begrunde den position i vores del af det akademiske felt som specialet repræsenterer. Vi vil præsentere vores måde at anskue verden på og den analytiske systematik vi har taget i anvendelse, for at synliggøre principperne for vores konstruktion af feltet for det sociale arbejde. Desuden vil vi i det efterfølgende afsnit reflektere og begrunde de konkrete valg vi har foretaget i interaktionen med feltet, i forlængelse af vores position i det akademiske felt.

Som allerede nævnt i vores synspunkt, har vi vore grunde til at placere dette afsnit til sidst i specialerapporten. Vi har en ambition om at lade afsnittet fremstå som en refleksion over vores forskningspraksis frem for som en begrebslogisk fremstilling af teoretiske begreber der foreskriver 'god videnskab'. Som Bent Flyvbjerg gør opmærksom på, er den dominerende forståelse også inden for samfunds- og humanvi-

denskaberne at teori er kontekstuafhængig og generel og dermed kan forudsige fremtidige forandringer i den sociale verden. (Flyvbjerg 1999:Kap.3). I modstrid hermed betragter vi vores 'begrebsapparat' som en måde at forklare vores systematiske fremgangsmåde på. Begreberne giver ikke mening i sig selv som substantielle kategorier til beskrivelse af al social praksis. Tværtimod er feltkonstruktionen (det vil sige analysearbejdet) kontekstafhængig og begreberne relationelle.

Vores feltkonstruktion er teoretisk, forstået på den måde at den kan *forklare* mekanismer og magtforhold i den konkrete sociale verden, men ikke forstået på den måde at den er universel eller kan forudsige handlinger i den sociale verden. Målsætningen er med Bourdieus ord at konstruere en adækvat model af virkeligheden, hvad der blandt andet indebærer at vi må medregne forskellen på model (teori) og praksis (Bourdieu & Wacquant 1996:62). Det betyder på den ene side at vi må tage de involveredes oplevelser af deres praksis alvorligt, og på den anden side at vi må søge forklaringer der rækker ud over de involveredes bevidsthed om praksis.

At vi beskriver systematikken i vores feltkonstruktion til sidst i specialerapporten, skyldes yderligere at vi ønsker at synliggøre at feltkonstruktionen tager udgangspunkt i praksis frem for i teori. En indledende redegørelse for begrebernes betydning og systematik kunne føre til den misforståelse at ambitionen var at 'sætte (teoretiske) ord på praksis'. Snarere end at *beskrive* praksis teoretisk har ambitionen været at konstruere et felt af forskelle der kan *forklare* forandringer og deres dynamik. I den sammenhæng har vores ambition om at henvende os til en bredere målgruppe end den akademiske haft betydning. Det har været mere interessant og relevant for os – og forhåbentlig for eventuelle læsere med socialfaglig baggrund – at konstruere feltet end at vise vores akademiske evner til at sætte teoretiske begreber i spil. Vi håber i fremstillingsformen at motivere til nysgerrighed frem for afstandtagen ved at udfolde praktisk begrundede realistiske perspektiver frem for teoretisk begrundede idealistiske modeller (Bourdieu & Kvalsvik 1993:264, Mathiesen 2002:Note 5). Også på denne måde søger vi at imødekomme socialarbejdernes perspektiv.

Præsentation af historisk konkret sociologisk feltanalyse

Som nævnt vil vi i det følgende forsøge at synliggøre vores position i det akademiske felt og dermed systematikken i feltkonstruktionen. For at skærpe billedet vil vi også redegøre for positioner i feltet som vi adskiller os fra, og for hvordan vi adskiller os fra dem. I lighed med vores konstruktion af feltet for det sociale arbejde vil vi på denne måde konstruere en del af det akademiske felt ved at synliggøre forskellige modstridende positioner.[59]

Vi opfatter vores position i den del af det akademiske felt vi befinder os i, som forskellig fra de dominerende forestillinger om hvad god, og i nogle tilfælde rigtig, vidensproduktion er. Vores egen position kan med Anders Mathiesens ord betegnes som *sociologiske feltanalyser* (Mathiesen 2002). Analytikken som ligger til grund for de sociologiske feltanalyser, er såvel et synspunkt som en måde at forholde sig til verden på.

Sociologisk refleksivitet

Sociologiske feltanalyser er engageret videnskab i den forstand at de eksplicit beskæftiger sig med de forefundne (voksende) sociale forskelle og de mekanismer der producerer dem. Desuden er sociologiske feltanalyser det konkretes videnskab, fordi de er funderet i historiske betydningssammenhænge. Endelig søger sociologiske feltanalyser at medtænke og eksplicitere sit videnskabelige udgangspunkt således at analysernes produktionsbetingelser er synlige. Samlet betyder det at den vidensproducerende ikke kan undlade at forholde sig til hvilken position vidensproduktionen repræsenterer, og dermed hvilken social betydning den har. Denne engagerede indsigt i vidensproduktionens betingelser og betydning forstår vi som *sociologisk refleksivitet*. Vi vil i det følgende begrunde at sociologiske feltanalyser er funderet i sociologisk refleksivitet.

Sociologisk refleksivitet indebærer på den ene side et brud med forestillingen om den objektive betragter som beskuer, og beskriver fænomener isoleret fra de sociale sammenhænge. På den anden side indebærer det et brud med forestillingen om den fritsvævende intellektuelle som ikke har interesser på spil i feltet, og dermed kan være fri i politisk forstand. Som videns-skabere må vi forholde os til vores egen position i det sociale rum[60] og de interesser som udgør baggrunden for og udførelsen af analysekonstruktionen. Vi anerkender at vi selv er en del af genstandsfeltet. Det gælder i

[59] Vi må dog pointere at denne feltkonstruktion bliver langt fra så udførlig som konstruktionen af feltet for det sociale arbejde af den simple årsag at det ikke er det felt vi primært interesserer os for.

[60] Med begrebet 'det sociale rum' gør Bourdieu opmærksom på at den sociale verden består af en struktur af objektive relationer mellem forskellige positioner. Dermed lægges afstand til at forstå den sociale verden som et '*sam*fund' hvad der henviser til en enhed frem for til en struktur af forskelle. I modsætning til den dominerende forståelse opererer Bourdieu (og vi) således med konfliktuel socialitet som metodologisk princip. (Bourdieu 1997:20f; Mathiesen 2002:19,20).

dobbelt betydning: På den ene side gælder det i relationen til feltet for det sociale arbejde idet vi dels er knyttet til feltet gennem den interesse som udgør den bevidste eller ubevidste grund til at vi beskæftiger os med det, dels tager del i feltets kampe ved som vidensskabere at tage stilling til betingelserne for og betydningen af det sociale arbejde. På den anden side gælder det vores relation til det akademiske felt, idet vi med vores vidensproduktion tager del i de akademiske kampe om at definere den objektive viden. (Bourdieu & Wacquant 1996:234ff).

Set fra vores synspunkt kan man ikke som vidensskaber forvente at kunne indtage en neutral position i relationen til sit genstandsfelt eller i relation til det akademiske felt. Som Anders Mathiesen påpeger vil "[e]n skolastisk sociologi som foregiver at være interesseneutral [..] selvfølgeligt undlade at anfægte 'sandheder' og teorier der nyder anerkendelse i det omgivende samfund" (Mathiesen 2002:19). Akademisk arbejde uden indsigt i arbejdets syns-punkt og interesseorientering risikerer blindt at reproducere de problemforståelser der opfattes som selvfølgelige. Det er udtryk for at også det akademiske felt domineres af særlige problemforståelser som udgrænser andre måder at forstå 'god' og 'rigtig' vidensproduktion på. Som vi vil vende tilbage til, kan man argumentere for at socialvidenskabelig forskning i øjeblikket domineres af konstruktionistiske forståelseskategorier (se bl.a. Bredsorff 2002, særligt Indledning og Kap.2). Den dominans kan være med til at sætte udsynet for såvel opfattelsen af feltet for det sociale arbejde som for den videnskabelige tilgang til feltet. For at udfordre og anfægte disse selvfølgeligheder forsøger vi at foretage det Bourdieu kalder et *epistemologisk brud* i dobbelt forstand. Bruddet indebærer at vi på en gang må være objektiverende over for analyseobjektet (dagligdagens vanetænkning) og over for vanetænkningen i det akademiske felt. (Bourdieu & Wacquant 1996:226).

bruddet handler om at forstå den position vi indtager

Et epistemologisk brud er et brud med de tænkemåder, problemforståelser og kategoriseringer som er almindeligt anerkendte. Dermed er det også et brud med de perceptionsmatricer og vurderingskriterier som gennem den anerkendte opfattelse er inkorporeret i den vidensproducerende selv. (Bourdieu & Wacquant 1996:231). Dobbeltheden i dette brud refererer til den vidensproducerendes dobbelte indskrivning i den sociale verden (i det sociale rum/det akademiske felt og i genstandsfeltet).

Bruddet med vanetænkningen består ikke på bevidsthedsfilosofisk vis af en begrebsanalytisk refleksion over hvordan vi kan gøre os vore forudantagelser og prækonstruktioner om feltet bevidst så de kan elimineres som indflydelsesrige faktorer (fx tillægger Gardamer i sin hermeneutik ikke hensigter nogen betydning. Se Gilje & Grimen 1993: 158-159). Bruddet handler derimod om at forstå den position vi indtager.

Den ene del af bruddet gælder relationen til genstandsfeltet og den sociale virkeligheds hverdagslige selvfølgeligheder. Det brud har vi foretaget gennem en aktiv konstruktion af genstandsfeltets historicitet som vi har fremstillet i historiseringen og til dels i rammerne til fortællingerne. Gennem konstruktion af feltets historicitet har vi forsøgt at bryde med den samfundsmæssige konstruktion af aktuelle kategoriseringer og problemstillinger. Pointen er for det første at undgå at overtage den gængse opfattelse af hvad der kan betragtes som et aktuelt problem. (Bourdieu & Wacquant

1996:209ff, 219f). Vi har undersøgt hvordan problemforståelser der i dag opfattes som selvfølgelige, faktisk er sociale, historiske og praktiske resultater af kampe i feltet. For det andet har vi brugt objektiveringen af feltet til at få øje på alternative problemforståelser, kategoriseringer og klassificeringer som gennem tiden er blevet udgrænset fra de officielle debatter om socialt arbejde. Arbejdet med at historisere feltets problemforståelser kommer til udtryk i fortællinger og historisering ved at vi *både* konstruerer problemforståelser der dominerer feltet og socialarbejdernes udsyn *og* anskueliggør alternative opfattelser til de dominerende – opfattelser der måske tidligere har været i dominans eller som repræsentanter for andre positioner har kæmpet for eller stadig kæmper for. Når vi i konstruktionen af feltet er i stand til at afdække og synliggøre andre rationaler end de dominerende, skyldes det at vi aktivt har søgt (og fortsat søger) at bryde med de problemforståelser som både socialarbejderne og vi selv er bærere af. Vores fortsatte konstruktionsarbejde af feltet har gradvist givet os mere indsigt i feltets tovtrækkerier og dermed også i vores egen position i feltet.

Den anden del af bruddet gælder vidensskaberens position i det akademiske felt. Formålet er at undgå at overtage de videnskabeligt anerkendte opfattelser af hvad et 'rigtigt' problem er, og dermed reproducere 'akademisk vanetænkning'. (ibid:227ff). Denne objektivering af vores position i det akademiske felt har vi søgt at praktisere både i arbejdet med specialet og i tidligere projektarbejder. Vi har beskæftiget os med feltet for det sociale arbejde gennem flere år. I samme periode har vi arbejdet aktivt for at få blik for forskellene på etablerede positioner i det akademiske felt – og for konsistent at indtage en position som stemmer overens med vores tilbøjeligheder og interesser. Det indebærer blandt andet at vi har søgt indsigt i vores interesse for at indgå i netop denne videnproduktion i netop dette genstandsfelt. I den forbindelse vil vi nævne at vores synspunkt er forankret i et fordelingspolitisk perspektiv hvor de priviligerede bidrager til de mindre priviligerede i forsøget på at modarbejde ulighed. Det gælder også for det akademiske arbejde. Det er meningsfyldt for os at bruge en kulturelt anerkendt og dermed relativt privilegeret position som den akademiske på en socialt ansvarlig og engageret måde. Her findes således grunden til at vi beskæftiger os med de forefundne sociale forskelle.

Dermed adskiller vores arbejde og måden vi opfatter det sociologisk refleksive akademiske arbejde på, sig fra de generelle individualiseringstendenser som dominerer det akademiske felt. Vores position kan betegnes som socialt bevidst, engageret sociologisk eftertænksomhed som søger at synliggøre og materielt relatere regulariteter, mekanismer og dynamik i forskellige felters pågående forandringer. (Mathiesen 2002:18).

Den anden del af det epistemologiske brud er (ligesom den første) særdeles omfattende at udføre i praksis. Optimalt set fordrer det en analyse af det akademiske felt *og* en analyse af den videnproducerendes tilbøjeligheder til at placerer sig i feltet. I det følgende vil vi fremstille elementer til den anden del af det dobbelte brud ved at søge at fremhæve forskellige positioner i det akademiske felt.[61] Efterfølgende vil vi mere

[61] Vi undlader blandt andet at præsentere vores personlige forudsætninger for at indtage den position vi indtager, og vores vej dertil. Vi mener primært at dette objektiveringsarbejde er relevant for os selv, idet vi anskueliggør vores position og stillingtagen for læseren på anden vis. Den nysgerrige læser vil

udførligt forklare systematikken i historiseringen af problemfeltet. Dermed vil vi på den ene side detaljere den anden del af bruddet ved at synliggøre karaktertræk ved vores position i det akademiske felt (forstået som praktisering af sociologisk feltanalyse). På den anden side vil vi begrunde og udfolde den første del af det dobbelte brud som er præsenteret i historisering og fortællinger.

Det socialvidenskabelige og pædagogiske videnskabsfelt

En del af ambitionen med at synliggøre forskellige positioner i det akademiske felt er at vise at forskellige måder at anskue det akademiske arbejde på muliggør forskellige praksisformer for vidensproduktion. Dermed vil vi både begrunde at vi med vores tilgang kan sige noget relevant og realistisk om den sociale verden, og vise grænserne for vores feltkonstruktion.

Den videnssociologiske position som Bourdieu repræsenterer, adskiller sig afgørende fra de forestillinger om 'universalitet' i videnskabelig produktion af teorier som dominerende positioner inden for samfunds- og humanvidenskaberne med positivismens dogmer har forsøgt at kopiere fra naturvidenskaberne. Feltanalysen er et forsøg på at gøre op med såvel strukturalismens negligering af handlende mennesker som med fænomenologiens spontane brug af beskrivende billeder i stedet for teoretiske forklaringer.

Vores måde at anskue verden på rummer både et strukturalistisk perspektiv og et konstruktivistisk perspektiv – uden at de to vel at mærke kan adskilles. For at begribe dynamikken og trægheden i den sociale verden må vi overskride skellet mellem subjektivisme, der reducerer forskningsobjektet til meningsproduktion, og objektivisme, der betragter sociale fænomener som ting. (Bourdieu 1990:123,124). Den sociale verden rummer handlende mennesker under og på trods af objektive betingelser. (Bourdieu & Wacquant 1996:23).

Den medierende tilgang skal i vores speciale forstås ved at vi fastholder et grundlæggende relationelt perspektiv som understreger at de strukturelle (symbolske såvel som sociale) betingelser skabes gennem en konstant kamp om at definere hvad der har værdi i feltet for det sociale arbejde. (Bourdieu 1997:20f). De objektive magtrelationer udgør sociale betingelser for menneskers handling. Men samtidig udgør de handlendes måder at forstå verden (og kampene) på symbolske betingelser for hvordan den sociale verden kan indrettes.

Det betyder på den ene side at fortællingerne fra feltet for det sociale arbejde er vigtige for at forstå den efterfølgende konstruktion af feltet. Socialarbejdernes forestillinger om det sociale arbejde er væsentlige elementer til forståelsen af feltets træghed og forandringspotentialer. Samtidig er socialarbejdernes måder at forstå det sociale arbejde på betinget af den objektive struktur som de symbolske og sociale magtrelationer i feltet udgør. På den anden side betyder det også at historiseringen af feltet for

---

kunne finde elementer af en sådan socioanalyse i *Er der Indhold i Velfærdsprojektet?* (Baagland et al. 2001:Kap.V).

det sociale arbejde er en vigtig forudsætning for at forstå socialarbejdernes perspektiver. Gennem det strukturelle blik på feltets sociale magtrelationer bliver det synligt at socialarbejdernes handlinger og forestillinger ikke er løsrevet fra de positioner de repræsenterer i feltet. Dermed er det centralt fra hvilket synspunkt og med hvilken værdiorientering socialarbejderne opfatter, vurderer og handler i forhold til feltets tovtrækkerier. (Bourdieu 1999:3ff). Samtidig er socialarbejdernes forståelseskategorier i forhold til feltets kampe betydende for hvilke forandringer i feltet der kan skabes tilslutning til.

Måden vi inddrager socialarbejdernes fortællinger på skulle gerne anskueliggøre at handling ikke er determineret af de objektive strukturer. De sociale relationer har indflydelse på de handlendes måder at opfatte og vurdere verden på og dermed på muligheden for at få øje på forskellige handlemuligheder. Men andre handlinger end dem det umiddelbart er nemmest at få øje på, *er* mulige. Omvendt er de objektive strukturer som sagt heller ikke uafhængige af de handlendes praksisformer, idet det netop er gennem handlinger strukturerne henholdsvis fastholdes og ændres. Relationen mellem handling og betingelser må forstås som et dialektisk forhold mellem den subjektive bestemmelse og den objektive bestemthed. (Bourdieu 1990:123; Bourdieu & Wacquant 1996:111f).

Samtidig mener vi det er lykkedes os at bryde med den dominerende subjektivistiske position i det akademiske felt hvor studieobjektet er de handlendes tilskrivelse af mening til sociale fænomener. Som nævnt mener vi ikke at man kan forklare sociale fænomener alene gennem den mening de handlende tillægger dem. Snarere betragter vi de handlendes oplevelser og beskrivelser af den sociale verden som en vigtig kilde til at få indblik i de handlendes praktiske strategier og dermed i feltets kampe. Ved at søge indsigt i hvad socialarbejderne retter deres opmærksomhed imod, får vi indblik i socialarbejdernes *praktiske grunde* til at tage del i feltets kampe. Med en objektiverende formulering kan man sige at socialarbejderne ved at rette deres opmærksomhed mod visse sociale fænomener (og ved *ikke* at rette deres opmærksomhed mod andre) tilegner sig deres objektive position. Vi betragter således ikke socialarbejdernes handlinger som udtryk for intentionelle strategier, men som praktisk-logisk adfærd. Socialarbejderne handler i en specifik situation og i tilknytning til et specifikt felt ud fra en fornemmelse af hvad der i den pågældende situation og det pågældende felt synes fornuftigt. Dermed tager vi samtidig skarpt afstand fra den gængse opfattelse af at mennesket handler på baggrund af rationelle og bevidste valg i forventningen om at maksimere sit udbytte. (Bourdieu & Wacquant 1996:59;108; Mathiesen 2002:15).

Som det fremgår, kan de objektive strukturer og den menneskelige handlen ikke forstås fuldt ud hver for sig. Snarere udgør de to perspektiver en dobbelt optik. I begribelsen af den sociale verden må vi tage højde for at feltets objektive magtstrukturer er under indflydelse af menneskelige handlinger – mennesker hvis forestillinger selv er socialt struktureret gennem den kollektive historie (Bourdieu 1990:131). For at praktisere den dobbelte optik har vi i analysearbejdet konstrueret feltet for det sociale arbejde som en struktur af forskellige måder at forstå og praktisere aktiviteten socialt arbejde på, samtidig med at vi har søgt at forstå og forklare socialarbejdernes sociale begrundelser for at handle som de gør.

de sociale betydninger af forskellige diskursers andel i magtrelationerne

I *Sociologiske feltanalyser* udfolder Anders Mathiesen væsentlige positioner i det socialvidenskabelige videnskabsfelt. En af de vægtige positioner som han fremhæver som dominerende og i modstrid med sociologiske feltananlyser, er konstruktionistiske diskursanalyser (Mathiesen 2002:26). Den type analyser udføres blandt andet i stor stil på Socialvidenskab med Torben Dyrberg og Jacob Torfing som inspiratorer og hævder, i lighed med ovenstående, at overskride skellet mellem objektivisme og subjektivisme. Vi finder det derfor produktivt at fremhæve en række forskelle mellem den type analyser og vores position.

Som det blandt andet fremgår af de 'Metodiske refleksioner' i *Diskursteorien på arbejde*, sigter diskursanalysen mod at studere "den diskurs vi mener spiller en afgørende [rolle] for det genstandsfelt vi har kastet os over" (Dyrberg et al. 2000:324). Meget kort fortalt handler det om at konstruere feltets dominerende diskurs. I modstrid hermed ønsker vi netop at konstruere *forskellige* og *modstridende* rationaler inden for feltet. Det betyder at vi i historiseringen har arbejdet målrettet for at finde *andre* rationaler end det dominerende, til trods for at de kan være svære at få øje på. På den måde kan historiseringen netop være med til at synliggøre rationaler der i dag er udgrænsede. I Torfings analyseskitse af 'Velfærdsstatens ideologisering' bruger han derimod sit historiske tilbageblik til at "understøtte og begrunde valget af tekstlige knudepunkter" (ibid.:28). 'Historiseringen' anvendes således til at afgrænse og konstruere den dominerende diskurs og *ikke* til at synliggøre andre rationaler end det dominerende.

For os er nyttig viden at fremanalysere de sociale betydninger af forskellige diskursers andel i magtrelationerne og blotlægge den selvfølgelighed hvormed sociale forskelle accepteres. Med andre ord søger vi at objektivere de sociale (forskels-)strukturer, de sociale magtrelationer og de mekanismer som udgør det vi kalder en doksisk erkendelse af den sociale virkelighed (Mathiesen 2002:11). Forskellen på de to positioner kan dermed ses som en distinktion mellem at interessere sig for konstitueringen af hegemoni og dominans på den ene side og *også* at interessere sig for de udgrænsede positioner og for den sociale betydning af dominansen på den anden side.

vi søger at tage stilling og konstruere feltet ud fra en bestemt position

En anden væsensforskel refererer tilbage til den sociologiske refleksivitet og den engagerede videnskab. Torfing m.fl. opfordrer til "selvrefleksion" (Dyrberg et al. 2000:324) i forhold til valg af genstandsfelt og perspektiv. For at forstå hvordan dette adskiller sig fra sociologisk refleksivitet og engageret videnskab vil vi se nærmere på Torfings ovennævnte analyseskitse.

Torfing viser hvordan 'velfærdsstatsdiskursen' er blevet etableret som ideologi (dominerende/hegemonisk diskurs), men han understreger at det skal "ikke forstås negativt" (ibid.:21). Ideologier betragtes ikke som "falsk bevidsthed", men som nødvendig fiksering af "identiteten" (ibid.). Det fremgår altså at 'ideologier er nødvendige' og at det ikke skal ses som et politisk korstog mod velfærdsstaten at det netop er denne diskurs Torfing vælger at analysere for at vise dens kontingens. Afslutningsvis konstaterer Torfing imidlertid at forandrede forudsætninger for 'velfærdsstatsdiskursens' hegemoni "[foreløbigt] synes at føre [..] til en reartikulation af det velfærdsstatslige politisk-økonomiske rationale" (ibid.: 41f). Denne forandring af hegemonien be-

skrives imidlertid ej heller som 'negativ', men blot som "et resultat af nye hegemoniske kampe" (ibid.).

Det første vi vil fremhæve, er forskellen på at reflektere over hvorfor man vælger et emne og at indtage en position i feltet. Torfing søger tilsyneladende at undgå at tage stilling til den hegemoniske diskurs (endsige dens udfordring/forandring). I modstrid hermed søger vi netop at tage stilling og konstruere feltet ud fra en bestemt position, så vi kan forklare den sociale betydning af feltets forandringer *for den position*. Dermed har vi såvel en parameter for udvælgelse af analyseelementer som et sæt af vurderingskriterier til at tage stilling til den etablerede dominans.

Det andet vi vil fremhæve, hænger nært sammen med forskellen på at analysere den dominerende diskurs og at konstruere modstridende positioner. At beskrive den dominerende diskurs uden at konstruere andre rationaler kan være med til at forstærke dominansen, hvorimod sociologiske feltanalyser kan være med til at udfordre den. En diskursanalyse kan være 'kritisk', sådan forstået at den dels anfægter dominansen ved at påpege at den hegemoniske diskurs er kontingent, dels kritiserer den dominerende diskurs for at 'sige det den gør'. Men at udfordre den dominerende diskurs for alvor kræver yderligere indsigter. At påpege at en diskurs er kontingent, er – som Torfing også nævner – ikke en egentlig problematisering, eftersom *alle* diskurser er kontingente i den diskursteoretiske forståelse (Torfing 24ff). Og at 'kritisere' den dominerende diskurs ud fra den position den repræsenterer, kan alene tilbyde at sætte en anden hegemoni i stedet for den dominerende. At konstruere et felt af modstridende positioner kan derimod give redskaber og forståelseskategorier til at se forskelle i feltet og til at se hvilke positioner der styrkes af de aktuelle forandringer. Dermed kan det bidrage til at etablere en modmagt – ikke som en alternativ hegemoni, men som en anerkendelse og synliggørelse af at forskellige legitime interesser er på spil i den sociale virkelighed.

den dominerende diskurs dominerer også forskerens forståelseskategorier

Endelig vil vi ikke undlade at pointere at vi, som nævnt, arbejder for at skabe indsigt i hvilke betingelser feltanalysen er konstrueret under, og hvilken social betydning den har, ved at synliggøre forskellige positioner og vedkende os at vi repræsenterer en særlig værdiorientering i feltet. Når diskursanalytikere (og andre) undlader at klargøre deres stillingtagen, undlader de nemlig ikke at tage stilling. I Torfings eksempel betyder det at han trods sin udtalelse om ikke at tage stilling til 'velfærdsstatsdiskursens' hegemoni endsige dens opløsning, faktisk i analyseskitsen fremstiller forandringen som en uundgåelig udvikling. Ved ikke at nævne hvilke interesser der tilgodeses og undertrykkes af for eksempel "en ny aktiveringsmodel" (ibid.:42), kommer den dominerende diskurs til at fremstå som værdineutral og 'lige så god' som eventuelle 'kontingente alternativer'[62]. Pointen er at den dominerende diskurs dominerer også forskerens forståelseskategorier og dermed sætter udsynet for analysekonstruktionerne. Den opfordrede 'selvrefleksion' har tilsyneladende ikke som målsætning at bryde med de etablerede forståelseskategorier. Dermed adskiller den sig fra sociologisk re-

[62] Det gælder både i den nævnte analyseskitse og i andre analyser af den danske velfærdsmodel, eksempelvis Torfing 1999.

fleksivitet ved at fokusere på forskerens individuelle overvejelser frem for de objektive magtrelationer.

Derfor er det umådeligt vigtigt for os at synliggøre forskellige positioner i feltet for det sociale arbejde såvel som i det akademiske felt og forholde os aktivt til hvilken position vi repræsenterer. Det er en afgørende pointe at Anders Mathiesen pågående og vedholdende pointerer at Bourdieus analyser af de videnskabelige miljøer udgør feltanalyser af det akademiske felt og ikke analyser af socialvidenskaben som disciplin (Mathiesen 2002:14). Socialvidenskabelige analyser tager del i kampene om gyldighedskriterierne for hvad der kan anses som god og legitim socialvidenskab. Udfaldet af disse kampe har yderligere betydning for hvad der i det politiske felt (og i feltet for det sociale arbejde) opfattes som legitim viden om den sociale verden og dermed som et 'socialt problem'. Kampene i det akademiske felt er således homologe med kampe mellem forskellige positioner i det politiske felt og i feltet for det sociale arbejde.

Også Marianne Winther Jørgensen og Louise Phillips' *Diskursanalyse* kan eksemplificere forskellen på vores forståelseshorisont og diskursanalysens. Her vil vi primært fremhæve diskursanalysens søgen efter *tekstlige ensheder* i modstrid med vores egen søgen efter *praktiske forskelle*. I afgrænsningen af diskursen (den dominerende) forklarer Jørgensen og Phillips hvordan man identificerer begreber der relaterer sig til hinanden i 'ækvivalenskæder' og ekskluderer alternative betydninger. (Jørgensen og Phillips 1999:148ff.). På den måde bliver diskursanalysens objekt "en bestemt måde at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på" (ibid:9) eller med Dyrberg m.fl.'s ord: "betydningsbærende tegnstrukturer" (Dyrberg et al. 2000:13). At konstruere en diskurs handler således om at identificere en struktur af tegn (begreber) som er ensartede i betydningen. I modstrid hermed fokuserer de sociologiske feltanalyser på forskelle *i den praktiske virkelighed*. Her bliver diskursanalysens rødder i strukturalistisk sprogteori tydelige (jf. bl.a. Bredsdorff 2002:Kap.1). At identificere sproglige strukturer i 'et udsnit af verden' refererer på en gang til en strukturalistisk og en situationistisk tilgang til verden der undlader at tage højde for de sociale og symbolske magtrelationer. Bourdieu understreger at man ikke kan "forstå sprogets rolle og funktion uden at indlæse de sproglige praksisformer i et helt univers af andre sociale praksisformer" (Bourdieu & Wacquant 1996:133). Det indebærer at vi som nævnt søger at forstå og forklare socialarbejdernes sociale begrundelser for at tale og handle i feltet som de gør. Relationen mellem de mentale strukturer (forståelseskategorier, eller diskursive praksisformer om man vil) og feltets objektive magtrelationer er dermed helt central. Med andre ord kan den sproglige mening eller struktur ikke isoleres fra *anvendelsen* (den sociale betydning) af sproget. (Mathiesen 2002:29-30).

vi betragter opdragelse som en social aktivitet

I denne konstruktion af den del af det akademiske felt vi opererer i, vil vi ikke undlade at berøre feltet for pædagogisk videnskab. Det er os magtpåliggende at påpege at sociologiske feltanalyser også har deres berettigelse som pædagogisk videnskab, om end positionen i dag er svagt repræsenteret.

Positionerne i feltet for pædagogisk videnskab er på mange måder homologe til det socialvidenskabelige felt. Vi vil her primært antyde konturerne til en dominerende

position som vi vil betegne som konstruktivistisk pædagogik. Som Anders Mathiesen gør opmærksom på, repræsenteres positionen blandt andet af megen interaktionistisk klasserumsforskning og af Ziehes læringsrumsanalyser. Begge reducerer analyseobjektet "til 'teksterne' eller den iagttagne situation og det som informanterne siger, eller det reduceres til et abstrakt logisk rum af begreber og definitioner" (Mathiesen 2002:30). I forlængelse af vores afstandtagen til diskursanalysernes beskrivelser af det umiddelbart synlige er det oplagt at vi repræsenterer en anden position i feltet for pædagogisk videnskab.

At betragte relationen mellem socialarbejder og klient som en isoleret interaktion mellem to individer ville begrænse vores indsigt i den sociale relation som netop udgøres og betinges af såvel symbolske som sociale magtrelationer. Den 'isolerede' situation er en del af det sociale rum, og de objektive strukturer er til stede i relationen, blandt andet gennem de involveredes kropsliggjorte strukturer. Det betyder at det, trods praktikere og teoretikeres velmenende intentioner, ikke er muligt at etablere en 'magtfri' kommunikation ved at eliminere interessemodsætningerne i relationen. En sådan forståelse repræsenteres blandt andet af positioner inden for det private sociale arbejde hvor for eksempel Johannes Bertelsen fra Settlementet taler om den 'jævnbyrdige relation' mellem socialarbejder og 'bruger' med henvisning til den generelle individualisering af samfundet (Baagland et al. 2001:45). Omvendt kan 'accepten' af det ulige magtforhold som et uundgåeligt 'vilkår' i relationen mellem socialarbejder og klient være med til at 'naturliggøre' (og dermed ontologisere) magten. Det kan for eksempel være med til at legitimere at socialarbejdere varetager kommunens interesser frem for klienternes – 'fordi det jo er umuligt at undgå uoverensstemmelsen'. En sådan forståelse repræsenteres blandt andet i den såkaldte 'magtudredning', der på det sociale område omfatter den nyligt udgivne bog om *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Her fokuseres netop på 'magten' i interaktionen, og det understreges at magten ikke kan elimineres, men skal 'forvaltes med omtanke' (Danske Kommuner 2002,35). Begge strategier er udbredte i den handlingsorienterede pædagogik (og socialfaglighed), og de adskiller sig på et væsentligt punkt fra vores position. Vi søger nemlig at synliggøre de *fælles* interesser der findes mellem forskellige (dominerede) grupper som er tæt på hinanden i det sociale rum, og som er i modstrid med andre (dominerende) grupper i det sociale rum. Selvom socialarbejdere og klienter tilsyneladende er langt fra hinanden i det fysiske rum, har de (potentielt) i deres stillingtagen til *aktiviteten socialt arbejde* en vis grad af fælles interesser som (potentielt) er i modstrid med for eksempel den kommunale forvaltnings.

Forskellen på interaktionistiske situationsanalyser og sociologiske feltanalyser aktualiserer spørgsmålet om brugen af observationer i analyser af sociale relationer. Når analyseobjektet reduceres til den iagttagne situation, er observationer af interaktionen (det fysiske rum) en hjørnesten i feltarbejdet. I en sociologisk feltanalyse er analyseobjektet imidlertid de objektive sociale og symbolske magtrelationer – som vel at mærke ikke er synlige for det blotte øje. De objektive magtrelationer har praktisk betydning for den konkrete interaktion, men kan ikke reduceres dertil. Dermed også sagt at sociologiske feltanalyser har udsigelseskraft i forhold til social praksis (på det aktuelle felt til den aktuelle tid), selvom de ikke nødvendigvis inddrager konkrete praksisbeskrivelser. Omvendt kan observationer af social praksis give indblik i de

symbolske og sociale strukturer, idet de objektive magtrelationer sætter sig igennem i konkret interaktion. (Bourdieu og Wacquant 1996:65)

Også i pædagogiske tilgange der betragter sig selv som 'sociologiske', betragtes læring og opdragelse som individuelle erkendelsesprocesser og i nogen grad tilegnelsesprocesser. 'Moderniteten' såvel som 'den sociale arv' beskrives som uomgængelige livsvilkår, og det argumenteres (indirekte) at det er pædagogikkens opgave at kvalificere de individuelle subjekter så de kan leve op til de samfundsmæssige fordringer. Som i diskursanalysen ser vi en tilbøjelighed til at beskrive og dermed bekræfte den dominerende 'tidsånd' – trods en formodet intention om at 'kritisere' uligheden. For eksempel fokuseres der i kapitlet om den sociologiske dimension i *Introduktion til Pædagogik – Opdragelse, Dannelse, Socialisering* langt mere på "frisættelse" gennem muligheden for "at tænke og handle selvstændigt" end på de sociale betingelser og betydninger. Det understreges blandt andet at "i Danmark i dag" kan "de dominerende grupper i samfundet ikke klart [..] udstikke rammer og linier for dannelsen" (Held et al. 2001:167). Alternativt til denne generaliserede udtalelse om 'de danske vilkår' ønsker vi at vise de historisk konkrete dominansforhold – det vil sige de forhold hvor 'de dominerende grupper' *stadig* gør deres dominans gældende, og de forhold hvor de dominerede har mulighed for at handle imod dominansen.

Der gøres i kapitlet rede for tre forskellige "legitime begrundelser for uddannelser og for uddannelsers indhold" (ibid:171), men disse 'begrundelser' beskrives som diskursive holdninger frem for som objektive sociale positioner. Yderligere refererer de tre forskellige begrundelser til sameksisterende formålsbeskrivelser inden for den samme position, repræsenteret ved daværende undervisningsminister Margrethe Vestager (ibid:160). Sagt med vores perspektiv kan uddannelse (eller opdragelse) der henholdsvis har til formål "at støtte et menneske til at blive et selvstændigt individ" (ibid.) og "at uddanne arbejdskraft" (ibid.), i praksis vise sig at have den samme sociale betydning. For eksempel kan det betyde at målgruppen underlægges de dominerende forestillinger om at 'det gode liv' er ensbetydende med at kunne forsørge sig selv. En position der netop er fremtrædende i feltet for det sociale arbejde.

Endnu en gang må vi pointere at den dominerende forståelse af "Moderniteten og de samfundsmæssige forandringer" (ibid.:235) *ikke* er udtryk for en faktisk eller 'nødvendig' forandring, men derimod for at en position har haft held til at sætte dagsordenen for hvordan den sociale virkelighed opfattes og beskrives. I modstrid hermed ser vi det som produktivt at synliggøre forskellige måder at forstå den sociale virkelighed på. Specifikt mener vi det er vigtigt at påpege at en individualiseret modernitetsteoretisk verdensopfattelse repræsenterer en problemforståelse der er tilbøjelig til at placere ansvaret for 'verdens elendighed' på individernes (og særligt 'de elendiges') skuldre, frem for at synliggøre sociale begrænsninger og kollektive handlemuligheder. Derfor har vi i konstruktionen af feltet for det sociale arbejde søgt at anskueliggøre såvel begrænsende institutionelle betingelser som muligheder for socialfaglig handling.

I modstrid med den dominerende opfattelse betragter vi undervisning og opdragelse som sociale aktiviteter der kan forstås og praktiseres med forskellige værdiorienteringer, fordi der er forskellige interesser på spil. Det indebærer blandt andet at det ikke er 'naturgivent' hvad der skal læres, eller hvordan det skal læres. Derfor er det pro-

duktivt at analysere opdragelsesaktiviteter i de sammensatte sociale sammenhænge som de er en del af. Vi betragter socialt arbejde som en sådan 'opdragelsesaktivitet', og vi finder det vigtigt at analysere de kampe der står om såvel indhold som form i det sociale arbejde. I vores feltkonstruktion har vi således synliggjort at det ikke er givet at socialarbejdernes opgave er at tilføre klienterne 'gode' adfærdsnormer endsige 'villighed til at træde ind på arbejdsmarkedet'. En forståelse af kvalificering som tilførsel af 'manglende' egenskaber hører netop til den dominerende individualiserende pædagogisk-videnskabelige position. Omvendt forstår vi 'kvalificering' som skabelse af indsigt i sociale og symbolske magtforhold og deraf følgende mulighed for at handle.

På dette punkt adskiller vi os yderligere fra de omsiggribende tendenser til udvikling af metoder i det sociale arbejde. Vi ser det ikke som vores opgave som 'konsulenter' at anvise generaliserede handlinger for socialarbejderne. Tværtimod mener vi det er en vigtig pointe at det socialfaglige arbejde udvikles af socialarbejderne. Vores opgave som vidensskabere har derimod været at foretage en adækvat feltkonstruktion der kan forklare mekanismerne i feltet for det sociale arbejde og dermed bibringe (særligt socialfaglige) læsere en øget indsigt i feltets dynamikker.

Bourdieus prakseologiske metodologi – historisering af problemfeltet

Med denne antydning af (visse af) det akademiske felts forskelle som referencepunkt vil vi beskrive og begrunde vores såkaldte prakseologiske metodologi.

I objektiveringen af feltet for det sociale arbejde er vi stødt på forestillinger og problemforståelser der fremføres som både *selvfølgelige* og *nødvendige* for hvordan nutidigt og fremtidigt socialt arbejde skal opfattes og indrettes. Med Bourdieus ord udarbejder "Alle samfund [..] løbende et katalog over *sociale problemer* der anses for at være legitime, i offentlighedens interesse, påtrængende og undertiden påstemplet en slags officiel *statsgaranti*" (Bourdieu & Waquant 1996:218). Dette 'katalog' (som vel at mærke ikke skal forstås bogstaveligt) gør sig både gældende i socialarbejdernes forståelseskategorier og i indretningen af de sociale institutioner.

vi forestiller os at vi kan udfordre problemforståelsernes konstitueringsgrundlag

For at undgå at reproducere de gængse og umiddelbare forestillinger der eksisterer i feltet, har vi som nævnt arbejdet historisk konkret med de forhold der sætter udsynet for aktivitetsfeltet for socialt arbejde. Det har ikke været muligt for os fuldt ud at bryde med de prækonstruktioner og problemforståelser som findes i feltet. Men vi har udfordret problemforståelsernes konstitueringsgrundlag (de historisk konkrete magtrelationer) i et sådan omfang at vi har udvidet vores egne problemforståelser. Med fremstillingen af den objektiverende og forklarende konstruktion af feltet for det sociale arbejde håber vi i forlængelse heraf at kunne bidrage til at udvide de involveredes mulighedshorisonter.

I vores metodologiske tilgang læner vi os kraftigt op ad de af Anders Mathiesen lancerede *praktiske diskursanalyser* som har fokus på at historisere magtrelationer i tovtrækkerierne om velfærdsinstitutionernes aktiviteter (Mathiesen 1999:17-36, Mathie-

sen 2002:14, ibid. note 17). Når vi nævner betegnelsen 'praktiske diskursanalyser' som supplement til 'sociologiske feltanalyser' er det for endnu en gang at gøre opmærksom på forskellen til konstruktivistiske diskursanalyser. Der er markant forskel på at lave analyser som tager udgangspunkt i den konkrete regulerings sociale betydning for velfærdsinstitutioners aktiviteter og målgrupper på den ene side og tekstlige diskursers interne betydning på den anden side (Mathiesen 1999:20-24). De *praktiske* diskursanalyser er orienteret mod de konkrete handlesammenhænges strukturerende rammer. Når diskursanalyser af 'betydningsbærende tegnstrukturer' alene beskæftiger sig med tekst, kender de ikke forskel på retorik og praktik. Som Phillips og Jørgensen gør opmærksom på, beskæftiger diskursanalysen sig for eksempel ikke med materielle forskelle, men alene med hvordan *mening* skabes gennem *ord* (Jørgensen og Phillips 1999:44). Vi anerkender at tekstlige strukturer og diskursive forståelseskategorier har betydning for såvel indretningen af den sociale verden som for aktuelle og mulige handlingshorisonter. Men det er netop denne betydning (og ikke de tekstlige strukturer i sig selv) der udgør interessante analyseobjekter.

Praktiske diskursanalyser beskæftiger sig med forskellige diskurser. Men 'diskurser' forstås som symbolske strukturer der er produkter af menneskelige aktiviteter i konkrete historiske sammenhænge. I modstrid til diskursanalysen er disse symbolske strukturer således ikke fritsvævende diskurser (eller 'subjektpositioner' eller 'identiteter') som frit kan vælges eller fravælges (Jørgensen og Phillips 1999: 53f,155f). Når den dominerende diskurs virker som 'tidsånd', er det fordi tilslutningen er stor, men diskursen er *ikke* 'naturlig' selvom den opfattes som sådan. Bourdieu anvender begrebet *doxa* om den erfarede selvfølgelighed af den sociale verden. Den doksiske tilslutning eller 'tidsånden' betyder at mennesket "slutter seg til den samfunnsmessige orden fordi den får den faktiske verden og den tenkte verden til å gli over i hverandre, og derfor aksepteres begge som *selvfølgelige*" (Bourdieu 1995:225).

feltanalyser er analyser af aktivitetsfelter

Mulighederne for at tænke og handle i opposition til de eksisterende dominansforhold begrænses af den selvfølgelige doxa og af at alternative forståelses- og handlingsformer er udgrænsede og derfor ikke umiddelbart synlige.

Ved at historisere feltets kampe og blotlægge forskellige positioners forskellige måde at anskue socialt arbejde på har vi synliggjort at de selvfølgelige opfattelser af feltet ikke *er* 'naturlige', men derimod skabt af konkret handlende agenter som en repræsentation af bestemte måder at anskue på. Den systematiske afdækning af feltets dynamik øger indsigten i de ulighedsskabende praksisformer og dermed i de sociale magtrelationers dominansforhold. Sociologiske feltanalyser fokuserer på historisk konkret indsigt i relationerne, i de sammensatte grunde og i deres historiske forudsætninger. Det vil sige at fornuften, logikken eller doxa historiseres. Det illustrerer forskellen på diskursanalysernes forståelse af hegemoni (den dominerende diskurs) og vores forståelse af doxa. Hegemonien historiseres i diskursanalyserne for at vise dens kontingens og enhed. Doxa historiseres i sociologiske feltanalyser for at vise hvordan de selvfølgelige opfattelser skjuler interessemodsætninger og forskelsstrukturer.

Bourdieus *feltbegreb* muliggør i forlængelse heraf en nuanceret forståelse af problemfeltets sammensatte sammenhænge. Feltbegrebet er et relationelt begreb, hvad der betyder at et felt betragtes som konstitueret af *relationer* mellem forskellige positioner.[63] Den opmærksomme læser vil bemærke at feltbegrebet dermed er nært beslægtet med begrebet 'det sociale rum'. Hvor det sociale rum udfordrer forståelsen af 'samfundet' som en enhed, udfordrer feltbegrebet forståelsen af analysekonstruktionens problemfelt som en afgrænset enhed. Det betyder på den ene side at vi betragter feltet for det sociale arbejde som en struktur af relationer mellem forskellige positioner. Positioner forstås her som forskellige måder at tage stilling til feltets problematik på (stillingtagen eller *stance*). På den anden side betyder det at feltet for det sociale arbejde ikke kan forstås isoleret fra andre felter endsige fra det sociale rum. Feltet for det sociale arbejde er et relativt autonomt felt, men det er netop ikke isoleret.

Relationen mellem feltet og det sociale rum aktualiserer det spørgsmål vi berørte i vores *Synspunkt* om 'den objektive position' over for 'stillingtagen'. 'Den objektive position' benyttes ofte til at forklare den handlendes position i det sociale rum i relation til den handlendes dispositioner (tilbøjeligheder til at værdsætte og handle under indflydelse af den objektive magtstruktur i det sociale rum). Den måde vi anvender begrebet 'position' på, refererer imidlertid mere snævert til den måde de handlende i feltet forholder sig til feltets kampe på (rationalet/værdiorienteringen i praksisformen). Vi må insistere på at der er en klar sammenhæng mellem de handlendes objektive position i det sociale rum og stillingtagen til feltets problematik. Sammenhængen findes i kraft af at magtrelationerne i det sociale rum og i feltet for det sociale arbejde er homologe (feltet kan netop ikke forstås isoleret). Det betyder for eksempel at det ikke er tilfældigt at Jon, Merete, Vita og Line er blevet socialrådgivere, men det betyder ikke at deres stillingtagen kan forklares funktionalistisk med henvisning til deres individuelle livsforløb. Det er i socialarbejdernes møde med feltet at deres tilbøjeligheder til og interesse for at påtage sig en velfærdsorienteret arbejdsfunktion realiseres. Men som vi har set, er det også i mødet med feltet socialarbejderne møder modstand og udvikler nye strategier for at bevare og forbedre deres position i feltet.

Når vi fokuserer vores analyse på de handlendes stillingtagen i feltet, skyldes det at vi ønsker at lave en feltkonstruktion frem for at forklare de handlendes individuelle tilbøjeligheder gennem deres specifikke livshistorie. Nuancen mellem henholdsvis at fokusere på de involveredes position i det sociale rum og stillingtagen til feltets kampe kan belyses af et eksempel fra vores tidligere projektarbejde. For at forstå en 'privatansat' socialarbejders grunde til at handle som hun gjorde lagde vi meget vægt på hendes position i det sociale rum. Vi forklarede for eksempel socialarbejderen Sannes tilbøjelighed til at vægte foreningsnormer højt i det sociale arbejde med henvisning til hendes stærke tilknytning til sit lokale sportsmiljø. På den måde etablerede vi en nuanceret forståelse for hvordan hun bragte sine kropsliggjorte erfaringer i spil, og for hvordan de objektive strukturer i feltet blev inkorporeret og kom til udtryk i Sannes forestillinger om godt socialt arbejde. Omvendt var fremstillingen mindre fokuseret

[63] Yderligere refererer det relationelle element til at feltbegrebet ikke giver mening uden relation til praksis og til de to øvrige begreber i Bourdieus begrebstrilogi. *Kapitalbegrebet* og *habitusbegrebet* vil blive præsenteret senere.

på feltets modstridende positioner. (Baagland et al. 2001). Faren ved denne tilgang er at feltets positioner personificeres, så forståelsen kanaliseres til de handlende som individer frem for til positionen i feltet. Det indebærer yderligere en risiko for at læseren fokuserer på den konkrete socialarbejders muligheder for at handle anderledes i den konkrete situation frem for på socialarbejdernes generelle muligheder for at handle med forskellige interesseorienteringer. Når vi i dette speciale fokuserer på konstruktionen feltets forskellige positioner, er det således for at anskueliggøre et mulighedsrum som ikke er subjektafhængigt.[64]

Med den fokuserede tilgang til feltkonstruktionsarbejdet bliver det helt centralt hvad kampen i feltet står om. Det er i vores konstruktion af kampen vi har taget stilling til hvorfra vi anskuer feltet for det sociale arbejde. At vi betragter aktiviteten socialt arbejde ud fra den mindst privilegerede part i relationen, har haft betydning for hvad vi har efterspurgt i såvel historiseringsarbejde som i mødet med socialarbejderne. Dermed har det også betydning for hvor grænserne for kampen (og dermed feltet) går. Vi har for eksempel ikke interesseret os for kampen om at indrette forvaltningen økonomisk rationelt. Endsige for kampen om hvordan det private sociale arbejde bedst imødekommer klienternes psyko-sociale behov. Dermed også sagt at den handlesammenhæng som vores feltkonstruktion tager udgangspunkt i, har betydning. Vores synspunkt i det kommunale sociale (front-)arbejde kan føres tilbage til vores fokus på klienternes interesser og muligheden for at tilbyde hvad man kan kalde et socialt sikkerhedsnet for alle samfundets borgere. Men også med udgangspunkt i det private sociale arbejde kunne vi have konstrueret feltet ud fra et 'borger- (eller klient)perspektiv'. Det var blot nogle andre kampe og positioner vi havde konstrueret.[65]

Gennem vores feltkonstruktionsarbejde er vi blevet opmærksomme på grænserne for feltet og på vores synspunkt i feltet. Man kan sige at vi har objektiveret de positioner specialet understøtter og adskiller sig fra. Dermed har vi praktiseret fordringen om at vidensproducenten tager stilling til fra hvilket synspunkt feltet objektiveres. I selve indkredsningen af problemfeltet er vi blevet opmærksomme på at der faktisk forekommer forskellige synspunkter på tilsyneladende selvfølgelige spørgsmål. Derved har vi opnået opmærksomhed om at der eksisterer andre handlemuligheder end dem der umiddelbart fremtræder.

På den måde har det i indkredsningen af problemfeltet været produktivt at operere med begrebet *synspunkt,* eller point of view. Begrebets dobbelte betydning kan skærpe blikket for dels hvilke handlesammenhænge i feltet det analytiske blik rettes mod, dels fra hvilken position i feltet (stillingtagen til feltets problematik) man som vi-

---

[64] Sannes fortælling fra det omtalte projekt er vedlagt som bilag 1. Dels mener vi det kan give indsigt i forskellige måder at forstå og praktisere feltanalyser på i det ovenstående, dels belyser denne fortælling fra det private sociale arbejde nogle forhold som er beslægtede med de forhold vi har fremhævet i denne feltkonstruktion. For yderligere analytiske overvejelser henvises til *Er der Indhold i Velfærdsprojektet?* (Baagland et al. 2001).

[65] Dette sidste var netop tilfældet for det omtalte projektarbejde. (jf Baagland et al. 2001). Her er det dog retrospektivt synligt at vores tilbøjelighed til at interessere os for det kommunale sociale arbejde skinner igennem. Vi konstruerer således det private sociale arbejde i relation til det kommunale 'sociale sikkerhedsnet' og har sværere ved at afgrænse feltets positioner og kampe (jf. ramme til fortælling, bilag 1).

densproducent analyserer de sociale betydninger af feltets tovtrækkerier. (Bourdieu 1990:130, Bourdieu et al. 1999:3-5). I det følgende vil vi konkretisere vores måde at gå til analysearbejdet på med reference til Anders Mathiesens model over de kulturelle og politiske processers handlesammenhænge. Modellen har fungeret som et refleksionsredskab i feltkonstruktionen. (Mathiesen 2002).

modellen er et værktøj til at skelne analytisk

Hver boble i modellen over de kulturelle og politiske processers handlesammenhænge illustrerer en (type af) handlesammenhæng(e). Boblerne er ikke felter, men konkrete aktiviteter som kan danne udgangspunkt for feltanalyser.

De kulturelle og politiske processers handlesammenhænge
(Inspireret af Mathiesen 2002:43)

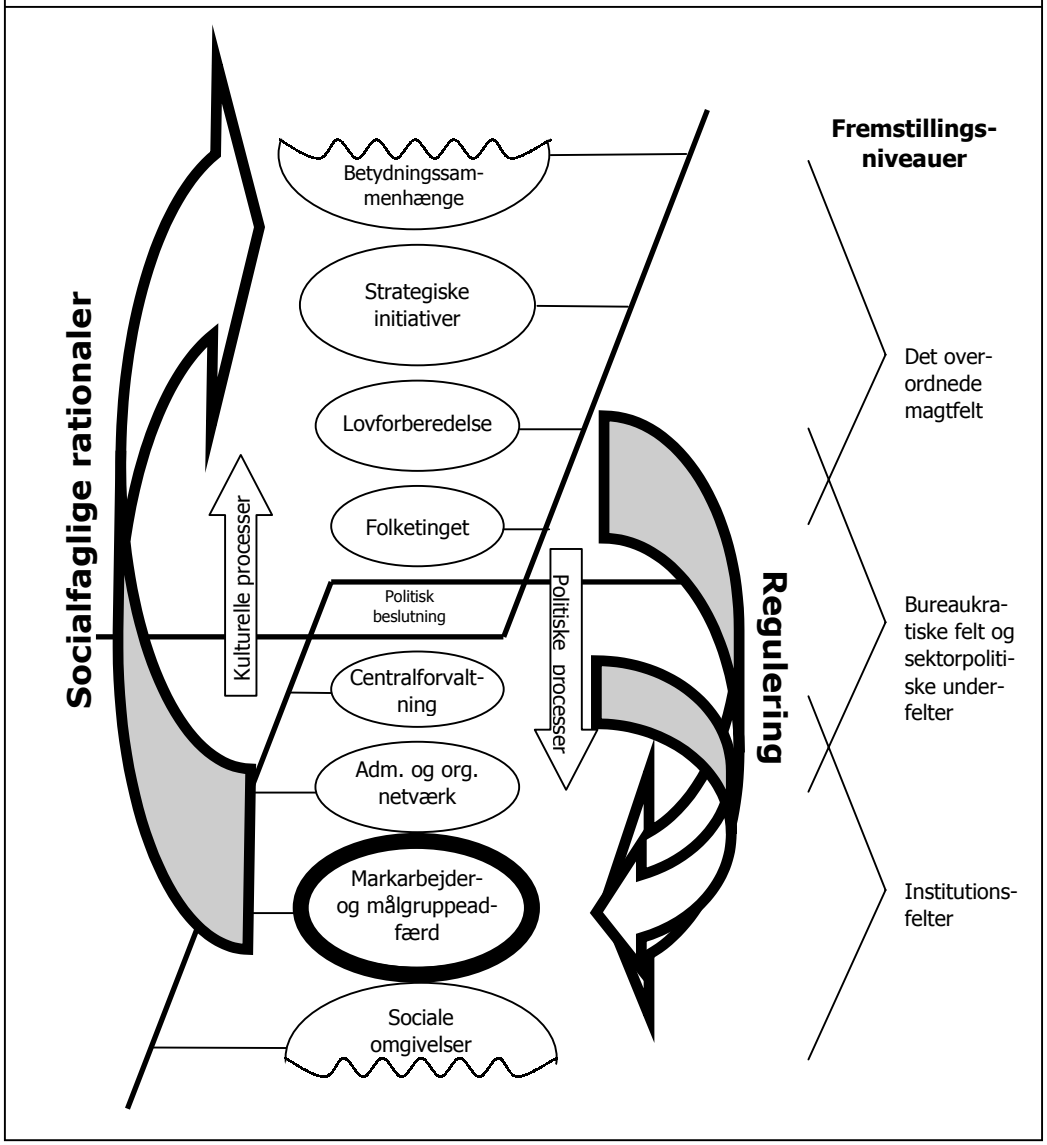

Modellen er et værktøj til at skelne analytisk mellem forskellige typer af processer, forskellige fremstillingsniveauer og forskellige kategorier af handlesammenhænge.

Dermed har den hjulpet os til at synliggøre forskellige tovtrækkerier og vælge synspunkt i feltet for det sociale arbejde. Det betyder at vi har valgt handlesammenhængen 'markarbejder- og målgruppeadfærd' som udgangspunkt for vores speciale. Konkret vil det sige at vi interesserer os for relationen mellem kommunalt ansatte socialarbejdere og (potentielle) klienter. Yderligere har vi valgt hvilken position i feltet vi anskuer feltet fra. Det betyder som nævnt at vi anskuer relationen fra den mindst privilegerede part i den.

Dermed har vi vel at mærke ikke afgrænset vores analyse til en enkelt handlesammenhæng. Vi søger at vise relationer til andre handlesammenhænge for at give sociale forklaringer på aktiviteter i den valgte handlesammenhæng. Forskellen på en sociologisk feltanalyse og fænomenologiske situationsanalyser er netop at sidstnævnte ofte reducerer analyseobjektet til en enkelt *situation* (eller handlesammenhæng) og dermed reducerer handlinger og relationer til interaktion mellem rationelt handlende subjekter. Når vi i fortællingerne fra feltet for det sociale arbejde bringer sociale kampe om ændringer i sociallovgivning eller socialforvaltningens indretning i spil, er det fordi socialarbejdernes grunde til at handle som de gør, ikke kan forklares alene gennem beskrivelser af deres konkrete situation, handlinger og forestillinger. Omvendt gør vores historiserede viden om de sociale og symbolske magtrelationer det muligt for os at få øje på forskellige værdiorienteringer i socialarbejdernes ord og handlinger.

I forlængelse heraf er det væsentligt at påpege at en feltkonstruktion er en langvarig fremadskridende proces. Ved at bevæge os frem og tilbage mellem socialarbejdernes forestillinger om feltets kampe og feltets objektive relationer har vi gradvist udvidet vores forståelse for feltets positioner og relationer. Tilsvarende har vi i arbejdet med at historisere feltet bevæget os mellem læsning af indlæg og konstruktioner af feltets kampe og dynamik. På den måde er det altid muligt at udvide analysen ved at inddrage nye handlesammenhænge der kan relateres til analysens synspunkt.

Handlesammenhængene i modellen repræsenterer konkrete aktiviteter. Det ansporer videnskaberen til at forholde sig til den praktiske virkelighed (og til analysens betydning i forhold til den) frem for til begrebslige teorier endsige tekstlige strukturer. Tekstmateriale og teori inddrages, men anskues i relation til handlesammenhængens aktiviteter og objektive magtrelationer. Sat på spidsen, kan 'ækvivalente' begreber som i konstruktionistiske diskursanalyser betragtes som tilhørende den samme 'enhed', i forskellige handlesammenhænge anvendes med helt forskellig værdiorientering. I den *praktiske* diskursanalyse er det interessant at vise denne *forskel* frem for den begrebslige *enshed*.

Som nævnt, har vi i fremstillingen af vores historiserede feltkonstruktion skelnet mellem kulturelle og politiske processer. Førstnævnte refererer til modellens venstre opadgående pil som illustrerer de kulturelle artikulationsprocesser, hvad der indebærer produktion af symbolske magtrelationer, forståelseskategorier og værdiforestillinger. Sidstnævnte refererer til modellens højre nedadgående pil der illustrerer praktisk politisk-administrative processer og professionspraksisformer hvor der finder produktion af sociale magtrelationer, administrative og organisatoriske magtrelationer og institutionelle betingelser sted. (Mathiesen 2001:39). I praksis kan man ikke skelne klart mellem kulturelle og politiske processer, idet de kampe der pågår på et givent felt, på en gang kan handle om at sætte en bestemt organiseringsform der har betydning for

de sociale magtrelationer mellem markarbejdere med forskellige handlingsrationaler, igennem, *og* om at sætte særlige værdiforestillinger der forskyder de symbolske magtrelationer igennem. Ikke desto mindre har vi erfaret at den analytiske adskillelse kan skærpe blikket for forskellige betydninger i feltet.

Yderligere er det vigtigt at være opmærksom på modellens implikationer i forhold til det der kunne kaldes *det altid artikulerede udgangspunkt*. Historisk konkrete analyser inddrager og fremanalyserer forskellige handlesammenhænges socialhistorie. Her inddrages centrale tovtrækkerier i en aktuel handlesammenhæng og de tovtrækkerier som går forud for den aktuelle sammenhæng. De sociologiske feltanalyser har det synspunkt at forandringer til enhver tid er artikulerede gennem tovtrækkerier om forandringernes karakter. Sagt anderledes er synspunktet historisk. Hvor de etablerede skolastiske akademiske miljøer opererer med forestillingen om et ontologisk udgangspunkt som fundament for vidensproduktion (Bitsch Olsen 1997:187-188), har vi det synspunkt at vidensproduktionen skal være sensitiv over for det altid artikulerede udgangspunkt i problemfeltet. (Mathiesen 2002:31). Vores ontologi kan derfor med slet skjult humor karakteriseres som en *historisk ontologi* (ibid:8).

vi er inspireret af Mathiesens inddeling af modellen i tre fremstillingsniveauer

Vi er yderligere inspireret af Anders Mathiesens inddeling af modellen i tre fremstillingsniveauer som det fremgår til højre for modellen. Denne inddeling har vi brugt i fremstillingen af de politiske processer. Vi skelner mellem tre niveauer: kampe om værdiorienteringen i det sociale arbejde, kampe om ledelsen af den sociale forvaltning, og kampe om indretning af de lokale socialcentre. Den inddeling adskiller sig på nogle punkter fra den inddeling Mathiesen arbejder med i det overordnede magtfelt, det bureaukratiske felt og institutionsfelterne. Nedenfor vil vi gennemgå fremstillingsniveauerne og forskellene på Anders Mathiesens fremstilling af dem og vores anvendelse af dem.

I det overordnede magtfelt kæmper de dominerende positioner fra forskellige felter (fx. det økonomiske, juridiske, bureaukratiske og akademiske felt) om 'principles of vision and division' for statens og de offentlige institutioners aktiviteter i 'samfundet'. Dermed handler en væsentlig del af kampen om at opnå magt over den offentlige regulering og det bureaukratiske felt – det vil sige at opnå den legitime *ret* til at regulere (Mathiesen 2002:19-20). Når styrkeforholdene i det overordnede magtfelt ændres, kan det få betydning for formålet med, funktionsmåden af og eventuelt målgrupperne for velfærdsinstitutionerne (ibid:22). I vores analyse fokuserer vi på den del af det overordnede magtfelt hvor denne ret til at regulere praktiseres i forhold til det sociale arbejde. Det vil sige at vi har fokus på hvordan der kæmpes om at sætte reguleringen igennem i den sociale lovgivning og tilskudsstruktur. Vi foretager derimod ikke en analyse af kampen om retten til at deltage i kampen – eller om det Bourdieu kalder en metakapital som udgør en slags symbolsk legitimering af magtudøvelse på det overordnede magtfelt (Bourdieu & Wacquant 1996:100). Kampene om at sætte reguleringen igennem i forhold til det sociale arbejde er relevant for vores feltkonstruktion, fordi forskellige reguleringsformer betinger relationen mellem socialarbejder og klient forskelligt. Både i fortællinger og historisering er det synligt hvordan indretningen af den sociale lovgivning og tilskudsstrukturen har betydning for hvordan socialarbej-

derne forholder sig til klienterne. For Jon er det for eksempel legitimt at henvise til sociallovens begrænsede personkreds ("man har pligt til at klare sig selv"), og for Vita er det legitimt at skrue ned for ambitionerne med henvisning til de begrænsede resurser.

I det bureaukratiske felt kæmpes om retten til at udforme organisering og regulering af velfærdsinstitutioner og -aktiviteter. Det vil sige at der kæmpes om hvordan den dominerende forestilling om værdi sættes igennem, blandt andet i det socialpolitiske underfelt. Igen har vi en bestemt vinkel på fremstillingsniveauet. Frem for at foretage en analyse af politiske processer i Socialministeriet og se det i relation til andre ministerier, har vi fokuseret på kampene i Københavns Kommune og specifikt i den sociale forvaltning. En analyse af det bureaukratiske felt og det socialpolitiske underfelt kunne udgøre en hel feltanalyse i sig selv. Vores synspunkt i socialarbejderperspektivet er forklaringen på at vi har fokuseret på hvordan forandringer i ledelsesstrukturen i den sociale forvaltning har betydning for relationen mellem socialarbejder og klient. Både i fortællinger og historisering synliggøres relevansen af at inddrage kampene om indretningen af socialforvaltningen. For eksempel betyder forvaltningsfaglig topstyring af det sociale arbejde at socialarbejderne får mindre mulighed for at øve indflydelse på det sociale arbejde. Dermed mindskes indflydelsen for de positioner som (potentielt) vægter hensynet til klienten højt i det sociale arbejde.

Det bringer os videre til det tredje fremstillingsniveau som er institutionsfelterne. I institutionsfelterne (som er markarbejdernes forskellige 'arbejdsfelter') kæmpes der om forskellige måder at udføre velfærdsarbejdet på. Det vil sige at forskellige handlingsrationaler forsøger at gøre sig gældende i kampen om at definere hvad godt velfærdsarbejde er, og ud fra hvilke hensyn arbejdet skal udføres. Vores fremstillingsniveau fokuserer på kampe om indretningen af de lokale socialforvaltninger. Som det fremgår af vores feltkonstruktion, er indretningen af de lokale socialforvaltninger vigtig for relationen mellem socialarbejder og klient og for socialarbejdernes mulighed for at tage hensyn til klienterne i arbejdet. Københavns Kommunes højt differentierede og 'selvforvaltede' teamorganisering betyder for eksempel at socialarbejderne får ansvar for et lille udsnit af forvaltningen og anspores til at varetage kommunens interesser frem for klienternes. Vi har blandt andet identificeret de socialfaglige rationaler gennem deres deltagelse i kampene om indretningen af de lokale socialforvaltninger. Når socialarbejdere for eksempel beder om prioriteringer 'oppefra', tager de del i kampen om indretningen ved at tilslutte sig en særlig (topstyret og forvaltningsfaglig) organisationsform. En organiseringsform som på sin side spiller ind på betingelserne for socialarbejdernes relation til klienterne.

Det skulle gerne fremgå at inddragelsen af forskellige handlesammenhænge ikke udgør feltanalyser i sig selv. Når elementer inddrages, er det for at belyse kampene i feltet for det sociale arbejde. Det betyder at forandringerne anskues ud fra hvordan de forandrer betingelserne for relationen mellem socialarbejder og klient. Således søges systematikken anvendt konsekvent.

På denne måde bliver det muligt gennem en feltkonstruktion at se at forandringer i velfærdsinstitutionerne sker med bestemte værdi- eller interesseorienteringer. Yderligere bliver det muligt at fremanalysere og synliggøre forandringerne i de institutionelle betingelser og den sociale betydning for forskellige funktionsrationaler og særligt

for 'markarbejdernes' måder at (kunne) udføre (velfærds)arbejdet på (Mathiesen 2002:6,22).

forandringerne vil begunstige visse værdiorienteringer til forskel fra andre

For at undgå misforståelser af såvel modellens nedadgående højrepil som dens opadgående venstrepil må vi pointere at der ikke er tale om hverken en 'nedsivningslogik' eller 'bottom-up'-tankegang. Der er homologi, men ikke årsagssammenhæng, mellem de forskellige handlesammenhænge og felter. Der er ikke tale om at forandringer i det overordnede magtfelt 'logisk' fører til ny lovgivning som derefter kan 'implementeres' (jf. Bogasons funktionalistiske statsteorier, fx. Bogason 1997). Derimod betyder forandrede styrkeforhold, og deraf følgende forandrede praksisformer, i ét felt (fx. det bureaukratiske felt) at betingelserne i et andet felt (fx. et institutionsfelt) forandres. Forandringerne begunstiger visse værdiorienteringer til forskel fra andre. Netop fordi magtrelationerne i de forskellige felter er homologe, er det oftest ikke tilfældigt hvilket rationale der begunstiges. For eksempel er der homologi (men ikke overensstemmelse) imellem de modstridende rationaler 'elitær management' over for 'demokratisk ledelse' i det bureaukratiske felt og de modstridende rationaler 'effektivisere serviceproduktionen under hensyn til kommunens økonomi' over for 'udvikle velfærden under hensyn til borgerne' i feltet for det sociale arbejde. Når rationalet 'elitær management' styrkes for eksempel ved at Københavns Kommunalforenings blad bliver mere topstyret og ledelsesorienteret, betyder det at socialarbejdernes muligheder for at udveksle erfaringer om velfærdsudvikling i bladet begrænses. Omvendt bliver det måske lettere at få trykt artikler om effektiv resurseudnyttelse. Dermed ikke sagt at rationalet 'udvikle velfærden' *nødvendigvis* svækkes, men betingelserne for at tage del i tovtrækkerierne ændres.

Omvendt betyder forandringer i socialarbejdernes måder at opfatte det sociale arbejde på (de kulturelle processer) heller ikke nødvendigvis forandringer i styrkeforholdet i det overordnede magtfelt og deraf følgende ændringer i for eksempel sociallovgivningen. Vi ønsker på ingen måde at give socialarbejderne 'skylden' for de 'moderniseringer' der gennemføres – selvom de i nogle tilfælde bifalder forandringerne. Snarere er der tale om at forandringer i måden at opfatte 'godt socialt arbejde' på (eksempelvis isoleringen af de psyko-sociale elementer) kan gøre det muligt at forstå hvorfor nogle socialarbejdere tilslutter sig en modernisering der ikke nødvendigvis er i deres interesse. Omvendt kan forandringer i måden at indrette og regulere det sociale arbejde på (de politiske processer) belyse de sociale grunde til at nogle socialarbejdere orienterer sig efter kommunale økonomiske hensyn frem for efter klienthensyn.

Spørgsmålet om fremstillingen af de kulturelle og politiske processer er en 'hønen og ægget problematik' idet processerne altid er artikulerede. Når vi i vores historisering har valgt at fremstille de kulturelle processer *før* de politiske processer, er det fordi vi ønsker at medvirke til at etablere et mulighedsrum for socialfaglig kamp. Hvis vi primært ønskede at vise nedbrydningen af den offentlige sektor, havde det været produktivt at vise hvordan moderniseringen af den offentlige sektor er med til at forandre velfærdsarbejdernes værdiorientering. Risikoen ved det ville være at det dominerende rationale kom til at fremstå så stærkt at det befordrede opgivelse og tilpasning

('der er alligevel ikke andet at gøre') frem for mobilisering. I stedet søger vi at påpege handlemuligheder i den aktuelle indretning og regulering af det sociale arbejde.

at åbne for den demokratiske proces om forandringernes retning

Samlet set kan feltanalyser siges at udgøre en stringent analysesystematik. Feltkonstruktionen systematiseres ud fra et konfliktperspektiv. De sociale og symbolske magtrelationer afdækkes for at øge deltagernes handlekompetence gennem indsigt i feltet. Dermed udgør en historisk konkret analyse 'eksemplet på det mulige'. Metoden er dermed beslægtet med Flyvbjergs casemetode om det gode eksempel (Flyvbjerg 1991:Kap.8).

Bourdieus optik kritiseres ofte for at være pessimistisk og lidet handlingsorienteret. Det begrundes blandt andet med interessen for strukturers træghed og begrænsninger. Det mener vi er misforstået. Vi opfatter netop historisk konkrete analyser som *opbyggelige*. Ved at give indsigt i feltets *forskellige* rationaler bliver det muligt at tage stilling frem for blindt at overtage det dominerende perspektiv. Objektiveringen af de historisk konkrete kampe er produktiv for at opnå og udbrede indsigt i de regulariteter der dominerer institutionernes aktiviteter. Det er nyttigt for at åbne for den demokratiske proces om forandringernes retning. Vi mener at regulariteter er udtryk for politisk handling. Objektet for vores feltanalyse er derfor de sociale og symbolske magtrelationer. (Mathiesen 2002:20).

At konstruere modstridende positioner i problemfeltet

I arbejdet med sociologiske feltanalyser tilbyder Bourdieus analysesystematik redskaber til at konstruere de objektive magtrelationer. Det systematiske blik for forskellige positioners privilegier i feltet giver indblik i feltets kampe og dominansforhold. For os har det medført en nysgerrighed over for hvordan forskellige positioner i feltet har fået tildelt eller erhvervet sig forskellige mere eller mindre gunstige positioner med dertil hørende forskellige mængder af resurser (kapital). Analysearbejdet har derfor taget udgangspunkt i den strukturelle fordeling af resurser (materielle, kulturelle og sociale) i feltet. Sagt med Bourdieus ord, har vi med konstruktionen af feltet for det sociale arbejde forsøgt at anskueliggøre feltets *kapitalkonfiguration*.

den specifikke fordeling af kapital i et felt

Det aktualiserer en præsentation af det andet begreb i Bourdieus begrebstrilogi, nemlig *kapitalbegrebet*. Kapitalbegrebet anvendes af Bourdieu som en analytisk konstruktion til forståelse af hvad der er på spil i relationen mellem et felt og dets berørte. Bourdieu opererer med tre grundlæggende kapitalformer hvis værdsættelse han mener er karakteristisk for moderne samfund. Det drejer sig om henholdsvis økonomisk, kulturel og social kapital. Desuden opererer han med begrebet symbolsk kapital som refererer til den symbolske værdi de øvrige kapitalformer har på et specifikt felt. (Se endvidere Bourdieu & Wacquant 1996:104f, Bourdieu 1997:21ff, 32ff samt Bourdieu 1995:217ff).

Begrebet 'kapitalkonfiguration' skal opfattes som den specifikke fordeling af kapital i et felt. Det indebærer både den samlede volumen af kapital som de handlende hver især besidder, og den fordeling af forskellige kapitalformer som udgør den enkelte handlendes samlede kapital (kapitalens struktur). (Bourdieu & Wacquant 1996:88f). Det er således feltets ulige fordeling af kapital som har været objekt for analysen.

Vi interesser os for styrkeforholdene i feltet for det sociale arbejde. Det har vi materialiseret ved at historisere de forefundne magtrelationer. Gennem fortællinger og historisering har vi givet magtrelationerne konkret udtryk. Optikken er et udtryk for en materialistisk historieopfattelse (historisk ontologi) fordi vores fokus er på konflikt og forskelle (felters forskelsstruktur). De konkurrerende rationaler og modstridende positioner i feltet er nemlig ikke blot udtryk for forskellige 'holdninger' til eller 'begrebssystemer' om socialt arbejde. De er derimod udtryk for forskellige praksisformer, det vil sige forskellige måder at udføre socialt arbejde på. De 'forskellige måder' udgøres ikke kun af den enkelte socialarbejders måde at udføre sit arbejde på *i situationen*. Også de sociale og materielle betingelser for situationen indgår. Gennem den personlige livshistorie og de kollektive erfaringer der lagres i de sociale og symbolske strukturer, er den handlendes stillingtagen til feltets problematik betinget af objektive relationer i feltet og det sociale rum. Derfor har det været relevant at inddrage socialarbejdernes positioner med deraf følgende materielle, sociale og symbolske privilegier – eller kapital om man vil.

Kapitalbegrebet understreger forskelselementet i feltkonstruktionen. Der er ikke alene tale om forskellige rationaler, men også om et (ulige) styrkeforhold mellem rationalerne. Når vi i feltkonstruktionen identificerer forskellige positioners bidrag til feltets forandringer, er det et udtryk for den ulige adgang forskellige positioner har til feltets kampe. Lidt forsimplet udspændes feltet for det sociale arbejde mellem vægtningen af hensynet til klienten og vægtningen af hensynet til kommunens (og samfundets) økonomi. Men de to rationaler har ikke lige adgang til kampen om 'det gode sociale arbejde' i kraft af feltets kapitalkonfiguration. De kapitalformer der har mest værdi i feltet kan karakteriseres som evnen til at håndtere økonomisk styring. På det symbolske niveau betyder det at argumenter om at økonomisk begrundede forandringer har negative konsekvenser for klienterne, tillægges relativt lidt værdi. På det sociale niveau betyder det at indretning og ledelse af de sociale institutioner tilkender privilegier (i form af 'frihedsgrader' i arbejdet, løntillæg osv.) til socialarbejdere hvis handlinger stemmer overens med det dominerende rationale.

Felternes aktiviteter kan i nogle tilfælde betragtes som værende *relativt autonome*. Som synliggjort i historiseringen, vil det sige at bestemte positioners syn på værdi sætter sig igennem i store dele af feltets aktiviteter, fordi disse positioner lokalt set har oparbejdet en privilegeret position. Forskellige positioner kan have relativt større vægt lokalt end i relation til for eksempel det overordnede magtfelt. Men selvom felters forandringslogik med fordel kan anskues afgrænset fra andre felter, er det centralt at felter altid står i relation til andre felter. Et felt kan ikke anskues som et isoleret 'system'. Med kapitalbegrebet kan det forklares sådan at forskellige kapitaler kan have valør på forskellige felter, men at kapitalkonfigurationen på et felt relaterer sig til kapitalkonfigurationen på andre felter og i det overordnede magtfelt.

Feltet for det sociale arbejdes relative autonomi har vi synliggjort i feltkonstruktionen. Blandt socialarbejdere tillægges de psyko-sociale indsatsområder for eksempel værdi. Det kan forstås som værdsættelse af en art kulturel kapital hvor tillæring af viden, normer og adfærd betragtes som væsentligt. At socialarbejderne tillægger denne type arbejde værdi, illustrerer en tilbøjelighed til at værdsætte ud fra andre kriterier end økonomiske. Man kan sige at socialarbejderne gør brug af deres adgang til kulturelle og sociale kapitalformer til at få indflydelse på kampen om det sociale arbejde. Disse tilbøjeligheder kan få ganske forskelligt udtryk afhængig af de sociale og symbolske magtrelationer i feltet. Det synliggøres blandt andet af at socialarbejderne under bistandsloven kæmpede for at varetage både økonomiske og psyko-sociale funktionsområder under hensyn til klienternes interesser i bred forstand. I dag hvor betingelserne for kampen er ændret, sætter socialarbejderne deres kapital i spil uden at tage alle elementer i klienternes livssammenhæng i betragtning. På den måde har styrkelsen af hvad man kunne kalde en 'forvaltningskapital', formået at kile sig ind i værdsættelsen af andre typer af kapital og dermed ændret feltets kapitalkonfiguration.

På den måde kan man se feltet for det sociale arbejde som spændt ud af de samme kapitalformer som Bourdieu præsenterer. I vores feltkonstruktion har vi gjort mere ud af at konstruere forskelsstrukturerne med reference til de socialfaglige praksisformer. Men blikket for feltets kapitalkonfiguration ligger bagved som en systematisk måde at anskue feltet på.

hvordan historisk objektive betingelser bliver til praktiske handlingsudtryk

Ud over at give en forståelse for feltets sammensatte sammenhænge er den historiske konstruktion med til at henlede opmærksomheden på at de handlende har gode grunde til at handle og tænke som de gør. De objektive strukturer afspejles så at sige i handlende mennesker. Forskellen på dette og strukturdeterminisme begrundes med det dialektiske forhold mellem sociale og mentale strukturer. Relationen mellem de sociale strukturer og de handlendes opfattelseskategorier og vurderingskriterier skal ikke opfattes som relationen mellem et bevidst subjekt og et objekt, men som en *gensidig besiddelse.* (Bourdieu & Wacquant 1996:23ff).

For at systematisere vores forståelse af socialarbejdernes handlinger og opfattelser benytter vi os af det tredje begreb i Bourdieus begrebstrilogi, *habitusbegrebet*. Habitusbegrebet kan forklare hvordan historisk objektive betingelser bliver til praktiske handlingsudtryk – den praktiske sans. Habitus kan karakteriseres som et sæt af kriterier som mennesker bringer i anvendelse i opfattelse, vurdering og handling som et strukturerende princip for måden at forholde sig til betingelserne på. Et menneskes habitus er konstitueret historisk; det vil sige at den er erhvervet og opbygget i relation til den position som den enkelte har i feltet (og i det sociale rum), og i relation til den sociale løbebane (trajectory) som har ført til den aktuelle position (Bourdieu & Wacquant 1996:112). Dermed rummer habitus en dobbelt historicitet: dels gennem den personlige livsbane hvor de sociale strukturer inkorporeres i kroppen gennem social praksis, dels gennem de sociale strukturer der ligeledes er socialt og historisk konstrueret gennem menneskers praktiske handlinger (ibid:123).

Når vi taler om at socialarbejdere er disponeret for at værdsætte psyko-sociale funktionsområder i deres arbejde, refererer det indirekte til forståelsen af habitusbegrebet.

At Vita for eksempel overhovedet varetager et velfærdsarbejde, tyder på en tilbøjelighed til at værdsætte muligheden for 'at hjælpe andre mennesker'. Sådanne dispositioner kan være erhvervet på mange måder gennem livet. Habitusbegrebet indebærer at vi ikke forstår dispositionerne som 'naturgivne' (eller genetisk bestemt!), men som kulturelt konstitueret gennem praktiske erfaringer med en struktureret social verden. Yderligere betyder det at dispositionerne ikke determinerer bestemte handlinger. En tilbøjelighed til at vægte hensynet til klienten højt fører ikke nødvendigvis til en klientorienteret socialfaglig praksisform. Handlinger betinges både af feltets kapitalkonfiguration og af den handlendes måder at forstå verden på, men der er ikke en entydig årsagssammenhæng mellem disse 'input' og socialarbejderens handlinger som 'output'. For at forstå det, er det vigtigt at forstå det generative eller sågar kreative og improvisatoriske aspekt af habitus. Det indebærer dels at 'den praktiske sans' giver mulighed for at handle, dels at dispositionerne kan forandres over tid blandt andet gennem indsigt i feltets strukturer og handlingernes betydning. (Bourdieu & Wacquant 1996:107; Bourdieu 1990:116)

Gennem socialarbejdernes opfattelse af det sociale arbejde får vi indblik i feltets kampe. Relationen mellem habitusbegrebet og kapitalbegrebet illustrerer det. Når socialarbejderne retter deres opmærksomhed mod bestemte forhold i det sociale arbejde, hænger det sammen med hvad der har værdi i feltet. I nogle tilfælde stemmer kapitalkonfigurationen i feltet overens med socialarbejdernes dispositioner. I de tilfælde får socialarbejderne mulighed for at realisere den interesse der fik dem til at søge til feltet. I andre tilfælde stemmer kapitalkonfigurationen imidlertid ikke overens, og socialarbejderne oplever at deres muligheder for at handle begrænses. Det kan føre til at socialarbejderne finder nye strategier for at 'overleve' i (eller tilpasse sig til) feltet. Men det kan også føre til at socialarbejderne kæmper for at forandre betingelserne og kapitalkonfigurationen i feltet. Eller for den sags skyld til at de helt søger væk fra det sociale arbejde. På den måde kan relationen mellem kapital, felt og habitus ikke forudsige socialarbejdernes handlinger, men den kan *forklare* og *socialt relatere* mekanismerne i den sociale virkelighed *systematisk*. [66]

den begrebstrilogi som overskrider dualismen mellem subjektivisme og objektivisme

Habitus udgør, i relation til felt og kapitalkonfiguration, de klassifikationssystemer som danner baggrund for den praktiske *handlen*. Der er tale om en delvist ubevidst praktisk logik frem for om en bevidst eller rationel logik. Dermed er der tale om en *ubevidst inkorporering af den objektive struktur i kroppen*. Det er den ubevidste inkorporering der gør de handlende i stand til at skelne mellem genstande, værdsætte og differentiere. Dispositionerne er ikke en teoretisk kundskab, men en praktisk kundskab som virker for et praktisk formål. Det er erfaringerne fra et levet liv og fra handlinger i feltet som forankrer kundskaben i praksis. Den handlende fornemmer kropsligt

[66] Bourdieu har et meget illustrativt billede af at det samme menneske kan foretage vidt forskellige handlinger, afhængig af det felt der handles i. Han beskriver hvordan man i et felt hvor ens habitus er tilpasset, befinder sig *som en fisk i vandet*, vel at mærke uden at være sig dispositionerne bevidst eller stille spørgsmålstegn ved dem. Når man derimod færdes i et felt som ikke tilskriver ens besiddelser af kapital værdi, er det sværere at gøre sin position gældende eller at handle i overensstemmelse med feltets logik. (Bourdieu & Wacquant 1996:112-113).

hvornår noget for eksempel er *hensynsfuld adfærd* eller *fornuftig opførsel*, fordi erfaringerne er kropsliggjort som en slags common sense. Når mennesker i overvejende grad handler fornuftigt, betyder det at de handler i overensstemmelse med hvad der i feltet betragtes som fornuftigt. De kan ikke siges at handle på baggrund af bevidste rationelle overvejelser. De socialt skabte kategorier for opfattelse af feltets kampe mellem forskellige positioner bliver til naturgivne ahistoriske forståelser af det sociale (doxa). Fornemmelsen for feltets forskelle rummer således ikke nødvendigvis en bevidsthed om hvordan skillelinjerne er skabt. (Bourdieu 1997:26; Bourdieu & Wacquant 1996:115f).

Habitusbegrebet adskiller sig fra subjektteorien ved at være et redskab til at forstå at mennesker er socialt og historisk konstituerede handlende. Den kropsliggjorte hukommelse adskiller sig for eksempel fra kognitionsteoriens forståelse af at erfaring leder til bevidsthed eller hukommelse gennem refleksionsprocesser og abstrakt begrebsliggørelse (jf. fx Knud Illeris' beskrivelse af kognitionsteorien i *Læring*. 1999:Kap.2). For os udgør kroppene i modstrid hermed en afgørende reference til identifikation af den praktiske kundskab. De habituelle tilbøjeligheder er en praktisk måde at erfare og udtrykke den fornemmelse som den handlende har af sin egen sociale værdi (Bourdieu 1995:229). Grunden til at kroppen er velegnet til at forstå det dialektiske forhold mellem felt og habitus, er at der ikke er tale om en bevidst internalisering eller brug af sociale strukturer, men en materialiseret inkorporering. Kroppen forstår accepten af den levede hverdag, de mange rutiner og selvfølgeligheder i feltet.

Menneskers synspunkter og deres kropsliggjorte hukommelse fra erfaringer fra livet og fra aktiviteter i feltet, er en særlig sensitivitet over for feltets skillelinjer. Dermed bliver de handlendes opfattelser også en væsentlig kilde til at konstruere feltets forskelsstruktur. Når Merete for eksempel fortæller os om sin konsulentfunktion i børnefamilieteamet, giver det indsigt i dels de officielle kategoriseringer af socialarbejdere, dels den uformelle værdsættelse af bestemte funktionsområder blandt socialarbejdere. Merete er ikke nødvendigvis selv opmærksom på disse skillelinjer, men de er til stede som et strukturerende princip i hendes fortælling. Det betyder også at de skillelinjer vi konstruerer i feltet for det sociale arbejde, ikke nødvendigvis er identiske med socialarbejdernes egen måde at sætte ord på feltets forskelle på. Omvendt har vi haft en klar ambition om at konstruktionerne skulle være genkendelige for socialarbejderne.

Relationen mellem habitus, felt og kapital er den *begrebstrilogi* som overskrider dualismen mellem subjektivisme og objektivisme eller dikotomien mellem aktør og struktur. For os har det samlet og muliggjort en dynamisk teori. Vores systematiske anvendelse af begreberne habitus, felt og kapital og relationen mellem dem har været med til at forklare det mulighedsrum socialarbejderne har for at handle.

det er igennem kroppen den symbolske vold accepteres

Efter disse ord om relationen mellem habitus, kapital og felt må vi præsentere endnu et centralt begreb i den bourdieuske optik. Begrebet *den symbolske vold* understreger at den dominans der synliggøres gennem systematiske feltanalyser, er udtryk for en decideret voldelig undertrykkelse. Den symbolske vold virker dobbelt i feltet: dels gen-

nem dominansforholdenes indlejring i feltets objektive strukturer, dels gennem dominansforholdenes indlejring i de handlendes kategorier for opfattelse, vurdering og handling.

Relationen mellem kapital og felt forklarer den ulige fordeling af privilegier (kapitalkonfigurationen) i feltets objektive strukturer. Det betyder at de handlende ikke har lige muligheder for at tage del i feltets kampe. De dominerede underlægges en systematisk undertrykkelse som begrænser deres muligheder for at handle i feltet. (Bourdieu 1998:47-58). At socialforvaltningerne gentagne gange omorganiseres, er et eksempel på hvordan anvendelsen af de dominerende forvaltningsfaglige kapitalformer svækker socialfaglige positioner. Erfaringsdannelse og skabelse af stærke faglige miljøer modvirkes. Dermed svækkes socialfaglige repræsentanters mulighed for at tage del i kampen om indretning og ledelse af det sociale arbejde.

Relationen mellem habitus, felt og kapital forklarer hvordan de dominerende forestillinger bliver til selvfølgeligheder. Det gælder også for de dominerede som dermed tilslutter sig dominansforholdene og bidrager til deres egen undertrykkelse. Gennem erfaringen med feltet tilpasser de dominerede deres strategier til de privilegier de har til rådighed (materielt, socialt og symbolsk). Men dermed reduceres muligheden for at kæmpe for en mere ligelig fordeling af privilegier. (ibid.). Når socialarbejderne kæmper for at afgrænse deres fagområde til de psyko-sociale funktioner, tyder det på at de tilpasser deres handlingsstrategier til de objektive muligheder. Det accepteres at det socialfaglige område er underordnet forvaltningens styring for at sikre fagområdets 'overlevelse'. Men dermed bidrager socialarbejderne til at forstærke de aktuelle magtforhold og afskærer sig fra at kæmpe for at få indflydelse på det sociale arbejde de selv udfører. Til trods for socialarbejdernes tilbøjeligheder til at sikre faget og klienternes interessevaretagelse bedst muligt, finder den symbolske vold sted. Heller ikke bevidste intentioner om at kæmpe mod dominansen sikrer nødvendigvis et opgør med den symbolske vold. Det understreger endnu en gang subjektteoriens utilstrækkelige fokus på *bevidsthed*. Det er igennem *handlinger* dominansforholdene praktiseres, og det er igennem *kroppen* den symbolske vold accepteres.

der er i høj grad noget at kæmpe for

Med begrebet om den symbolske vold understreges trægheden i de sociale og symbolske strukturer. Men det betyder ikke at dominansforholdene ikke kan udfordres.

I spørgsmålet om hvordan dominansforholdene udfordres, må vi endnu en gang lægge afstand til de konstruktionistiske diskursanalyser. Ved at lægge os op ad Bourdieus begrebstrilogi bryder vi med såvel idealistiske som tekstlige forståelser af handling. Konstruktionistiske diskursanalyser beskæftiger sig alene med *det som kan ses* (den dominerende diskurs) og risikerer dermed at fremme de dominerende positioner. Den type analyser udgør en trussel for den kritiske samfundsvidenskab, fordi de kan være med til at reproducere den doksiske tilslutning til dominansen gennem beskrivelse af forandring som selvfølgelig og 'naturlig'.

Vi kan ikke understrege nok gange at vores ambition i modstrid hermed er at synliggøre de sociale og symbolske magtrelationer for potentielt at mobilisere til handling mod de ulige dominansforhold. Derfor har vi også gang på gang understreget social-

arbejdernes evne til og mulighed for at handle med forskellige værdiorienteringer på trods af den markante dominans af en særlig værdiorientering i feltet for det sociale arbejde. Det betyder på den ene side at den konkrete indretning og organisering af socialforvaltningen kan udfordres i praksis. På den anden side betyder det også at socialarbejdernes individuelle og kollektive handletilbøjeligheder kan bekræftes og/eller udfordres gennem indsigt i feltets forskelle. De fleste socialarbejdere vil således have erfaringer fra mødet med klienter der såvel bekræfter som udfordrer det dominerende handlerationale. Vi foreskriver ikke hvordan socialarbejderne skal eller bør handle, men vi synliggør at forskellige handlinger har forskellige værdiorienteringer. Dermed er der i høj grad noget at kæmpe for, både i den daglige relation til forskellige klienter og i den faglige kamp for bedre forhold for socialarbejdere og klienter. Bourdieu formulerer det således:

> ”not only can habitus be practically transformed (always within definite boundaries) by the effect of a social trajectory leading to conditions of living different from initial ones, it can also be *controlled* through awakening of consciousness and socioanalysis” (Bourdieu 1990:116)

Efter denne synliggørelse af vores position i det akademiske felt vil vi bevæge os videre til vores konkrete forskningsmetodik. Her vil vi synliggøre de metodiske valg vi har foretaget i interaktionen med feltet og i arbejdet med at fremstille analysen så den lever op til vores ikke ydmyge synspunkt.

Forskningsmetodik

Vores forskningsmetodik ligger i forlængelse af vores synspunkt og position i det akademiske felt. Ambitionen med denne gennemgang er at reflektere udvalgte nedslag i vores konstruktionsarbejde i relation til metodologien i den sociologiske feltanalyse. Afsnittet er hverken opbygget med udgangspunkt i specialerapportens komposition eller i en kronologisk gennemgang af vores forskningsforløb. Derimod har vi udvalgt historiseringsarbejdet og interaktionen med socialarbejderne som nedslagspunkter der kan illustrere arbejdet med sociologiske feltanalyser som akademisk praksisform.

Som det fremgår tager dette speciale sit empiriske udgangspunkt i den praktiske virkelighed i de lokale socialcentre i Københavns Kommune. Det betyder ikke at feltet kan afgrænses geografisk til Københavns Kommune. Feltets styrkeforhold vil muligvis komme til udtryk på andre måder i andre kommuner, men det vil i høj grad være de samme objektive magtforhold der gør sig gældende. Vi har heller ikke afgrænset os til et casestudium af et enkelt lokalcenter eller team i Københavns Kommune. Derimod har vi udnyttet forskellene mellem lokalcentrene til at anskueliggøre at den samme lovgivning og den samme forvaltningsform kan føre til forskellige praksisformer.

Feltet for det sociale arbejde er konstrueret med fokus på forandringsdynamikken i Københavns Kommune. I historiseringen har vi berørt politiske processer og kulturelle processer i feltet generelt, men med det særlige fokus at historiseringen peger ned på de forhold der særligt gør sig gældende for socialarbejdere i Københavns Kommune. I fortællingerne fra feltet har vi valgt fire socialrådgivere som alle er ansat i Københavns Kommune, men konstruktionen af deres dispositioner og møde med feltet konkretiserer feltets logik og struktur.

At vi har valgt at inddrage både socialarbejderfortællinger og et omfattende udvalg af dokumenter og artikler i vores feltkonstruktionsarbejde, skyldes vores ønske om at have et dobbelt blik på feltet for det sociale arbejde. For det første er det vigtigt at have blik for feltets historisk konstituerede strukturer og altså inddrage kildemateriale der rækker længere tilbage og bredere ud end samtaler med fire socialarbejdere kan gøre. Derfor har vi udarbejdet en registrant over artikler og indlæg der kan belyse feltets kampe. For det andet er det væsentligt at være opmærksom på at feltet består af handlende mennesker der har gode grunde til at handle som de gør. Dermed aktualiseres inddragelsen af socialarbejdernes fortællinger som de konkrete billeder på feltets forskelsstrukturer.

Når vi har arbejdet historisk konkret i en kvalitativ ramme har det været for at indfange de betydningssammenhænge som præger feltets sociale aktører. Den historiske indsigt i feltets forandringsdynamik giver mening til socialarbejdernes handlemuligheder, dispositioner og forestillinger i forhold til det sociale arbejdes praksisformer.

Registrantarbejdet og historiseringen

Vores konstruktion af feltet for det sociale arbejde tog metodisk form ved at vi bevægede os frem og tilbage mellem registreringsarbejde og samtaler med socialarbejdere. At vi arbejdede med registreringer vil sige at vi løbende konstruerede en registrant over socialpolitiske diskussioner og beslutninger, forvaltningsmæssige ændringer, socialfaglige debatter samt lokalpolitisk tovtrækkeri om hvordan det sociale arbejde 'bør' tage sig ud, og hvordan det konkret organiseres i Københavns Kommune. Det indledende registrantarbejde var således den første spæde konstruktion af feltet som senere blev uddybet og omkonstrueret efter analysearbejde og møder med socialarbejderne.

vi har registreret de forhold vi har fundet væsentlige

Arbejdet med at registrere forskellige indlæg og dermed historisere feltet har som nævnt været produktivt for at konstruere alternative forståelseskategorier til de i øjeblikket dominerende måder at forstå det sociale arbejde på. Havde vi anvendt de dominerende kategorier i analysearbejdet, ville vi højst sandsynligt blot have bekræftet de dominerende måder at anskue på frem for at udfordre og stille spørgsmål til dem. Derfor har vi også søgt indlæg fra en tid hvor socialarbejderne stod stærkere i kampen for at varetage klienternes interesser. Ikke for på nostalgisk vis at søge tilbage til en 'bedre' fortid, men for at bryde med de præ-konstruktioner som også dominerer vores eget udsyn. Kun således har det været muligt at udfordre de dominerende rationaler og synliggøre et progressivt alternativ.

Registreringen har dannet udgangspunkt for historiseringen af feltet for det sociale arbejde. Registrantarbejdet har været en aktiv konstruktion hvor vi har registreret de forhold vi har fundet væsentlige. Det har for eksempel været diskussioner og beslutninger som har været (retorisk såvel som praktisk) rammeskabende for hvad det er muligt og umuligt at tænke om socialt arbejde. Det har også været forhold som har praktiske betydninger for indretningen af det sociale arbejde i København.

Man kan sige at vi har historiseret forholdene i Københavns Kommunes nuværende Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltning (tidligere Social- og Sundhedsforvaltning). Vi har interesseret os for de forandringer der har fundet sted fra begyndelsen af firserne til i dag. Det gælder for det første forandringer i de sociale magtstrukturer, for eksempel omstrukturering af arbejdet eller nedskæringer. For det andet gælder det forandringer i de symbolske magtstrukturer, for eksempel at forskellige rationaler ikke længere har legitimitet i feltet og dermed ikke repræsenteres.

Ved at udvælge artikler der fordeler sig jævnt over den angivne tidsperiode, har det været muligt at få øje på forandringerne. For at sige det lidt firkantet er det ikke nok at have en udtalelse fra en socialrådgiver fra '85, en fra en centerchef i '90 og en fra en kommunalt uddannet sagsbehandler i '98 for at sige noget om relationen mellem de forskellige personalegrupper. Men det giver heller ikke mening alene at tegne et nuanceret 'øjebliksbillede' af positionerne lige nu, fordi positionernes indbyrdes relationer blandt andet karakteriseres ved at være i bevægelse, og fordi man med 'øjebliksbilledet' netop ikke får øje på det der *ikke* siges længere (det udgrænsede).

Dermed har vi anskueliggjort et andet væsentligt kriterium for valget af indlæg. Vi har interesseret os for de forskellige socialfaglige positioner i feltet og relationerne mellem dem. Det vil sige at vi ikke har betragtet 'oplysninger' eller udtalelser som løsrevet information, men som symbolske handlinger praktiseret med en bestemt værdiorientering. Dermed repræsenterer indlæggene forskellige positioner i feltet. Vi har ønsket at konstruere feltet for det sociale arbejde som en forskelsstruktur af socialfaglige praksisformer. Derfor har vi i registreringen interesseret os for hvem 'afsenderen' er, det vil sige for den konkrete sociale aktør eller institutions position, funktionsområde, dispositioner og forstillinger om det sociale arbejdes indhold og gennemførelse.[67] Desuden har vi udvalgt indlæg således at forskellige positioner repræsenteres, og særligt således at de *socialfaglige* positioner får plads. Dermed også sagt at det har været vigtigt ikke alene at søge i kommunale udgivelser, men også at holde øje med fagblade og kritiske tidsskrifter.

Endelig er det en pointe at der finder engagerede valg sted, såvel i udvælgelsen af indlæg som i udvælgelsen af passager fra og fokus på de enkelte indlæg. Her har vores synspunkt haft afgørende betydning. Det betyder at vi har interesseret os for de konsekvenser som ændringerne har for socialarbejdernes handlemuligheder (og dermed for klienterne) – og altså ikke for eksempelvis politikere eller centralforvaltere. Yderligere betyder det at vi som nævnt, har søgt at vægte de socialfaglige positioner som vægter hensynet til klienten højt, selv om (eller faktisk fordi) disse rationaler i dag er dominerede eller sågar udgrænsede.

Når det er sagt, skal det nævnes at også andre socialfaglige rationaler end det klientorienterede og andre rationaler end socialfaglige er vigtige at inddrage. En feltkonstruktion fordrer at forskellige (modstridende) rationaler konstrueres og 'udspænder' feltet som en struktur af objektive relationer. Blandt socialarbejdere kæmpes der om at sætte dagsordenen for hvordan det sociale arbejde bedst udføres, og om hvilke normer og værdier der skal være styrende for arbejdet. Yderligere er der forskel på socialfaglige rationaler og de rationaler som ikke er socialfaglige (fx de forvaltningsfaglige), men som alligevel øver indflydelse på mulighederne for at definere og praktisere det socialfaglige arbejde.

Registreringen skal som sagt ses som dele af vores forberedelse på at se og anskueliggøre hvad der er på spil i feltet for det sociale arbejde. Dermed har registreringen været et af flere elementer i specialets feltkonstruktionsproces. Det gælder for historiseringen af feltets forandringsdynamik og for fortællingerne fra socialarbejdere i feltet.

---

[67] At 'afsenderens' position er væsentlig, illustreres yderligere af et lille eksempel: Den samme socialrådgiver udtaler sig i 1990 i Absalon som repræsentant for Københavns Kommunes Socialrådgiverforening meget kritisk om besparelser og om at decentralisering er et redskab til udgiftsstyring, og igen i 1999 som 'konsulent i personalekontoret' hvor hun siger at "det er netop den indstilling at man kun kan gøre folk tilfredse, hvis man kan give dem flere penge – det er den der ikke er rigtig". Den samme person kan således godt repræsentere forskellige rationaler, blandt andet som udslag af en forandret position i det sociale rum.

vi var indledningsvis ude efter information

I specialeforløbets første fase var vores søgekriterier i registrantarbejdet mindre fokuserede på konfliktperspektivet. Det betød at vi havde mindre blik for at en feltkonstruktion fordrer aktivt søgearbejde i forhold til særligt de dominerede positioner. Vi var indledningsvis primært ude efter *information* om hvordan Københavns Kommune og Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen er organiseret, og hvad der optager medarbejdere, ledelse og politikere. Artiklerne blev blandt andet udvalgt ud fra et kriterium om at artiklernes titler signalerede en 'høj informationsmængde' eller et 'neutralt perspektiv'. Problemet ved denne fremgangsmåde er at det giver en uhensigtsmæssig stor vægt til de problemforståelser der findes i forvaltningen og særligt blandt teknokraterne. 'Høj information' og 'neutralitet' vil typisk umiddelbart karakterisere disse problemforståelser. [68]

På baggrund af den fortløbende feltkonstruktionsproces har vi opnået en skærpet fornemmelse for feltet og for de forskellige positioner der er repræsenteret i kampen om aktiviteten socialt arbejde. Dermed er vores registreringsarbejde senere i processen blevet mere målrettet, og vi har anvendt systematiserede kategorier i karakteriseringen af de læste artikler. De anvendte kategorier er for det første 'initiativets karakter', det vil sige det initiativ som har 'fremprovokeret' indlægget, det kunne fx. være en ændring af sociallovgivningen eller aktuelle overenskomstforhandlinger. For det andet er det 'aktører og handlesammenhænge', det vil sige en kort beskrivelse af artiklens indhold og problemforståelse og af hvilke agenter der tager del i initiativet. Endelig er det 'socialfaglige positioner', det vil sige hvilket rationale artiklen repræsenterer. På den måde har vi i udvælgelsen og læsningen af artiklerne været opmærksomme på hvilke praktiske handlingsrationaler, og dermed hvilken interesseorientering, artiklerne repræsenterer. En sådan aktiv konstruktionsproces skulle gerne skærpe blikket for forskellene i feltet og for det synspunkt vi anskuer feltet fra.

Vi har valgt at vedlægge vores registrant som bilag (se bilag 2). Vi mener den kan være et godt udgangspunkt for yderligere konstruktionsarbejde og analytiske perspektiver. At vores kategoriseringsarbejde er blevet mere systematiseret i løbet af processen er synligt i registranten.[69] Dermed er det synligt hvordan feltets positioner lader sig fremanalysere gennem en fremskridende proces. Som Bourdieu også gør opmærksom på, er en systematisk feltkonstruktion et omfattende stykke arbejde. Hvor man i første omgang primært kan identificere personer og institutioner, bliver det langsomt muligt at se forskelle og sammenlignelighed i feltets positioner og dermed få blik for de objektive magtrelationer. (Bourdieu & Wacquant 1996:211-213).

---

[68] Manglen på egentlig feltfornemmelse udmøntede sig blandt andet i at når vi på Rådhusbiblioteket fik stukket hele stakken af Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningens medarbejderblad 'FAcetten' fra 1997 til i dag i hånden, gik vi ukritisk i gang fra en ende af – ud fra en forestilling om at *grundighed* vel ikke kunne skade (som det også kan ses af vores omfattende registrant). Det er en væsentlig pointe i den forbindelse at FAcetten er et administrativt blad (et ledelsesværktøj), og at dette giver ganske andre forudsætninger end eksempelvis et fagblad.

[69] Det betyder blandt andet at vi i flere tilfælde ikke har redegjort for hvilken position indlægget repræsenterer.

Konstruktionsprincipper for de fire fortællinger fra feltet

Ud over registrantarbejdet har vi foretaget samtaler med socialarbejdere for at konstruere feltet for det sociale arbejde. Det har skærpet vores blik for at feltet består af handlende mennesker der har gode grunde til at handle som de gør. Dermed har vi også fået en øget fornemmelse for feltets forskelsstrukturer.

samtalerne har været en kilde til at få øje på feltets objektive strukturer

De fire fortællinger som fremstillingen af vores konstruktion af feltet for det sociale arbejde tager udgangspunkt i, repræsenterer sidestillede synspunkter. For at skærpe forståelsen for den sociale praksis har vi forsøgt at undgå at skabe et forenklet og ensidigt billede.[70] Det har vi praktiseret ved at præsentere fire fortællinger som udgør forskellige synspunkter på hvordan det sociale arbejde praktiseres og bør praktiseres. Inden for hver fortælling gør vi endvidere opmærksom på hvordan forskellige rationaler repræsenteres gennem ord og handling.

Vi interesserer os for forskellige socialarbejderes forskellige funktionsområder. Når vi har udvalgt fire socialrådgivere, er det for at understrege at feltets forskelle udgøres af forskelle i praksisformer og ikke i personalekategorier. Havde vi valgt repræsentanter fra fire forskellige socialfaglige personalegrupper, ville der være risiko for at forskellene i repræsentanternes socialfaglige praksisformer var fremstået som selvfølgelige forskelle på personalekategorier frem for som påfaldende forskelle inden for den samme personalekategori.

For os har samtalerne med socialarbejderne ligesom registrantarbejdet været en kilde til at få øje på feltets objektive strukturer. De betingelser som socialarbejderne opererer under, rummer for eksempel både den indskrænkede personkreds og hele den nuværende 'forvaltningsteknologiske' organiseringsstruktur. De sociale og symbolske forandringer i måden velfærden organiseres på får konkret udtryk gennem socialarbejdernes fortællinger. Derfor har vi interesseret os for socialarbejdernes position, betingelser, handlemuligheder, strategier og oplevelser. [71]

De fire socialarbejdere er udvalgt af den praktiske grund at vi på forhånd havde kontakter i feltet. Vi har mødtes med de fire socialarbejdere flere gange og i forskellige sammenhænge. Tre af socialarbejderne fik vi lov til at besøge i deres hjem, og alle fire

---

[70] Den pointe gør forskningsteamet bag The Weight of the World opmærksom på i Bourdieus afsnit *the space of points of view* (Bourdieu et al. 1999: 3-6)

[71] Man kunne argumentere for at vælge et klientperspektiv frem for et socialarbejderperspektiv, idet socialarbejdernes klienter i høj grad kan betragtes som en domineret gruppe. Når vi alligevel vælger et socialarbejderperspektiv, skyldes det at vi interesserer os for de kampe der kæmpes om hvordan samfundet behandler disse udsatte grupper – og at klienterne ofte ikke selv tager (direkte) del i disse kampe. For at undgå at falde i en falsk utopisk grøft, må vi benytte den praktiske virkeligheds historicitet til at belyse de domineredes perspektiv. Her giver socialarbejderperspektivet et stærkt modspil til eksempelvis et centraladministrativt perspektiv, omend de socialfaglige rationaler med særlige klienthensyn *i dag* er udgrænset. Man kunne derfor fristes til at sige at vi *indirekte* har et klientperspektiv.

har vi besøgt på deres arbejdsplads. Alle socialarbejderne havde vi på forhånd en eller anden kontakt til – varierende fra et gammelt venskab til en fælles bekendt.[72]

vores interviewteknik har båret præg af åbenhed og gensidighed

I interviewsituationerne var vi interesserede i at få noget at vide om socialarbejdernes måde at opfatte og vurdere det sociale arbejde som social praksis på. Samtidig var vi interesseret i at få indsigt i de handlendes personlige historier – særligt i forhold til deres erfaringer med og (praktiske) begrundelser for socialt arbejde.[73] I relation til den ovenfor skitserede metodologi har indblik i socialarbejdernes erfaringer fra det sociale arbejde været interessant og produktivt for at begribe hvilken position de har i feltet og i det sociale rum.

I forsøget på at øge indsigten i feltets forskelle har vi søgt at opnå forståelse for hvordan socialarbejderne drager skillelinjer om den sociale verden og om de funktionsområder de varetager i feltet for det sociale arbejde. Vi har interesseret os for hvordan socialarbejderne opfatter feltets tovtrækkerier, og for hvilke privilegier de har i feltet. Yderligere har vi søgt indsigt i hvordan socialarbejderne fremhæver nogle forhold frem for andre. Det vil sige at vi har interesseret os for hvad socialarbejderne værdsætter i deres arbejde.

Vores interviewteknik har båret præg af åbenhed og gensidighed med henblik på at minimere den symbolske vold mellem vidensskaberne og de mennesker der indgår i undersøgelsen. Bourdieu redegør i kapitlet *Understanding* for hvilke 'metodologiske' overvejelser der ligger til grund for de kvalitative teknikker som teamet bag forskningsrapporten The Weight of the World har arbejdet med forud for og under deres mange interview. Bourdieu fremhæver at de har gjort sig overvejelser over hvordan man forbereder sig bedst muligt for at minimere forstyrrelser i interviewsituationen. Det understreges blandt andet at man bør være opmærksom på hvornår der er noget der forstyrrer den sociale relation mellem interviewer og interviewede. Pointen er at en skærpet opmærksomhed på netop *forskellene* mellem de implicerede i interviewsituationen kan minimere den symbolske vold. (Bourdieu et al. 1999:607-626).

vi har fundet tegn på forstyrrelser og symbolsk vold

Vi mener selv at det i nogen grad er lykkedes os at begrænse den symbolske vold i vores interviewsituationer. Blandt andet har vi som nævnt brugt personlige kontakter og fælles relationer mellem os og interviewpersonerne til at skabe mindre social afstand mellem os. Det vil blandt andet sige at vi har skabt kontakt til socialarbejderne gennem personlige bekendtskaber og *ikke* ved at henvende os til forvaltningens eller

---

[72] Vi har ikke foretaget observationer af socialarbejdernes arbejdsfunktioner, men har alligevel på denne måde fået et godt kendskab og en god relation til socialarbejderne.

[73] Det er en væsentlig pointe at vi interesserer os for de praktiske begrundelser for agenternes handlinger og ikke for den umiddelbare selvforståelse hos agenterne af hvorfor de handler som de gør. Et eksempel der kan belyse det, er at en af de personer vi har haft kontakt med, forklarede at vedkommende vågnede en morgen og vidste at socialrådgiverfaget var det eneste rigtige uddannelsesvalg. Vi tager naturligvis forklaringen *som selvforståelse* alvorligt, men søger alligevel begrundelsen for valget af metiér andetsteds.

lokalcenterets ledelse.[74] I et enkelt tilfælde har vi fået en medstuderende til at medvirke ved et interview fordi han havde en personlig relation til interviewpersonen. Interviewkonstellationerne er derfor ikke tilfældige, men bygger på et familiaritetsprincip som også forskningsteamet bag rapporten *The Weight of the World*, har praktiseret (Bourdieu et al. 1999:611-612).

Ikke desto mindre har vi i nogle tilfælde fundet eksempler på asymmetri i relationen mellem os og socialarbejderne og heri tegn på forstyrrelser og symbolsk vold i interviewsituationen. Særligt fornemmede vi at en af vores interviewpersoner i visse situationer prøvede at give de svar som vedkommende troede vi forventede[75]. Til trods for at vi oplevede at vi havde en god relation til personen, er det sandsynligt at vores akademiske bagage i nogen grad har haft den betydning at socialrådgiveren har følt et behov for at leve op til nogle forestillede 'akademiske standarder'. Vores strategi i situationen var på den ene side at stille spørgsmål til konkret praksis (frem for analytisk fortolkning af denne) og på den anden side at forsøge at gøre vores position i forhold til feltet for det sociale arbejde klar – og ikke mindst gøre det klart at vi respekterede at denne position ikke var eller kunne være identisk med socialarbejderens. Særligt det sidste var til en vis grad med til at løse op for anspændtheden.[76]

Når det er sagt må vi understrege at vi i høj grad oplevede at have en god fornemmelse og forståelse for socialarbejdernes positioner. Gennem det sideløbende arbejde med historiseret feltkonstruktion og samtaler med socialarbejderne konstruerede vi feltets rationaler og fik en forståelse for hvilke positioner socialarbejderne repræsenterede. Et eksempel kan illustrere hvordan arbejdet forløb. Ved det indledende møde med Jon havde vi fået en klar fornemmelse af at han repræsenterede en position der var kritisk over for sociallovgivningen. Den position svarede til en position der var repræsenteret i vores registrant i særligt de tidlige indlæg. Da vi senere foretog interviewet med Jon, måtte vi revidere vores opfattelse, fordi han i udgangspunktet veg tilbage for at udtale kritikken. I situationen måtte vi ændre interviewstrategi og konfrontere ham med vores forforståelser. Jons reaktioner gjorde det muligt at nuancere forståelsen af det 'kritiske' rationale og skærpe forståelsen for det dilemma det indebærer at være en 'kritisk' disponeret socialarbejder som arbejder under nogle accepterede betingelser.

vi har valgt at præsentere et længere interviewuddrag med hver socialarbejder

I fremstillingen af fortællingerne fra feltet for det sociale arbejde har vi valgt at lade socialarbejderne tale for sig selv ved at præsentere et længere interviewuddrag med

---

[74] Den åbenlyse risiko ville være at blive 'forvaltningens forlængede arm' og dermed med stor sandsynlighed øge den sociale distance mellem os og socialarbejderne.

[75] På et spørgsmål om hvorvidt personen oplevede at der var andre måder at forstå det sociale arbejde på som var mere 'anerkendte' lød svaret eksempelvis: "altså måder der er mere rigtige?" (end den måde vedkommende selv forstod det sociale arbejde på).

[76] Omend denne strategi rummer risiko for at den 'respekterede forskel' blot legitimerer at der er statusmæssig forskel på at være akademiker og socialarbejder. Vi er med andre ord opmærksomme på at den symbolske vold ikke bare kan tales væk. Derfor også formuleringen om at 'mindske' den symbolske vold frem for at tro at man kan eliminere den.

dem hver. Dermed forsøger vi ikke at se bort fra at interviewuddraget er en del af vores aktive feltkonstruktion. Selve interviewuddraget er bearbejdet til fordel for læsevenlighed og mening. Det vil for det første sige at vi har udeladt passager og vendt ordstillinger, så uddraget fremstår koncentreret og læsbart. Fortællingerne er ligeledes reduceret væsentligt i omfang[77]. Det talte ord kommer ofte til at fremstå mangelfuldt og tvetydigt når det kommer på tryk, blandt andet fordi kropssprog og særlige betoninger mangler. I redigeringen af interviewuddragene er der ikke ændret ved indholdet i det sagte eller i udsagnenes rækkefølge. Udeladelser i konstruktionsarbejdet er foretaget ud fra overvejelser om hvad interviewet skal være med til at skærpe blikket for.

Hensigten med interviewuddragene er ikke at gengive ordrette citater af det sagte. Derimod har vi forsøgt at indfange informanternes *sociale begrundelser* for at sige som de gør. Denne fremstillingsteknik er væsensforskellig fra den oftere benyttede tematisering som suppleres med enkeltstående og kontekstuafhængige udsagn. Vi mener at udtalelser ikke kan forstås uafhængigt af sammenhængen og de sociale forudsætninger. Dog må læseren ikke forledes til at tro at den sociale verden som vi har gengivet den, ikke er led i et konstruktionsarbejde. Vi anskueliggør visse problemforståelser frem for andre.

Vi har yderligere indført overskrifter i interviewuddragene som er uddrag fra selve interviewteksten. De er udvalgt for at henlede læserens opmærksomhed på det vi betragter som særligt betydende i interviewbidden. I mange tilfælde har vi med overskrifterne søgt at gøre opmærksom på (antydninger af) andre rationaler end de dominerende. Yderligere har ambitionen været at overskrifterne skal skærpe opmærksomheden over for forskellen på *forestillingen* om det sociale arbejde og det sociale arbejde som det praktiseres.

Man kan med god ret sige at vi på den måde har stor indflydelse på den mening som kondenseres gennem interviewuddraget. Vi mener at vi har formået at fremstille perspektiverne i overensstemmelse med agenternes forestillinger og sociale begrundelser. Faktisk mener vi det i højere grad er tilfældet, end hvis vi havde ladet interviewuddragene stå ubearbejdede med uforståelige eller direkte modstridende udtalelser. Den fornemmelse har vi fået bekræftet af socialarbejdernes reaktioner når de har læst deres fortællinger. Alle fire socialarbejdere har meldt tilbage at de føler at de kan stå inde for fortællingen, og flere af dem har komplimenteret konstruktionen i ramme og interviewuddrag.

til hver fortælling har vi konstrueret en ramme

Som det fremgår har vi til hver af de fire fortællinger fra feltet konstrueret en ramme. Ambitionen med rammen har været at anskueliggøre socialarbejderne synspunkt. I rammerne har vi gjort opmærksom på de sociale og symbolske strukturer i feltet og for hvordan de betinger socialarbejdernes handlerum. Vi har relateret fortællingen til feltets forskellige rationaler med henvisning til såvel fortællingen som til vores viden

[77] Hvert interview har i gennemsnit fyldt 35-40 sider i udskrevet form, men fremstilles her med omkring 8-10 sider.

fra historiseringen. Desuden har vi gjort opmærksom på hvilke positioner socialarbejderne repræsenterer i feltet for det sociale arbejde, på baggrund af den viden vi har om deres arbejdserfaringer og stillingtagen til feltets problematik. Rammen skal dermed skærpe indsigten i feltets skillelinjer og forståelsen for at socialarbejdernes problemforståelser er socialt begrundede.

Rammen og interviewuddraget er samlet konstrueret ud fra en målsætning om en oprigtig interesse for socialarbejdernes perspektiver og problemforståelser. Fremstillingsformens ambition er at skabe indlevelse i og forståelse for agenternes handlesammenhænge og give mening til deres vurderinger, dispositioner og handletilbøjeligheder. Et ikke så ydmygt ideal for skriftliggørelsen. Ifølge Bourdieu er en af interviewpraktikkens målsætninger at der gennem en oprigtig interesse for agentens synspunkt og perspektiv skabes empati, indlevelse og forståelse for disse synspunkter og perspektiver (Bourdieu et al. 1999: 614). Vi har forsøgt at overføre disse målsætninger til den skriftlige fremstillingsform ved i rammen at give læseren analytiske værktøjer til at forstå socialarbejderne.

På den måde har vi søgt at konstruere socialarbejdernes position i feltet for det sociale arbejde. Blandt andet har vi beskrevet socialarbejderne i relation til den kontekst vi har observeret dem i. Yderligere har vi inddraget vores egen relation til socialarbejderne. Dermed har vi både objektiveret socialarbejdernes position i feltet og vores egen position i relation til socialarbejderne.

Vi har valgt at reflektere relationen til hver socialarbejder i rammefortællingerne og ikke her. Enhver social relation har sine egne karakteristika som ikke lader sig kondensere i en samlet generaliseret beskrivelse. Alligevel har vi fremstillet os selv som et 'vi' i beskrivelsen af den sociale relation vi har haft til interviewpersonerne. Det strider umiddelbart imod vores forestillinger om sociale relationer. Vi har imidlertid ønsket at afindividualisere skriftliggørelsen af vores position. Vi ønskede at undgå at for meget opmærksomhed i læsningen rettes mod nuancer i relationen mellem os som videnskabere. De nuancer kan være metodisk relevante, men vi ville ikke risikere at fjerne fokus fra det centrale analyseobjekt: feltet for det sociale arbejde og socialarbejdernes positioner heri. At fremstille forskellen mellem vores position (samlet set) og socialarbejderens position mener vi omvendt i høj grad kan være med til at skærpe blikket for socialarbejdernes positioner og feltets forskelsstrukturer. Det betyder ikke at vi ikke har reflekteret vores individuelle relationer til interviewpersonerne. Som beskrevet, har vi derimod offensivt anvendt vores personlige relationer til de handlende til at skabe den bedst mulige interviewkonstellation.

I rammerne har vi skærpet blikket for feltets og agenternes sociale historie igennem et tilbageblik i henholdsvis feltets kampe og den handlendes arbejdslivsforløb. Disse socialhistorier er konstrueret med henblik på at skabe indsigt i feltets og den aktuelle positions 'tilblivelseshistorie'. Ambitionen er at det skal anskueliggøre hvad der er på spil i feltet for det sociale arbejde.[78] Når vi i rammen væver feltets historie sammen

[78] Selv om socialhistorierne er omfattende, er de på ingen måde udtømmende. Det har vi heller ikke ambitioner om at de skal være, idet vi ikke 'tror' på empiriens autenticitet. Empirien er ikke noget der bare findes 'derude', som vi kan tage ind og betragte i sin oprigtighed og uberørthed. Derimod skaber

med socialarbejderens personlige historie, er det for at fokusere blikket mod forandringer for socialarbejder*positionen* i feltet for det sociale arbejde frem for at fortælle en individuel forandringshistorie. Med Bourdieus ord ønsker vi ikke at vise *situationselendigheden*, men *positionselendigheden* og dermed netop at gøre opmærksom på den kollektive historie gennem den individuelle historie (*The Space of point of view*, Bourdieu et al. 1999:3-6).

Vi har i fremstillingen søgt at anskueliggøre *forskellige* måder at forstå og praktisere socialt arbejde på. Ingen af de fire fortællinger repræsenterer entydigt ét bestemt socialfagligt rationale. Snarere repræsenterer forskellige handlinger forskellige rationaler. Ambitionen er at synliggøre disse forskelle. Når vi anskueliggør forskelle mellem for eksempel en socialarbejders klientorienterede forestillinger og mere forvaltningsorienterede handlinger, er det ikke for at 'pege fingre' ad socialarbejderens manglende konsekvens, men for at synliggøre forskellen på et klientorienteret og et forvaltningsorienteret rationale. Yderligere er det for at synliggøre at der faktisk *findes* et klientorienteret rationale i såvel ord som handling, til trods for at betingelserne på mange måder begrænser mulighederne for det.

Skriftliggørelsen af socialarbejdernes synspunkter knytter metodisk set hele vores videnskabelige arbejde sammen i en fremstilling der skærper forståelsen for dialektikken mellem socialarbejdernes *subjektive bestemmelse* og feltet for det sociale arbejdes *objektive bestemthed*.

vi empirien i en aktiv og fortløbende konstruktion i relation til vores indsigter om den praktiske og 'virkelige' verden.

Litteratur

Litteratur og kilder

Referencer

Bøger og videnskabelige artikler

Berg Sørensen, Torben 1989: *Socialpolitik – udvikling og funktion* Munksgaard

Bitsch Olsen, Poul og Kaare Pedersen 1997: *Problemorienteret projektarbejde.* Roskilde Universitetsforlag.

Bjerregaard, Ritt og Lars Lundgaard 1982: *Til venner og fjender af dansk socialpolitik* Gyldendal

Bogason, Peter 1997: *Forvaltning og Stat* Forlaget Systime A/S, Århus

Bourdieu, Pierre 1990: *In Other Words – Essays Towards a Reflexive Sociology.* Standford University Press. California.

Bourdieu, Pierre og Bjørn Nic. Kvalsvik 1993: *Etterord: komparative kulturstudier og kampen mod doxa.* I Bourdieu, Pierre og Loïc J. D. Wacquant 1993: Den kritiske ettertanke Grunnlag for samfunnsanalyse. Omsett og med tillæg ved Bjørn Nic. Kvalsvik, Oslo.

Bourdieu, Pierre 1995: *Distinksjonen – en sosiologisk kritikk av dømmekraften* Pax Forlag, Norge

Bourdieu, Pierre og Loïc J. D. Wacquant 1996: *Refleksiv sociologi – mål og midler* Hans Reitzels Forlag, København.

Bourdieu, Pierre 1997: *Af praktiske grunde – omkring teorien om menneskelig handlen* Hans Reitzels Forlag, København.

Bourdieu, Pierre 1998: *Den maskuline dominans* Tiderne Skifter.

Bourdieu, Pierre 1998A: *Acts of Resistance – Against the Myths of our Time.* Polity Press. Cambridge.

Bourdieu, Pierre et al. 1999: *The Weight of the World – Social Suffering in Contemporary Society* Polity Press, Cambridge.

Bourdieu, Pierre 2001: *Modild – for en social bevægelse i Europa.* Hans Reitzels Forlag. København.

Bredsdorff, Nils 2002: *Diskurs og konstruktion – en samfundsvidenskabelig kritik af diskursanalyser og socialkonstruktivismer* Forlaget Sociologi. Frederiksberg.

Dyrberg, Torben Bech 2000: *Diskursteori på arbejde* Rokskilde Universitetsforlag

Flyvbjerg, Bent 1999: *Rationalitet og Magt* Akademisk forlag.

Gilje, Nils og Harald Grimen 1993: *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger – Inføring I Samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi.* Universitetsforlaget. Oslo.

Haarder, Bertel 1973: *Statskollektivisme og spildproduktion* Bramsen & Hjort, København.

Held, Finn og Flemming Olsen (red.) 2001: *Introduktion til Pædagogik – Opdragelse, Dannelse, Socialisering* Frydenlund, København.

Hulgård, Lars 1997: *Værdiforandring i velfærdsstaten* Forlaget Sociologi.

Illeris, Knud 1999: *Læring – aktuel læringsteori i spændingsfeltet mellem Piaget, Freud & Marx.* Roskilde Universitets Forlag.

Jonasen, Viggo 1984: *Dansk socialpolitik 1708-1984* Den sociale højskole. Århus.

Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips 1999: *Diskursanalyse – som teori og metode* Samfundslitteratur. Roskilde Universitetsforlag.

Mathiesen, Anders 1998: *Et kritisk socialpædagogisk perspektiv på pædagogikken i Danmark* I Jens Bjerg (red.) 1998: Pædagogik – en grundbog til et fag. Hans Reitzels Forlag. København.

Mathiesen, Anders (red.) 1999: *Projektarbejde i praksis – om uddannelsesproblemer i 90'ernes Danmark* Unge pædagoger. København.

Mathiesen, Anders 2000: *Uddannelsernes sociologi – i velfærdsstaten under forandring.* Christian Ejlers Forlag, København.

Mathiesen, Anders 2002: *Sociologiske feltanalyser* Research Paper no 8/02. Institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi. Roskilde Universitet.

Mik-Meyer, Nina 2001: *Moderne management-teoris indmarch på socialområdet* I uden for nummer 2001/2, Dansk Socialrådgiverforening, København.

Torfing, Jacob 1999: *Towards a Schumpetarian Workfare Postnational Regime*, COS-rapport nr. 1 1999.

Projektrapporter

Baagland, Rasmus, Tommy Dalegaard Madsen og Bodil Øster 2001: *Er der indhold i velfærdsprojektet? – en analyse af en 'moderne' velfærdsindsats* En integreret projektrapport mellem socialvidenskab SV-moduler 1+2 og Pædagogik kandidatmodul 1. Roskilde Universitetscenter.

Damkjær, Rikke 2000 *Udvikling – retorik eller praksis?* En specialerapport på Pædagogik. Roskilde Universitetscenter

Elgaard, Pia 2001/02: *Indførsel af resultatløn i den kommunale sektor - en umulig opgave?* : En integreret specialerapport med udgangspunkt i socialrådgivere i kommunale forvaltninger mellem Forvaltning modul 3, speciale ; Socialvidenskabelig analyse ; Virksomhedsstudier modul 3. Roskilde Universitetscenter.

Lovgivninger, forhandlinger, cirkulærer, bekendtgørelser mm.

Aktivloven Bekendtgørelse af *lov om aktiv socialpolitik* 1998

Bistandsloven Bekendtgørelse af *lov om social bistand* 1974

Serviceloven Bekendtgørelse af *lov om social service* 2001

Retssikkerhedsloven Bekendtgørelse af *lov om retssikkerhed og administration på det sociale område* 2002

Lov om *ændring af lov om aktiv socialpolitik og andre love* 2001

Orientering om *ændring af lov om aktiv socialpolitik og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område*, L 136 vedtaget 3. april 2001.

Folketingstidende 1996-97, folketingets forhandlinger om *lov om social service* 2. behandling

Folketingstidende 1973-74, folketingets forhandlinger om *lov om social bistand* 1. og 2. behandling,

Cirkulæreskrivelse om *lov om social bistand*, 1974 v/ socialminister Jacob Sørensen

Bekendtgørelse om beskrivelse, udvikling og vurdering af arbejdsevne. BEK nr. 543 af 28/05/2002.

Socialministeriet 1998, *vejledning om den sociale indsats for de mest udsatte grupper*

Skrivelse om *orientering i anledning af førtidspensionsreformens ikrafttræden* den 1. januar 2003

Socialministeriet 1998, *Pjece om §115 i lov om social service*

Opgavekommissionen: *Betænkning nr. 1366*, 1998.

Diverse

Bertelsen, Johannes 2000: *Oplæg om frivilligt socialt arbejde*. Holdt ved A-seminar på pædagogik mshp. voksenuddannelse 4. december 2000, Roskilde Universitetscenter.

Danske Kommuner 35/02: *Magt skal forvaltes med omtanke* af Mette Breinholdt.

Information 07/01/03: *Kommunerne snyder arbejdsløse* af Rasmus Lindboe.

EVAluering 04/02: *Evaluering om ny bekendtgørelse* af Eva Åkerman.

Anvendt i øvrigt

Bøger og videnskabelige artikler

Andersen, John 1998: *Stratifikation, integration og eksklusion*. I Anni Greve (red.): Sociologien om velfærd – gensyn med Emile Durkheim, Roskilde Universitetsforlag.

Andersen, John 2000: *Solidaritet, empowerment og hypolitik*. I Social Politik nr. 5, Socialpolitisk Forening, København.

Andersen, Åkerstrøm Niels 1999: *Diskursive analysestrategier – Foucault, Koselleck, Laclau, Luhman* Nyt fra Samfundsvidenskaberne. København.

Bertelsen, Johannes 1998: *Det gnidningsløse samfund*. I Social Politik nr. 1 februar 1998. Socialpolitisk Forening, København.

Bjerg, Jens (red.) 1998: *Pædagogik – en grundbog til et fag*. Hans Reitzels Forlag. København.

Bobbio, Norberto 1995: *Højre & Venstre – Årsager til og betydning af en politisk skelnen* Hans Reitzels Forlag. København.

Bogason, Peter og Eva Sørensen (red.) 1998: *Samfundsforskning – Bottom-up* Roskilde Universitets Forlag.

Honnet, Axel, Hermann Kocyba og Bernd Schwibs 1986: *The Struggel for sympolic order- An Interview with Pirre Bourdieu* i Theory Culture & Society vol 3 no 3, SAGE publications Ltd, London

Bourdieu, Pierre 1990A: *Socialt rum og symbolsk magt*. I Staff Callewaert (red.): Pierre Bourdieu. Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori. Akademisk Forlag, København 1994.

Bourdieu, Pierre 1997: *Det økonomiske felt* i dansk Sociologi nr. 1. 2002.

Bourdieu, Pierre 2000: *Making the economic habitus – Algerian workers revisited* i Ethnography SAGA Publications. London.

Bourdieu, Pierre 2000A: Participant Objectivation - Breaching the Boundary Between Anthropology and Sociology - how?, Huxley Memorial Lecture 2000, The Royal Anthropological Institute, London, University College, 6. Dec. 2000.
[www.iwp.unilinz.ac.at/lxe/sektktf/bb/HyperBourdieu.html kode: 00Aeng5].

Dalberg-Larsen, Jørgen 1999: *Lovene og livet: retssociologisk grundborg* Greens jura.

Donzelot, Jacques og Philippe Estèbe 1998 (1994): *Staten som igangsætter – et essay om hypolitik*. I Greve, Anni (red.) 1998: Sociologien om velfærd – gensyn med Emile Durkheim, Roskilde Universitetsforlag.

Eriksen, Thomas Hylland 1998: *Små steder – store spørgsmål - Innføring i Sosialantropologi* (Kap 2 og 14) Universitetsforlaget, Oslo.

Esping-Andersen, Gøsta 1990: *The Three Worlds of Welfare Capitalism* Polity Press, Cambridge.

Friisberg, Claus 1978: *Socialpolitik i Danmark* Gyldendal.

Friisberg, Claus 1992: *Kilder til det nye Danmark*, Munksgaard.

Goffman, Erving 1967: *Anstalt og Menneske* Jørgen Paludans forlag.

Goffman, Erving 1975: *Stigma* Nordisk forlag, København.

Goffman, Erving 1992: *Vore Rollespil i Hverdagen* Pax Forlag.

Hansen, Jesper Visti 1998: *Det nye sociale spørgsmål*. I Anni Greve (red.): Sociologien om velfærd – gensyn med Emile Durkheim, Roskilde Universitetsforlag.

Henckel, Ole 2002: P*raksislæring i universitetsregi* i Social Politik. Socialpolitisk Forenings medlemsbald, København.

Jørgensen, Anja 1999: *KSS - fra privat filantropi til offentligt støttet socialt arbejde* Aalborg Universitet.

Ketcher, Kirsten 1998: *Socialret: almindelige principper, retsikkerhed og administration* GadJura.

Kristensen, Søren og Hanne Katrine Krogstrup 1999: *Deltager observation – Introduktion til en forskningsmetodik*. Hans Reitzels Forlag, København.

Mathiesen, Anders 1999: *Blomsten af dansk kvlifikationsforskning* i Eriksen, T.R. et al. (red) Kvalifikationer – definitioner af ord eller relationer mellem mennesker og deres betingelser. Munksgaards Forlag. København

Merriam, Sharan B. 1998: *Being a Careful Observer* I Qualitative Research and Case Study Applications in Education. Jossey-Bass Publishers, San Francisco.

Mouzelis, Nicos 1995: *Strategies of Integration and Socio-Cultural Differentiation*. I CID studies no. 11, Centre for Social Integration and Differentiation, Copenhagen Business School.

Mørch, Sven 1998: *Skolen og de anderledes egnede*. I Dansk Pædagogisk Tidsskrift nr. 4 1998, Det pædagogiske Selskab og Pædagogisk Forum. København.

Nielsen, Kurt Lois 1992: *Sociologiens bestemmelse af afvigelse, kriminalitet og rebelskhed* Afhandling fra Sociologisk Institut, København.

Pedersen, Ove K. og Per Lægreid 1999: *Fra opbygning til ombygning af staten* Jurist- og Økononomforbundets Forlag.

Rasborg, Klaus 1998: *Velfærdsstaten og det revitaliserede samfund*. I Anni Greve (red.): Sociologien om velfærd – gensyn med Emile Durkheim, Roskilde Universitetsforlag.

Swann, Joan 1994: *Observing and Recording Talk in Educational Settings* I David Garddol et al. (eds.) Researching Language and Literacy in Social Context. Multilingual Matters Ltd. Clevedon

Thomsen, Jens P., Peter E. Petersen og Thomas Lejre 2003: *Social* a*rv og social klasse – studiekultur og social baggrund på lange videregående uddannelser* i Dansk Pædagogisk Tidskrift nr. 1. Det Pædagogisk Selskab og Pædagogisk Forum. Frederiksberg C.

Togsverd, Line, Rikke E. Lauth, Jens A. Hansen, Camilla R. Gregersen og Stinus S. Mikkelsen 2002: *Hvorfor CVU? – Et kritisk blik* i Unge Pædagoger. Unge Pædagoger, København Ø.

Wacquant, Loïc J. D. 1996: *The Rise of Advanced Marginality: Notes on its Nature and Implications*. I Acta Sociologica 39/1996.

Wacquant, Loïc J. D. 1998: *Negative Social Capital: State Breakdown and Social Destitution in America's Urban Core*. I Neith. J. of Housing and the Built Environment. Vol. 13 1998 No. 1.

Warming, Hanne og Karin Mathiesen 1996: *Den private slagmark – Parforholdets historie og sociologi* I Jo Hermann (red.): Jeg gifter mig kun én gang! Kærlighed og parforhold i 1990'erne. Forlaget Modtryk.

Øland, Trine 2000: *Skolen i forstadskvarteret – angrebet af udvikling* I Dansk Pædagogisk Tidsskrift nr. 2 2000, Det pædagogiske Selskab og Pædagogisk Forum. København.

Øland, Trine 2001: *Daginstitutionen – mellem pasningsgaranti, skoleforberedelse og kvalitetsudvikling.* I Dansk Pædagogisk Tidsskrift nr. 3 2001, Det pædagogiske Selskab og Pædagogisk Forum. København.

Projektrapporter

Hardy-Hansen, Helle, Hanne Mortensen og Monica Wallgren 2001: *Fra dårekiste til distriktspsykiatri – En praktisk diskursanalyse af det psykiatriske felt + Appendiks.* En integreret specialerapport mellem Socialvidenskab og Pædagogik. Roskilde Universitetscenter.

Henckel, Ole og Maria Christina Secher Schmidt 2001 *FVU – en Elevator til Paradis?* En integreret specialerapport mellem Socialvidenskab og Pædagogik. Roskilde Universitetscenter.

Johannesen, Jens og Julie Marion 2000 *En korsvej i dansk socialpolitik* Et projekt fra historiemodul 2. Roskilde Universitetscenter.

Nielsen, Lise Tingleff 1998 *Udvikling gennem deltagelse – En historisk konkret analyse af lærerens læring i folkeskolen* En integreret specialerapport mellem Pædagogik og Kommunikation. Roskilde Universitetscenter

Mathiesen, Anders 2002: *Rapport fra Feltanalyseworkshoppen på Socialvidenskab* no 9/02 i Reserch Paper-serien udgivet af institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi. Roskilde Universitetscenter.

Pedersen, Lisbeth 2000: *Hvor er de rigtige unge henne?* En integreret specialerapport mellem Pædagogik og Socialvidenskab. Roskilde Universitetscenter

Ploug, Lars 2000: *kvalitetsbørn – om skolekvalitet, kundskabsfaglighed og det nye højre* En integreret specialerapport mellem Pædagogik og filosofi. Roskilde Universitetscenter.

Diverse

Mandag Morgen Strategisk Forum 2001: *Velfærdsbevægelsen – et debatoplæg om den nye civile velfærd* Huset Mandag Morgen. København.

Ugebrevet Mandag Morgen 19. marts 2001; artikel s.5-12: *Frivillige udfører socialt arbejde for 27 milliarder kr. om året.* Huset Mandag Morgen.

Betænkning om frivilligt socialt arbejde i fremtidens velfærdssamfund; 1997: Skrevet af Udvalg nedsat af socialministeren 21. juli 1995.

Bilag

Bilag 1: En privatansat socialarbejders fortælling

Meningsfyldte dobbeltheder

> ”Sanne kommer ind i mødelokalet med te og kaffe. Repræsentanterne fra de forskellige institutioner sidder allerede rundt om bordet og venter. Sanne indleder mødet med en fortælling om hendes badmintonkampe med drengene (to ledere fra narkoinstitutionerne) hvoraf hun ”tæskede” den ene, men den anden var ”sateme god”. Sanne fortæller med entusiasme om kampene hvilket giver indblik i at hendes kampånd har været en blanding af sjov og alvor. Sanne griner meget, og det smitter af på de mødedeltagere der sidder rundt om bordet. Sannes kropsholdning under fortællingen er meget gestikulerende hvilket viser et stort engagement i situationen. Hun læner sig tilbage i stolen, skruer låget af en halv liter cola light, tager en tår og læner sig frem igen. I samme øjeblik går hun i gang med dagsordenen og får hurtigt skitseret formiddagens program. Sanne går hurtigt frem og dvæler ikke ved nogen af punkterne hvis ikke der er nogen af mødedeltagerne som har indvendinger. (…) Efter en længere diskussion om et af punkterne hvor mødedeltagerne ikke er kommet til nogen afklaring, afrunder Sanne med den konklusion at hun selv vil sørge for at der sker noget ”aktivitet” så de kan komme videre.”

Billedet ovenfor er taget fra et af de møder hvor vi har deltaget, men det kunne lige så vel være konstrueret på baggrund af en hvilken som helst anden sammenhæng hvor vi har haft lejlighed til at betragte Sanne. I kraft af sin stilling som projektkoordinator i SSB's Indholdsprojekt, forsøger Sanne hvor hun end i arbejdsmæssige sammenhæng færdes, at skabe et attraktivt miljø hvor blandingen af sjov og alvor er vigtige ingredienser. Kombinationen af seriøsitet og humor er, som billedet illustrerer, med til at lette stemningen. Den er desuden med til at anspore denne mod det 'virkelige' kardinalpunkt: at skabe miljø. Sanne holder meget af de udfordringer som hun både får og tager i kraft af hedens stilling som projektkoordinator. Sannes engagement og begejstring er et udtryk for at hun på den ene side gerne vil gøre sit arbejde ordentligt hvilket vil sige få sat nogle idrætsaktiviteter i gang og anspore til netværksbaseret samarbejde, og på den anden side godt vil bevare et menneskeligt udtryk udadtil hvor selvironi og præstationsmæssige begrænsninger skaber tillid, gensidighed og forståelse. Der er en tilsyneladende dobbelthed i Sannes job mellem at skabe noget nyt og åbne dørene for 'marginaliserede' grupper som på ingen måde er idræts- og foreningsvante, og samtidig arbejde på at det nye ældes og forankres i en varig struktur. Et dobbelt sigte der kan synes uoverkommeligt inden for den tidsbegrænsede projektperiode. Men dobbeltheden udgør for Sanne en kreativitet i dobbelt forstand som passer hende godt.

Vores kendskab til Sanne udvikler sig løbende efter det første møde vi har med hende. Møderne har mere karakter af hyggesnak end formalitet. Vi har let ved at forstå hinanden, og som hun siger efter det første møde: ”det er rart at få noget sparring på mit arbejde”. Alligevel har hun svært ved at forstå vores projekts sigte, og sparringen bliver til en anerkendelse af 'brugernes' identitet som nogle besværlige, men også hyggelige og sjove mennesker. Kendskabets udvikling er ensidigt, hun spørger ikke så meget til os som personer eller til vores projektets udvikling andet end som indgangsreplikker. Alligevel har vi udviklet en form for gensidig forståelse, tryghed og humor i hinandens nærvær. Vi er alle fire akademikere og har en lang og aktiv idrætsbaggrund.

Ud over Sannes umiddelbare tilkendegivelse om at hun er glad for vores tilstedeværelse som sparringspartnere, orienterer Sanne sig i forhold til os som nogen der potentielt skal lave en ekstern evaluering af hele Indholdsprojektet når dagen for projektafslutningen oprinder. Sanne er påpasselig med at orientere os korrekt, og hun sørger for at vi har perciperet hendes budskab præcist når vores samtaler drejer sig

om Indholdsprojektets strukturelle ramme. Set i det lys har vi fået en attraktiv position, tæt på et kardinalpunkt i Indholdsprojektet og tæt på personen Sanne. Det bliver naturligt at stille opklarende og forundrende spørgsmål til de konstruktioner Sanne orienterer sig i.

Sanne er opvokset i et aktivt 'foreningshjem' og datter af to seminarielærere i Idræt. Hun er vokset op i en middelstor "indspist" provinsby. I en ung alder bliver hun træner og senere involveret i det organisatoriske omkring ungdomsafdelingen i én af byens traditionsrige håndboldklubber hvor hun alligevel tilbringer det meste af sin tid som lovende håndboldspiller. Sanne er 36 år. Efter at hun bliver kandidat i Idræt med kulturformidling som bifag, får hun en 1½-årig stilling som projektkoordinator i DGI Storkøbenhavn. Nu er hun ansat af SSB som projektkoordinator af Indholdsprojektet i Idrætsfabrikken.

Betragter vi udviklingen inden for Vesterbros idrætsfaciliteter og foreningstraditioner, er Sanne havnet i en kontekst på et tidspunkt hvor der på flere områder er søsat omfattende projekter for at øge muligheden for at dyrke idræt i bydelen. Vesterbro har modsat provinsen ikke været særlig privilegeret rent facilitetsmæssigt. Inden for store dele af det etablerede foreningsarbejde findes derfor tilfredshed og entusiasme med de nye steder som er blomstret op i bydelen. Her er DGI-byen og Idrætsfabrikken de synligste eksempler på de idrætspolitiske satsninger. Der er drømme på Vesterbro om at idrætsanlæggene bliver de steder hvor mennesker i bydelen mødes, som det så ofte er i provinsen hvor man lige slår et smut forbi selvom man ikke nødvendigvis har et ærinde ud over bare at kigge og mødes.

Hele Sannes familie har været organiseret omkring håndboldklubben. Hendes far er for tiden formand, og hendes mellemste bror og hendes søster er "begge meget foreningsagtige". Foreningslivet og foreningsarbejdet bliver i de sene teenageår omklamrende for Sanne, og hun forlader reden og lever i starten af firserne et flagrende liv, blandt andet som frivilligt arbejdsløs hvor hun sammen med sine venner er aktiveret i projekt Idrættens Trivsel. De arrangerer idrætsaktiviteter for andre arbejdsløse i formiddags- og eftermiddagstimerne – en konstruktion hun i dag tænker at lave i forhold til alkoholikere; "i dag ville man sætte en langt mere social profil på det og sige folk der har fri i dagtimerne i dag har en eller anden form for problem i langt højere grad end man havde på det tidspunkt, fordi der var mange der gik arbejdsløse og mange der dyrkede det at gå arbejdsløs". I et oprør med det småborgerlige lever hun "en flipper-eksistens" med HF, militærtøj og nej til atomkraft, en omtale der giver anledning til en forståelse af sig selv "som det sorte får" fordi hun ønsker at gå andre veje. Efter HF tager Sanne på langfartssejlads som messepige: "det var dengang det for alvor gik op for mig; han har sgu ret den gamle, jeg skal sateme videre med mit liv".

Efter to år på søen beslutter Sanne at søge en videregående uddannelse. Sanne studerer de første år idræt i Odense og derefter kulturformidling ved Københavns Universitet. "Jeg kunne reelt ikke se andre muligheder end idrætten da jeg besluttede mig for at læse". Sanne bliver rimelig hurtigt klar over at hendes uddannelse ikke skal lede til en position som idrætslærer, og hun søger derfor en uddannelsesretning som kan kvalificere hendes idrætslige forståelse i en samfundsmæssige kontekst. "Idræt er godt, men ikke det hele". Sanne nærmer sig igen foreningsverdenen i kraft af forskellige studiejobs, denne gang ikke som frivillig men derimod som professionel. Sanne søger projektkoordinatorstillingen i DGI Storkøbenhavn til manges overraskelse. Fordi Sanne i en periode har arbejdet som cafémedarbejder i organisationen, var der ingen som havde forestillingen om at Sanne interesserer sig for de akademiske og politiske funktioner.

Sanne vurderer i dag de to stillinger hun har haft efter endt uddannelse, som meget ens. I begge tilfælde en tovholderfunktion i projekter som retter sig imod et lokalområde, modsat det at være orienteret imod specifikke aktiviteter for bestemte målgrupper. Indholdsprojektet er mere offensivt tilrettelagt imod de dårligere stillede end projektet i DGI Storkøbenhavn var, hvilket også er en af årsagerne til at Sanne søger stillingen i SSB. Sanne begynder at orientere dele af sine indsatser imod de dårligst stillede

mens hun er ansat i DGI Storkøbenhavn, men som hun siger "var det sådan lidt for egen regning" i og med at DGI Storkøbenhavn havde en målsætning om at skabe idrætsaktiviteter for hele bydelen og ikke aktiviteter for bestemte målgrupper.

Retrospekt ser Sanne sin sociale profil som noget der i en eller form kan tilskrives hendes sociale løbebane. Fordi i en eller anden udformning har den "pædagogiske vej ligget i kortene". Sanne har ikke på noget tidspunkt været foruden tætte sociale kontakter, hverken i den daglige gang i håndboldklubben, som arbejdsløs eller under sin uddannelse. Sanne fungerer godt i kollektive sammenhænge hvor hun både kan være det strukturerende midtpunkt og den anonyme men opmærksomme cafémedarbejder.

Sanne er nu bosat og arbejdende på Vesterbro, og hendes daglig gang på Idrætsfabrikken ligger i naturlig forlængelse af henholdsvis selve jobkonstruktionen og hendes erfaringer fra provinsen hvor halfaciliteten udgjorde et samlingspunkt for familie og venner. Sannes job indebærer da også en hel del weekendarbejde hvor hun, dels har vagter i forhold til at lukke op før og lukke efter aktiviteterne, dels iværksætter aktiviteter som et led i Indholdsprojektet.

Hidtil har Sanne brugt tiden i Indholdsprojektet på at skabe kontakt til etablerede institutioner på Vesterbro og andre steder i København for at få disse til at bruge Idrætsfabrikken. Hendes job består primært i at koordinere og prioritere haltiden, skabe netværk og få kontakt til nye målgrupper som hun gerne vil have med i Indholdsprojektet. I startfasen har hun ikke haft tid til at tænke anderledes end de traditionelle organisationsbegreber, men hun pointerer igen og igen vigtigheden af at tænke anderledes.

Sanne ved hvad det vil sige og hvad det indebærer at være og arbejde inden for foreningsverden, og hun har en klar fornemmelse af at nogle af de grupper hun arbejder med slet ikke passer ind i det traditionelle foreningsbillede. Sanne trækker på sine erfaringer fra de sammenhænge som hun gennem årene har suppleret sin foreningsindsigt med, i hendes fornemmelser for og analyser af hvilke rammer der skal etableres, og hvilke behov der skal imødekommes, for disse 'marginaliserede'. Sanne er i måden hun er og færdes på meget opmærksom på at det fysisk og psykisk sunde miljø i aktiviteterne er vejen til de tætte sociale kontakter. Sanne joker og laver sjov med 'brugerne' i Indholdsprojektet, men klæder samtidig om således at hun rent fysisk kan gå foran i idrætsaktiviteten som det gode eksempel.

Settlementet, SSB og Indholdsprojektet åbner for de muligheder som Sanne tænkte ind i DGI-projektet (projekt på Vesterbro), og hun får her mulighed for at forene sine idrætslige interesser med arbejdet med marginaliserede. Her er et sted som er lokalt forankret på Vesterbro, og som arbejder med idræt og samtidig lægger et idealistisk socialt snit ind over projektet. Her eksisterer et organiseret rum for Sannes interesse for det sociale arbejde fra tidligere, både efter HF og i universitetstiden, og for brug af hendes enorme idrætslige baggrund.

Sanne glæder sig på forhånd meget til Idrætsfabrikken kommer op at stå fordi der virkelig mangler nogle faciliteter på Vesterbro, hvor hun mener "at DGI-byen er for stor og uoverskuelig i forhold til dem som har knap så mange ressourcer". Da Sanne starter samarbejdet op med narkomaner i afvænning i DGI-projektet, bliver der kigget med skepsis på hendes initiativ fra projektets styregruppe. Værdierne divergerer mellem hendes prioriteringer og de prioriteringer som organisationen synes er de vigtige. Sanne sætter sin vilje igennem og "fik lov" til at gå videre med samarbejdet.

Det rum for at tænke anderledes som Sanne ser som det der kan skabe forankring af alternative idrætsaktiviteter, eksisterer inden for det hun kalder "foreningssektoren". Det er et fantastisk supplement til det offentlige arbejde hvor de aktiviteter der foregår i Indholdsprojektets regi, ikke kan eksistere, blandt andet "fordi de tæller hoveder". Det offentlige kan slet ikke rumme den uvished som er knyttet til en åben struktur og organisering fordi man på forhånd ikke kan sige "hvor mange foreningsaktive og kontingentbetalende medlemmer der kommer ud i den anden ende". Den offentlige administration vurde-

rer sin "eksistensberettigelse" på baggrund af hvor dygtig den er til at akkumulere idrætsudøvere samlet set i København.

For Sanne handler det om at finde en mellemvej – en platform hvor tidens fleksibilitet forenes med vigtigheden i "at man har noget som man er engageret eller interesseret i". Og Sanne holder meget af tanken om at organisere uorganiserede åbne tilbud således at der ligger et åbent forum for deltagelse i den organiserede struktur som ikke er "super organiseret", men alligevel er organiseret så meget at de indfanger nogle af de "zappere" som ikke forstår sig ind i varige foreningsaktiviteter.

Ressourcer er en vigtig del af arbejdet med Indholdsprojektet og i realiseringen af ideerne om at opstarte alternative idrætsaktiviteter. I startfasen har Sanne været bundet til nogle faste institutioner som hun havde kendskab til gennem et stort netværksarbejde påbegyndt allerede fra hendes tid i DGI Storkøbenhavn, for hurtigt at få skabt nogle fast etablerede aktiviteter i Indholdsprojektets regi.

Kampen om de få indendørs faciliteter på Vesterbro er stor. Der er få udbydere og stor efterspørgsel. Dilemmaet med at tælle hoveder bliver hverdag. Opmærksomheden henledes på om brugeren af en tid i faciliteten har for få deltagere (eller slet ingen deltagere), og det giver anledning til spørgsmål om prioritering. Det bliver selvfølgeligt at stille spørgsmålstegn ved bæredygtigheden for det åbne og den uorganiserede idræt. "Det er fint nok et stykke tid, men hvor skal ressourcerne komme fra på sigt til at holde sådan nogle åbne tilbud i gang?".

Selvforvaltning og 'brugerdemokrati' er i Sannes jobbeskrivelse et ligestillet indsatsområde med indsatsområdet omkring 'marginaliserede'. Det kræver en vis organisering at få etableret demokratiske fora og selvforvaltning for henholdsvis facilitet og aktivitet. Selvforvaltning korresponderer ikke umiddelbart med de åbne og uorganiserede aktiviteter hvor forpligtigelses- og afkastniveauet ikke er så synligt som ved et traditionelt medlemskab. Der hvor bæredygtigheden findes på sigt, er enten der hvor der under Indholdsprojektet etableres nogle foreningskonstruktioner som ikke lukker sig om sig selv, men bevarer de åbne strukturer som platform for at møde nye potentielle medlemmer, eller der hvor Indholdsprojektets kontaktflader til det allerede etablerede foreningsliv på Vesterbro resulterer i at disse foreninger inspireres til at tænke mobiliseringsarbejdet ind i deres virke.

Idrætsfabrikkens og Indholdsprojektets fælles sigte er dobbeltheden mellem en selvforvaltnings- og demokratiseringsproces hvor det ikke kommer "an på at hverve nye medlemmer til foreningslivet", og en aktivitetsgenererende proces hvor kontaktflader og socialt rejsningsarbejde skal genereres i en form således at den ikke stigmatiserer og marginaliserer de borgere som i forvejen er udelukket fra de idrætsmæssige sammenhænge. Udfordringen for Sanne er at balancere i denne dobbelthed, hvor *kreativitet* og *resultat* bliver komplementære størrelser. Kreativitet forstået som arbejdet for at skabe nye og alternative praktikker. Og resultat forstået som etableringen af varige foreningskonstruktioner der lever op til folkeoplysningslovens krav. En udfordring hvor Sanne hele tiden må kæmpe for at bevare hensigtsmæssigheden i hendes prioriteringer med et dobbelt formål.

Sanne er tydeligvis spundet ind i denne dobbelthed, men den er meningsfuld for hende. Sanne ser en ungdom og nogle grupper i dagens København som har brug for at foreningsverdenen tænker en anderledes normativitet end det "traditionelle foreningsbillede". Samtidig forstår hun godt dem som argumenterer for at faciliteterne lige så godt kan fyldes med dem som er organiseret i dette billede, fordi efterspørgslen er så rigelig ("man kan vælge at sige: at der er så meget mangel på faciliteter og der står masser af foreninger med masser af medlemmer som gerne vil ind og bruge timerne"). Projektbeskrivelsen, og dermed de interesser som Sanne skal varetage, er rettet mod "marginaliserede grupper" og netop tanken om at tilrettelægge anderledes aktiviteter for dem end hvad der ellers bliver gjort. Det er projektets styrke ("rent projektmæssigt så er det jo et idealistisk projekt"). Projektet kan noget som det

offentlige ikke kan, nemlig kvalitetsudvikle modsat det "at tælle hoveder". Men spørgsmålet er hele tiden hvordan strukturerne kan organiseres således at de åbner og rummer og samtidig engagerer, motiverer og forankres i en struktur som er noget forskelligt?

Sanne er inspireret af ideen om at gøre noget anderledes som det der gøres i og omkring Settlementet ("jeg fik hurtigt øje på Settlementet som et spændende sted, hvor jeg syntes: at dér gjorde man tingene på en anderledes måde"). Men igen er det svært at holde dette fokus når der står "et drengehold med 15 fodbolddrenge som gerne vil spille fodbold, og som ikke har noget andet sted at spille". Der er tilsyneladende et parløb af værdier i Sannes måde at engagere sig på i sit job som henholdsvis kan tilskrives jobkonstruktionen og dobbeltheden imellem værdier i foreningsverdenen og i de områder der tænker sociale indsatser. En dobbelthed der findes på den ene side i Sannes nuværende situation i kraft af det job hun bestrider og på den anden side i hele Sannes livshistorie i kraft af hendes erfaringer såvel med foreningslivets glæder som med oprør mod foreningslivets snærende bånd. Modstillingen af værdier kan ses som på den ene side de politisk korrekte holdninger der tager udgangspunkt i hvordan målgruppen er og opfatter sig selv i en fælles definering af hvilke regler og normer der skal være gældende, og på den anden side det foreningsbillede som ser en klar normativ kvalificering i at borgere engageres og får et tilhørsforhold.

Med en projektansat projektkoordinator

interview af Bodil Øster og Rasmus Baagland

det rigtige for alle er jo at man bliver engageret i noget og får et tilhørsforhold til noget

Interviewer: Hvad er de umiddelbare forskelle mellem det job du havde i DGI Storkøbenhavn, og det job her i Indholdsprojektet?

Sanne: Jeg har tænkt meget på hvordan det var at skifte. Hvis jeg skal tænke tilbage på hvordan jeg havde det med at skifte, så var det fra sådan noget med at have en masse arbejdskollegaer omkring mig som jeg holdt meget af, til lige pludselig at sidde oppe på et loftkammerrum på Settlementet. I DGI var det sådan at det var DGI der var storebror, eller det var DGI der var stedet hvor tingene sker. Nu har jeg det omvendt: der sker ikke en skid dernede – det er her det sker. Større debatkultur, større mangfoldighed. DGI Storkøbenhavn er meget anderledes end de andre amtskontorer. Det er meget unge mennesker som sidder der, og man ved godt at man opererer i et storbyområde hvor man ikke kan sidde med de der stringente bondegymnastikopfattelser af hvordan man gør tingene. Det er jo det de gør normalt.

Interviewer: Hvordan var Settlementet dengang du arbejdede i DGI?

Sanne: Settlementet var noget rodet noget for mig. Jeg arbejdede ikke sammen med Settlementet som sådan. Jeg arbejdede mest sammen med nogle af ungdomsarbejderne deroppe. Det var meget på børn og unge-siden – på klub-siden. Den side af det kunne jeg overskue. SSB vidste jeg enormt lidt om, jeg syntes det var en meget anonym klub.

Interviewer: Det var svært at blive klog på Settlementet?

Sanne: Jeg forsøgte heller ikke fordi i princippet var det ikke mit område. Der var simpelthen så mange andre som jeg skulle lære at kende. Så det blev kun dem som jeg skulle samarbejde med, som jeg kunne sige: ok de kommer derfra. Men jeg fik hurtigt øje på Settlementet som et spændende sted hvor jeg syntes: at dér gjorde man tingene på en anderledes måde.

Interviewer: Så kom du hen på Settlementet og sidde?

Sanne: Ja, det var jo ikke færdigt herovre [i Idrætsfabrikken]. Der startede vi med at kæmpe for at få et lokale hvor vi kunne sidde.

Interviewer: Kæmpede med hvem?

Sanne: Med resten af Settlementets ansatte. Vi tog jo et aktivitetsrum. Det er jeg også meget imod at man gør, bort set fra at det kun blev brugt tre timer om ugen. Det var min første opgave på de her personalemøder hvor jeg

skulle møde alle de her nye mennesker, at sige: jeg vil have det her kontor. Jeg nægter at arbejde det her sted hvis jeg ikke får det kontor. Det gik fint nok – vi fik lavet et godt kompromis. Det var så debatkulturen hvor jeg tænkte hold da kæft – men det kan jeg jo meget godt lide.

den er mere rettet mod specifikke målgrupper

Interviewer: Hvad med jobkonstruktionen var den lavet inden du kom ind i billedet?

Sanne: Ja, jeg har søgt på en projektbeskrivelse. Og projektbeskrivelsen er den der ligger til at søge penge. Før pengene var hjemme, blev der ikke søgt nogen projektkoordinator. Så jeg har ikke været med til at skrue den sammen.

Interviewer: Hvordan er den jobkonstruktion du er i nu i forhold til den i DGI Storkøbenhavn?

Sanne: Meget den samme, som sagt mere specifik på nogle områder.

Interviewer: Det andet var bare lokalområdet?

Sanne: Ja det var det specielle ved Projekt Vesterbro. Det var nogle af de få projekter der ikke er rettet mod en speciel målgruppe, men netop mod et lokalområde, i hver fald når det er DGI der laver det. Det syntes jeg var enormt spændende fordi det giver nogle andre lagdelinger, så man skal tage det hele i betragtning, organisationerne, foreningerne og den øvrige befolkning. Ikke kun tænke: badminton eller bordtennis i forhold til nogle bestemte. Jeg har det sådan, at den her er meget koncentreret mod lokalområdet. Jeg synes egentlig også at det hører ind under mit ansvarsområde at prøve at gøre et eller andet hvis jeg får en henvendelse fra nogen som ikke lige er fra en målgruppe, men som er fra Vesterbro. I hvert fald prøve at henvise dem videre til et eller andet eller måske selv gøre noget. Men den er mere specifik den her. Den er mere rettet mod specifikke målgrupper. Og så tager den stilling eller udgangspunkt i en facilitet endnu mere end den anden. Den anden tog også udgangspunkt i DGI-byen, men da DGI-byen var oppe at køre, var det ikke der jeg skulle bruge min energi. Den her er meget forbundet til faciliteten, Idrætsfabrikken. Jeg synes at de opbygningsmæssig er meget ens. Den er delt op i nogle bestemte faser og fokusområder. Og det var den anden også. Der er mange der tænker at Indholdsprojektet og Idrætsfabrikken er to identiske størrelser. Men det er de jo ikke på den måde. Jeg vil sige: jeg sidder jo også med aktiviteter som foregår i DGI-byen.

Interviewer: De grupper som der er fokusering på i Indholdsprojekt – og meningen med det, i forhold til DGI-byen, er den forskellig i forhold til hvordan du ser det?

Sanne: Ja det er den. Da jeg sad nede på Projekt Vesterbro startede jeg faktisk samarbejdet op med stofmisbrugere. Da sagde min styregruppe: hvad helvede gør du det for? Der var mere tænkt foreningslivet – det der i forvejen var organiseret. Hjælpe dem med til at udvide deres aktivitetstilbud. Men også være med til at stable nye foreninger på benene. Det var ikke marginaliserede grupper. Plus der var også den her med: går vi nu ud og bliver for sociale i forhold til det arbejde der skal laves? Jeg valgte at sige: jeg skal bruge kræfter på det her stofmisbrugssamarbejde fordi jeg enormt gerne vil, og fordi jeg synes det er spændende. For eksempel er det ikke specielt lokalt. De kommer fra hele København. Jeg fik lov til at lave det – det er slet ikke det, men sådan lidt for egen regning.

Interviewer: Så den stemmer også meget mere overens med det som du gerne vil?

Sanne: Ja, det var faktisk også en af mine begrundelser i min, som Peter [Gorm] gjorde mig opmærksom på, meget meget lange ansøgning. Jeg synes at jeg har måttet skøjte med nogle ting i Projekt Vesterbro hvor jeg sådan rent socialt bevidsthedsmæssigt havde lyst til at gøre noget mere end det jeg var i stand til at gøre. Nu udvidede jeg også Projekt Vesterbro, og det blev lige pludselig også andre prioriteter. Dem ville jeg have en mulighed for at gå mere til bunds i, i forhold til nogle af de målgrupper jeg syntes var spændende rent socialpædagogisk eller socialt bevidsthedsmæssigt set. Jeg havde det på den måde: at Projekt Vesterbro er meget bredt, og det her er meget smallere. Det ved jeg ikke rigtigt nu. Jeg vil så sige: det her projekt spreder sig efterhånden over temmelig meget, og sådan er det måske med projekter. Der kommer ting til hele tiden som synes at ligge halvt inde under ens område.

jeg holder meget af den der uorganiserede åbne idræt

Interviewer: Hvad var dine forestillinger om hvad det kunne, det her, da du søgte stillingen?

Sanne: Før jeg overhovedet tænkte på at søge jobbet, eller før jeg vidste noget, glædede jeg mig enormt til det her sted skulle komme. Det var sådan set udgangspunktet: at det kunne være fedt hvis det blev en realitet det her. Jeg syntes at der manglede faciliteter og at der måske manglede et mindre sted end DGI-byen. I kraft af nogle af de aktiviteter som jeg var med til at igangsætte i DGI-byen, kunne jeg sagtens se det her med at det er for stort og for uoverskueligt i forhold til dem som har knap så mange ressourcer. Jeg holder meget af den der uorganiserede åbne idræt som kører om sommeren og sådan nogle ting. Jeg synes også det er spændende hvordan man kan lave strukturerne således at man ikke behøver at gøre det super organiseret, men at man alligevel har en eller anden form for forankring på de åbne aktiviteter så ungerne ikke bare zapper rundt.

Interviewer: Hvad er uorganiseret idræt for dig?

Sanne: I den her forbindelse tænker jeg på åbne tilbud som kan være nok så organiserede. Det vil sige et foreningstilbud eller sådan et åbent tilbud hvor alle kan komme og frit møde op. Gå til og gå fra og så videre. Som regel er de kontingentfrie, i forhold til foreningstilbud. Jeg tænker meget at uorganiseret idræt foregår inden for en organiseret ramme og ikke så meget om man er medlem af DIF eller DGI i den sammenhæng.

Interviewer: Og det er så alle der kan komme ind til åbne tilbud?

Sanne: Ja, inden for en eller anden målgruppe. Henvender vi os mod børn og unge, så skal pensionisterne helst ikke komme. Hurdlen ved det er bare hele tiden: Det er fint nok et stykke tid, men hvor skal ressourcerne komme fra på sigt til at holde sådan nogle åbne tilbud i gang? Og forventningen og det rigtige for alle er jo, at man bliver engageret i noget og får et tilhørsforhold til noget som barn og ung i dag. Det synes jeg selvfølgeligt er rigtigt, men ser også en ungdom som er så markant anderledes end det jeg nu sidder og siger. Som har nogle anderledes kompetencer, og som ikke gider at spille håndbold hele livet. Og hvorfor skal de så spille håndbold hele livet? Sådan har jeg det også. Det kunne være spændende at finde den mellemvej hvor man både kan lave et fleksibelt tilbud, men samtidig et tilbud som også kan fænge og engagere, fordi jeg tror det er en vigtig ting som menneske at man har noget som man er engageret eller interesseret i. I et lokalområde som dette kunne man vælge at sige: at det er de lokale foreninger som vælger at holde sådan et åbent tilbud åbent. Hvor man så har en platform til at møde alle de børn og unge som jo i dag ikke søger foreningslivet i den traditionelle udformning. Blandt andet alle dem som kommer rendende her og vil spille fodbold lige så snart hallen er tom. De melder sig ikke ind i SSB og kommer ikke til at spille fodbold i SSB. Uorganiseret kan også være for eksempel Fodboldsammenslutningen Vesterbro hvor du har alle de her små gadehold og værtshushold – mere uorganiserede hold som ikke er i en forening, og som nu er organiseret i det der hedder FSV. De 25 hold søger så samlet tid hos kommunen. Man behøver ikke bare være sin egen lille klub. Der er flere ting inden for det område hvor man hele tiden prøver at tænke lidt anderledes end de traditionelle organiseringsbegreber. På den måde kan man lave sådan nogle mellemkonstruktioner omkring den uorganiserede idræt.

Interviewer: Er det også noget der gælder i forhold til de andre målgrupper?

Sanne: Det kunne det jo fint være. De vedtægter vi blandt andet laver i forhold til stofmisbrugerne, er jo på nogle områder meget anderledes end de ville være for en traditionel forening. Så det synes jeg det fint kan være. Også fordi nogle af de grupper slet ikke passer ind i det her traditionelle foreningsbillede: om hvordan man kan organisere tingene. Men jeg vil så sige at det er nogle ting som jeg tror jeg først får rigtig tid til at arbejde med om et halvt eller et helt år når man har grupperne inde.

Interviewer: Hvordan kan man organisere det?

Sanne: Selvfølgelig løbende. Men jeg synes at det kan være svært og have overskuddet til at kunne følge det tæt på – og det tror jeg man skal. Nu skal jeg til at organisere idrætslegestuerne og mobilisere forældrene i forhold til selv at tage et ansvar. Blandt andet sende den

gruppe på kursus. Det er jo sådanne ting der kræver meget energi.

der kommer nogle snakke

Interviewer: Er det socialt arbejde du laver? I en lynhurtig forståelse af det.

Sanne: Jeg sidder jo tit og tænker: hvad er det? socialt frivilligt arbejde? Eller, hvad er det lige det er? Jeg tror du bliver nødt til at give en definition på det sociale arbejde.

Interviewer: jamen det tror jeg ikke jeg kan, men det var bare sådan…

Sanne: slynget ud.

Interviewer: Ja

Sanne: Det synes jeg på mange områder da det er. Men om det sådan lige mig er der gør det… Den episode med pensionisterne som jeg fortalte om, der er det jo faktisk Helle der laver socialt arbejde. Men det er mig som sætter hende i gang.

Interviewer: Jeg ved heller ikke om det er det jeg fisker efter, men om du ser dig selv som socialarbejder eller om du ser dig selv som arrangør af nogle idrætsaktiviteter?

Sanne: Socialarbejder – det er sådan noget med at gå rundt på gaden og snakke med folk og sådan noget. Er det sådan noget eller hvad?

Interviewer: Det kommer jo an på hvordan du forstår det. Det lyder ikke som om det er det ord du oftest bruger om dig selv?

Sanne: Nej, det er det ikke. Det var måske den skelnen jeg allerede foretog dengang jeg skulle vælge om jeg ville læse på universitet eller være socialpædagog. Det dér er meget mere nede-på-jorden-arbejde og på gadeplan og sådan nogle ting. Der er det jo helt andre begreber, mere over i koordinering og udvikling og sådan nogle ting, jeg vil sætte på. Men for eksempel en mandag aften hvor Dennis og jeg bruger en halv time bagefter på at sidde og snakke, det ville jeg egentlig gerne have mere tid til at kunne gøre kan jeg mærke. Når vi har været inde og dyrke halvanden times idræt, så sidder vi alle sammen ude på trappen og ryger i en bidende kulde, og det er ikke så indbydende, men der kommer nogle snakke. Men det er fandeme svært, fordi man må jo heller ikke ryge her, for ellers var vi gået ovenpå for at drikke en kop kaffe. Jeg synes da at det kunne være spændende at være lidt mere på gulvet.

Interviewer: Er det nogle snakke hvor du giver Dennis noget, eller er det hinanden?

Sanne: Nej, det er jeg ikke uddannet til – sådan ser jeg også mig selv. Jeg ved ikke om man skal være uddannet til det, det er jo meget bare den snak omkring noget som folk har behov for at snakke om. Det tror jeg, er meget vigtigt omkring nogle af de her aktiviteter, altså hele det dér socialt integrerende. Som måske bare er at snakke med et andet menneske og fortælle om nogle af de ting man måske ikke synes har været så heldige. Men min opfattelse går meget igennem at det er selve idrætsaktiviteten der for mig at se gør noget socialt. Det er min helt klare indstilling at det er i håndboldkampen jeg kan gøre nogle ting. For eksempel var Jørgen simpelthen så strid den anden dag hvor jeg sagde til ham: nu klapper du simpelthen kajen og snakker ordentligt til folk når du er her. Men også bare at gå med ind og sige at i den første volleyballkamp I spillede, gik den [bolden] én gang og én gang. Og dét I må prøve at være bevidste om, er at den skal sgu gå tre gange, og at det er vigtigt, indbyrdes på holdet, at kunne spille sammen. Det synes jeg på mange måder er idrættens force, uden jeg har nogle helt klare strategiske bagtanker med det. Men ellers er det jo klart et projekt der ligger an til, at vi skaber nogle muligheder for at folk, inden for de her målgrupper, kommer til at dyrke noget idræt. Men det mere terapeutiske forløb i forhold til det skal de jo tage inde på institutionen. Når det for eksempel drejer sig om stofmisbrugerne, skal de bruge idrætten i deres terapeutiske arbejde – i deres socialpædagogiske arbejde.

ikke decideret modstand, det synes jeg ikke

Interviewer: Hvad er det for nogle ting som du oplever gør det svært at nå de mål du gerne vil, eller skabe de rammer du gerne vil, for dine målgrupper?

Sanne: Jeg tror ikke jeg synes det er svært. Altså nogle ting er selvfølgelig mere svære end andre. Nogle målgrupper kan være sværere at komme i kontakt med end andre.

Interviewer: Men møder du modstand nogen gange i forhold til dit arbejde?

Sanne: Nej, det synes jeg ikke. Der kan selvfølelig godt være noget som når jeg for eksempel ringer til de her institutioner for udviklingshæmmede børn, og de siger: det har vi ikke brug for. Jeg vil sige at det ændrer sig den dag hvor jeg begynder at sige til folk: at der er nogle ting som I selv skal klare, og I skal selv begynde at tage et ansvar, der skal jeg nok møde modspil. Det skal nok komme. Men ikke decideret modstand det synes jeg ikke, men det er jo klart. Der kommer jo en ekstra ressource til de fleste mennesker som jeg snakker med, og det er jo svært at møde modstand på den.

Interviewer: Der er altså slet ikke noget der hæmmer dig, i de ting du gerne vil arbejde med?

Sanne: Jo der er området med de voksne indvandrere. Det er svært fordi jeg er kvinde og dansker og ikke snakker hverken pakistansk eller tyrkisk. Det er jo en stor gruppe, og dem har jeg svært ved at nærme mig. Det synes jeg er irriterende. Det er sådan et meget specifikt problem i forhold til en specifik målgruppe. Der skal jeg have nogle samarbejdspartnere, men de er svære at finde. Ellers synes jeg det ikke rigtigt.

Interviewer: Jeg kom til at tænke på noget af det du sagde i går med at man meget hurtigt får etableret sådan nogle indspiste fællesskaber. Er det noget du oplever som problem/modstand? Eller som en lille irritation mod åbenheden?

Sanne: Ja, den irriterer mig når jeg møder den. For eksempel kan jeg gå fuldstændig i baglås når jeg møder den hos pensionisterne. Jeg kan slet ikke have den megen snævertsynethed i forhold til hvad man kan rumme, og hvad man ikke kan rumme, og hvad man vil være med til. Jeg vil sige inden for nogle områder er den der jo, for eksempel inden for alkoholområdet. Men det er ikke en modstand jeg mærker i projektet som sådan. Det er mere noget der skal løses i forhold til en bestemt målgruppe. Mit job er jo sådan: at finde nogle løsninger. Det ser jeg ikke som en begrænsning – tværtimod. Det er jo det man gør, hvis man forsøger at arbejde med 8 målgrupper af denne her kaliber. Jeg er blevet enormt overrasket over hvor let det er i forhold til de fleste af målgrupperne. Og jeg blev meget forbavset over det med både stofmisbrugerne og de svage ældre. Det kan også godt være at det er det når jeg går ordentligt ind i arbejdet med målgruppen på alkoholområdet. Det er jo det jeg er ansat til at lave, så sådan forstår jeg ikke modstand. (…) Vesterbro er et område hvor man har været vant til at udvikle og arbejde på tværs i mange, mange år, og på den måde er det et ideelt sted at arbejde. Et spændende sted fordi man er vant til at have en dialog på tværs af bydelen. Men selvfølelig er der nogle målgrupper hvor det er mere besværligt end andre. (…)

tilbyder noget som de ikke kan tilbyde

Interviewer: Hvordan er Indholdsprojektets relation til kommunen?

Sanne: Jeg tror generelt at det kommer lidt an på hvor i kommunen. For eksempel Pension og Omsorg synes jo det er en dejlig ting og er enormt vilde med at vi laver noget for svage ældre. De gør hvad de kan for at hjælpe i forhold til transport af ældre. På den måde har vi jo et spil fordi vi går ind på nogle områder hvor vi faktisk støtter op om kommunens tiltag. I hvert fald tilbyder noget som de ikke kan tilbyde. Man kan godt gå hen og være med til at ligge et plaster på såret i forhold til nogen af deres dårlige samvittigheder.

I forhold til Fritids- og Kulturforvaltningen tror jeg de synes det er enormt spændende. De er måske også lidt bange fordi de godt ved at det er dem der skal overtage alle de her projektaktiviteter på et tidspunkt. Man kan igen sige at det er et projekt som går ind og understøtter nogle af de grupper som de ikke kan varetage. Idrætsfabrikken har haft nogle problemer i forhold til kommunen, og det har den på grund af timetildeling og alt muligt. Så der er også nogle ting dér der kan blive rodet sammen, men rent projektmæssigt så er det jo et idealistisk projekt. Det tror jeg folk synes det er.

Interviewer: Så du oplever at der bliver sat pris på det I gør?

Sanne: Ja, i forhold til aktiviteterne. Det er lidt sværere i forhold til faciliteten fordi de ikke kan finde ud af hvordan de vil fordele lokalerne. Og så er der meget hvisken i krogene. Så det kan være lidt forskelligt hvilken instans i kommunen vi snakker om.

Interviewer: Men I overtager nogle problemer som de ikke kan varetage?

Sanne: Nej vi overtager ikke nogen. Men jeg tror at vi kommer med et supplement i forhold til idrætten. Som alle jo syntes er en fantastisk ting. Men som det kommunale regi ikke har ressourcerne til eller ikke bruger specielt mange ressourcer på. Og det mener jeg heller ikke man skal. Det skal ligge i foreningslivet.

Interviewer: I er jo ikke bare foreningslivet, men trods alt finansieret af offentlige midler!

Sanne: Ja det er vi. Men med henblik på at forankre de aktiviteter som er der. Og den forankring kan jeg kun se et sted. Og det er i en eller anden form i foreningssektoren. Det behøver ikke at være en traditionel forening. Men ligger indenfor, hvad jeg vil sige, Kultur- og Fritidsloven. (…)

jo mere foreningsudvikling, jo flere penge

Interviewer: Kommunen har ikke støttet projektet, eller har de?

Sanne: Nej ikke direkte. FOS [Folkeoplysningssekretariatet] har ikke været inde over med nogen af deres udviklingspuljer. Og FOS er slet ikke gearet til sådanne typer af aktiviteter fordi de tæller hoveder. De har tre år til at afprøve deres udviklingspuljer, og på tre år skal de helst bevise at der er kommet X antal flere organiserede foreningsaktive.

Interviewer: Så hvad er det de ikke kan?

Sanne: De kan slet ikke rumme det her hvor vi ikke kan sige hvor mange foreningsaktive og hvor mange kontingentbetalende medlemmer der kommer ud i den anden ende – det er det de tæller.

Interviewer: Hvad kan I i forhold til?

Sanne: Åbne tilbud. En stor del af projektet går slet ikke an på at hverve nye medlemmer til foreningslivet, det går på hele den her demokratiproces her i Fabrikken. Dem der støttes via udviklingspuljerne, er som regel projekter over kortere tid. Nu laver de for eksempel Projekt Familiesøndage over et halvt år hvor man får nogle familier ind. Og de vælger så tre muligheder for at det kan fortsætte i den anden ende: Enten som selvstændig forening eller via at man lægger det ind under allerede eksisterende foreninger, og den tredje kan jeg ikke huske lige nu. Det er sådanne projekter FOS typisk støtter fra udviklingspuljerne. Derimod er Idrætspolitisk Ideprogram en meget større pulje og tænker meget mere udvikling og nye måder at tænke på. Der er FOS' puljer stadigvæk udvikling, men med det traditionelle formål for øje at få flere medlemmer ud i foreningerne.

Interviewer: Men fremtiden er at FOS overtager?

Sanne: Ja, med det som bliver almindelige foreningskonstruktioner. Man må hellere sige at man har en masse projektpenge til det her projekt i 3½ år, og hvis der ikke er nogen som ligesom tager et ansvar efter det, så er det et eller andet sted spildt på gulvet. Det er det selvfølgelig ikke, fordi det er ting aldrig. Men man er nødt til at gøre Folkeoplysningssekretariatet opmærksom på at når man har en masse forskellige projektaktiviteter kørende i Københavns Kommune, fordi idrætsdeltagelsen er så lav som den er, jamen så skal de projektaktiviteter på et eller andet tidspunkt udmunde sig i noget der skal kunne vare og bære på sigt. Og en hel del af dem vil blive lagt som fritidsaktiviteter under folkeoplysningsloven. Jeg vil sige at jo flere ting der bliver sat i gang, og jo mere foreningsudvikling, jo flere penge er de også nødt til at poste i det. (…)

fastholde huller og så fleksible rammer så muligt

Interviewer: En lille smule uddybende i forhold til det her med tildelingen af tiderne – du har talt om det før, og jeg er ikke sikker på at jeg helt forstår det. Det lyder som om at det bliver en kamp mellem Indholdsprojektet og almindelige foreninger, fordi de bliver formidlet gennem Folkeoplysningsudvalget?

Sanne: Ikke alle sammen. Der har som sådan ikke været nogen konflikt. Men man skal hele tiden holde sig for øje at når det her projekt er i gang, bliver man nødt til at holde nogle timer åbne til det formål. Og det kan jo nogen gange være enormt svært hvis der ikke er nogle ting i gang inden. Der er for eksempel nogle fredag formiddagstimer som nu har stået uudnyttet siden vi gik i gang, til alkoholgruppen, og de er ikke i gang endnu. Så derfor så er man nødt til både at have økonomien til og visionerne om at det er vigtigt nogle gange at holde nogle timer åbne.

Interviewer: Og det er lige som den position du repræsenterer?

Sanne: Ja, det er det via Indholdsprojektet. Hvor man også kan vælge at sige at der er så

meget mangel på faciliteter, og at der står masser af foreninger med masser af medlemmer som gerne vil ind og bruge de timer. Der er simpelthen så meget efterspørgsel efter tider. Om det er gratis kommunal tid eller de selv betaler eller det er projektaktiviteter. Alle kan ikke være her. Der kan komme nogle konflikter. Det er der jeg har sagt at for at sætte de her projektaktiviteter i gang er det vigtigt at man fasterholder huller og så fleksible rammer som muligt. Det kan som sagt være svært at holde en 3-4-tid mandag eftermiddag når SSB har et drengehold med 15 fodbolddrenge som gerne vil spille fodbold, og som ikke har noget andet sted at spille. Det kunne være en mulig tanke at Idrætsfabrikken havde andre interesser end Indholdsprojektet – og omvendt. Men det tror jeg ikke bliver nogen konflikt fordi alting foregår på et sådan meget uformelt dialogplan. Der er ikke ret meget der bliver gjort formelt. (…)

kunne snakke med folk og motivere

Interviewer: Hvis vi skulle udfylde dit job i morgen hvad skal vi så vide?

Sanne: Jeg vil sige at I vil have mangel på kendskab til mine målgrupper og til nogle helt konkrete personer i det daglige. I vil måske have en mangel på netværk i forhold til idrætsorganisationer. Altså de steder hvor man kan henvende sig. For eksempel en konsulent ude på FOS. Folk man har snakket med før. Nu er jeg jo verdens mest ustrukturerede menneske, så det kan sgu [leende] blive lidt problematisk. Jeg vil sige det kører meget på netværk og det at kende folk. I skal vide at I skal kunne holde mange bolde i luften nogen gange. Og I skal haven en fleksibel arbejdstid. Og alt det her med at kunne snakke med folk og motivere.

Interviewer: Hvem motiverer du?

Sanne: Alle. Det kan være lige fra én som jeg gerne vil have nogle penge af, til når jeg ringer op til institutioner og skal snakke med en eller anden pædagog som er fløjtende ligeglad med idræt, til at skulle mobilisere nogen i forhold til at være frivillige og selv at tage et ansvar for deres aktiviteter. Bestemte måder man snakker til folk på. Man kan sige at det er sådan en udefinerbar størrelse. Det er jo ikke sådan noget man kan som en faglig ting. Men det er vigtigt at få nogle erfaringer med hvordan man motiverer.

Interviewer: Jeg kom til at tænke på – hvad med idrætserfaring?

Sanne: åh ja jo, jo det er rigtigt. Du kommer jo med nogle meget logiske nogen, for jo idrætserfaring – jeg bestiller jo sådan set ikke andet. Jo, det synes jeg er vigtigt. Jeg synes det er vigtigt at jeg kan gå ind og vurdere nogle instruktører for eksempel i forhold til om de er gode nok. Jeg synes det er vigtigt at jeg selv kan træde til, og håber selv på, på sigt, at kunne have nogle flere hold på gulvet. Og så synes jeg det er vigtigt at jeg syntes at idræt er sjovt.

København. februar 2001

Bilag 2: Registrant 1980 – 2001.

Feltet for det socialarbejde med særligt fokus på tovtrækkerier i Københavns Kommune

1980

Artikel: Nye uddannelsestilbud til social-assistenter

Medie: Absalon 1980. Årg. 82, nr. 3, s. 68-69

Forfatter: Rasmussen, Gorm

Initiativets karakter: Interview med socialdirektør Paul Hviid Kristensen (kommunalt uddannet).

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Der er problemer med at skaffe nok sagsbehandlere i Københavns Kommune, til trods for arbejdsløsheden, også inden for socialrådgiverfaget. Københavns Kommunalassistentforening (KKAF) mener at det skyldes dårlige arbejds- og efteruddannelsesforhold i kommunen. Socialdirektøren fortæller at der skal oprettes et internt videreuddannelsessystem som skal supplere de tilbud der findes på forvaltningshøjskolen. Intervieweren fremlægger assistenternes skepsis vedr. såvel risiko for at blive "afskåret fra kollegerne i andre kommuner" som oplevelsen af at de ikke "har haft tilstrækkelig indflydelse på udformningen af uddannelsestilbudene". Socialdirektøren fortæller at der har været organisationsrepræsentanter i udvalgene og forklarer at avancementsmulighederne til gengæld er gode (hvilket iflg. Gorm betyder at man "dræner staben af helt erfarne folk på assistentniveau").

Socialfaglig position:

Artikel: Går solen op eller ned i Enghave

Medie: Socialrådgiveren 1980. Årg. 42, nr. 7, s. 4-5,

Forfatter:

Initiativets karakter: Rapport om arbejdsforholdene på Enghave Socialcenter (B06), Matthæusgade 37. Uddrag fra rapporten

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: De umenneskelige levevilkår (især lejlighedernes standard) på Vesterbro fremstilles. "Socialcentret har en opgave, en vigtig opgave, nemlig den, at bruge lovgivningen, til at tilvejebringe rimelige forhold for områdets beboere". "Socialcentret Enghave er beliggende i en gammel skole. Lokalerne er uegnede til kontorer. Der sidder 2 sagsbehandlere og en kontorassistent i hvert lokale." I 1979 har der været en månedlig sagsekspedition på 4308 samt 1721 "rene kasseekspeditioner, det vil sige at der kommer 274 klienter dagligt i huset". Desuden modtages der 6-900 telefonopringninger pr dag (mod 5-700 i 1977, en stigning der iflg. forfatteren havde været endnu større hvis ikke telefonerne var overbelastede). Der udbetales ca. 55 mill. kr. om året fra kassen (uden pensioner). Centrets befolkningsunderlag var i 1977 38.864, hvoraf der er 11.000 pensionssager, 4.678 bistandssager og 6500 dagpengesager. Derudover har S15 (et andet socialcenter i nærheden) 593 bistandssager og 832 dagpengemodtagere ud af et befolkningsunderlag på 6-7.000. ("over halvdelen af dem der falder for 26-ugers reglen i hele København kommer fra Vesterbro og Enghave distrikter"). Det fremgår desuden at det er normen at være arbejdsløs (før var det dem der havde løst arbejde, der boede på Vesterbro, og de var de første til at blive ramt af krisen). Der er mange følgevirkninger (alko-

holisme, psykiske problemer, problemer med at administrere hjælpen), og der opleves i stigende grad voldelige klienter på centret.

Socialfaglig position: Fokus på betingelser

Artikel: Registrering af 238 §37-sager

Medie: Socialrådgiveren 1980. Årg. 42, nr. 7, s. 6-7

Forfatter: Riis, Carsten

Initiativets karakter: Interview med tillidsmand og socialrådgiver Per Thomsen, medforfatter til rapport om arbejdsvilkårene på Enghave Socialcenter, Matthæusgade 37.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Registreringen er foregået på skemaer der skulle kunne vurdere 'tungheden' af sagerne. Det fremgår at kun 24% af sagerne blev registreret som 'ukomplicerede', "d.v.s. 76% er sager, der i større eller mindre omfang kan betegnes som 'behandlingskrævende'". Desuden fremgår det at 31% har psykiske lidelser, 25% fysiske lidelser, 19% alkoholproblemer, 72% erhvervsproblemer, 4% er 'fremmedarbejdere' og 10% har narkoproblemer. "Konkluderende må det siges, at vi på Vesterbro har få egentlige 'glatte sager' [...] Det er derfor ikke nok, at der – som det ofte sker – kun udbetales økonomisk hjælp i disse sager. Der er behov for tid til grundige samtaler med klienterne, tid til at sætte sig ind i det hidtidige sagsforløb og tid til at koordinere forskellige hjælpemuligheder i forhold til klienternes problemer. Den tid har vi ikke i dag, hvor pengeudbetaling og administration optager det meste af arbejdsdagen"

Socialfaglig position: Klienthensyn i vurdering af arbejdsmiljø.

Artikel: 5 krav til forbedring af arbejdsforholdene

Medie: Socialrådgiveren 1980. Årg. 42, nr. 7, s. 8-9

Forfatter:

Initiativets karakter: I en rapport om Socialcenter Enghaves arbejdsforhold kræver medarbejderne bl.a. opnormering af personalet.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det beskrives at rigtig mange af de erfarne sagsbehandlere har forladt centret siden 1977 (først blev 8 'leveret' til resten af byen som fuldmægtige og i løbet af 1979 har 27 medarbejdere forladt centret – hvilket er en del når man tænker på at bistands- og pensionsgrupperne i alt beskæftiger 27 kontorassistenter (ca. dobbelt så mange socialrådgivere)). Mange af de ansatte er under uddannelse og får ikke ordentlig oplæring. Desuden er der blevet øget arbejdspres, dels pga. øget administration (BLS-skemaer, børneskemaer, udlægning af særforsorgen, støttepædagogordningen mm.), dels pga. øget klientantal og mange tunge sager. Efter en henvendelse til socialdirektoratet er der blevet stillet krav om at afgive tre gruppeledere, hvilket i hvert fald ikke vil mindske arbejdspresset. De fem krav er: 1) ingen afgivelse af gruppeledere, 2) Effektiv vikardækning, 3) Vikarordning for kontorasistenter, 4) Opnormering af personalet med 10 sagsbehandlere og 10 kontormæssig bistand, 5) Etablering af et socialcenter i Sydvest.

Socialfaglig position:

Artikel: Hvem fastlægger det sociale serviceniveau?

Medie: Socialrådgiveren 1980, nr. 7, s. 10-11

Forfatter: Flyr, Jørgen (Socialrådgiver, er blevet fyret som tillidsmand efter en sag som fagforeningen har taget op)

Initiativets karakter: Reaktion på ny struktur

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Flyr kritiserer den nye struktur for at have uhensigtsmæssige bivirkninger: "En af hensigterne med bistandsloven var, at få tilpasset den sociale lovgivning til de komplicerede sager. [...] Der blev indført interne retningslinier for, hvad den enkelte sagsbehandler alene og behandlergruppen samlet kunne afgøre. Samtidig betød det enstrengede system, at man i praksis lagde et næsten ubegrænset ansvar på den enkelte sagsbehandler. /Beslutningsprocessen centraliseredes, således at kun de øverste i hierarkiet havde indflydelse på og fuldt kendskab til beslutningernes indhold og konsekvens. Hovedprincippet blev derfor fortsat, at den enkelte sagsbehandler har ansvaret for en stigende arbejdsbyrde uden støtte fra gruppen og uden den nødvendige indflydelse på beslutningsprocessen i arbejdet". "Den sagsbehandler, som har tid, indsigt og mulighed for at 'spille' på ledelsen, kan få ønskede foranstaltninger igennem. Den, som ikke har disse muligheder risikerer at blive betragtes som en dårlig sagsbehandler. Denne individualisering kan gradvis udvikles, således at kolleger indbyrdes begynder at bruge den som grundlag for vurderingen af hinanden på sig selv". "Situationen bliver ikke bedre af, at ledelsen mange steder med held får spillet kommunalt uddannede sagsbehandlere og socialrådgivere ud mod hinanden. [...] Ledelsen lægger mange steder hovedvægten på arbejdets administrative indhold og bruger det som grundlag for vurdering af arbejdet. Dette fremmer tendensen til at vælge kortsigtede, hurtige løsninger fremfor langsigtede, mere komplekse planer." Denne arbejdsstruktur medfører iflg. Flyr at sagsbehandlerne kommer i klemme mellem ledelse og klientens rettigheder og må vælge den første, pga. tidspres og ledelsespres. Gruppeorganiseringen giver kun ansvar, ikke indflydelse, der er ikke (nok) plads til fælles opgaver og faglig støtte i grupperne. Afslutningsvis opfordrer Flyr til kollektiv, faglig kamp for en bedre administration af socialpolitikken, så det ikke bliver den enkelte sagsbehandlers individuelle problem.

Socialfaglig position: Helheds- og klientorienteret socialfaglighed. Klienter og socialarbejdere har fælles interesser.

Artikel: Gifte kvinder, der mister en indtægt, har ret til kontanthjælp

Medie: Børn & unge 1980. Årg. 11, nr. 14, s. 5

Forfatter: Laden Nielsen, Jytte

Initiativets karakter: Afgørelse i konkret sag fra Den Sociale Ankestyrelse. - Jf. smst., nr. 31, s. 10.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Sagen drejer sig om et gift par der efter kvindens endte barsel ikke kunne få barnet passet og ikke kunne få udvidet orloven (kvindens). Derfor sagde kvinden op, og de søgte kontanthjælp til dækning af faste udgifter. Kommunen gav afslag, men Den Sociale Ankestyrelse gav parret medhold. Det principielle i sagen diskuteres: "Bistandsloven indførte princippet om ikke at se på *årsagen* til henvendelsen om hjælp, men om *behovet*. Kommunerne skulle ikke putte folk i båse alt efter om de var arbejdsløse, narkomaner, havde børnepasningsproblemer eller var alkoholikere. Men i disse krisetider har vi det sidste halve års tid set, at visse kommuner forsøger at genoplive det gamle årsagsbegreb."

Socialfaglig position: Fokus på klienternes behov frem for årsag til at søge hjælp.

Artikel: Sagsbehandlernes ansvar at serviceniveauet overholdes?

Medie: Socialrådgiveren 1980, nr. 16, s. 3-4

Forfatter: Thomsen, Helge og Lars Johansen (socialrådgivere)

Initiativets karakter: Overvejelser om betydningen af at Sagsbehandlerafdelingen i Søllerød Kommune varetager et budgetansvar.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Sagsbehandlerafdelingen medvirkede i efteråret 1979 i budgetudarbejdelsen ved at stille forslag til besparelser på kommunens bistandslovsbudget. De to socialrådgivere redegør for overvejelserne bag og erfaringerne med dette. Kommunen beskrives

som en tidligere progressiv kommune (trods konservativt styre) med en meget flad struktur: "behandlergrupperne har – stort set – fuld kompetence [...] [B]eslutningsproceduren i afdelingen er flad: bistandsrådet (hvor hver behandlergruppe, sekretærerne, konsulenter og afdelingslederen er repræsenteret) træffer alle væsentlige beslutninger" "Disse forhold gjorde, at det var forholdsvis let at få tingene igennem det politiske system; der var ikke noget større behov for at handle som fagforeningsmedlemmer [...] Der var kun lidt fagpolitisk aktivitet. Den behandlingsorienterede ideologi understøttede dette: "Man skal ikke skabe unødige modsætninger"". MEN: "Man har været *for* glade for sin *egen* arbejdsplads, har ikke haft øje for den illusion, det også er, selv at kunne bestemme. Man har 'glemt' at se over hækken og har på den måde været meget lidt forberedt til den kamp, der nu står på. Medbestemmelsen har tilsløret vores rolle/status som lønarbejdere. Man har påtaget sig ansvaret for den socialpolitiske linie, som i nogle sammenhænge er blevet gjort identisk med medbestemmelse." I sommeren 1979 blev der ansat en ny socialinspektør, og der skulle ses på strukturen. Medarbejderne følte sig i forvejen trængt. Kommunalbestyrelsen havde besluttet, at der skulle spares 12% på bistandsområdet. Umiddelbart mente man ikke at det var sagsbehandlernes arbejdsområde, "Men efterhånden som vi fik det diskuteret i grupperne fremkom der synspunkter om, at vi selv var bedst til at finde de spareforslag, som gjorde mindst ondt. Vi skulle bare samtidig gøre et grundigt arbejde med at påpege konsekvenserne af besparelserne for herved at fastholde politikerne på deres ansvar". "Det blev efterhånden et spørgsmål om at bevise vor berettigelse, at vi skam ikke var så uduelige, som nogen måske troede". Der blev afholdt en to dages besparelsesseance: "hver behandlergruppe [arbejdede] med hver sit område af loven, afbrudt af plenummøder [..] Plenummøderne udviklede sig efterhånden til udelukkende at handle om at komme med kr. og ører. Protester herimod blev jordet". Møderne resulterede i en række spareforslag som alle blev vedtaget. Artiklen konkluderer: "Vi satte os selv *fast* i rollen som lus mellem klient og magtapparat. Vi var ikke medbestemmende. Vi var medløbere. [..] Vi blev indrulleret i falske modsætninger: skulle vi anslå beløb eller ej? Vi så spørgsmålet om et – enten er det politikerne eller os der skærer. Vi så ikke muligheden for eventuelt at ansvarliggøre afdelingens ledelse, fordi vi ville bevare den flade struktur i afdelingen. Vi skal nu selv dispensere for de regler, vi har foreslået. Vi har været med til at gøre Søllerød kommunes budget for bistandsloven til vores eget. Tidligere har vi kunnet skaffe tillægsbevillinger, hvis budgettet blev overskredet. Nu er det sådan, at overskrides budgettet, så er det fordi vi ikke magter at administrere vore egne forslag. Vi mister muligheden for at sige, at budgettet er ad h... til. *Vi sidder i saksen*"

Socialfaglig position: Konsensusorienteret lønmodtagerposition, forandret til kritisk i bagklogskabens lys.

1981

Artikel: Kommunisternes ordfører om samarbejdet med socialdemokraterne

Medie: Absalon 1981. Årg. 83, nr. 10, s. 228-229

Forfatter: Hansen, Gunnar

Initiativets karakter: Interview med Margit Hansen, hidtidig formand for den kommunistiske gruppe i Københavns Borgerrepræsentation og politisk ordfører.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Margit Hansen kritiserer sammenhængen mellem lovgivningsvedtagne krav, valgløfter ved kommunalvalget og de "snævre rammer som regering og folketing har lagt for de kommunale budgetter – og altså for vor kommunes budget": "Jeg mener, at det er et af de største problemer at få gjort op med den stagnation, som regering og folketing tvinger kommunerne ind under", "Vi anser stramningen for at være statens forsøg på at vælte krisens byrder ud på kommunerne. Man overlader den barske administration til kommunerne. Derved bliver kommunalpolitikerne bet i dette spil. Det er højst utilfredsstillende.", "1970'erne har jo været en periode, hvor en

masse sager og opgaver er lagt ud til kommunerne. Og disse opgaver skal selvfølgelig løses [...] på en sådan måde, at det bliver tilfredsstillende for borgerne. Jeg synes at det er hykleri, når nogle stabler sig op og råber op om, at kommunerne bare ansætter folk. [...] socialkontorerne stønner under, at man mangler arbejdskraft for på forsvarlig måde at kunne efterleve den lovgivning, der er blevet gennemført af folketinget". Margit omtaler i øvrigt 'klienterne' som "borgere der har hjælp behov".

Socialfaglig position: Kritik af nedskæringer.

Artikel: En ørkesløs valgperiode

Medie: Absalon 1981. Årg. 83, nr. 10, s. 234-236

Forfatter: Hansen, Gunnar

Initiativets karakter: Interview med Hanne Severinsen, Venstre, om arbejdet i Københavns Borgerrepræsentation.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Hanne Severinsen mener at de økonomiske problemer i Københavns Kommune langt hen ad vejen er selvforskyldte, og hun siger om en ventet skattestigning: "Det burde *ikke* kunne ske. I stedet for [...] så burde man sige: Det skal kunne undgås. Der må findes besparelser". Men hun mener alligevel at kommunen er blevet 'mishandlet' af staten: "på det punkt tror jeg, at alle partier i BR er enige. Vi *er* blevet mishandlet af staten, da man gik over til bloktilskud. Vi har ganske vist nu fået nogen kompensation. Det skyldes at alle grupper i BR pressede på over for deres respektive folketingsgrupper [...] og forklaret den hovedstadens særlige situation på en række områder".

Socialfaglig position: Liberal bureaukratikritik

Artikel: Flere ansatte i Kommunen er påkrævet

Medie: Absalon 1981. Årg. 83, nr. 11, s. 256-258

Forfatter: Hansen, Gunnar

Initiativets karakter: Interview med Venstresocialisternes politiske ordfører, Annette Nordstrøm Hansen, om arbejdet i Københavns Borgerrepræsentation.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Annette Nordstrøm Hansen er særdeles kritisk over for såvel nedskæringer som kommunisternes samarbejde med socialdemokraterne. Annette mener at kommunen skal påtage sig flere opgaver og at der skal ansættes flere i den sociale sektor: "Vi mener også, at der skal flere ansatte til, f.eks. på bistandskontorerne, hvor vi har en helt kaotisk personalesituation [..] Vi er derfor meget stærke kritikere af det nye budgetforlig, fordi det indeholder forringelser og nedskæringer", "i takt med, at krisen skærpes, har problemerne for hele socialsektoren vokset sig store. Vi har set, hvordan der er sket en eksplosiv vækst af antallet af klienter på bistandskontorerne, *uden* at det har resulteret i, at man har fyldt op med det nødvendige antal socialrådgivere." I forholdet til staten mener Annette at den "hvert år snyder os for mellem 300 og 500 mill. kr. i bloktilskud"

Socialfaglig position: Kritik af nedskæringer.

1982

Artikel: Åbent brev til socialministeren

Medie: Socialrådgiveren 1982, nr. 10. Leder

Forfatter: Riis, Carsten (Formand for DS' socialpolitiske udvalg)

Initiativets karakter: Opfordringer til ny socialminister Bent Rold Andersen

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Bent Rold Andersen har netop overtaget socialministerposten fra Ritt Bjerregård og Riis appellerer til at han "rydder op i [hendes] efterladenskaber. Lovindgrebene af 1.1.1982 og de efterfølgende cirkulærer har skabt mere kaos og forvirring end rationalisering og gennemskuelighed, som det efter sigende var hensigten". Hovedbudskabet er imidlertid at skønspricippet bør afskaffes: "vi [..] synes, at vores arbejdsindsats bliver fejlanvendt gennem et for omfattende beregnings- og kontrolarbejde. Vi kunne i stedet forestille os, at bistandsydelserne fik en status på linie med andre sikringsydelser, hvor man på statsligt plan fastsætter det generelle leveniveau. Niveauet på bistandshjælpen skal have et omfang, der gør brugen af supplerende skønsmæssige ydelser minimal"

Socialfaglig position: Faste takster, antydning af psyko-socialt orienteret socialfaglig position.

Artikel: Rådgivning og vejledning bør være ydelse i bistandsloven

Medie: Socialrådgiveren 1982, nr. 15, s. 6-7.

Forfatter: Pape, Else. Journalist

Initiativets karakter: Interview med socialminister Bent Rold Andersen af Carsten Andersen (formand for DS) og Carsten Riis.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Bent Rold Andersen indleder med at problematisere at man "rygmarvsmæssigt" siger 'flere penge, flere ansatte' når man skal løse sociale problemer. Han problematiserer yderligere at rådgivning og vejledning kategoriseres som administration og ikke som ydelse: "Dengang folketingets socialudvalg arbejdede med bistandsloven, fik jeg foretræde for dem [..] og sagde, at de gjorde en fejl, når de betragtede rådgivning og vejledning som administration og ikke som en ydelse og derfor *pålagde kommunerne at betale alle udgifterne"* (vores fremhævelse). Samtalen handler desuden om skønsprincippet og problemet ved at man gik væk fra regelstyring, men alligevel lavede en masse cirkulærer om hvordan sagsbehandlerne skulle behandle sagerne. Desuden taler de om forsøgsvirksomhed og rationaliseringer: "Jeg er ikke bange for de forsøg der består af rationalisering, men hovedproblemet er, at når du starter forsøgene, kender du ikke resultaterne, så du kan aldrig på forhånd give nogen garanti for at der ligger en besparelse i det. Det er næsten blevet et krav at man på forhånd skal give garantier, hvilket jo er gift for ethvert forsøg".

Socialfaglig position:

Artikel: Medmennesker af fag - Et tilbageblik på det pionerarbejde, der var optakten til socialrådgiveruddannelsen

Medie: Socialrådgiveren 1982. Årg. 44, nr. 25, s. 4-6

Forfatter: Razga Madsen, Paula

Initiativets karakter: om 4. Januar 1937 hvor "Den sociale Skole" ved Københavns Kommunehospital blev en realitet.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Skolen blev åbnet i 1937 med to overlæger og to socialrådgivere som initiativtagere og bestyrelse. I 1941 opnåede man statsstøtte. Der var teoretisk undervisning i fx. sociale forsikringslove, hygiejne og anatomi og praktik (dagligt) i offentlige og private hjælpeinstitutioner (inkl. hospitaler). De fleste fik ansættelse inden for hospitalsvæsenet og Mødrehjælpen. I april 1938 dannede man "Foreningen for Socialrådgivere uddannede ved den Sociale Skole i København"

Socialfaglig position:

1983

Artikel: Taksterne op og medarbejdertallet ned

Medie: Absalon 1983. Årg. 85, nr. 7/8, s. 4-6

Forfatter: Hansen, Gunnar

Initiativets karakter: Interview med borgmester Pelle Jarmer, Magistratens 3. Afdeling, om besparelser.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Pelle Jarmer taler for en 'ansvarlig økonomisk politik' og brokker sig over tidligere politikeres beslutninger. Men han er også bekymret over de nu krævede ('nødvendige') besparelser. Især en lovændring om at kontanthjælpen efter 9 måneder overgår til nedsat beløb, bekymrer ham: "det beløb er så begrænset, og kommunens muligheder for at hjælpe med yderligere udgiftsafholdelser er minimale" – samtidig med at han i øvrigt fremhæver det som en "afdæmpning i kontanthjælpforbruget", ligesom han selv har indgivet et 'besparelsesbidrag' til budgettet på 236 mill.

Socialfaglig position:

1984

Artikel: Man sparer ikke ved at skære ned

Medie: Absalon 1984. Årg. 86, nr. 2, s. 4-6

Forfatter: Holm-Pedersen, Jørn

Initiativets karakter: Interview med Anna Marie Møller, formand for Københavns Kommunale Socialrådgiverforening, om effekten af besparelser på enkelte områder andre steder i systemet.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Anna Marie Møller mener at besparelserne bliver dyre i længden. "Siden bistandsloven blev gennemført, er den økonomiske krise og dermed arbejdsløsheden blevet forværret. For os som socialrådgivere har det største problem været at få flere ansat. Vi har måttet løbe stærkere og stærkere, men på trods heraf er servicen over for borgerne blevet ringere og ringere, og det virker helt grotesk, når ledigheden inden for vort fag nærmer sig de 20 pct.". Også ved overenskomstforhandlingerne mener Anne Marie Møller at der skal kæmpes for at få flere i socialrådgivere i beskæftigelse. Ud over de dårlige økonomiske betingelser nævner hun desuden at de lovgivningsmæssige vilkår for det sociale arbejde er blevet ringere. Blandt andet nævner hun at "Vi har ikke mærket meget til Schlüterregeringens løfter om forenklinger, tværtimod er tingene blevet endnu mere uigennemskuelige, en kendsgerning der også betyder en forringet retssikkerhed for klienterne"

Socialfaglig position: Kritik af nedskæringer.

Artikel: Hvem skal nu betale?

Medie: Absalon 1984, nr. 4, s. 3.

Forfatter: Leder

Initiativets karakter: Reaktion på just indkommet budgetcirkulære

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Der er netop udkommet et budgetcirkulære med begrænsninger i "aktivitetsmulighederne med godt 200 millioner fra 84 til 85, hvortil kommer følgerne af en yderligere beskæring af bloktilskuddene, hvilket belaster København med 140 mill.". Lederen understreger at der ikke har fundet "en drøftelse" sted om budgetcirkulæret (med inddragelse af parterne). Men samtidig er der forlydender om regeringens 'moderniseringsplan' hvor (lederen citerer

finansministeren): ""Regeringen vil gennemføre en finansieringsomlægning, hvorefter de nuværende procentrefusioner afløses af bloktilskud"". Det vil være til speciel skade for København med kommunens specielle befolkningsopdeling. Desuden tales der om bedre service, ledelsesinitiativer mm., men lederen understreger at kommunen selv skal finansiere dette.

Socialfaglig position:

Artikel: København – vort fælles ansvar

Medie: Absalon 1984, nr. 10, s. 3

Forfatter: Leder

Initiativets karakter: Reportage om Københavns økonomiske situation

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Såvel overborgmester Egon Weidekamp som Københavnske Tjenestemænds Fællesudvalg har iflg. lederen appelleret om hjælp til hovedstadskommunen, men indenrigsministeren, Britta Schall Holberg, støttet af statsminister Poul Schlütter, afviser at yde ekstra støtte med henvisning til at kommunen 'har levet over evne' i forhold til andre kommuner i Danmark. Med reference til Agnete Laustsen (MF for K) ønsker lederen snarere at se de økonomiske vanskeligheder som hele landets problem i kraft af kommunens status som hovedstad, dens kulturinstitutioner, industri, handel og luftfart, ikke mindst set i en international sammenhæng.

Socialfaglig position:

Artikel: Kontorlivet slider på psyken

Medie: Absalon 1984, nr. 10, s. 4.

Forfatter: Larsen, Ole Friis

Initiativets karakter: Artikel om undersøgelse om det psykiske arbejdsmiljø, foretaget af psykolog Mogens Agervold ("Kontorarbejde – En undersøgelse af det psykiske arbejdsmiljø", Akademis Forlag, ISBN: 87-500-2489-2)

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Der refereres til meget forskellige forhold på arbejdspladsen, men især føler medarbejderne sig pressede "til at yde mere end de kan", blandt andet pga. dårligt forhold til arbejdsgivere eller overordnede, uforståelige cirkulærer og vejledninger, manglende indflydelse på beslutninger (det opleves ikke at de eksisterende samarbejdsudvalg reelt giver medarbejderne indflydelse), manglende ansvar for eget arbejde (dog ønsker nogen ikke mere ansvar, da de ser dette som ensbetydende med en øget arbejdsbyrde), tidsfrister, tempo, arbejdsmængde og "utallige kontroller man udsættes for hele tiden" – både formaliserede revisioner, oplevelsen af at der 'tælles færdige sager' og tilbagemeldinger fra klienterne. Endelig nævnes den nye teknologi som noget man ikke har haft indflydelse på, og som angstfremkaldende når man ikke oplever at man kan følge med. Der er forskellige opfattelser af effekten af teknologien på arbejdet, men overvejende mener man i socialvæsenet at "der er sket en større specialisering, der er kommet flere rutineprægede opgaver, og arbejdspresset er øget".

Reaktionerne hos medarbejderne spænder fra stress og træthed til mavebesvær og forhøjet blodtryk.

Socialfaglig position:

Artikel: Vikarkraft – Ja tak!

Medie: i Absalon 1984, nr. 10, s. 6-7.

Forfatter: Andreasen, Bo, Christian Engel, Helga Waage Jørgensen, Mona Ottesen og Yvonne Torp

Initiativets karakter: Artikel om undersøgelse af fravær og vikardækning på bistandsområdet i Københavns Kommune.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Undersøgelsen viser at der i de 14 dage undersøgelsen varede var et samlet fravær på 27% (1,6% barsel, 9,4% sygdom) og at der INGEN vikardækning var. Samtidig er der "stor usikkerhed om normeringen overhovedet. Ledelsen henviser til Bisballetallene [..] Modellen bliver dog lavet om hele tiden, hvilket betyder, at den er helt uoverskuelig for personalet."

Socialfaglig position:

Artikel: Lige eller ulige?,

Medie: Absalon 1984, nr. 15, s. 3.

Forfatter: Leder

Initiativets karakter: Problematisering af at regeringens økonomiske politik er på bekostning af en indsats over for bekæmpelse af arbejdsløshed.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Lederen kritiserer regeringens politik for at have præcise mål om økonomisk balance, men være mere ulden når det gælder bekæmpelsen af arbejdsløsheden. Der spares ved at forringe dagpengesystemet i stedet for ved at få flere i arbejde. "Det er ikke rimeligt, at befolkningsgrupper, der i forvejen befinder sig i en socialt vanskelig situation, skal udsættes for forringelser, der ligger ud over det, som befolkningen i øvrigt må bære". Regeringens forslag om at ændre bidragssystemet for dagpengene, så staten og arbejdsgiverne stilles bedre på bekostning af de forsikrede, kritiseres

Socialfaglig position:

1985

Artikel: Forenkling og overskuelighed bør være varemærke i socialpolitik.

Medie: Danske Kommuner (udgivet af KL). Årg. 16, nr. 1

Forfatter: Pedersen, Jens Arbjerg (Rådmand (og formand i SASU))

Initiativets karakter: Det kommende års fokuspunkter i relationen mellem stat og kommune.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Mest interessant er overvejelserne om den sociale finansieringsomlægning. Regeringen er kommet med et udspil om at ændre fra refusionsordninger til bloktilskud. "Sammenslutningen er enig i princippet om, at den økonomiske forpligtigelse skal følge beslutningsmyndigheden", men: "Vi har ikke gode erfaringer med kompensation over bloktilskuddene". I stedet mener man at "Omlægningen bør finansieres over kommunale skatter [...] Det forudsættes i denne forbindelse at statsskatten nedsættes med det beløb, som staten sparer ved en omlægning". Og samtidig bør der "være en eller anden form for udligningsordning, så den enkelte kommunes skatteprocent ikke kommer til at afgive mere end med en på forhånd fastsat størrelse".

Socialfaglig position:

Artikel: Kræfterne skal samles om Vesterbro

Medie: Danske kommuner 1985. Årg.16, nr. 1, s. 20-21

Forfatter:

Initiativets karakter: Interview med lederen af KFUK's kontaktcenter i Valdemarsgade, Bente Houmann, om sociale problemer på Vesterbro.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: I anledning af et møde mellem "40 socialarbejdere af alle slags" (dvs. private, offentlige osv.) for at øge samarbejdet mellem de forskellige organisationer og institutioner på Vesterbro interviewes socialrådgiver Bente Houmann. Hun har tidligere arbejdet på bistandskontoret, men er altså flyttet til det private. "Der er så mange gode kræfter på bistandskontorerne [..], men den er gal med strukturen. Der er ikke plads til bevægelse, og så kvæles arbejdsglæden". "I de private organisationer er vi privilegerede. Vi er ikke bundet af samme mønster". Om bistandskontorerne siger hun: "som oftest opstår der ikke noget varmt forhold, og man henter ikke den styrke til at leve, man har brug for. På bistandskontoret tilskyndes man hele tiden til at fremlægge beviser på, at man har lavet en ordentlig sag. Når så fru Jensen kommer og har brug for dig, har du glemt det vigtigste af alt, at sige: Dav, hvordan har du det i dag? Så får du et svar, du må forholde dig til. Du kan ikke nøjes med at betale hendes husleje og telefon og de andre ting".

Socialfaglig position: Kritik af det offentliges manglende tid til helhedsbetragtninger. Dog fra et privat perspektiv.

Artikel: Britta Schall Holberg: Finansieringsreform gør ikke kommunerne uafhængige af staten

Medie: Danske Kommuner 1985, nr. 4, s. 14-15

Forfatter:

Initiativets karakter: Kommentar til KL's forslag om at øge kommuneskatten i stedet for bloktilskuddene

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Indenrigsministerens hovedpointe er iflg. artiklen at "Når landets kommuner forvalter mere end 60 pct. af det offentlige budget, så må deres økonomiske politik på en eller anden måde nødvendigvis hænge sammen med statens. Nu kan vi regulere med bloktilskuddet, og hvis det forsvinder, må vi ganske enkelt have en anden reguleringsmekanisme".

Socialfaglig position: Statslig styring af den kommunale økonomi.

Artikel: Socialt bagslag til 1 milliard kroner

Medie: Jens Arbjerg Pedersen: Danske Kommuner 1985, nr. 11, s. 15.

Forfatter:

Initiativets karakter: Reportage fra SASU (sammenslutningen af sociale udvalg) repræsentantskabsmøde i 1985.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det fremgår af artiklen at bloktilskuddene er blevet beskåret med 3,9 mia. i 1984 og man planlægger en reduktion på 2,3 mia. i 1986 "- på urealistiske forudsætninger. Kommunerne kommer til at mangle én milliard, og det får store konsekvenser for den sociale sektor." Dette knyttes sammen med forværringer for samfundets svageste i øvrigt. Jens Arbjerg Pedersen (formand for SASU): "Det kan slås fast, at en stram indkomstpolitik har stærkest virkning overfor de svagest stillede i samfundet. Det påvirker i høj grad de sociale udvalgs arbejdsområde. Føres der på samme tid en stram offentlig udgiftspolitik, som hindrer os i at hjælpe de dårligst stillede effektivt, giver det nogle meget uheldige virkninger i vort samfund". Med hensyn til privatiseringstendenserne fortsætter formanden: "Lokalpolitikere må i modsætning til de enkelte organisationer og interessegrupper tage bredt hensyn [..] Mange grupper kan indenfor deres specielle felt gøre et godt arbejde, og måske udvikle det sociale netværk bedre end det offentlige. Men det må og skal altid foregå i samarbejde med den offentlige indsats på det sociale område. Ansvaret bør aldrig forflygtiges ved en privatisering."

Socialfaglig position:

1986

Artikel: Væk med bureaukratiet på bistandskontorerne

Medie: Absalon (Medlemsblad for Københavns Kommunalforening) 1986. Årg. 88, nr. 7, s. 4-6

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med Lone Sørensen, formand for Københavns Kommunale Socialrådgiverforening.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Lone Sørensen beskriver elendigheden i de belastede kvarterer i København med henvisning til en større samfundsmæssig sammenhæng som hun mener at kunne gennemskue på grund af sit faglige engagement: "Jo dårligere socialpolitik, der føres, jo dårligere har klienterne det". Hun fortæller at normeringen for socialrådgiverne stiger ("Det betyder at vi ikke har tid til ret meget andet end at udbetale folk de penge, de har krav på"), selvom der er blevet ansat flere socialrådgivere i kommunen: "Når antallet af socialrådgivere er steget, hænger det sammen med, at kommunen i nogle år har undladt at ansætte elever. Det vil sige at der ikke findes nok uddannede assistenter, og derfor ansætter kommunen i stedet socialrådgivere". Samtidig har nedskæringer betydet forringelser for især modtagelse og visitation. Socialrådgiverforeningen har besluttet at arbejde for en afbureaukratisering af kommunen: forenkling og mindre kontrol med socialrådgivernes udbetalinger ("Jeg mener at socialrådgiverne er alt for kvalificerede i forhold til det ansvar, de tillægges."). Til slut taler de lidt om Assistentforeningen (formodentlig de kommunalt uddannedes fagforening) og om hvorvidt der skal indføres en regel om at socialkontorerne har overassistenter som alene kan være stedfortrædere for fuldmægtige – og at det altså kun skal være kommunalt uddannede der kan forfremmes. Det mener arbejdsgiverne, men ingen af fagforeningerne iflg. Lone Sørensen

Socialfaglig position:

Artikel: Når det enstrengede system spiller på syv strenge

Medie: Socialrådgiveren 1986, nr. 18, s. 5-7.

Forfatter: Josephsen, Knud (sagsbehandler i DS)

Initiativets karakter: Interview med Elisabeth Knudsen og Inge Lindhardt, socialrådgivere i Silkeborg Kommune.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: De to interviewpersoner er skeptiske over for specialiseringen inden for kommunen, hvor man opdeler sig i bistandsgruppe, familieafdeling, børnerådgivning, pensionsgruppe, handicapgruppe, miljøgruppe og flygtningegruppe. Der har været tale om at lave en yderligere funktionsopdeling af bistandsgruppen i en 'glatsagsgruppe' og en 'revaliderings-gruppe', men det har medarbejderne afvist fordi de frygter for 'dekvalificering' af 'glatsagsfunktionen'. Inge forklarer: "Og så er jeg glad for at vi i bistandsgruppen alligevel har bredden i sagerne. Hvis vi var endnu mere specialiseret, ville jeg være bange for dekvalificering. Men allerede i dag er der arbejdsområder, som vi i rådgivergrupperne er usikre på, for eksempel ved anbringelse af børn og unge udenfor hjemmet". Elisabeth uddyber at hun mener et af problemerne ved specialiseringen er at det er indirekte styring af indsatsen/prioriteringer: "Vi opnår selvfølgelig en vis prioritering, men i virkeligheden er vi let og elegant kommet udenom en egentlig prioritering på grund af funktionsopdelingen. Jeg synes vi burde have alle slags sager og så løbende prioritere indsatsen."

Socialfaglig position:

Artikel: Hvad har jeg krav på som bistandsklient?

Medie: Absalon 1986, nr. 9, s. 16-17

Forfatter: Ulsted, Mona og Svend Aage Linderstrøm

Initiativets karakter: Perspektiver på bistandsloven som nu fylder 10 år.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det fortælles at det ikke har "skortet på kritik" af bistandsloven som nu har ti års jubilæum. Derfor er der indført ændringer: "Frem for individuelle, skønsmæssige beløb, skal hjælpen fremover udbetales efter retsprincippet [...] Kort sagt: man bryder med intentionen om, at den enkelte klient skal have netop den økonomiske hjælp hun/han har brug for". Samtidig indføres reduktion af grundydelsen efter 9 måneders hjælp. Sultecirkulæret (ungdomsregler) bibeholdes.

Forfatterne fremhæver en række fordele ved de nye faste takster: "Det vil forhåbentlig kunne forhindre at klienterne i så stor udstrækning som nu skal blotlægge deres liv for at få en økonomisk ydelse", ligesom det fremhæves at det skulle blive nemmere at overskue hvad man har ret til. De mener at man får mulighed for at lave mere helhedsorienterede projekter, men er også skeptiske over at der ikke frigives (særlig meget) tid af de nye regler. Kritikken af reglerne går især på at man ikke kan få støtte til fagforeningskontingent, hvorfor erfaringer i forsøgskommuner har vist at nogle bistandsklienter mister dagpengeretten fordi de ikke får betalt kontingentet. Det understreges at klienterne, adspurgt, ikke oplever det nye system som mere gennemskueligt og at de stadig føler sig "stemplede" som bistandsklienter. Mht. nedgangen efter ni mdr.: "Den er med til at stemple klienterne som arbejdsuvillige". Afslutningsvis understreges det at *hvis* den nye ordning frigiver tid, skal det bruges på sagsbehandling (og projekter til udvikling af metoder) – ikke på fyringer, som et forsøgseksempel har vist.

Socialfaglig position: Retssikkerhedsorienteret socialfaglighed.

Artikel: Socialcentret Vesterbro - en præsentation og et nødråb

Medie: Absalon 1986. Årg. 88, nr. 9, s. 18

Forfatter: Linderstrøm, Svend Aage

Initiativets karakter: Om arbejdsforholdene på Socialcenter Vesterbro.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Svend Aage er selv på Vesterbro Socialcenter og han fortæller: "Vi har båret 2/5 af den samlede personalereduktion i hele lokalforvaltningen, siden 1982 er 36 stillinger skåret væk blandt det administrative personale." "en sagsbehandler på fuld tid i bistand [har] fået fordoblet antallet af registrerede aktive sager. En sagsbehandler har nu ikke under 150 aktive sager, mod 80 aktive sager for et par år siden". "Som tillægsgevinst har vi mange tunge sager". Når medarbejderne brokker sig, får de at vide at "vor normering er helt retfærdigt fordelt efter en nøje beregnet model", men de kender alligevel andre sagsbehandlere som har færre sager.

Socialfaglig position: Kritisk lønmodtagerposition.

Artikel: Oprørsstemning på Socialcentret Vesterbro

Medie: Absalon 1986. Årg. 88, nr. 10, s. 4-6

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med tillidsmændene Lasse Brandt Jakobsen og Svend Aage Linderstrøm om arbejdsforholdene på Socialcenter Vesterbro.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Fortsættelse af kritikken. 19 ud af 33 sagsbehandlere er under oplæring, medarbejderne siger op, og selv vikarer ønsker ikke at fortsætte i en fast stilling i centeret. Blandt andet højere løn i det private eller i fagforeninger lokker. Sven Aage fortæller at problemerne startede tilbage i 1982, på grund af "kroniske klager over normeringen": "Arbejdsgiverne ønskede etableret en fast personale-normeringsmodel. Man indkaldte et rationaliseringsfirma til at foretage tidsstudier på udvalgte socialcentre. Firmaet udregnede, hvor lang tid det varede at behandle en

gennemsnitssag. Ud fra dette blev antallet af personale og ledere fastlagt. Rapporten viste, at vi skulle afgive 20 medarbejdere til omegnscentrene". Lasse supplerer: "Samtidig med undersøgelsen skete voldsomme budgetmæssige nedskæringer" og man "brugte modellen i rapporten til at fordele de begrænsede ressourcer". De to mener i øvrigt at modellen er helt uigennemskuelig. Konsekvensen af de dårlige forhold er at medarbejderne er stressede og har sværere ved at håndtere svære situationer – ofte med mere vold til følge (gennemsnitligt tilkaldes rådhusbetjente to gange dagligt!).

De to tvivler på den politiske vilje til at løse problemerne, men fortæller at der til gengæld er en masse "private bevægelser i gang", bl.a. forskellige religiøse bevægelser. Men de to mener at den eneste løsning er ekstra normeringer.

Socialfaglig position: Kritisk lønmodtagerposition, tenderende privatisme.

Artikel: Sagen om faste overassistenter i Københavns kommune slutter aldrig

Medie: Socialrådgiveren 1986. Årg. 48, nr. 20, s. 11-12.

Forfatter: Petersen, Steffen (sekretær i KKS)

Initiativets karakter: Beskrivelse af en sag som har optaget sindene blandt hovedstadens socialrådgivere, en sag der i sidste ende handler om løn- og arbejdsforholdene i kommunen

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Sagen handler om at Københavns Kommunalassistentforening ved overenskomstforhandlinger i 1981 har aftalt at der skulle oprettes en række overassistentstillinger i kommunen. Dette har ført til en voldgiftsag om hvorvidt andre personalekategorier (socialrådgivere) har mulighed for at blive udnævnt. Det har de ikke. Der var tale om ret mange overassistentstillinger, som forventes internt besat, dvs. reelt er der tale om at en del erfarne assistenter får en betragtelig lønforhøjelse. "På arbejdsgiversiden var det en central overvejelse, om man gennem højere løn kunne standse den personaleflugt". "Mange i arbejdsgivergruppen tænkte måske også, at nu var der lejlighed til at slå splid i personalet. [...] Man begyndte derfor fra ledergruppen at udsprede rygter om, at socialrådgiverne var færdige i forvaltningen, og at socialrådgiverne ikke skulle forvente at kunne avancere til lederstillinger". Det fremgår at KKA og KKS i enighed fik fastlagt at socialrådgivere stadig skulle kunne 'fungere' (som ledere) ved ledelsens fravær, og dermed have mulighed for at bevise sit værd som leder. I denne fastlæggelse støttede Embedsmandsforeningen KKA og KKS' krav. "det er blevet betydeligt vanskeligere at holde socialrådgiverne ude". Forfatteren er alligevel bekymret for om overassistentstillingerne (som ikke har andre betingelser end de øvrige sagsbehandlere) vil blive et mellemgruppeleder-led, som vil kunne trykke gruppelederne (socialrådgivere fornemmer man) ned i løn og skubbe fuldmægtig-stillinger ud. Det fremgår i øvrigt at der i 3. afdeling er 22 socialrådgivere i lønramme 18, og at der vil komme 250 assistenter i samme.

Socialfaglig position:

Artikel: Vi skal helt ud af rådhusene

Medie: Socialrådgiveren 1986, nr. 23, s. 3-5.

Forfatter: Bachmann, Henrik og Knud Josephsen (Danske Socialrådgiverforening)

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Forfatterne tager udgangspunkt i DS' "socialpolitiske platform", 'moderne tider' (Socialrådgiveren 1984, nr. 21), der beskrev en 'tobensstrategi': Dels skulle man "afsløre regeringens moderniseringsprogram, dens nedskæringspolitik" og kræve flere ressourcer på det sociale område. Dels skulle "vi [..] hive os selv op ved hårene og gå i gang med nye metoder i socialt arbejde, være mere opsøgende, mere tværfaglige, mere klientrettede". Det er dette andet ben forsøgsbølgen er udtryk for. Man er "gået ind i et omstillingsarbejde, så forsøgene blomstrer

løs". Men forfatterne kritiserer at forandringerne kun sker i de konkrete forsøg, ikke i det stive system: Der går "ikke en bølge af forandring hen over den grundlæggende bureaukratiske, formynderiske måde, systemet fungerer på". Og socialrådgivere som faggruppe er stadig skeptiske over for private initiativer og ser dem som 'konkurrenter'. Forfatterne vil i stedet to ting: Få socialrådgiverne ud af kommunerne og ind i skoler, psykiatri, sygehuse og i det private sociale arbejde. Og "omdefinere det sociale arbejde *i kommunerne*", så det bliver mere lokalt. De foreslår derfor oprettelsen af nærsocialforvaltninger *adskilt* fra 'administrative enheder' (hvor man fx. kan få udbetalt sin kontanthjælp) med forbedret service og indrettet så man kan lave socialt gruppearbejde mm. De taler desuden for at lederne i socialforvaltningerne skal være socialfaglige og ikke teknokrater. Som et sidste (socialfagligt) indspil skriver de to: "Socialt arbejde er en blanding af støtte og kontrol, uanset om rådhuset er lokalt eller centralt og uanset om vi snakker privat eller offentligt socialt arbejde. Det vigtigste er at minimere kontrollen, men også at stå ved, synliggøre og konkretisere den, så folk ved, hvor de har os"

Socialfaglig position: Psyko-socialt, men klientorienteret socialfagligt rationale. Bureaukratikritik.

1987

Artikel: Tanker om social grunduddannelse

Medie: Socialrådgiveren 1987, nr. 5, s. 12-13

Forfatter: Egelund, Tine og Therese Halsskov (lærere på DSH-K)

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Forfatterne gennemgår udviklingen fra 60/70'ernes tro på velfærdssamfundet, med fokus på "at analysere årsagerne til og de samfundsmæssige baggrunde for de sociale problemer", samt troen på at de sociale problemer har materiel basis og til 'nutiden's nye ideologier om "at ophæve 'det kolde apparat', [..] privatisering, [..] respekt for den enkelte" og dertilhørende fokus på "nye arbejdsmåder og strukturændringer med henblik på at løse det dilemma, at stadig flere blev og forblev klienter". "I uddannelsen måtte man opprioritere træning og styrkelse i at kunne *handle* [...] Den afventende og passive socialrådgiver ved skrivebordet med den brede teoretiske forståelse af sociale problemer skulle have bedre redskaber". Den gældende uddannelsesbekendtgørelse holder dog udviklingen tilbage, og der er ikke ressourcer til at eksperimentere. Forfatterne mener at man skal kunne både teori (men mindre bredt end den nuværende) og metoder.

Socialfaglig position: Handlingsorienteret opsøgende arbejde. Privatiseringsvenlig.

Artikel: De har det skidt i lokalforvaltningen i 3. Afd.

Medie: Absalon 1987. Årg. 89, nr. 5, s. 4-[6],

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med Allan Graversen (formand for 3. afdelings klub), Flemming Olsen (cand.psyk, undersøgelsens leder) og Henriette Hutters (næstformand i Københavns kommunale socialrådgiverforening), medarbejdere i lokalforvaltningen under Magistratens 3. Afdeling. Om undersøgelse af arbejdsforhold i Københavns Kommune.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det primære resultat af undersøgelsen er at arbejdsmængden er for stor, og der er for lidt tid til at udføre arbejdet. Dette er grunden til at 150-200 forlader forvaltningen hvert år. "Medarbejderne er interesserede i deres jobs, de er fagligt dygtige, og der ligger i forvaltningen en masse ressourcer som simpelthen ikke udnyttes optimalt på grund af de pressede arbejdsforhold" (Henriette). Om den forestående decentralisering siger Henriette: "Vi er tilhængere af decentralisering, men [..] blandt andet er vi imod, at det økonomiske ansvar udlægges til lokalforvaltningen" og senere: "Vi vil ikke være ansvarlige for kommunens dårlige økonomi. Ansvaret er

ikke sagsbehandlernes, men politikernes. Og det er politikerne der må prioritere, hvilke opgaver, der skal udføres fremover. Det er også politikerne, der må sørge for, at der er tilstrækkeligt personale til at udføre de prioriterede opgaver." Flemming supplerer med at der ikke har været tegn i denne undersøgelse (modsat andre tilsvarende) på at de medarbejdere med mest ansvar har det bedst – formodentlig fordi de er under så hårdt tidspres at de stadig ikke kan udføre arbejdet tilfredsstillende. Mht. økonomien siger Allan: "På kort sigt vil det koste penge, at ansætte mere personale. Men på langt sigt kan de spares ind via det forebyggende arbejde". Undersøgelsen har igen vist at de ansatte er hårdt psykisk påvirket af forholdene og den viser "at ansatte med klientkontakt er langt mere belastet end ansatte uden". Artiklen afsluttes med et udtrykt ønske om at ledelse og politikere *må* tage undersøgelsen seriøst (bl.a. i de kommende budgetforhandlinger), og at den i høj grad har mobiliseret medarbejderne. (Men i lederen i samme blad refereres borgmester Pelle Jarmer for at afvise undersøgelsens resultater som grove og udokumenterede)

Socialfaglig position:

Artikel: Ikke strandhugst - der er tale om nye stillinger

Medie: Sygeplejersken 1987. Årg. 87, nr. 15, s. 26-27

Forfatter: Kastholm Hansen, Helle (journalist)

Initiativets karakter: Konflikt mellem Københavns Kommunalforening og Dansk Sygeplejeråd om besættelsen af sygeplejersker i overordnede stillinger på socialcentrene.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Fagstrid om ledelse inden for døgnbehandlingsområdet. Det fremgår at der netop er indført en ny struktur i kommunen med 20 socialcentre: "Hvert socialcenter har en kontorchef og en souschef samt tre sideordnede afsnit: et omsorgsafsnit, et sikringsafsnit og en bistandsafsnit". Striden handler om hvem der skal være faglig leder af omsorgsafsnittet. "Da det nu er ud fra faglige/sygeplejemæssige hensyn, at pengene skal fordeles og døgnplejeordningen køres, mener Dansk Sygeplejeråd helt klart, at lederen må være en sygeplejerske og ikke en administrativt uddannet person". KKF er uenige, og der har været arbejdsnedlæggelser pga. sagen.

Socialfaglig position: Fagligt funderet ledelse af socialcentre.

Artikel: Københavns socialcentre: Landets værste arbejdsplads

Medie: Socialrådgiveren 1987. Årg. 49, nr. 21 s. 3-5

Forfatter: Pape, Else (journalist)

Initiativets karakter: Debat på baggrund af arbejdsmiljøundersøgelse

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Endnu en rapport om KKF's undersøgelse af arbejdsmiljøet. Bjørn Pallund citeres: "Ledelsen har ikke ønsket at være med til at lave en undersøgelse af arbejdsforholdene. Den er nærmest bedøvende ligeglad med, hvad de ansatte mener, og hvordan de har det". Der refereres desuden til en sag på Socialcentret Blågård, hvor arbejdstilsynet har kritiseret arbejdsforholdene: "I Blågårds-undersøgelsen fik ledelsen en frist af Arbejdstilsynet til den 15. september til at redegøre for, hvordan man ville forbedre det psykiske arbejdsmiljø. Men svaret indeholder ingen forbedringer – det afviser blot Arbejdstilsynets undersøgelse som overfladisk. Ledelsen mener, at der er brugt alt for lidt tid og ressourcer på undersøgelsen, og at den ikke er dækkende". Det fremgår at Pallund har sendt et følgebrev til undersøgelsen til BR, hvor han stiller "krav om økonomiske midler til mere personale og fuld vikardækning. Han ønsker bedre uddannelsesmuligheder, og han peger på, at man kan forenkle administrationen af sager ved at decentralisere. En decentralisering, som medarbejderne skal være med til at planlægge."

Socialfaglig position:

Artikel: Hjælp København!

Medie: Børn & unge 1987. Årg. 18, nr. 38, s. 2

Forfatter: Seidelin, Michael (redaktør af Børn og Unge)

Initiativets karakter: Kritik af Vesterbro som "Københavns sociale affaldscontainer".

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Vesterbro: 30.000 beboere, næsten halvdelen lever af understøttelse. "Skal der skæres mere ned vil det gå ud over Vesterbro. Skal skatten sættes op vil det ikke hjælpe Vesterbro. Vesterbro skal hjælpes, hvis kvarterets status som Københavns sociale affaldscontainer skal ændres. Og *København* skal hjælpes, hvis ikke hele hovedstaden skal ende som *Danmarks* sociale røvhul."

Socialfaglig position:

Artikel: For lidt tid til for meget. Undersøgelse af arbejdsforholdene i Københavns Kommunes Social- og Sundhedsforvaltning, Lokalforvaltningen.

Medie: Udgivet af Københavns Kommunalforening. 1987. 15 s.

Forfatter: Olsen, Flemming

Initiativets karakter: Om arbejdet i Social- og Sundhedsforvaltningens lokale enheder.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Et resume af spørgeskemaundersøgelsen. 71,2% af de adspurgte har svaret, dvs. 886 personer. Undersøgelsen er betalt af KKF, da 3. afdeling ikke ville være med. Spørgeskemaet er udarbejdet af arbejdspsykolog Finn Zenius, og cand.psyk Flemming Olsen har medvirket ved bearbejdningen af besvarelserne. Tre grundbegreber defineres: stress (opstår ved overstimulering, arbejds- og tidspres), psykisk træthed (opstår ved længerevarende koncentrations- og fleksibilitetskrav) og udbrændthed (opstår ved manglende mulighed for at udleve sine egne forventninger). Det fremgår at alle tre hyppigt forekommer.

Undersøgelsen er blevet sammenlignet med lignende undersøgelser (SFI's levekårsundersøgelse og en undersøgelse af ansatte på døgninstitutioner inden for den tidligere åndssvageforsorg) og "Sammenligningen viser, at over dobbelt så mange af de ansatte i lokalforvaltningen som befolkningen i almindelighed finder arbejdet psykisk belastende og udmattende. Tallene er også lidt højere end i døgninstitutionsundersøgelsen". Det fremgår endvidere at psykiske og psykosomatiske gener forekommer væsentligt oftere i 3. afdeling end i de to andre.

Konklusionen på undersøgelsen er entydigt at "generelt har de ansatte i lokalforvaltningen en alt for stor arbejdsbyrde", ligesom oplevelsen af dette understreges at hænge sammen med "omfanget af psykiske og psykosomatiske gener". Desuden nævnes "visse strukturelle og personalemæssige forhold": "for meget bureaukrati, for lidt gennemgang af lovene, for lidt supervision, for stor udskiftning i personalegruppen, for megen central kontrol". Endelig fremgår det at klientkontakt kan være en yderligere belastning, men først refereres til at andre undersøgelser har vist at det kan give øget arbejdsglæde: "Glæden skyldes blandt andet, at man bruger sin faglige viden og sine erfaringer og sig selv som person. En vellykket klientkontakt giver en fornemmelse af faglig kompetence, og en følelse af personlig værdsættelse og bekræftelse. Hvis man imidlertid støder på ydre begrænsninger i hjælpen af klienterne, svækker det ikke alene den faglige kompetencefølelse, men også følelsen af at slå til".

Med hensyn til uddannelse fremgår det at 85% ønsker mere viden, men at kun 1/3 har været på efteruddannelse inden for de seneste 2 år. Det skyldes primært at uddannelsestilbudene ikke findes relevante og at arbejdspresset er voldsomt (hvilket også betyder at mange går på arbejde selvom de er syge).

I afslutningskapitlet træder KKF frem som afsender og kræver "økonomiske midler til, at der kan ansættes mere personale", "Fuld vikardækning ved uddannelse, sygdom og barsel", "forenkling i bureau-

kratiet", prioritering af arbejdsopgaverne fra politikere og ledelse og bedre mulighed for efteruddannelse, faglig støtte og supervision.

Socialfaglig position:

1988

Artikel: Københavns problemer udspringer af personlig uansvarlighed

Medie: Absalon 1988. Årg. 90, nr. 1, s. [4]-6

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med indenrigsminister Thor Petersen om Københavns styrelse.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Interviewet foretages på baggrund af en nyudkommet betænkning fra et udvalg som blev nedsat i 1985 for at "undersøge hvordan man kan skabe større politisk stabilitet og bedre økonomisk styring i København". Thor fremhæver fx. at bydelsråd ikke vil løse problemet: "Ansvar kan rådene kun få på én måde, nemlig via skatteudskrivning", og han mener heller ikke det er en løsning at dele kommunen op i mindre kommuner. Løsningen kan derimod sagtens findes inden for "den nuværende styrelseslov ved etablering af rammestyring. Det indebærer at administration af økonomien uddelegeres til skoler, plejehjem, daginstitutioner og så videre". De økonomiske problemer i København henfører han til det meget høje serviceniveau i byen og at det er den kommune i landet med flest ansatte i forhold til indbyggertallet. Magistratstyret betragter han ikke som et problem, men derimod at visse politikere (VS og SF) ikke har påtaget sig det ansvar som det udlægger.

Socialfaglig position: Økonomistyring af det sociale arbejde.

1989

Artikel: Rådgivningen

Medie: Kristeligt Studenter-Settlements Årsskrift 1989

Forfatter: Inge Christensen og Frank Olsen

Initiativets karakter: Kommentar fra en anonym privat rådgivning

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Overvejelser om hvorfor rådgivningen er så populær når der ligger to socialcentre i nærheden. Sammenligningen fremhæver at der er tid og overskud til at "se hele problemstillingen selvom den er meget kompleks" i modsætning til det offentliges ventetid og særafdelinger. Uafhængigheden ift. ankemuligheder nævnes også. Endelig fremhæves muligheden for at kombinere rådgivningen med klubarbejdet så en reel opfølgning og afhjælpning af ensomhed bliver mulig.

Socialfaglig position: Det frivillige sociale arbejde som nødvendigt supplement (anonym (værdifri) rådgivning af borgere).

1990

Artikel: Nedskæringer fremmer kreativiteten

Medie: Socialrådgiveren 1990. Nr. 1, s. 10.

Forfatter:

Initiativets karakter: Reportage fra Repræsentantskabsmøde 1989. Oplæg af Paula Helth, Kommunaldirektør i Farum Kommune (forhenværende socialrådgiver, som er på vej ind i et privat konsulentfirma).

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Helth fortæller om omstillinger og nedskæringer foretaget på en gang pga. ivrige borgerlige politikere. I starten var hun imod, men "i dag må jeg blankt erkende, at det var udsigten til den kraftige reduktion i personalet, der gjorde os konstruktive". Hun kritiserer socialrådgivere for generelt at være "indadvendte", "bureaukrater" og "elendige til at sælge jer selv". Helth ønsker i stedet tværfaglighed og decentralisering – væk med skranker og i gang med forebyggelse. "Og se så at komme af med den edb-skræk. Hvorfor skal en HK'er sidde og skrive det som I har dikteret – når I ligeså godt selv kan sidde og skrive på en PC'er?". Endelig taler hun for politiske prioriteringer, men insisterer på at "Vi fagfolk må give bolden op for at tvinge dem ind i en dialog om servicenormer". "For uden en klar målsætning er det umuligt at måle, om det sociale arbejde er effektivt. Og kvalitetsmålsætninger bliver mere og mere påkrævet. For både behovene og ressourcerne er anderledes i dag, og I skal ikke forvente, at man vil blive ved at acceptere jeres arbejde, hvis I ikke kan godtgøre, at det virker"

Socialfaglig position: Mål- og ressourcestyring af det sociale arbejde. Liberal bureaukratikritik.

Artikel: Lad os blive socialrådgivere igen

Medie: Socialrådgiveren 1990, nr. 1, s. 11.

Forfatter: Barfod, Anita (socialrådgiver)

Initiativets karakter: Reportage fra repræsentantskabsmøde 1989. Oplæg af Socialrådgiver Elsebeth Mortensen, uddannelseskonsulent i Herlev Kommune.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Mortensen ønsker at få socialrådgiverfagligheden gjort forskellig fra sagsbehandlerfagligheden. Sagsbehandler begrebet passiviserer den der skal behandles. "Socialrådgiverne blev jo til sagsbehandlere samtidig med, at vi i stort omfang blev ansat i det kommunale regi samtidig med bistandslovens indførelse i midten af 70'erne". På det tidspunkt blev der uddannet mange kritiske socialrådgivere som ville udføre samfundskritisk arbejde og være lønarbejdere "ligesom de andre lønarbejdere, som socialrådgiverne skulle lave samfundet om sammen med." Men socialrådgiverne er blevet reduceret til sagsbehandlere. Mortensen ønsker faglig identitet, gensidig supervision og mere (efter-)uddannelse, "med tryk på *dannelse*: mere filosofi, flere tanker, mere luft, mere teori, mere kvalitet i faget. Vi har i mindre omfang brug for flere redskaber til at gøre noget lige her og nu". Endelig mener Mortensen at der skal gøres op med lønarbejdermentaliteten – eller at den skal sættes til åben diskussion: "Er fast arbejdstid og rimelige arbejdsbetingelser for socialrådgiverne kommet til at overskygge, at det er klienternes problemer, det drejer sig om? Betyder socialrådgivernes lønarbejderholdning, at der også i deres kontakt med klienterne bliver en overkoncentration om økonomiske problemer?"

Socialfaglig position: Klientorienteret socialfaglighed.

Artikel: Hvor er de aggressive socialadvokater?

Medie: Socialrådgiveren 1990, nr. 1, s. 12-13.

Forfatter:

Initiativets karakter: Workshop med Benny Lihme, psykolog og redaktør af Social Kritik.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Lihme refererer til "Jørgen Dichs og Bertel Haarders skrifter fra 60'erne og 70'erne, som talte om *Institutionernes tyranni* og udråbte skolelærere, socialarbejdere og andre offentligt ansatte som *Den herskende klasse*". Det som Lihme ser som den aktuelle

tendens er en "*klientisering af lokalsamfundet*", det vil sige at der ikke foregår en egentlig statsminimalisme, men derimod en statsspredning: "Statsspredningen ser Benny Lihme i det, han kalder projekternes Danmark, hvor bl.a. socialrådgiverne spiller med på SUM-programmet og betoner lokalsamfundsarbejde og sammenhængen mellem kultur- og socialt arbejde". Lihmes konklusion er at socialarbejderne hellere skal være "aggressive socialadvokater" som er synlige i lokalsamfundet end skjulte forebyggelsesagenter som sniger sig ud i lokalsamfundet og gør hele lokalsamfundet til dets klienter. Han forklarer at faren ved det forebyggende (projekt-)arbejde er at det "løsrives fra genopretningen – kampen for ungdomsboliger, uddannelsespladser og beskæftigelse".

Socialfaglig position: Fokus på kamp for bedre betingelser for klienterne. Aggressiv socialadvokat.

Artikel: Beslutninger så tæt på borgerne som muligt

Medie: Absalon 1990. Årg. 92, nr. 2, s. 6-9

Forfatter: Mærkelund, Niels E.

Initiativets karakter: Interview med Lone Sørensen, Københavns Kommunale Socialrådgiverforening, og Mona Ulsted, 3. Afdelings Klub, Københavns Kommunal-Assistent Forening, om den planlagte decentralisering i Social- og Sundhedsforvaltningen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Decentraliseringen beskrives som et opgør med "ensartethedens svøbe" (Lone) ved at lægge op til metodefrihed i lokalcentrene. Det betyder at "det enkelte socialcenter [...] finder ud af hvad det er for nogle behov og muligheder der er i det pågældende lokalområde" (Lone). De to lægger meget vægt på inddragelsen af lokalmiljø og borgere. Men de er også begge to bekymrede for den medfølgende udlægning af økonomisk ansvar. Lone fortæller at den primære begrundelse for at gennemføre decentraliseringen er at man tidligere har forsøgt at styre de enorme sociale udgifter gennem centralisering, og at det ikke har virket. Nu prøver man så decentraliseringen. Lone: "Det, man ikke kan styre, er jo udgifterne, der stiger. De sociale udgifter kan stige hele tiden, men ved at lægge økonomien ud, har du en fantastisk økonomistyring". Mona: "Men vi frygter vel også lidt at der ikke vil blive taget tilstrækkelig højde for de forskelle, der er fra det ene distrikt til det andet, at der f.eks. med mange ældre er nogle lovbundne udgifter. [...] Vil der så være mulighed for at overføre økonomien fra det ene kontor til det andet?". Lone: "Vi har sagt at man hele tiden skulle prøve at arbejde med nye arbejdsmetoder, men set i lyset af i hvert fald det kommende budget i København, og set i lyset af de politiske magtforhold, så kan man da også godt være bekymret for hvordan det her skal ende. Bliver det de kvalitative forandringer, som vi hele tiden prøver at få igennem, der vinder, eller bliver det en kold og kynisk måde at prøve at styre en umulig forvaltningsøkonomi på". De udtrykker desuden begge bekymring for den manglende demokratiske proces, både da decentraliseringsplanerne startede, og nu hvor man er i tvivl om hvordan samarbejdsudvalg og personale bliver inddraget i prioriteringen af økonomien. Mona vil gerne have uddannelse i økonomistyring indført – og er i øvrigt den der er mest positivt indstillet.

Socialfaglig position:

Artikel: Ny rapport frikender Københavns Kommune for overadministration

Medie: Absalon 1990. Årg. 92, nr. 5, s. 4-6

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med formanden for Københavns Kommunalforening Bjørn Pallund om rapport vedr. administrationen af Københavns kommune.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: En rapport fra PLS Consult A/S har i pressen været refereret for at der var 1000 for mange ansatte i Københavns Kommune. Men det er forfatteren og Bjørn enige om at rapporten ikke viser. Heraf er nemlig 500-600 beskæftiget med ydelser, som andre

kommuner køber sig til og 200-400 har arbejdsopgaver som er en konsekvens af stordriftsulemperne. Dermed mener de at have vist at Københavns Kommunes økonomiske problemer skyldes "en urimelig fordeling af bloktilskuddene. Konsekvensen af det burde være, at Københavns Kommune som minimum atter får særtilskuddet fra staten tilbage". Men rapporten nævner også problemer, hvortil svares at særligt magistratens 3. afdeling (det sociale område) har gennemført omfattende decentralisering. Det fremgår i øvrigt at der er indført ansættelsesstop mhp. at reducere kommunens ansatte med 10%, men det mener Bjørn ikke at systemet kan klare.

Socialfaglig position:

Artikel: Oversigt over projekt- og udviklingsarbejde i Social- og Sundhedsforvaltningen.

Medie: Udgivet af Social- og Sundhedsforvaltningen. 1990. 55 s

Forfatter:

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Oversigten beskriver en masse iværksatte projekter, fx. rådgivningsprojekter, sociale idrætsprojekter, personaleudviklingsprojekter osv. Det fremgår af indledningen at projekterne hovedsageligt er finansieret med forvaltningens egne midler, men også SUM-puljen og AKTIV-puljen (Socialministeriets pulje til aktivering af langvarigt ledige kontanthjælpsmodtagere mellem 20 og 30 år) er der hentet penge fra.

Socialfaglig position:

Artikel: Vi elsker vort land...

Medie: Kristeligt Studenter-Settlements Årsskrift 1990

Forfatter: Inge Christensen og Berit Mühlhausen

Initiativets karakter: Kommentar fra en privat anonym rådgivning

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Et billede tegnes af den ideelle/utopiske socialforvaltning som kontrast til den virkelige med stres og modstand. Og endelig beskrives Settlementets rådgivning hvor man kan få svar på de spørgsmål der ikke er tid til at svare på i det offentlige – selvom det ikke er offentligt finansieret. Settlementets rådgivning betegnes som et udtryk for "den paradoksale virkelighed som den borgerlige regering i alt for stor udstrækning har forstærket". Nedskæringer samtidig med øget behov. Problemerne "*skjules* ved at private rådgivninger som Settlementets i alt for høj grad bliver det offentliges 'skraldespand'".

Socialfaglig position: Kritisk frivillighedsposition med en borgerorienteret soicalfaglighed.

1991

Artikel: Man skal blive glad for at være medarbejder i Københavns Kommune

Medie: Absalon 1991. Årg. 93, nr. 2, s. 4-6

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med økonomidirektør Jens N. Christiansen om Københavns Kommunes administration på baggrund af PLS Consults udviklingsplan.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Økonomidirektøren mener godt at man kan skabe medarbejdertilfredshed og øget service og samtidig spare penge. "Det drejer sig om at forenkle processerne og samtidig optimere udnyttelsen af ny teknologi". Der skal indføres personalepolitiske forandringer – og så skal medarbejderstaben nok også reduceres. Men der bliver altså også "deciderede

indskrænkninger". Her lægger han vægt på at samtidig "må vi [...] begrænse målene", så det ikke er den enkelte medarbejder der må prioritere. [men et lidt sært 'vi' eftersom det italesættes (af interviewveren) at der ønskes politisk besluttede mål]. Konkret foreslår PLS at målsætningen kobles sammen med budgetlægning og effektiviseringsarbejde, ligesom det fastslås at medarbejderne skal have mere ansvar og kompetence for at være motiveret til at bidrage til "udviklingsprocessen". [bemærk altså en anden pointe end den tidligere nævnte fagforeningsundersøgelse]. Adspurgt om medarbejdernes indflydelse på udviklingsprocessen svarer økonomidirektøren at de skal "medvirke i projekterne", men det lyder som om det generelt bliver særdeles topstyret ("formelt skal styringen ligge i magistraten", "Direktørgruppen skal fungere som styregruppe").

Socialfaglig position: Topstyret decentralisering. Central målfastsættelse for det sociale arbejde.

Artikel: Nu kan der ikke spares flere stillinger

Medie: Absalon 1991. Årg. 93, nr. 4, s. 4-6

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med overborgmester Jens Kramer Mikkelsen og Københavns Kommunalforenings formand Bjørn Pallund om PLS Consults udviklingsplan for Københavns Kommunes administration.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Omkring 700 stillinger er sparet væk, hvilket betyder at Københavns merforbrug ift. landets øvrige kommuner er elimineret (eller halveret?). 11-12% personalemæssig reduktion fra 1985-1991. Dog bemærkes det at merforbruget skyldtes at man udførte en række opgaver selv som andre kommuner købte sig til. PLS' rapport har desuden vist at udgifts- og personaleforbrug er reduceret inden for alle sektorerne (dvs. det personale som ikke er administrativt). Bjørn: "Det siger sig selv, at borgerne får et ringere serviceniveau med så store beskæringer". Ellers handler det hele om rationaliseringer og effektiviseringer.

Socialfaglig position:

Artikel: Enhver er sin egen lykkes smed...

Medie: Absalon 1991 nr. 6, s. 3.

Forfatter: Leder (red.: Niels E. Mærkelund)

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Finansminister Henning Dyremose refereres for følgende: "I løbet af de senere år er det lykkedes at introducere individuel aflønning i den offentlige sektor. [...] [D]et er min målsætning at der [...] bliver mulighed for at hæve den individuelle del af lønsummen fra de nuværende 1 procent til mellem 5 og 8 procent [..] Det skal være sådan at gør man en god eller ekstraordinær indsats, så skal det kunne mærkes". Lederen harcelerer over dette: "Det sagde finansministeren faktisk: Enhver er sin egen lykkes smed, som kan fedte sig til en præmie fra mester". Det fremgår yderligere at kongressen var stærkt imod finansministeren.

Socialfaglig position:

Artikel: Decentraliseringen er en proces, der fortsætter

Medie: Absalon 1991. Årg. 93, nr. 6, s. 4-6

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med borgmester Winnie Larsen-Jensen, Magistratens 3. Afdeling, om decentralisering i afdelingen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Ny struktur med 14 lokale centre på vej. Afdelingen er desuden underlagt "generelle sparekrav på 10 procent af det administrative personale, som man også har krævet skal omfatte sagsbehandlerne" (Winnie). Decentraliseringen har "Bedre service" som mål ("sammenhængende lokale områder der kan yde det hele", "såvel pædagogisk, juridisk og psykologisk bistand som omsorg, sikring og sociale ydelser"), men besparelserne "er kommet oveni". Winnies konklusion er at det er "nødvendigt, at vi alle lærer at reagere anderledes og hurtigere, at cheferne forstår at give medarbejderne de frihedsgrader, vi sammen har fastlagt, og at medarbejderne forstår at udnytte dem". Hun vil gerne have indført efteruddannelse i at arbejde efter nye arbejdsmetoder. Endelig gennemgår hun Københavns særlige beboersammensætning bl.a. med reference til boligstrukturen hvorfor det er et kriterium for alt nybyggeri at det skal være familieboliger.

Socialfaglig position:

Artikel: Leder

Medie: Kristeligt Studenter-Settlements Årsskrift 1991

Forfatter: Leder, red. (bl.a. Karen Skydsgaard)

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Artiklen starter med et citat fra en avis om at de frivillige er blevet en "socialpolitisk nødvendighed". Dette forklares bl.a. med "sammenfaldet mellem det offentliges ønske om privatisering og antallet af stadig flere arbejdsledige" – og det understreges at de frivillige er meget mere end en socialpolitisk nødvendighed og at de ikke skal erstatte lønnet arbejde. Græsrodsarbejdets ideer og struktur skal fastholdes – "nedefra og op". De frivillige er kreative og kritiske – og de gør arbejdet for egen og andres skyld ("det gensidige udbytte i samværet"). "Især i dag hvor udviklingen peger mere og mere henimod en institutionalisering af vores arbejde".

Socialfaglig position: Det frivillige sociale arbejde som kritisk, fri og uafhængig socialfaglig position ('vagthund')

Artikel: Flammepunktet

Medie: Kristeligt Studenter-Settlements Årsskrift 1991

Forfatter: Johs. Bertelsen

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Et par triste skildringer fra Vesterbro indleder konstateringen af at der ikke længere er nogen social vision forbundet med at bo på Vesterbro. Bertelsen taler om ydmygelse gennem arbejdsløshed, dårlige sociale forhold, angst og isolation – og ingen kollektiv reaktion. Kun ensomme tavse protester. Bertelsen konstaterer at den vision der nu findes, er "visionen om markedskræfternes frie spil" og ansvaret for eget liv, og henfører den til "tidens hofideologer, Ellemann og Haarder". Konklusionen er at det er vigtigt at "vi i det sociale og kulturelle arbejde arbejder med at give hinanden betydning som de mennesker vi er på godt og ondt."

Socialfaglig position: En socialfaglig position som fokuserer på privatsfæren

---

Artikel: A, B og C-mennesker

Medie: Kristeligt Studenter-Settlements Årsskrift 1991

Forfatter: Inge Groes

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Igen ses Settlementets rådgivning som modsætningen til det kommunale – og i indledningen også som muligheden for at føre "en direkte kamp mod magtmastodonterne". Artiklen kritiserer især administrationen af "den meget opreklamerede" §28 i bistandsloven, "hvorefter enhver kan få gratis, anonym rådgivning". Det er ikke tilfældet mener Inge – og især ikke for 'C-holdet', som er dem der er opgivet af kommunen. De får deres månedlige ydelse og bliver bedt om at holde sig væk. Hovedproblemet "i nedgangstider" er iflg. Inge at man selv skal kende sine rettigheder for at få hvad loven giver mulighed for. De svageste tabes på gulvet fordi de opgiver når der er lange ventetider, og de ikke ved hvad de skal bede om. Settlementets rådgivning er selvfølgelig langt bedre med tid, ønske om at hjælpe og klubmuligheder.

Socialfaglig position: Den anonyme frivillige rådgivning er nødvendigt supplement til det offentlige administration.

Artikel: "Det dobbelte formål"

Medie: Kristeligt Studenter-Settlements Årsskrift 1991

Forfatter: Ulla Habermann

Initiativets karakter: Debatindlæg fra en bidragyder

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: "Det dobbelte formål" føres helt tilbage til Settlementets start: Formålet var dels at yde en social og oplysende indsats, dels at vække den sociale forståelse for livsforholdene i et fattigt arbejderkvarter. Der er tvivl om hvorvidt den anden del af formålet opfyldes når de fleste frivillige i dag hentes fra kvarteret og ikke er studerende. Der gennemgås kort den fortløbende problematisering af Settlementets arbejde: 30'ernes debatter om socialisme og kristendom, 60'ernes kritiske holdning til Settlementets tilsløring af sociale problemer, 70'ernes mistænkeliggørelse af frivilligt arbejde, 80'ernes frygt for privatiseringer. Et gennemgående diskussionspunkt er om arbejdet tilpasser eller frigør. Enden på historien er at SFI's undersøgelse har vist at man er frivillig fordi man har lyst og at Settlementet har en god evne til at give folk lyst. Ulla mener at i dag er "målene socialpolitisk set mere komplicerede" end i 1911, men at det gælder om både at holde fast i "væsentlige dele af vores velfærdssystem, men også om at give slip på et statsligt monopol, for at der kan blive plads til erkendelsen af, at staten ikke 'klarer' alle problemer".

Socialfaglig position: Filantropisk socialfaglig position. Det frivillige som nødvendigt alternativ til det offentlige.

1992

Artikel: Et stort kulturchok

Medie: Absalon 1992. Årg. 94, nr. 6, s. [4]-6

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med tidligere hospitalsdirektør Jørgen Funder (cand.polit), nyudnævnt socialdirektør.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Ønsker at indføre mål- og rammestyring i mindre enheder i centralforvaltningen. "Hovedmålet er en bedre central forvaltning. Men samtidig skal vi reducere antallet af ansatte" (og spare 5,2 mill. i 1993). Han taler meget om personalepolitik, kvalitetstankegang og sammenligning med virksomheder. "Vi vil skabe et bedre udgangspunkt for faglig og økonomisk styring". "Det er klart at man altid kan udvide servicen. Men man kan også give så megen service, at man tager selvværdet fra borgerne". "vi skal finde en plads inden for de rammer politikerne afstikker til de penge, borgerne vil betale". Understreger at han ikke er politiker, men embedsmand.

Socialfaglig position:

Artikel: Perspektiver i det private sociale arbejde

Medie: Kristeligt Studenter-Settlements Årsskrift 1992

Forfatter: Johs. Bertelsen

Initiativets karakter: Uddrag af tale holdt ved afsluttende SUM-konference på Louisiana.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Perspektiver på hvad det *private* sociale arbejde kan: formidle materielle, sociale og kulturelle behov som har svært ved at finde plads i den politiske proces, fordi de tilhører befolkningsgrupper som har svært ved at synliggøre sig selv. Bertelsen opstiller fire grunde til at det private sociale arbejde får denne rolle: 1) Markedskræfternes gennembrud og socialstatens retur. 2) Fagbevægelsen tager sig kun af dem der er i arbejde 3) Det gør politikerne også kun. 4) Individualisering pga. tab af netværk.

Talens hovedpointe er at det offentlige og private sociale arbejde skal arbejde bedre sammen i fremtiden. Det har bl.a. SUM-forsøgene vist (Sociale Udviklingsmidler). Funktionsopdeling og partnerskab er midlerne. Det private skal tage sig af netværksbaseret erfaringsformidling og det offentlige skal "sætte reel materiel og økonomisk indhold på de formidlede behov". Det private er således "afhængig af et tæt samarbejde med det offentlige" – for det er her pengene skal komme fra. Med partnerskabstankegangen lægges der samtidig stor vægt på at det private skal være selvstændig partner og altså "ikke være afhængig af den samme kasse". Som løsning foreslås et lovgrundlag der "sikrer det private frivillige arbejde statslig driftstøtte udfra nogle fastlagte objektiv kriterier". Et selvbestaltet udvalg med Bertelsen, Hanne Reintoft, Asger Baunsbak Jensen et al. skal udarbejde et udkast til dette – efter en fri- og højskolemodel.

Endelig pointerer Bertelsen vigtigheden af at det private sociale arbejde er professionelt, når det skal "tillægges [..] en klart defineret rolle i en fremtidig socialpolitik". Ellers risikerer man at tabe de tungere befolkningsgrupper på gulvet. Og det private *er* jo vigtigt fordi det er demokratiserende.

Socialfaglig position: Det private og frivillige sociale arbejde skal professionaliseres for at opnå markedsandele i de sociale opgaver.

1993

Artikel: Haves: Konsulenter. Ønskes: Udvikling

Medie: Absalon 1993. Årg. 95, nr. 6, s. 4-6

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Et forslag fra borgerrepræsentant Per Bregengaard (Ø) om oprettelse af et administrationsdirektorat kommenteres af en række nøglepersoner.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Københavns Kommune bruger ca. 6 mill. kr. årligt på konsulentydelser "som overvejende anvendes passivt". Pengene bruges på strukturændringer frem for på at få udviklet strategi og "rutiner til forbedringer af Københavns Kommunes service". Henning Sørensen har fastslået at der indkøbes tekniske og økonomiske ressourcer, hvorimod det private indkøber "kreative og humane ressourcer". Per Bregengaards forslag går ud på at oprette et internt 'konsulentkontor', hvilket bakkes op af Kommunalforeningens formand, Bjørn Pallund: "den ekspertise medarbejderne opnår ved permanent at beskæftige sig med de københavnske forhold, fastholdes i kommunen"

Socialfaglig position:

Artikel: Den interne administration. Tilrettelæggelse og ressourceforbrug.

Medie: Projekt A1, Løn- og personaleadministration (Udviklingsprogrammet for Københavns Kommunes administration). 1993 (initieret i 1991)

Forfatter:

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Analyse af personale- og lønadministrationen i kommunen mhp. besparelser og rationalisering. Konklusionen er at man bør indføre ensartede retningslinier for lønanvisning samt decentralisering af registrering af medarbejdernes arbejdstid mm. til de 'lokale' ledere.

Socialfaglig position: Teknokratisk ledelse af det sociale arbejde.

1994

Artikel: København holder udsalg

Medie: Absalon 1994, nr. 3, s. 3

Forfatter: Leder. (NB. Ny redaktør: Tina Agerlin)

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Igen understreges det at bloktilskudsfordelingen er urimelig: "Statens tilskud til kommunernes udgifter til kontanthjælp beregnes efter kommunernes beskatningsgrundlag og ikke efter de faktiske udgifter". Desuden kritiseres det at kommunen har etableret hovedstadens sygehusselskab (HS) samt "solgt ud af arvesølvet i form af 19.000 lejligheder og også solgt attraktive ejendomme og grunde". Beslutningerne er vel at mærke truffet "hen over hovedet på personalet"

Socialfaglig position:

Artikel: Københavns Kommunes kyniske kabale

Medie: Absalon 1994. Årg. 96, nr. 3, s. 4-5

Forfatter: Kingod, Jette

Initiativets karakter: Interview med Bjørn Pallund, Københavns Kommunalforening, om lappeløsningerne på Københavns Kommunes problemer.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Videre kritik af omlægningerne. De betragtes som lappeløsninger der snarere løser et akut likviditetsproblem end de egentlige økonomiske problemer i kommunen. Det fremgår at indenrigsminister Birthe Weiss har nedsat et internt udvalg der skal komme "med et oplæg om 'strukturforholdene i hovedstadsområdet'".

Socialfaglig position:

Artikel: Frygter kaos

Medie: Socialrådgiveren 1994. Nr. 16, s. 3

Forfatter: Lorenzen, Carsten (journalist)

Initiativets karakter: Socialrådgivere advarer mod at skære 21 mill. kr. på administrationen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det fremgår at "antallet af bistandssager i København i forvejen er steget med over 50% på kun fem år" – mens personalenormeringen ikke er fulgt

med op. Nu er det planen at skære 21 mill. yderligere, blandt andet ved at lukke "det såkaldte Socialcenter for særlige opgaver". De ansatte skal i stedet flyttes ud på de øvrige 14 socialcentre, "hvor de især skal erstatte mange af de vikarer, der er ansat i forbindelse med for eksempel orlov". KKS og KKA er enige om at afvise nedskæringsforslaget og ikke at indgå i forhandlinger om hvordan pengene kan spares uden at lukke centeret

Socialfaglig position:

Artikel: Beskyttelse af klientens integritet

Medie: Socialrådgiveren 1994, nr. 16, s. 4-5.

Forfatter: Lissner, Britta

Initiativets karakter: Edb, stort antal klienter, krav om effektivitet, rutineresponser og organisationsprocesserne truer med at krænke klienternes integritet.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Lissner mener at betingelserne gør det nærmest umuligt at beskytte klientens almenmenneskelige behov. Hun nævner i flæng: "- bistandslovens intentioner om individuel behandling oversvømmes af arbejdsløshed og øget klientantal. - sparehensyn, kassetænkning fører til kategoritænkning og massebestemmelser. - krav om effektivitet og målrettethed fører til, at klienter ikke kan leve op til systemets krav og derfor udstødes. – arbejdsmængden og –pres fører til rutineresponser og hurtige afgørelser. – overholdelse af tavshedspligten bliver sårbar og vanskelig kontrollerbar i forbindelse med edb-registrering eller i komplekse situationer med mange samarbejdspartnere". Lissner mener at det man kan gøre, er at kæmpe en daglig kamp for sine etiske normer om beskyttelsen af klientens integritet, blandt andet ved at sørge for at informere klienten og inddrage denne i sin viden og sine beslutninger. Hun foreslår gruppe-informationer om bistandssystemet så klienterne kan supplere hinandens spørgsmål. Hun understreger vanskelighederne ved klientinddragelse: "Klienters deltagelse i konferencer er ofte brugt for at give dem mere medindflydelse, men uden omhyggelig tilrettelæggelse kan det let føre til en oplevelse af mere afmagt hos klienten." "Brug af kontrakter omkring aftaler er en metode, som jeg har været optaget af som middel til at øge klientens evne til at varetage egne interesser i systemet. Det bygger på, at det vedgås, at der ikke nødvendigvis er sammenfaldende interesser mellem forvaltningen og klienten, men at forholdet kræver en nøje forhandling." Endelig foreslår hun kollegial supervision.

Socialfaglig position: Klientorienteret socialfaglighed.

Artikel: Tag vel mod nyuddannede

Medie: Socialrådgiveren 1994. Nr. 16, s. 6-8

Forfatter: Buss, Lone Grundtvig (medlem af bestyrelsen Kreds København/Frederiksberg)

Initiativets karakter: Nyuddannedes kritik af forholdene for socialrådgivere.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Kredsforeningen København/Frederiksberg og Københavns Amt har etableret et forum for nyuddannede socialrådgivere. Det har overrasket hvor store problemerne og frustrationerne for de nyuddannede har vist sig at være. Artiklen er en række uddrag fra de nyuddannedes kommentarer om ensomhed, enormt arbejdspres og manglende oplæring og mulighed for at få faglig sparring: "Der er tale om ren visitation og ressourcefremskaffelse, den mere menneskebehandlende del af arbejdet er fraværende. Der er kun akut fremmødende og 144 sager". "Det er et problem at arbejde i en kommune, der lægger vægt på service udadtil, men ikke giver personalet de vilkår, der skal til for at kunne give den. Det administrative er svært, og det er forvirrende med de mange samarbejdspartnere". Artiklens konklusion er at det hårde arbejdspres for socialrådgivere generelt ikke må føre til at man ikke tager godt imod de nye.

Socialfaglig position:

Artikel: Strategisk udvikling i Social- og Sundhedsforvaltningen i København mod en kvalitets- og økonomistyret socialfaglig indsats

Medie: Udgivet af Social- og Sundhedsforvaltningen. [1994]. 33 s.

Forfatter:

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Præmissen er den ændrede relation mellem klient (bruger) og sagsbehandler på den ene side og "at der næppe kan forventes tilført flere midler til Social- og Sundhedsforvaltningen i København" på grund af "De ændrede økonomiske vilkår i samfundet" på den anden side. Derfor er der både blevet decentraliseret "ansvars- og kompetenceområder" og blevet fusioneret "til store socialcenterenheder [...] og dermed udbygning af tværfagligheden".

Rapporten (som er lavet af ProMentor Management A/S. Winnie Larsen-Jensen og Jørgen Funder er underskrivere af forordet, hvori de skriver at de håber at alle ansatte vil læse folderen) beskriver en styringsmodel hvis "iværksættelse og anvendelse [...] er en afgørende forudsætning for at sikre den ønskede udviklingsændring". Det har til hensigt at sikre "brugerne netop de ydelser og den indsat, der bedst modsvarer deres behov og forventninger inden for budgettets rammer."

I beskrivelsen af modellen fremgår det at "Styringens primære sigte er den enkelte medarbejder og dennes jobmæssige adfærd og holdninger i forbindelse med indsatsen overfor brugerne" [...] "Derfor er det vigtigt, at den enkelte medarbejder både forstår modellen og deltager aktivt i processen" ved at styre sine "egne socialfaglige aktiviteter".

Samtidig skal der laves brugerundersøgelser som konsekvens af "paradigmeskiftet", ligesom brugerne skal inddrages/have medindflydelse.

Styringsmodellen er inddelt i fire faser: planlægning, udførelse, måling og evaluering, opfølgning. [Det fremgår heraf at arbejdet betragtes som afsluttede projekter og ikke som fortløbende indsats]. I planlægningsfasen fastsættes kvalitetsmålsætninger og kvalitetsmål (genfindes i kommunens socialplaner – det fremgår i øvrigt at de fastsættes af direktionen med udgangspunkt i Borgerrepræsentatinens vedtagelser). Når målene er sat, vurderes med udgangspunkt i økonomien hvor stor en procentdel af målet det er realistisk at nå.

Med hensyn til udførelsesfasen fremgår det blandt andet at "For at sikre, at de planlagte og målsatte resultater nås, er det hensigtsmæssigt for en række af de faste processer at udarbejde standardiserede procedurebeskrivelser, dvs. konkrete styresystemer". Endelig fremgår det af fase 3-beskrivelsen at "Hvis graden af målopfyldelse skal kunne vurderes, er det nødvendigt med rapporteringssystemer" og at "Hvis kvaliteten skal sikres tilstrækkeligt, kræver det, at andet end den interne aktivitet og resultaterne heraf måles". Løbende vil såvel direktør som "administrationscheferne for mål- og rammeafdelingen i Socialdirektoratet" afholde møder med hhv. ledere og socialfaglige ledere mhp. at justere hvordan kvalitetsmålene nås.

Socialfaglig position: Teknokratisk topstyring af det sociale arbejde gennem mål og rammer.

Artikel: Moderniserings- og effektiviseringsinitiativer.

Medie: Udgivet af Budgetafdelingen, Køenhavns Kommune. 1994. 17 bl.

Forfatter:

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det fremhæves at kvalitetsmål og kvalitetsmålsætninger anvendes som styringsmekanismer for indsatsområder og ydelser på det sociale område. "På økonomiområdet er der udviklet en styringsmodel, som kobler kvalitetsmål- og økonomi(ramme)-styringen tæt sammen." (s.5). Yderligere fremlægges en generel decentralisering, særligt for det sociale område med oprettelsen af 15 socialcentre "med sigte på at udskille mål- og rammestyring fra egentlige driftsopgaver, samt at driftsopgaverne i videst muligt omfang udlægges til institutionerne" (s.6). I afsnittet 'Effektivisering' s. 7ff gennemgås en række områder hvor det er lykkedes at spare, særligt gennem rationaliseringer på rengøringsområdet (gerne efter en 'konsulentgennemgang'), fx. efter 'behovsstyrelseskriterier' (hvad det så end må betyde) samt administrationsområdet og 'tilpasning af arbejdsstyrken' (læs: fyringer). Det eneste der eksplicit nævnes for det sociale område, er indførelse af mere edb og dermed 'adgang til hurtigere information' (s.9). På s. 10 findes endvidere en liste med eksempler på udliciterede opgaver (ingen sociale nævnes). Rapportens næstsidste afsnit handler om 'Brugerorientering'. Der nævnes en række brugerundersøgelser på forskellige områder, og det konstateres at resultatet af undersøgelserne har "udmøntet sig i konkrete forbedringer og effektiviseringer på områderne" (s.14). Det nævnes at der er oprettet sociale brugerråd. Endelig nævnes i afsnittene 'Kvalitetsudviklingsprojekter' og 'Personalepolitik' at der er 'gennemført en kvalitetsudviklingsuddannelse' for alle medarbejdere i socialforvaltningen og at der er indført medarbejdersamtaler med henblik på at fokusere på 'medarbejdernes ansvar og udvikling' – vel at mærke i relation til kvalitetsmålene.

Socialfaglig position: Topstyring, økonomisk rationalitet.

1995

Artikel: Medarbejderne blev hørt

Medie: Absalon 1995. Årg. 97, nr. 4, s. 10-12

Forfatter: Agerlin, Tina Bjørn

Initiativets karakter Om arbejdsmiljøundersøgelse i Social- og Sundhedsforvaltningen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det fremgår at der et år tidligere har været massive arbejdsnedlæggelser i socialforvaltningen pga. nedskæringer og dårligt arbejdsmiljø. Besparelserne blev "mindre end først udmeldt", og nu er det så tiden hvor der iværksættes en undersøgelse af det psykiske arbejdsmiljø. Der vil blive udsendt et spørgeskema og lavet rapporter, både for det enkelte socialcenter og samlet set. Afslutningsvis skal der holdes en dialogkonference mhp. at prioritere og tage stilling til de problemer der er. Målsætningen er "et godt arbejdsmiljø og nogle medarbejdere og ledere, der er godt rustet til fortsat udvikling og forandring". Undersøgelsen er i øvrigt iværksat af det centrale samarbejdsudvalg.

Socialfaglig position: Konsensusorienteret lønmodtagerposition.

Artikel: Væk med det gamle og ind med det nye

Medie: Absalon 1995. Årg. 97, nr. 6, s. 4-5

Forfatter: Nielsen, Dan og Tina Bjørn Agerlin

Initiativets karakter: Om ændringer i Københavns Kommunes struktur.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Der bliver på en gang decentraliseret (bydelsråd, udvalgsstyre) og centraliseret (selskabskonstruktioner, hovedstadsreform) i kommunen. "Virkningerne for medarbejderne kan være svære at spå om, men der er næppe tvivl om, at elementer som mere ansvar, krav om fleksibilitet, nye arbejdsgange, nye opgaver, nye metoder til opgaveløsning vil være noget af det fremtiden vil byde". En anden 'ny' ting der fremhæves er "Rammestyring, hvor de enkelte

afdelinger eller områder vil få en ramme og en pose penge, indenfor hvilken de selv skal administrere og ikke mindst prioritere. Det vil stille krav om at gøre tingene anderledes".

Socialfaglig position: Mål- og rammestyring accepteres.

Artikel: Klare meldinger om arbejdsmiljøet

Medie: Absalon 1995. Årg. 97, nr. 6, s. 10-11

Forfatter: Agerlin, Tina Bjørn

Initiativets karakter: Om en arbejdsmiljøundersøgelse i Magistratens 3. Afdeling.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Resultatet af arbejdsmiljøundersøgelsen fremlægges: "Jobindhold og arbejdsglæde får topkarakter af medarbejderne, mens arbejdets tilrettelæggelse og arbejdsmængden får bundkarakter." Formanden for de københavnske socialrådgivere, Lise Ringgaard Have, mener at dette kan bruges: "Jeg mener at borgmesteren allerede nu skal sende signaler til borgerrepræsentationen om, at når der står budget 97 på dagsordenen, så skal 3. afdeling have en helt anden tildeling af ressourcer". Men socialborgmester Winnie Larsen-Jensen er ikke helt enig: "hun mener, at rapporten først skal diskuteres i de enktelte centre, der så må finde ud af, hvordan arbejdets organisering og ressource*udnyttelsen* kan blive bedre" (min kursivering). Det der nu skal ske, er altså at "parterne skal [...] have mulighed for at gøre noget for arbejdsmiljøet i fællesskab". Afslutningsvis citeres klubformanden for embedsmændene, Niels Harrig, som mener at "det giver et godt billede af at lederne er gode til mange ting, men også at der er områder, der skal udvikles. En udvikling der allerede er i gang via lederuddannelsesprogram". Artiklen vender tilbage til konsulentfirmaets konklusion der peger på *balance* mellem arbejdsmængde, organisering og indhold, og det understreges at "medarbejderne ved evalueringen om et par år vil overraske socialborgmesteren endnu mere, ved at arbejdsglæden er helt i top".

Socialfaglig position: Det socialfaglige perspektiv er repræsenteret i artiklen, men det er set fra et ledelsesperspektiv.

Artikel: Sæt bistandsloven til folkelig debat

Medie: Socialrådgiveren 1995, nr. 13, s. 2. Leder

Forfatter: Møller, Anne Marie

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Formanden ønsker folkelig debat organiseret af socialministeren. Hun foreslår at ministeren udvider kommissoriet for det interne udvalg så det i stedet for at arbejde på højtryk, får tid til aktivt at inddrage befolkningen. "Sådanne aktiviteter er vi overbevist om, at mange – det være sig eksperter, socialt engagerede enkeltpersoner, frivillige, offentlige og private organisationer – gerne vil deltage i."

Socialfaglig position:

Artikel: Mod nye sociale love

Medie: Socialrådgiveren 1995, nr. 13, s. 4-5.

Forfatter: Jespersen, Karen (socialminister)

Initiativets karakter: Om høring om og arbejdet med de kommende sociale love

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Ministeren fortæller om arbejdet med de nye love. Der har den 13. juni været "en høring, hvortil en bred kreds af personer var indbudt for at give inspiration til, hvordan lovgivningen bør forbedres". Og "Arbejdet [...] er opdelt i overensstemmelse

med lovens to hovedbestanddele: forsørgelse, dvs. kontantydelser, og service- og omsorgstilbud". Mht. forsørgelse fortæller Karen: "Med én lov, der kun omhandler aktivering og hjælp til forsørgelse, sætter vi fokus på den enkeltes ansvar for at udnytte og udvikle sin arbejdsevne. Der er behov for aktiveringsregler, der sikrer, at vi hurtigt får udskilt dem, der kun har ledighed som problem, så socialforvaltningen kan bruge sine kræfter på dem, der har egentlige sociale problemer". Hun holder fast i "at det forsørgelsessystem, der er vores nederste sikkerhedsnet, er baseret på en retsbestemt ydelse til alle. [...] Jeg vil ikke være med til, at nogle grupper bliver skilt ud fra det nuværende dagpengelignende system og henvist til en skønsmæssig ydelse. Vi skal ikke have genindført gamle almisseprincipper, hvor nogen er henvist til at stå med hatten i hånden uden at vide, hvad de har ret til". Hun understreger endvidere at der ser ud til at være bred enighed om sammenlægningen af lovene. Mht. servicedelen er Karen mindre konkret: "Denne opgave er langt mere omfattende, fordi området er meget mere sammensat, og fordi der skal startes helt fra bunden. Derfor er der her valgt et mere traditionelt udvalgsarbejde med repræsentanter fra bl.a. de kommunale organisationer og Finansministeriet". "For begge udvalg gælder, at deres forslag vil blive lagt frem til debat, når de er færdige"

Socialfaglig position: Arbejdsmarkedsorienteret socialfaglighed.

Artikel: DS: Skil rådgivning og behandling fra forsørgelse

Medie: Socialrådgiveren 1995, nr. 13, s. 6-7.

Forfatter: Djurhuus, Pernille (næstformand i DS)

Initiativets karakter: Kommentar til socialministerens artikel

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Djurhuus understreger at hun kun kommenterer på forsørgelsesdelen da hun regner med at DS vil blive inddraget i serviceudvalgsarbejdet. "En sammenlægning af lov om kommunal aktivering og reglerne om kontanthjælp og revalidering finder DS bestemt ikke hensigtsmæssig. Aktivering og revalidering er en individuel indsats over for klienter, mens kontanthjælpen skal være en ikke-individuel ydelse til personer, der ikke kan opnå en erhvervsindtægt. DS' mærkesag i bistandslovdebatten har været adskillelse af rådgivning og forsørgelse og adskillelse af behandling og forsørgelse. Vi forestiller os en forsørgelseslovgivning placeret uden for det sociale system, hvor mennesker kan opnå en dagpengelignende, fast, retsbestemt ydelse som kompensation for manglende arbejdsindtægt. Altså en lovgivning der kompenserer ledighed [...] For de mennesker, der har problemer ud over den retsbestemte forsørgelsesydelse tilbydes social behandling blandt andet via en aktiverings- og revalideringslov. Et lovgivningsmæssigt krav om en kompetent faglig visitation er fundamental. Visitationen skal sikre, at de der blot skal forsørges, forsørges, at de, der skal behandles, behandles, at de der skal revalideres, revalideres, og at de, der skal aktiveres, aktiveres." Næstformanden understreger behovet for individuelle hensyn: "Det spænder fra en ren revalideringssag – eventuelt som en følge af en arbejdsulykke – til arbejdet med de ca. 15 årgange, som vi som samfund har ladet hænge i bistandssystemet. Et aktiverings- eller revalideringstilbud kan således ikke altid have det formål at bedre klienternes erhvervsevne. Vi opnår ikke noget ved at bruge aktivering som en sanktion over for dem, der ikke fik en plads på arbejdsmarkedet. At kræve af dem at de nu må tage ansvaret for eget liv og egne handlinger er nærmest en hån over for mennesker, som *vi* ikke har villet give en plads på arbejdsmarkedet. Selv et kærligt skub bagi vil ikke være tilstrækkeligt". Hun foreslår samtidig at forvaltningerne omorganiseres så rådgivning og behandling ikke er samme sted som forsørgelseshjælp: "En målrettet behandlings-, rådgivnings- og vejledningsindsats er heller ikke så nem at mistænkeliggøre" (for klienterne). Endelig foreslår hun oprettelsen af et socialt etisk råd og udtrykker beklagelse over at lovrevisionen finder sted i et internt udvalg.

Socialfaglig position: Psyko-social, men klientorienteret socialfagligt rationale.

Artikel: Hvor skal vi hen, du?

Medie: Socialrådgiveren 1995, nr. 13, s. 7.

Forfatter: Jespersen, Karen

Initiativets karakter: Kommentar til Djurhuus' kommentar

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Socialministeren takker for indlægget og understreger at selvom arbejdet er sat i internt udvalg, vil hun mægtig gerne hære bud på spørgsmålet om "Hvor skal vi hen, du?". Konkret svarer hun: "Nogle af Socialrådgiverforeningens synspunkter ligger på den anden side af, hvad der er realistisk, f.eks. at den løbende kontanthjælp skal administreres udenfor det sociale system [...] Andre udsagn er på linje med de tanker jeg gør mig."

Socialfaglig position: Arbejdsmarkedsorienteret socialfaglighed. Afviser modstand med argumenter om at det er urealistisk.

Artikel: Hvor vil ministeren hen?

Medie: Socialrådgiveren 1995, nr. 13, s. 8.

Forfatter: Djurhuus, Pernille

Initiativets karakter: Kommentar til socialministerens kommentar

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Djurhuus spørger *hvorfor* det ikke er realistisk og gentager: "Aktivering og revalidering er en individuel indsats over for mennesker der har behov herfor og foranstaltninger, hvor der skal udarbejdes individuelle handleplaner, der tager udgangspunkt i den enkelt klients behov og evner med det formål via en social foranstaltning at bedre den enkeltes liv. Altså ikke et princip om at yde for at nyde – heller ikke et spørgsmål om sanktioner".

Socialfaglig position:

Artikel: DS indgår aftale om resultatløn

Medie: Socialrådgiveren 1995, nr. 15, s. 3.

Forfatter: Nielsen, Wittus (journalist):

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: I Græsted-Gilleleje kommune har man indgået aftale om at flere resultater (dvs. flere i arbejde i private virksomheder vha. løntilskud) giver mere løn til medarbejderne. Nogle af pengene går til en uddannelsesfond som bestyres af medarbejderne, andre til medarbejderne selv. DS' ledelse er delt i sagen: "DS-formand Anna Marie Møller vil gerne have konkrete erfaringer med rationaliserings- og effektiviseringsaftaler på det sociale område, mens næstformand Pernille Djurhuus ikke bryder sig om, at man bruger penge som incitament til at udføre ordentligt socialt arbejde" PD: "Jeg går ind for, at socialrådgivere skal have mere i løn, men aftalen handler kun om at få sparket folk fra ét system til et andet. Selve målsætningen at få arbejdsløse i arbejde er udmærket, men der bør være plads til at vurdere, om arbejdet passer til den enkelte. Når man alene bedømmer det på at få folk i arbejde, tvivler jeg på, at der bliver taget tilstrækkeligt individuelle hensyn [...] Desuden hænger det ikke sammen med at man normalt siger, at der ikke kan laves godt socialt arbejde, fordi arbejdspresset er for stort. Nu siger man, at det kan man godt, hvis der bare er flere penge i det.". Formanden mener derimod: "Vores uddannelse og faglige etik fungerer som bolværk mod ren maksimering af tal, og etiske forpligtigelser kan en aftale ikke tilsidesætte." De områder hvor resultatløn er uforsvarligt, er iflg. formanden "Dér hvor man ikke klart kan sætte tal på resultaterne, f.eks. børne- og familiearbejde".

Socialfaglig position:

Artikel: København sætter lup på arbejdsmiljøet

Medie: Socialrådgiveren 1995. Nr. 17, s. 3

Forfatter: Pedersen, Lone Marie (socialrådgiver og journalist)

Initiativets karakter: Kortlægning af det psykiske arbejdsmiljø hos 2.600 ansatte i Social- og Sundhedsforvaltningen

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: En optimistisk Lise Ringgaard Have (formand for KKS) fortæller om processen med at igangsætte undersøgelsen. Hun understreger at undersøgelsen er udarbejdet "i tæt samarbejde med de faglige organisationer", og at KKS "har fundet fælles fodslag med ledelsen og opfordrer medlemmerne til at bakke op om arbejdsmiljøundersøgelsen". Det fremgår at der er "sat penge af til at evaluere på de handlinger, der skal sættes i gang, når resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen foreligger". Det fremgår også at Have har en klar opfattelse af at "Det grundlæggende problem på socialcentrene er for få medarbejdere til for meget arbejde", og at hun forventer at der vil blive taget initiativer til at gøre noget ved dette på de kommende dialogkonferencer, det vil sige at medarbejderne *ikke* selv kan løse alle problemerne.

Socialfaglig position:

Artikel: "I virkeligheden..."

Medie: Socialrådgiveren 1995, nr. 17, s. 18.

Forfatter: Syshøj, Ruth (formand for landsforeningen for Beskæftigelseskonsulenter)

Initiativets karakter: Læserbrev om den kommende ændring af sociallovgivningen

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Kommentar til DS' udtalelser i nr. 13. Syshøj harcelerer bekymret over at DS mener at "man via en forsørgelseslovgivning med en dagpengelignende, fast, retsbestemt ydelse for manglende indtægt kan slippe af med al individuel rådgivning, vejledning, udarbejdelse af handlingsplaner osv. til mennesker, der har ledighed som hovedproblem". Hun mener det er en god ide at "omorganisere forvaltningerne i forhold til målgrupperne: behandling for sig og aktivering til arbejdsmarkedet for sig". Men mener altså at begge dele kræver individuel udarbejdelse af handlingsplaner osv.

Socialfaglig position: Klientkategoriserende socialfaglighed.

Artikel: Mistænkeliggørelse af socialrådgivernes arbejde

Medie: Socialrådgiveren 1995, nr. 17, s. 19.

Forfatter: Lauritzen, Ulla (tillidsrep. i Brønderslev Kommune)

Initiativets karakter: Læserbrev om resultatløn for socialrådgivere.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Ulla harcelerer over at DS har indgået aftale om resultatløn for socialrådgivere og over at formanden er 'gået i panik' fordi hun har "opgivet at få forbedret lønnen for socialrådgivere". "Vi oplever hele tiden, at arbejdspresset er alt for stort, og forsøger på saglig vis at overbevise politikerne og lederne om det. Derfor mister vi vores troværdighed fuldstændig ved at lave aftaler om resultatløn". Hun mener også at forholdet til klienterne kan tage skade af at det bliver ønsket om individuel gevinst der motiverer arbejdet.

Socialfaglig position: Kritisk lønmodtagerposition.

Artikel: Svar: Solstik og resultatløn

Medie: Socialrådgiveren 1995, nr. 17, s. 20.

Forfatter: Møller, Anne Marie (formand for DS)

Initiativets karakter: Svar på læserbrevene om resultatløn

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Formanden understreger at der kun er tale om et forsøg i Græsted-Gilleleje Kommune, og at KTO-aftalen allerede åbner mulighed for resultatløn – det er bare første gang det sættes i værk inden for det sociale områder. Formanden mener ikke "man kan udelukke at der kan skabes en fornuftig og brugbar sammenhæng mellem effektiviseringer, serviceforbedringer/kvalitet og løn til de ansatte", men understreger også at der forudsættes "en række præmisser" som medlemmer og fagforening kan stå inde for.

Socialfaglig position: Konsensusorienteret lønmodtagerposition.

Artikel: For meget arbejde til for få

Medie: Socialrådgiveren 1995. Nr. 25, s. 3

Forfatter: Pedersen, Lone Marie

Initiativets karakter: Om resultatet af en arbejdsmiljøundersøgelse i Social- og Sundhedsforvaltningen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Konklusionen er for meget arbejde og for dårlig ledelse. Arbejdet fortsætter med dialogkonferencer. "Socialborgmester Winnie Larsen-Jensen har tidligere sagt, at hvis arbejdsmiljøundersøgelsen viste, at det var nødvendigt at hive penge op af lommen for at forbedre det psykiske arbejdsmiljø, så måtte man finde en lomme at stikke hånden ned i. I dag siger hun: "Arbejdsmængden er for stor på nogle socialcentre, men løsningen er ikke nødvendigvis at ansætte flere medarbejdere. Problemerne kan måske løses ved at udnytte ressourcerne bedre."" Lise Riggaard Have (formand for DS) udtaler: "selve arbejdsmængden kan ikke løses ved kun at omorganisere arbejdet. Her har politikerne og den centrale ledelse i Københavns Kommune et ansvar for, at der ansættes flere medarbejdere. Og den beslutning kan allerede træffes nu på baggrund af undersøgelsens resultater".

Socialfaglig position:

Artikel: Psykisk arbejdsmiljø. En spørgeskemaundersøgelse. Den tværgående rapport. Samtlige socialcentre, Ungdoms Garantien, Uddannelsescentret. Udført af Holstein-Toft-Rådgivende Sociologer.

Medie: Udgivet af Social- og Sundhedsforvaltningen, Københavns Kommune. 1995. 78, 12 s. - Hertil hører: Kort om resultater og konklusioner. 20 s., og: Sammenfatning, konklusioner, anbefalinger. 59 s.

Forfatter:

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Undersøgelsen er gennemført i september 1995. Alle, der pr. 1. august 1995 var på Social- og Sundhedsforvaltningens lønningsliste indgår – undtagen hjemmesygeplejersker, tilsynsførende og hjemmehjælpere. Spørgsmålene handler generelt om de ansattes *oplevelse* af arbejdet/organiseringen/ledelsen. I afsnittet 'Om undersøgelsen' fremgår det at det er hensigten at gennemføre undersøgelsen så ""objektivt" eller "neutralt" som muligt". Efterfølgende beskrives der nogle "almene" erfaringer om psykisk arbejdsmiljø, blandt andet at "Når man har en vis kontrol over sin arbejdssituation og omgivelserne, er stressbelastninger mindre skadelige" [dette er jo i direkte modstrid med noget en tidligere undersøgelse har vist].

Rapporten indledes med et afsnit om tilfredshed som tilsyneladende (men det fremgår ikke direkte) har en ikke-uvildig afsender: "Der er en meget stor tilfredshed med at være ansat i Københavns Kommune Social- og Sundhedsforvaltningen – på centrene og i Socialdirektoratet, og det er vigtigt at erindre sig, når man læser videre. De kritiske besvarelser, *som altid vil komme, når man foretager denne form for diagnoseun-*

dersøgelser, skal ses som *ønsker om at bidrage til at få en bedre arbejdsplads*. Man vil også kunne se, at analysen har været problemsøgende." (vores fremhævelse).

Rapportens konklusioner deler sig i tre kategorier som refererer tilbage til et notat fra Det Centrale Samarbejdsudvalg ("Et godt psykisk arbejdsmiljø er kendetegnet ved balance mellem jobindhold, ressourcer og arbejdets organisering"): 1) Jobbene. Tallene peger på at "langt de fleste ansatte har gode jobs med et godt jobindhold", det gælder både tilfredshed med ansættelse, handlefrihed, indflydelse på resultatet af arbejdet og variation i arbejdet. 2) Arbejdsmængden. Opleves som et problem for især det psykiske arbejdsmiljø. Kædes sammen med ressourcer. 3) Arbejdspladsen (arbejdets organisering). Stor forskel på centrene, men "Konklusionen er, at arbejdspladserne på mange områder ikke lever op til, hvad de ansatte (ledere og ikke ledere) kan forvente sig af en moderne servicevirksomhed". Rapportens anbefalinger er således at få de to sidste faktorer i balance med den første. Dog: "Det vil være naturligt, at man får bragt bedre orden i arbejdspladsen, før man evt. sluser nye ressourcer ind". Der lægges altså op til at "man først tager fat på at løse de problemer på centrene som er påpeget i undersøgelsen".

Selve rapporten er fuld af tal og skemaer. Her kun nogle udvalgte forhold:

- Socialrådgiverne har markeret størst utilfredshed med at være ansat inden for Social- og Sundhedsforvaltningen og på det specifikke socialcenter (25% er utlifredse)
- Socialrådgiverne er den kategori der rokerer mindst mellem centrene, mens ledelsesgruppen og socialformidlerne rokerer mest. De kommunalt uddannede er også godt med.
- Socialrådgiverne er mest tilbøjelige til at markere: arbejdspres, manglende muligheder for at gøre arbejdet tilfredsstillende, psykisk belastning, stemning af uafklarede problemer, manglende mulighed for faglig udvikling, stort aleneansvar for arbejdet.
- Det afsnit der oftest skiller sig ud for dårligt psykisk arbejdsmiljø er aktivering/arbejdsmarkedsafsnit, ligesom der er tendens til at ansatte med klientkontakt oplever mest pres fra mange sider.
- Der ses (tilsyneladende) en sammenhæng mellem indflydelse på eget arbejde og psykiske belastninger.
- 44% af de ansatte mener at den psykiske belastning er blevet større i løbet af det sidste år, 45% det samme og 9% at den er blevet mindre.
- Der fokuseres væsentligt mindre på at der er mange symptomer på dårligt arbejdsmiljø end der blev gjort i 87-undersøgelsen, men der er heller ikke noget sammenligningsgrundlag, og ofte betragter de kun noget som en gene hvis det optræder 3-5 gange om ugen (i 1987-undersøgelsen blev man blot spurgt om man havde oplevet det inden for den sidste måned).

En hurtig sammenligning mellem 1987-undersøgelsens tal og disse viser at man i hvert fald ikke entydigt kan sige at det er blevet bedre. Snarere tværtimod.

Socialfaglig position: Medarbejdertilfredshed bruges til at dække over dårlige arbejdsforhold. Arbejdsmiljø som styringsredskab.

1996

Artikel: Til medlemmerne af Københavns Borgerrepræsentation samt borgmestrene

Medie: Absalon 1996. Årg. 98, nr. 2, s. 9

Forfatter:

Initiativets karakter: En kritik af arbejdsforholdene på socialcentrene, formuleret som et åbent brev af 68 socialrådgivere ved Københavns Kommunale Socialrådgiverforenings generalforsamling, 15.3.1996.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Socialrådgiverne har på deres generalforsamling drøftet arbejdsforholdene på byens socialcentre, og de understreger at den gennemførte undersøgelses hovedkonklusion var at arbejdsmængden er det primære problem for arbejdsmiljøet. "Efter offentliggørelsen af arbejdsmiljørapporterne er der igangsat en omfattende handlingsplan for at forbedre arbejdsforholdene på socialcentrene. Med udgangspunkt i 2-dages dialogkonferencer bliver problemerne formuleret og analyseret, og der aftales rammer for handlinger i tiden fremover. Det er vores opfattelse, at alle medarbejdere medvirker på en meget konstruktiv måde i dette arbejde, således at der kan forventes forbedringer i f.m. arbejdets organisering. *Men uanset hvor mange forhold der kan forbedres gennem dialog og handling, kan medarbejderne ikke løse ressourceproblemet: Vi har alt for meget at lave!*" (opr. markering). Det understreges yderligere at (social)rådgivning og vejledning i Københavns Kommune konteres under administration, hvilket betyder at 'administrative besparelser' (og dem har der været mange af) også rammer socialrådgiverne.

Socialfaglig position:

Artikel: En ny bistandslov, men med klare mål

Medie: Politikken 18. juli 1996, kronik

Forfatter: Villy Søvndal

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Søvndal ønsker at vende ansvarsbegrebet på hovedet og rejse ansvarskravet som et ansvar samfundet har overfor nogle grupper. Det er ikke grupperne som har ansvar over for samfundet. Minder om "grundideen", med "velfærdsprojektet" med et "folkeligt forankret ansvar for de grupper, der befandt sig i yderkanten af vores samfund", som nu underlægges krav, mens "de stærke går fri" for ansvaret. Søvndal påpeger at et af problemerne den nye bistandslov skal tage hånd om, er den stigende polarisering som bl.a. resulterer i at mange mennesker står uden for samfunds- og arbejdslivet (den enkeltes ret vs. den enkeltes pligt). Søvndal ønsker at etablere "retten til at deltage på lige fod". Han ønsker ikke en yderligere statsliggørelse, men tværtimod en videreudvikling af velfærdsmodellen forankret i befolkningskredse som *ønsker* at diskutere og udøve socialpolitik; dvs. "socialpolitisk engagerede brugere, pårørende og ansatte i det offentlige system. For at fastholde den folkelige solidaritet og for at sikre den faglige_udvikling af det offentlig system". Det kan virke som om han også bejler til frivillige sociale indsatser, dog med vægtning på det *politiske* og udvikling af det offentlige system. Han ønsker at give borgerne indflydelse på det socialpolitiske og ikke overlade socialpolitikken til "private virksomheder på markedsvilkår". Søvndal spørger også om det koster at forbedre socialpolitik, og til det svarer han: "Endelig er pointen vel, at vi ikke primært diskuterer socialpolitik for at påvise, at vi hver gang kan spare penge. Vi bør været optaget af socialpolitik, fordi vi har at gøre med mennesker, der behøver hjælp. Så enkelt er det - og så indviklet er det!"

Socialfaglig position:

Artikel: En tung bureaukratisk dyne

Medie: Kristeligt Dagblad 25. juli 1996

Forfatter:

Initiativets karakter: Interview m/ Hanne Reintoft, socialrådgiver, politiker, brevkasseredaktør

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Bistandsloven er druknet i bureaukrati og kommunalt selvstyre, hvorfor de gode hensigter ikke har fungeret i praksis. På kommunerne er der ikke

plads til forståelse og tolerance for de dårligst stillede. Derfor skal socialpolitikken nytænkes. Det lokale selvstyre skal underlægges statslig indblanding - kontrol. Samtidig bør en ny bistandslov indeholde en større forståelse for socialpolitik end den nuværende, der efter Reintofts opfattelse læner sig for tæt op af *arbejdsmarkedets produktionsformer*. Sociale behov udspringer af andre behov end produktionsformerne og derfor er dyre ord som aktivering ikke løsningen på de sociale problemer. Det offentlig skal varetage problemerne, men hun ser de private organisationer som nødvendige prøveballoner for nye initiativer - hvorefter det offentlige opgave er at overtage ansvaret, og ikke som udviklingen går med det ene forsøg efter det andet og private organisationer som konstant skal søge midler. Arbejdsmarkedet skal ikke være prissættende for hverken forsøg eller størrelsen på hjælpen, fordi samspilsproblemerne drejer sig om andet og meget mere end at blive aktiveret.

Socialfaglig position:

Artikel: På vej mod ansvarssamfundet

Medie: Politikken 26. august 1996

Forfatter: Karen Jespersen (socialminister), kronik

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Karen Jespersen berør forandringen af den kommende sociallovgivning, som hun mener må ses som en gradvis *fornyelse* gennem de senere år. Det er et "sporskifte" som ikke må ses isoleret. Hun opstiller nogle socialpolitiske spørgsmål. Primært sættes spørgsmålstegn ved prioriteringen af de offentlige midler, fordi der er kommet et stort pres fordi midlerne er "begrænsede". Hun lægger op til at det letter prioriteringen hvis borgerne føler medansvar og indretter egne krav og forventninger. Et af hovedmålene er at flere skal kunne klare sig selv. Her skelnes der mellem forholdene under udformningen af bistandsloven, hvor kontanthjælpen var nærliggende fordi de fleste kontanthjælpsmodtagere havde sociale problemer og ikke kunne klare et almindeligt arbejde, og forholdene i midthalvfemserne, "hvor man ikke automatisk er social klient fordi man lever af kontanthjælpen". Derfor er det store skridt i den nye sociallovgivning at skille kontanthjælpen ud fra de andre ydelser i bistandsloven, så man ikke "spilder" penge og "klientgør" folk der blot har brug for kontanthjælp. "Det vil understrege at de, der får kontanthjælp ikke pr. definition skal betragtes som sociale klienter. Men de kan selvfølgelig på linie med alle andre få de sociale ydelser; hvis de har brug for det". Derfor må der stilles krav til de kontanthjælpsmodtagere, som ikke er sociale klienter, hvilket gør at flere bliver i stand til at klare sig selv. KJ understreger, at der har med "en holdningsmæssig ændring" at gøre.

"For nogle år siden fik mange af dem blot nogle penge at leve for og blev så overladt til sig selv. Det betød, at en del aldrig kom ind på arbejdsmarkedet og endte med et liv i social isolation. Kravet om aktivering betyder, at de nu får lov til at vise hvad de duer til, og det giver selvtillid og mod på at gå i gang med en uddannelse eller et rigtigt arbejde"

Logikken er, at "folk med sociale problemer skal væk fra offentlig forsørgelse" og i stedet være "selvforsørgende". Argumentet er at forsørgelse giver passivitet, hvor arbejde skaber aktivitet - og dermed kan man "få lov at vise hvad man duer til". Det drejer sig ikke om et *samfundsmæssigt problem* men et *individuelt problem*, som samfundet kan hjælpe på vej ved at aktivere, så individet kommer ud af starthullerne. "Den ansvarsfølelse, der er nødvendig for at løse samfundets problemer, kan man ikke skabe gennem lovgivning. Men lovgivning kan give bedre betingelser for, at ansvarsfølelsen trives". Et vigtigt delmål i denne *reetablering* af ansvarsfølelsen er "respekten for det enkelte menneske", som både drejer sig om "brugerindflydelse" og "medansvar". Den offentlige forvaltning af de sociale problemer har ikke tilstrækkelig *indlevelse* i det arbejde de udfører og de mennesker de har med at gøre. Derfor har Kommunernes Landsforening nedsat en arbejdsgruppe til at gøre socialforvaltningerne bedre. Fokus på virksomhedernes personalepolitiske ansvar samt det frivillige sociale arbejde spiller her en rolle.

Socialfaglig position:

Artikel: Mangler i ny social lov

Medie: Politikken 27. august 1996

Forfatter:

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Kirsten Ketcher, professor i socialret ved KU, angriber sociallovgivningen for manglende retsgaranti for omsorg – "det er utroligt, at vi stadig skal leve med almisseprincippet". Det er et brud med tanken om aktivering for borgernes skyld. Kontorchef Else Groes fra KL ser forslaget som et problem for de "tunge klienter" som reelt ikke kan udføre et arbejde, men som heller ikke skal på førtidspension. Der burde være en gråzone for eksempelvis narkomaner, som kunne modtage hjælp uden at skulle fungere på arbejdsmarkedet.

Socialfaglig position:

Artikel: Fra overskud til sortsyn

Medie: Det Fri Aktuelt d. 31 august 1996

Forfatter:

Initiativets karakter: Perspektiverer forandringer på det social-lovgivningsmæssige område

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Gennemgår det skift som er sket siden bistandslovgivningen igennem kritikere af den nye sociallovgivning. Viggo Jonasen (lektor Den sociale højskole, Århus) gennemgår udviklingen: efter bistandslovens indførelse førte man TV-reklamer for at gøre opmærksom på, at det offentlige faktisk var til hjælp for borgerne. Befolkningen skulle ændre holdning til at bruge kommunal service og kontanthjælp. "Bemærk her, at hjælpen fungerer for de fleste som en håndsrækning i en kort periode. De fleste klienter ophører med kontanthjælp inden for tre måneder". Artiklen gennemgår også hvad presset på samfundsøkonomien løbende har gjort ved kontanthjælp: tilbagebetalingslov; beskåret og modereret hjælp afhængig af konjunkturerne; ankereglerne blev strammet; og "sultecirkulæret" fra socialminister Bent Rold Andersen (S), som skulle holde udbetalingen til unge tilbage. Socialminister Mimi Stilling indførte sidst i 80'erne faste takster, som gjorde op med det oprindelige skønsprincip. I slutningen af 80'erne og starten af 90'erne blev man opmærksom på den passive kontanthjælpsydelse og at unge aldrig kom i gang med en uddannelse, hvorfor Aase Olesen indførte "kongstanken" om at være aktiv i samfundet. Det startede med at bistandsmodtagere under 20 år skulle i et kommunalt beskæftigelsesprojekt. Til det lød et ramaskrig fra oppositionen (SF & Socialdemokratiet personificeret ved Asbjørn Agerschou og Pernille Forchhammer). De mente at grunden til at unge søgte kontanthjælp var manglende uddannelses- og praktikpladser, hvorfor man i stedet burde fokusere på disse forhold. Viggo Jonasen ser denne "ungdomsgaranti" som det første skridt i retning af en socialpolitisk liberalisme. Den tendens mener han at Jespersen er ved at videreføre med en holdsningsmæssig oprustning og "der er nu sat en fed streg under den enkeltes ansvar for sig og sine".

Socialfaglig position:

Artikel: En sociallov i etaper

Medie: Information d. 9 december 1996

Forfatter:

Initiativets karakter: Fokus på nyt lovudspil fra socialministeren

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Fokus på udspillet fra socialministeriet og de forskellige kritiske høringssvar: "de selvbevidste politiske fløje gør det svært for socialministeren at

samle bred opbakning". Udkastet 'Lov om aktiv socialpolitik' blev specielt kritiseret fra LO, socialpolitisk forening, socialrådgiverforeningen og CASA (center for alternativ samfundsanalyse). Kritikken går mest af alt på at lovforslaget lægger op til at ansvarlighed bliver en social pligt frem for en social ret. For venstrefløjspartierne (SF, Enhedslisten) handler det om at sætte fokus på massearbejdsløsheden og den stigende polarisering. LOs høringssvar mener ikke at den nye bistandslov tager "hånd om de grundlæggende problemer". CASA angriber socialministeriet for ikke at fokusere på den sociale arv og relationen til hvem der er arbejdsløse. Venstre og Konservative stiller sig også kritiske ved at sige "at det sociale system har sejret sig selv ihjel" (konservativ ordfører), fordi for mange borgere kan møde op på socialforvaltningen og få udbetalt penge. Sikkerhedsnettet skal være der, men kun for de allersvageste - og ansvaret skal tilbage til individet og familien.

Socialfaglig position:

1997

Artikel: Et nyt år

Medie: Socialrådgiveren 1/97, leder

Forfatter: Pernille Djurhuus, næstformand

Initiativets karakter: Det næste års arbejde i DS (all-round: ny sociallovgivning, bedre arbejdsvilkår, mere samarbejde)

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Der skal fokus på socialrådgivernes arbejdsvilkår, forstået som rammer, tid, medarbejderinddragelse i ledelsen og en "ordentlig sociallovgivning". Det kommende lovforslag ser ud til at rumme mere tvang, kontrol og mistillid, hvilket kritiseres. DS vil kæmpe for et bedre forabejde med fokus på hvad der virker. "Men socialt arbejde er andet og mere end lovgivning.", det handler nemlig også om holdninger. "Ligesom det sociale arbejde ikke 'løses' alene ved at lave gode love, løses socialrådgivernes dårlige arbejdsvilkår ikke ved at lave gode redskaber [...]. Når alt kommer til alt er det kun et redskab, som står og falder med, at det bruges af den enkelte medarbejder på den enkelte arbejdsplads"

Socialfaglig position: Konsensussøgende, samarbejdsvillig lønmodtagerposition kombineret med klientorienteret socialfaglighed.

Artikel: En uge i en socialrådgivers liv

Medie: Socialrådgiveren 1/97

Forfatter: Elisabeth Hemme, socialrådgiver i Københavns Kommune (ca. 40-50 år at bedømme fra billedet)

Initiativets karakter: Daglig praksis i et lokalcenter (børnefamilie-området)

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Dag for dag beskrivelse af en overdrevent stresset uge. I løbet af ugen når EH overhovedet ikke at kigge på sin kæmpe bunke af sager fordi en akut anbringelse og utallige møder dikteret af ledelsen ("Vi møder os ihjel") optager al tiden. "Det giver store frustrationer, fordi for at overleve må man hele tiden sige til sig selv, at man ikke kan mere end arbejde på fuld tryk hele tiden" – og hele tiden betyder i denne uge fra 05.00 til 23.30! EH har konstant dårlig samvittighed over for dels de børn der venter i bunken, dels hendes egen familie. Der kan ikke gå lang tid før hun sygemeldes…

Socialfaglig position: Klientorienteret ('Florence Nightinggale'), men resignerende – der er ikke overskud til at kæmpe imod forholdene.

Artikel: Diagnose-vejen til stempling eller viden?

Medie: Socialrådgiveren 2/97, leder

Forfatter: Anne Worning, næstformand

Initiativets karakter: Ny DAMP-diagnose.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Opsummering af 'for og imod' diagnosticering af klienterne. Kritik af diagnostik føres tilbage til halvfjerdsernes "antiautoritære bevægelse". En psykolog citeres for at "en medicinsk diagnose automatisk [...] [fører] til en medicinsk behandling uden, at man gør sig overvejelser over pædagogisk eller anden støttende behandling". Omvendt refereres en del forældre til DAMP-børn for at se en fordel i at diagnostisering lukker op "for behandlingsformer, udviklingsperspektiver og en fremtid, som ikke eksisterer, hvis hver enkelt tilfælde ses isoleret". Konklusionen er at man må overveje begge dele…

Socialfaglig position: Dialog- og konsensusorienteret debat.

Artikel: Krav om ny lønmodel

Medie: Socialrådgiveren 2/97

Forfatter: per

Initiativets karakter: Overenskomst 1997

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Arbejdsgivernes hovedkrav er ny løn, og det er DS med på ifølge formand Anna Marie Møller, således at "man langt mere tydeligt end i dag får lønnen til at hænge sammen med opgaver og kvalifikationer". AMM understreger at det kommer til at koste penge at indføre et nyt lønsystem, og at man skal have aftalt en masse uafklarede spørgsmål – blandt andet retten til at konflikte.

Socialfaglig position: Individuelt kvalifikationsorienteret lønmodtagerposition.

Artikel: Et rystende billede

Medie: Socialrådgiveren 2/97, læserbrev

Forfatter: Mari Anne Flindt, rådgiver, Odense

Initiativets karakter: Kommentar til 'En uge i en socialrådgivers liv'

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Ønsker at fremhæve at artiklen først og fremmest handler om at socialrådgivere skal have mere tid – og at "rationalisering, implementering af diverse edb-systemer og hvad-ved-jeg" ikke kan løse problemer der bunder i manglende ressourcer. Hun frygter at artiklen netop vil genkalde overvejelser om prioriteringsmuligheder, systematisk sagsarbejde, supervision og individuel påvirkning. Og understreger at frem for at fokusere på at socialrådgivere til tider ikke gør deres arbejde godt nok, må man igen og igen gentage behovet for mere tid.

Socialfaglig position: Anti-rationalisering. Fokus på vilkår. Kritisk lønmodtagerposition.

Artikel: Viden om organisation er vigtig

Medie: Socialrådgiveren 3/97

Forfatter: Lis Lyngbjerg Steffensen, journalist

Initiativets karakter: Årskursus for socialrådgivere

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Lederen af 'årskursus i København', Anne Birthe Dørup mener at årskurset ikke kun skal undervise i grundlæggende metoder, men også organisation og socialpolitik. Hun siger at der er for mange der brokker sig uden at forstå de dybere årsager til problemerne – og man må skærpe opmærksomheden på "hvilke rammer og strukturer der er faste på arbejdspladsen", så man ikke bruger energi på at ændre det. Endelig siger ABD at det er et stort problem at forebyggelse er dyrere end behandling og at rådgivning og vejledning som det eneste slet ikke er refusionsberettiget

Socialfaglig position: Fokus på vilkår og samfundsmæssige sammenhænge, men primært mhp. tilpasning til 'det mulige'.

Artikel: Ny bistandslov - ja, tak, men en bedre

Medie: Information d. 30 april 1997

Forfatter: Villy Søvndal

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Søvndal pointerer den "uhæmmede" decentralisering *uden* politisk styring. Selvom SF er tilhængere af decentralisering skal det være inden for den "civiliserede ramme", hvor sociallovgivningen nødvendigvis må sikre retshensynet til de svageste (altså offentlig sikring). Decentraliseringen ved frivilligt socialt arbejde skal sikres med lokale puljer til de frivillige organisationer. Derudover er SF ikke interesseret i tvangsaktivering, men derimod at give ret til at *deltage*. De giver deres støtte til lov om aktiv socialpolitik, men vil indføre betingelser i lovgivningen som er: aktiveringstilbud skal kunne ankes med opsættende virkning; forhandling af løn- og arbejdsforhold; arbejdsmarkedsrettigheder for de aktiverede; jobbet skal indeholde kvalificerende perspektiv. Betingelser der alle tilgodeser de svage.

Socialfaglig position:

Artikel: Overskud og underskud

Medie: Absalon 1997, nr. 4, s. 3.

Forfatter: Leder (NB. Ny redaktør: Dan Wandahl Nielsen)

Initiativets karakter:

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det understreges at selvom udviklingen er vendt så kommunen nu har overskud og roses i pressen, så er det medarbejderne der har betalt prisen. Og der skæres stadig i budgetterne. Endelig formuleres der et ønske om en offensiv personalepolitik der faktisk gør noget ved problemerne. (Det bør måske også nævnes at de kommunale ledere forsvares med henvisning til at der køres hetz mod dem (dette gentages i næste nummers leder) som magtsyge embedsmænd – det er altså nok værd at være opmærksom på at KKF også varetager ledernes interesser jf. at Københavns Kommunes Embedsmandsforening er en særforening under KKF.)

Socialfaglig position:

Artikel: København har ondt i personalepolitikken

Medie: Absalon 1997. Årg. 99, nr. 4, s. 4-7

Forfatter: Wandahl Nielsen, Dan

Initiativets karakter: Kommunens personalepolitiske regnskab gennemgås.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Lederen uddybes i denne artikel hvor kommunens personalepolitiske regnskab kritiseres for at være overfladisk og farvet af politiske interesser (3000

medarbejdere har udfyldt et spørgeskema med fem svarmuligheder (fra meget ja til meget nej) til hvert spørgsmål). Det eneste Wandahl mener man faktisk kan sige at regnskabet siger, er at det står skidt til med personalepolitikken – dels fordi mange medarbejdere slet ikke kender kommunens personalepolitik, dels fordi hver tredje medarbejder i det seneste år er blevet mindre tilfreds med at være ansat i kommunen. Han bruger en del plads på at vise hvordan tallene er manipuleret og manipulerende.

Socialfaglig position:

Artikel: John Wayne skulle ned fra skulderen

Medie: Socialrådgiveren 4/97

Forfatter: Lis Lyngbjerg Steffensen, journalist

Initiativets karakter: Personlig livskrisehistorie

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: En anonym socialrådgiver interviewes om hans sammenbrud og genkomst. Han var ansat i et modtagerafsnit og fik ikke den oplæring han bad om, kom bagud med sagerne, forlod arbejdet oprevet og blev fyret. Efter psykologhjælp er han nu parat til at arbejde igen og kan se at fyringen var "retfærdig". Han anbefaler andre at hjælpe deres kolleger med at søge hjælp (læs: psykologhjælp)

Socialfaglig position: Psykologiserende hjælpeopfattelse og fokus på individet frem for på arbejdsbetingelserne.

Artikel: Hallo! Hvad med i morgen?

Medie: Socialrådgiveren 4/97

Forfatter: Merete Budding og Marit Dalsgaard, socialrådgivere

Initiativets karakter: Privat forrevalideringsprojekt, støttet af Socialministeriets Aktivpulje

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: De to socialrådgivere føler at de endelig har fået lov til at lave 'godt socialt arbejde', hvor de kan kombinere arbejdet med deltagernes sociale og faglige kompetencer. Deres fokus er ikke først og fremmest at få deltagerne i arbejde, men at hjælpe dem til at få et bedre liv. Deltagerne udfører bl.a. frivilligt (socialt) arbejde hvor de føler de er til nytte uden at skulle stå til ansvar over for en arbejdsgiver – de tager udgangspunkt i deltagernes lyst og evner. De to arbejder på at videreudvikle en metode til den type arbejde.

Socialfaglig position: Fragmenteret og puljefinansieret privat socialt arbejde nødvendigt for at få den menneskelige (klientorienterede) dimension med i det sociale arbejde. Metodeudvikling.

Artikel: Kommunale besparelser

Medie: Socialrådgiveren 4/97, læserbrev

Forfatter: Simon Thorbæk, lektor på DSH

Initiativets karakter: En midtsjællandsk kommune har besluttet at spare ved at hjemgive alle frivilligt anbragte over 15 år.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: ST har hørt at sagsbehandlere i omtalte kommune er blevet sat til at omskrive handleplaner så det fremgår at det er et fagligt skøn og ikke økonomiske besparelser der er baggrund for hjemgivelsen. ST opfordrer sagsbehandlerne til at holde fast i deres faglige vurdering i journalerne og få ledelsens underskrift på de nye handlingsplaner, ligesom han opfordrer dem til at gøre de unge og forældrene opmærksom på hvad der er den virkelige årsag og at de kan klage. Anbringelsesstederne skal gøres opmærksom på at de kan gøre det sociale ankenævn op-

mærksom på at kommunen begår ulovligheder. Socialrådgiverne kan også gøre tilsynsrådet opmærksom på samme. De faglige organisationer bør for en sikkerheds skyld involveres.

Socialfaglig position: Klientorienteret socialfaglighed og kollektivt kritisk orienteret lønmodtagerposition.

Artikel: En strategi mod social udstødelse

Medie: Det Fri Aktuelt d. 7 februar 1997, kronik

Forfatter: John Andersen, Lektor RUC

Initiativets karakter: Debat om ny bistandslov

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Den ny bistandslov bør suppleres med en fornyende tænkning indenfor "bæredygtig aktiveringspolitik" som handler om mere og andet end det dominerende arbejdsmarkedsperspektiv. Vi må skabe civilsamfundsbaseret sociale kooperationer som sikrer den reelle indflydelse og den demokratiske sociale bæredygtighed. Den civile del skal skaffe ildsjæle og den gode hensigt og arbejde sammen med de offentlige statslige puljer i en fremtidig social bæredygtighed.

Socialfaglig position: Frivillighedsposition med eksplicit borgerhensyn

---

Artikel: Ny bistandslov styrker frivilligt arbejde

Medie: Information 7. maj 1997

Forfatter:

Initiativets karakter: Perspektiver på nyorienteringen i den nye sociallovgivning.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: I det første lovudkast i september 1996 var samarbejde mellem de frivillige og det offentlige nævnt i en paragraf. Denne paragraf var taget ud i næste udkast i februar 1997. Kontaktudvalget og Center for frivilligt socialt arbejde skrev i et høringssvar til dette udkast at det ikke ville få nogen praktisk betydning hvis ikke det blev nævnt i lovteksten. Det er den ændring Karen Jespersen nu arbejder på: "ja, det kommer til at stå i en paragraf i loven som den frivillige sociale verden har ønsket". Harmonien er pludselig total fordi også de borgerlige har ønsket en oppriioritering af det frivillige sociale arbejde. (Spørgsmålet er om deres ærinde med det frivillige sociale arbejde er forskelligt?). Karen Jespersen ser det som en fornyelse og udvikling af velfærdssamfundet: "mange af de gode ting, der i dag præger det bedste i det offentlige, er i virkeligheden udviklet af det frivillige". Villy Søvndal ser det også som en "pression i forhold til det offentlige system" (altså en form for vagthund ved siden af det offentlige indsatser). For Søvndal skal det frivillige ikke erstatte de offentlige aktiviteter ud over i forbindelse med eksistentielle problemer som det er svært at gøre noget ved i offentligt regi. KJ synes at det er godt at der kommer et frivilligt alternativ hvor brugerne ved at dem som kommer og besøger dem o.lign. ikke er betalt, men kommer af eget initiativ.

Socialfaglig position:

Artikel: Nej til ny bistandslov

Medie: Det Fri Aktuelt d. 7 maj 1997, kronik

Forfatter: Hardy Hansen, MF Socialdemokratiet

Initiativets karakter: Debat om ny sociallovgivning

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Hardy Hansen kommenterer at den nye socaillov udtrykker en holdning om at der er arbejde til dem som gider. Det resulterer i offentlige besparelser og manglende retssikkerhed. Problemet er kapitalens krise, men det problem gøres til de arbejdsløses

som bliver en slags andenrangsborgere. De bliver sat uden for arbejdsmarkedsdemokratiet, fordi de aktiverede ikke må blive tillidsrepræsentanter, ikke omfattes af ferielovgivningen mv. I stedet burde regeringen lytte til baglandet hvor modeller som grønne job og kortere arbejdstid (f.eks. skraldemandsmodellen) har været præsenteret.

Socialfaglig position:

Artikel: Flertalsstyre - ikke hos os

Medie: Absalon 1997. Årg. 99, nr. 5, s. 4-6

Forfatter: Wandahl Nielsen, Dan

Initiativets karakter: Om udvalgsstyre i København fra 1.1.1998.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det fremgår at trods en oprindelig indstilling fra Borgerrepræsentationen om at gennemføre flertalsvalg til det nye udvalgsstyre i København, så har der ikke kunnet findes flertal for det. Flertalsvalg vil sige at udvalgenes medlemmer vælges af Borgerrepræsentationen, hvorefter udvalget selv vælger sin formand. I stedet bliver der fortsat forholdstalsvalg, det vil sige at borgmesterposterne fordeles efter partiernes størrelse – og at borgmesteren således kan være i undertal i sit udvalg. Dog skal overborgmesteren vælges ved flertalsvalg. Fordelingen mellem udvalg og borgmester bliver at udvalget har politisk beslutningskompetence, mens borgmesteren (alene) har det administrative ansvar for at føre beslutningerne ud i livet.

Socialfaglig position:

Artikel: Børneproblemer på vej

Medie: Socialrådgiveren 5/97

Forfatter: Lis Lyngbjerg Steffensen, journalist

Initiativets karakter: Budgetoverskridelse på børneområdet i Gladsaxe Kommune på 4 millioner i 1996 har ført til centralisering af børnesagsbehandlingen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Socialudvalgsformand i Gladsaxe Kommune, Erling Schrøder, er i en lokal ugeavis citeret: "Vi har måttet stramme op på det her område og give sagerne til personer, der også ser på økonomien [..] Socialrådgiverne har en tendens til kun at se på behovene". Den øvrige artikel er en reportage fra et klubmøde blandt kommunens socialrådgivere. Holdningen er at de mange flere tunge sager giver et ubærligt arbejdspres. En undersøgelse er i gang, og man forventer at den vil konkludere at der ikke laves godt socialt arbejde – for det har man ikke tid til. Pernille Djurhuus holdt oplæg og sagde bl.a.: "Det er ikke socialrådgiverne, der er noget galt med. Men socialforvaltningerne ødelægger vores fag". Hun kritiserer socialudvalgsformandens udtalelser og kalder nødplanen og undersøgelsen for "ren økonomistyring". Overskridelsen forklares af Allan Sølyst med at budgetterne er blevet fremskrevet i årevis uden hensyn til flere børn og besparelser på skoleområdet så flere børns problemer forbliver uløst. Der udtrykkes endvidere kritik af at DS ikke har reageret noget før, men PD mener socialrådgiverne selv har ansvaret for at råbe op. Samtidig er hun dog opmærksom på at "der på vores skriveborde ligger [..] en stabel sager, som arbejdsgiverne kan true med at gå igennem. Og i de sager ville der ligge mindst ti fyringsrunde". Mødets konklusion blev nedsættelsen af en arbejdsgruppe.

Socialfaglig position: ES: Et strålende eksempel på ren forvaltningslogik. Resten af artiklen er mere broget. Kritik, afmagt, kollektiv modstand og individuelt ansvar blandet godt sammen. Det er svært at gennemskue om arbejdsgruppen kommer til at fokusere på "hvordan arbejdet kan blive bedre" (metoder på trods af vilkårene) eller "hvordan medarbejderne skal forholde sig til børneundersøgelsen og eventuelle nedskæringer" (kollektiv modstand).

Artikel: Flæskepriser og socialt arbejde

Medie: Socialrådgiveren 5/97

Forfatter: Per Handberg, journalist

Initiativets karakter: Overenskomstforhandlinger 1997 og ny løn

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Reportage fra ekstraordinært hovedbestyrelsesmøde om OK-97. De fleste citerede indlæg går på at nye lønformer gavner socialrådgiverne hvis det giver flere penge, og at udviklingen jo er i gang (jf. allerede eksisterende decentrale lønforhandlinger). Bl.a. Anne Worning: "Det er rigtigt, at hvis vi siger ja til det her, så er det et opgør med solidarisk løn. Der vil blive større løndifferentiering. Vi må også sige, at folk må klare langt mere selv. Men nød lærer nøgen kvinde at spinde." Annegrete Reindel, Frederik Bülow Christensen og Annemette Al-Azem nævner alle at individuelle lønforhandlinger allerede praktiseres og at medarbejderne er meget mere gearede til det end lederne. FBC tilføjer dog at "vi skal være opmærksom på, at kagen vi får at spise af, ikke bliver større. Så vi skal ikke bilde folk ind, at de virkelig får en løn, der svarer til deres kvalifikationer." Eneste rene modstander er Henrik Kaiser fra Frederiksberg Kommune: "Jeg er mest bekymret for, at man gør op med et gammelt solidarisk princip i fagbevægelsen. Jeg tror, at det vil skabe en masse splid på den enkelte arbejdsplads. Og vi vil få gevaldigt svært ved at rekruttere tillidsrepræsentanter"

Socialfaglig position: Primært 'nødvendig udvikling', individualisering og kvalifikationsorienteret lønmodtagerfaglighed. Et enkelt pip fra en kollektivt orienteret.

Artikel: Nye lønformer er en trossag

Medie: Socialrådgiveren 5/97

Forfatter: per

Initiativets karakter: Nye lønformer/overenskomstforhandlinger

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Generel, men tøvende opbakning til nye lønformer på regionalt TR-møde i Roskilde. Håb om at det nye kan gøre op med "fedterøvstillæg" pga. objektive kriterier for tillæg, krav om stillingsbeskrivelser og øget fagbevidsthed. Primært bekymring for øgede krav til tillidsrepræsentanter, efteruddannelse og svært at holde sammen på klubberne med store forskelle.

Socialfaglig position: Tøvende 'nødvendig udvikling', individualisering og kvalifikationsorienteret lønmodtagerfaglighed.

Artikel: Socialrådgivere som ledere

Medie: Socialrådgiveren 5/97

Forfatter: Anette Blynél, Distriktspsykiatrisk Center, Odense Kommune

Initiativets karakter: Formidling af erfaringer som leder.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Forsøg på at skitsere forskellige handlesammenhænge for en leder i en offentlig forvaltning (politisk niveau, øvrige ledelsesniveau, medarbejderniveau og brugerniveau). AB fremhæver at socialrådgivere har nogle styrker som ledere (viden om sociale udviklingsprocesser, om systematisk sagsfremstilling, om kommunikation og konfliktløsning og om ressourcefremskaffelse og formidling, samt helhedsorienteret menneskesyn og udviklingsprocesser i centrum) og nogle svagheder (handlingslammelse pga. helhedssyn, magtforskrækkelse, inkonsekvens og blinde pletter ift. egen faggruppe). AB anbefaler at man accepterer at "min indflydelse på de overordnede mål i organisationen er meget lille. [...] Til gengæld har jeg stor indflydelse på metoden i det daglige

arbejde [...] Så det er en god ide at bruge krudtet her." Og videre: "Det er vigtigt at medarbejderne føler sig set, hørt og forstået, det er ikke det samme som at bestemme"

Socialfaglig position: Ledelsesteknokratisk 'værdibaseret' management. Faglig ledelse, men på forvaltningens præmisser.

Artikel: Ønskes: Reform Haves: Revision

Medie: Socialrådgiveren 6/97, leder

Forfatter: Pernille Djurhuus, næstformand

Initiativets karakter: Regeringens lovforslag om nye sociale love til afløsning af bistandslov og aktiveringslov.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: PD kritiserer at lovforslagene ikke giver svar på stigende problemer som arbejdsløshed og marginalisering. Hun betragter den nye Sociale Administrationslov (lov om retssikkerhed på det sociale område formoder jeg) som en imødekommenhed over for DS' kritik af tidligere forslag, men er skeptisk over for om det kommer til at virke i praksis – nævner at Lov om Offentlighed i Forvaltningen og Offentlighedsloven har været gældende i ti år "stort set uden at det har haft den virkning, at reglerne er blevet en integreret del af sagsbehandlingen. Desuden kritiseres det at aktivering stadig er et "universalmiddel" selv om "forskningsresultater [tyder] på, at overfor visse grupper (de dårligst stillede) skader dette universalmiddel mere end det gavner". "Førtidspensionsreformen? Ja, den blev helt væk"

Socialfaglig position: Klientorienteret lovgivnings- og forvaltningskritik. (Men vi ved at hendes eget alternativ også er opsplittende, om end det er klientorienteret)

Artikel: Ny bistandslov

Medie: Socialrådgiveren 6/97

Forfatter: Lars Christensen, socialpolitisk konsulent, DS

Initiativets karakter: Regeringens lovforslag om nye sociale love.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Kritik af at der ikke er tale om en gennemgribende reform, dvs. det fastholdes "at sociale problemer skal løses i den sociale sektor, fremfor at forstå sociale problemer som sammenhængende med stort set alle andre sider af samfundslivet". Aktivliniens yde for at nyde -princip kritiseres også. Retssikkerhedsændringer ses som den mest grundlæggende forandring (forbedring), bl.a. roses det at "Klagesystemet forenkles væsentligt og gøres enstrenget". Der oprettes sociale nævn, dækkende kommunerne inden for et amt "som fremover vil være klageinstans for kommunale og amtskommunale afgørelser". Dog kritiseres sammensætningen af nævnene, dels fordi arbejdsmarkedet skal repræsenteres af DA og LO (og dermed ikke FTF "som ellers har stor faglig indsigt på området"), dels fordi klienterne alene skal repræsenteres af De Samvirkende Invalideorganisationer.

Socialfaglig position: Klient- og helhedsorienteret lovgivningskritik (aggressiv socialadvokat? – i hvert fald også fokus på samfundsmæssige sammenhænge)

Artikel: Forår i forhandlingerne

Medie: Socialrådgiveren 6/97

Forfatter: Per Handberg, journalist

Initiativets karakter: Overenskomstforhandlinger og nye lønformer. Fælles KTO-forlig indgået.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Formand Anna Marie Møller interviewes og er (stadig) glad for perspektivet i de nye lønformer: "vi får nu i lønnen et bedre redskab til at understøtte faglige og socialpolitiske mål", "Den enkelte og gruppen bliver mere afhængig af markedskræfterne og kommunens økonomi", "Denne udvikling afspejler jo også fagets udvikling. Arbejdet er blevet mere differentieret og så bør lønnen vel også følge med." Eneste konkrete om indhold i aftalen: "Aftalen sikrer ikke frikøb af TR, men man har strammet formuleringerne op, og det giver et bedre afsæt end tidligere for at forbedre rammerne for tillidsrepræsentanternes arbejde". Mht. KTO-aftalen er AMM utilfreds med fordelingen af puljerne, hvor DS ikke fik andel i de særlige puljemidler.

Socialfaglig position: 'Nødvendig udvikling', individualiseret og kvalifikationsorienteret lønmodtagerfaglighed.

Artikel: Tak tillidsmand

Medie: Socialrådgiveren 6/97

Forfatter: Anne Worning, næstformand

Initiativets karakter: Ønske om at styrke tillidsrepræsentanterne, bl.a. ift. deres nye rolle som lønforhandlere

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: I 1995 blev der lavet en undersøgelse der viste at i 152 ud af 275 kommuner var der ikke valgt en DS-tillidsrepræsentant (heraf var 41 kommuner store nok til at have en). Resultatet er at flere opgaver professionaliseres til lønnede kredssekretærer. AW frygter at det dermed bliver mindre attraktivt at være 'amatør' TR. Hun mener det er vigtigt at styrke denne grundsten i fagforeningen, bl.a. fordi den nye MED-aftale lægger op til øget medarbejderindflydelse, og fordi ny løn skal forhandles af TR. "Forbedrede vilkår er en forudsætning for at hjørnestenene kan fungere. Det drejer sig om tid til TR-funktionen, om mulighed for honorering og om accept fra arbejdsgiver og kolleger til at TR-funktionen er ressourcekrævende."

Socialfaglig position: Tilsyneladende demokratisk kollegial medbestemmelse, men man fornemmer at der måske skjuler sig en individualiseret kvalifikationsorienteret tilgang og at TR'erne mere er et middel til at få den fastlagte dagsorden igennem.

Artikel: Nye vinde over byen

Medie: Absalon 1997. Årg. 99, nr. 6, s. 3.

Forfatter:

Initiativets karakter: Leder, om Københavns Kommunes ny struktur.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Der har været valg, og der udtrykkes en vis bekymring over tendensen til at den indvandrerfjendske såvel som den udliciteringsivrige fløj er blevet styrket. Men den genvalgte overborgmester bydes også velkommen, og der udtrykkes ønske om at den økonomiske fremgang vil komme den kommunale service til gode – særligt gennem forbedret arbejdsmiljø for frontpersonalet

Socialfaglig position:

Artikel: Betænkning om frivilligt socialt arbejde i fremtidens velfærdssamfund, 1997

Medie:

Forfatter: Udvalg nedsat af socialministeren 21. juli 1995.

Initiativets karakter: Resume af ny betænkning om frivilligt socialt arbejde

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Der sættes fokus på det frivillige arbejdes betydning i fremtidens velfærdssamfund. Man ser det frivillige sociale arbejde som en brobygning mellem befolkningsgrupper, generationer, institutioner og befolkning samt mellem professionelle og borgere. Formålet med betænkningen er at vurdere betingelser og hidtidige erfaringer og udvikle fremtidige strategier som kan sikre det frivillige arbejde sin betydningsfulde plads i fremtidens velfærdssamfund. En af de funktioner som nævnes, er at den frivillige sektor skal styrke solidariteten og hjælpsomheden i samspil med det offentlige og virksomhederne. Begrundelsen er at den frivillige sektor indeholder nogle arbejdsmetoder og et potentiale der kan medvirke til bedre vilkår for bl.a. udsatte grupper. Sektoren rummer desuden en mulighed for demokratiske processer, hvor forskellige personer har mulighed for at udtrykke synspunkter. I kapitel 12 og 13 gennemgås samarbejdet mellem det offentlige og de frivillige private organisationer. Der peges på decentralisering af socialpolitiske områder. De frivillige sociale foreninger har deres naturlige plads i den lokale politik. Udvalget foreslår økonomisk forpligtelse fra kommunerne over for det lokale frivillige sociale arbejde.

Socialfaglig position: Frivilligt socialt arbejde som et 'nødvendig' alternativt.

Artikel: Et socialt tilbageskridt

Medie: Socialrådgiveren 20. august 1997

Forfatter: Kit Aastrup, socialrådgiver

Initiativets karakter: Kommentar til decentralisering

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Fokus på decentraliseringens reelle betydning som gør, at kommuner og amtskommuner ikke længere er *forpligtiget* til sociale indsatser. Det fremlægges som om borgerne får forskellige muligheder, men i virkeligheden er det kommunerne der får muligheder for at vælge om de ønsker social forsikring eller om de ønsker at udlicitere. Rådgiverens mulighed for at stoppe udbetalingerne er mistænkeliggørelse og kontrol af mennesker som i forvejen er stillet dårligt. Der skabes et tredje arbejdsmarked, hvor arbejdsgivere får billig adgang til "et rettighedsløst proletariats arbejdsevne"

Socialfaglig position:

1998

Artikel: Løsagtighed

Medie: Socialrådgiveren 1/98, leder

Forfatter: Pernille Djurhuus

Initiativets karakter: Udkast til lovforslag om ændring af straffelovens bestemmelser om prostitution

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Djurhuus udtrykker Dansk Socialrådgiverforenings "tilfredshed med at afkriminalisere den enkelte prostituerede" i forslaget til ændringerne i straffelovens bestemmelser. Samtidig er foreningen også tilfreds med at der sker en kriminalisering af brugerne af de prostitueredes ydelser. Ydermere ser foreningen gerne en mere offensiv praksis mod alfonseri og rufferi idet bestemmelserne i straffelove sjældent tages i anvendelse.

Socialfaglig position: Beskyttelse af de svageste – en omfordelingsvenlig velfærdsposition

---

Artikel: Udvalget, borgmesteren…og medarbejderne

Medie: FAcetten 1998. Nr.1, s. 14-15

Forfatter: Rasmussen, Helle

Initiativets karakter: Interview med leder af borgmestersekretariatet, Jens Zacho Rasmussen, om hvilken betydning den nye styreform får for medarbejderne i Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Beskrivelse af den nye styreform, mellemformstyre (mellemting mellem almindeligt udvalgsstyre og magistratsstyre): "I mellemformstyret er den administrative ledelse blevet delt – det vil sige, at magten er delt mellem overborgmesteren og seks andre borgmestre på administrationssiden". "Herudover er den administrative ledelse på hvert område delt op, så udvalget [...] tager sig af det faglige indhold, mens borgmesteren [..] tager sig af de administrative og økonomiske spørgsmål. Udvalget er dog bundet af de overordnede beslutninger, som Borgerrepræsentationen træffer om for eksempel de økonomiske rammer, og kan altså ikke vedtage et politisk mål, der ligger udenfor budgettets formåen. Rent praktisk fungerer arbejdsdelingen sådan, at udvalget kommer frem med et ønske. Herefter udarbejder forvaltningen en indstilling, hvorefter udvalget træffer en beslutning. Det er borgmesteren, der fremlægger indstillingen." (Med magistratsstyret var udvalgene alene rådgivende og ikke beslutningsdygtige). Rasmussen mener endelig at den nye styreform betyder at (central-)forvalterne skal kunne kommunikere med politikerne, det vil sige have interesse i politik, kende politikerne som mennesker og "forstå hvad der gør indtryk på politikerne".

Socialfaglig position:

Artikel: Var det en god jul?

Medie: Socialrådgiveren 2/98, leder

Forfatter: Pernille Djurhuus

Initiativets karakter: Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttets rapport om 'levevilkår 1997'.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Rapportens budskab er at der på alle målingsområder er sket forbedringer for befolkningens levevilkår**.** Djurhuus undrer sig over disse resultater fordi de frivillige organisationer melder om stigninger i ansøgninger om bl.a. hjælp til at komme gennem julen på en anstændig måde. Hun antyder at den fattige del af befolkningen gennem de sidste år ifølge de frivilliges undersøgelser er blevet fattigere (og dårligere stillede) mens resten af befolkningen har oplevet en velstandsfremgang. "Heller ikke socialrådgiverforeningen har været særlig markant og synlig i debatten, ikke fordi vi som faggruppe ikke ved at den relative fattigdom eksisterer [...], men [..] vi arbejder indenfor rammerne af en lovgivning, der individualiserer problemerne, og hvor vi socialiseres til at tage udgangspunkt i psykologisk eller psykopatologiske defekter hos den dårligst stillede del af befolkningen og ikke deres levevilkår".

Socialfaglig position: En lovgivningsdomineret socialrådgiverfaglighed (en bred socialfaglig opmærksomhed for såvel de nære som de samfundsmæssige forhold).

Artikel: Let må det ikke være

Medie: Absalon 1998, nr. 2, s. 4-5.

Forfatter: Heilmann, Ole og Dan Wandahl Nielsen

Initiativets karakter: Kommunalforeningens forhandlinger om de specielle overenskomstkrav.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Der er afsat en pulje på 14 mill. som kommunalforeningen på vegne af særforeningerne kan forhandle med kommunen om anvendelsen af. Det fremgår at fx. særforeningen for assistenter har problemer med at nå til enighed med kommunen (eller med KKF?), især om klassificering af socialformidlere så disse kan få en særlig specialistaflønning. Embedsmændene derimod er der ikke de store problemer med. Kommunen er indstillet på at de skal have mere i løn. Endelig går socialrådgiverne over til de nye lønformer. "Kommunalforeningens ønske er, at der indgås forhåndsaftaler, så det i videst muligt omfang ligger fast, hvornår og i hvilket omfang, der

skal udbetales funktions- og kvalifikationsløn. Heroverfor står imidlertid arbejdsgivernes ønske om størst muligt spillerum for individuelle lønfastsættelser."

Socialfaglig position:

Artikel: Hvor blev arbejdsglæden af?

Medie: Absalon 1998, nr. 2, s. 12-13.

Forfatter: Christensen, Helle

Initiativets karakter: Der er blevet udgivet en pjece om psykisk arbejdsmiljø.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Omstillingsprocesser angives som den væsentligste årsag til dårligt psykisk arbejdsmiljø, og det konkluderes at "Vi skal være omstillingsparate, vores fag udvikler sig, faggrænser udviskes og fleksibiliteten skal være i top". Problemerne skal altså løses ved at medarbejderne tilpasser sig. Der nævnes uddybet en række årsager til dårligt psykisk arbejdsmiljø, men 'for stor arbejdsbyrde' nævnes kun som en ting der er lige så slem som ikke at have nok at lave.

Socialfaglig position:

Artikel: På borgernes præmisser

Medie: FAcetten 1998. Nr. 2, s. 3-4.

Forfatter: Rasmussen, Helle

Initiativets karakter: Interview med Carsten Stæhr Nielsen, vicedirektør i Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, psykolog.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Om ændring i forvaltningens arbejdsform til at dele opgaverne i tre funktioner: service, tunge problemer og teknik/administration. Ren moderniseringsdiskurs: man vil skabe et "mere fleksibelt system med plads til forandringer". Forvaltningen sammenlignes med en butik, hvilket "skal sikre, at borgernes forventninger indfries". Og der omtales en specialiserings*nødvendighed* med henvisning til individualisering: "Hvor man før i tiden tog sig af den enkeltes problemer med henblik på at få vedkommende til at nærme sig normaliteten [...] så identificerer folk sig i dag med deres præg. Problemerne bliver anskuet meget individuelt, det betyder, at man som medarbejder skal gå ud og møde individet meget specifikt. Derfor er det nødvendigt med mere specialisering". Sagsbehandlernes brede (ikke-specialiserede) evner omtales som instinktive og dermed ikke noget man kan forvente af medarbejderne. Nielsen mener naturligvis ikke at der skal bruges ekstra ressourcer, selvom han ønsker at der skal bruges mere tid på "de mennesker der har behov for det, fordi vi sparer tid på de andre, der har brug for en hurtig behandling". Samtidig mener han at "via supervision og kollegial støtte, vil man som medarbejder bedre kunne håndtere dem [borgernes problemer]".

Socialfaglig position:

Artikel: Stadig lang vej endnu

Medie: Socialrådgiveren 3/98

Forfatter: Lis Steffensen & Mette Engell Friis

Initiativets karakter: DS har afholdt kurser for ledere i nye lønformer. Arbejdsgiverne har ikke selv fået foranstaltet sådanne informationsfora.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: "Kommunernes Landsforening har et mega problem. Kommunerne skal i omdrejninger. De har tre-fire måneder til at få alt på plads fra arbejdsgiver side" lyder det fra Henning Breinholt som er projektleder på nye lønformer efter DS kurset. Han

har kun hørt om få steder der har fået nedsat de nødvendige arbejdsgrupper som lokalt skal få kørt de nye lønformer i stilling.

Socialfaglig position: Moderniseringsvenlig og konsensusorienteret lønmodtagerposition

Artikel: Kommunerne halter bagud

Medie: Socialrådgiveren 3/98

Forfatter: Martin Vestergaard, journalist

Initiativets karakter: Arbejdsgiverne tager ikke initiativer til dialog om de nye lønformer

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Lønreformen er et ønske fra arbejdsgiverne, men de er tilbageholdende med at komme i gang. "forudsætningerne i aftalen var, at den skulle gennemføres i åben dialog mellem ledelse og medarbejdere. Derfor kan det ikke være meningen at de lokale ledelser i kommunerne skal sidde og gøre deres overvejelser alene". KL vil få svært ved at få andre faggrupper med over på ny løn hvis ikke de viser gode resultater med rådgiverne, mener Henning Breinholt. En arbejdsmarkedsforsker på Aalborg Universitet (Jørgen Stamhus) opfordrer til at man afkræver den kommunale top et svar på hvad de vil med det nye lønsystem, for at få dem ud af busken. Det samme opfordrer DS sine tillidsfolk til at gøre. "vi har opfordret tillidsfolkene til at gå i dialog med deres ledelse". Fra KL forlyder det at "blækket knap var tørt før vi begyndte at forberede lønreformen".

Socialfaglig position: Skeptisk men konsensussøgende lønmodtagerposition

Artikel: Nyt netværk om empowerment

Medie: Socialrådgiveren 3/98

Forfatter: Pernille Nørlund Brok (Kulturambulancen) og Maja Lundemark Andersen (Sundhedsfremme, udvikling og forskning)

Initiativets karakter: Debat om berettigelsen af at bruge 'empowerment' i socialt arbejde på baggrund af et nyt netværks erfaringer.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Empowerment er rettet mod de svageste grupper i samfundet og handler bl.a. om hvordan magtesløshed omdannes til magt over eget liv. Artiklens forfattere argumentere bl.a. for at socialrådgiverne er kørt fast i den ekspertrolle som rådgivning i lovgivningsstof har ført med sig. Samtidig er "der absolut intet som indikerer, at vi ved hvordan andre bedst tilrettelægger deres liv" hvilket er i modstrid til at socialarbejdere indtager en ekspertposition overfor borgerne. Empowerment åbner for at "de professionelle arbejder sammen med brugerne og ikke for dem". Forfatterne slår på at det socialfaglige udviklingspotentiale eksisterer i empowermenttankegangen "hvor der findes mulighed for som professionelle socialarbejdere at arbejde ud fra en etisk holdning, som aktivt styrker brugernes sociale stilling i samfundet". (her adskiller empovermenttankegangen sig fra veldfærdspositionen ved netop at fremhæve *sociale stilling* uden at medtænke *materielle stilling*)

Socialfaglig position: Empowerment- og hverdagslivsrationale med interesse for 'hverdagslivsagtige' problemstillinger og lidet materielle.

Artikel: Pas På...

Medie: Socialrådgiveren 3/98, leder

Forfatter: Anne Worning DS's formand

Initiativets karakter: KL har et strategi-papir med overskriften 'Pas på' til landets kommuner

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Anne Worning advarer de kommunale arbejdsgivere mod at de, i forbindelse med implementeringerne af de nye lønformer, "skyder et vådeskud. Helt forbi målet". Dette med direkte reference til løndirektør i KL, Herluf Ibsens tidligere udtalelse om "at i de nye lønformer er der kun et skud i bøssen". DS har tilrettelagt projekt Nye Lønformer "ud fra den overbevisning, at KLs og vores underskrift på overenskomsten var udtryk for positiv forhandlingsvijle" Det der mangler nu er "at KL tager deres rolle som central forhandlingspartner alvorligt og støtter/presser/pålægger kommunerne at komme i gang".

Socialfaglig position: Decentral løndannelse er den bedste måde at sikre socialrådgiverne på. Arbejdsgiverkritik inden for rammerne.

Artikel: På vej i Ryvang

Medie: FAcetten 1998. Nr. 3, s. 6-7+22

Forfatter: Rasmussen, Helle

Initiativets karakter: Interview med Lars Rusom og Rikke Høffding, der begge sidder i socialcentrets styregruppe for team-omlægnings-processen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Interview med to unge medarbejdere på Ryvang socialcenter der har fungeret som forsøgscenter for teamdannelsesprocessen. Nogle kritiske indlæg om ikke at vide hvilken faglig kategori man tilhører, og hvilke team der skal dannes. Men det beskrives mest som startvanskeligheder. De kritiserer endvidere en konsulentrapport som er blevet lavet for at dokumentere socialcenterets arbejde ved at de fx. har skullet tage tid på deres arbejdsopgaver. De mener ikke konsulentfirmaet har fået fat i det væsentlige, dels fordi arbejdet tit er overraskende og derfor ikke passer ind i kategorierne, dels fordi de ikke har været til stede på socialcenteret selv og ikke har forståelse for det sociale arbejdes karakter. "Når DIOS har skullet vurdere tidsforbruget i en sag, har de ikke forstået, at det er os, der er nederste trin på stien – og at vi ikke bare kan sige fra overfor folk, fordi de ikke gør dét, som vi synes er det fornuftigste" (Rikke).

Socialfaglig position:

Artikel: Arbejdsmiljø fik ekstra penge

Medie:4/98

forfatter: Lis Lyngbjerg Steffensen, Journalist

Initiativets karakter: Debat på baggrund af overset merudgift til DS' arbejdsmiljøarbejdsgrupper

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: På repræsentantskabsmøde i DS oversete repræsentantskabet en anmodning om en ekstra bevilling til arbejdsmiljøarbejdsgrupperne på baggrund af at repræsentantskabet havde opprioriteret disse arbejdsgrupper. Da alle pengene var fordelt gik debatten på om det overhovedet var muligt at finde den merbevilling et andet sted. Formandskabet var entydig i deres udmelding: pengene skal findes når repræsentantskabet har besluttet at prioritere dette indsatsområde. Annegrete Reindel opfordrede til at prioritere opgaverne inden for arbejdsgrupperne så de ekstra penge ikke skulle bevilges, fordi foreningen har mange andre vigtige projekter i gang bl.a. projekt Nye Lønformer.

Socialfaglig position: Journalistisk opbakning omkring repræsentantskabets bestyrelse.

Artikel: Vi skal vende op og ned på hele bøtten - men vi kan bare dét der

Medie: FAcetten 1998. Nr. 4, s. 14-17

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Grethe Munk (direktør) og Carsten Stæhr Nielsen (vicedirektør) har holdt 13 dialogmøder med medarbejderne om den nye team-organisering i Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: En slags reportage fra et såkaldt dialogmøde i Sundby Syd Socialcenter. Grethe refereres at have gjort rede for socialarbejdernes egen selvforståelse (føler sig alene, synes ansvarsplaceringer er uklare, er usikre på "om man både kan have et økonomiansvar og et socialfagligt ansvar", er trætte af bebrejdelser og savner opbakning) samt af omverdenens forståelse af socialarbejderne (oplever ikke forvaltningen som en samlet arbejdsplads, savner kompetence blandt medarbejderne, medarbejderne gør borgerne til klienter – "holder fast på klienterne" – socialcentrene er bureaukratiske, socialarbejderne har for meget sygefravær, kun under halvdelen af socialarbejdernes tid går med klientkontakt). Konklusionen er at det er alt dette som teamorganiseringen skal afhjælpe, dels ved at arbejdet med en målgruppe samles i et stort team (op til 20), dels ved at arbejdet generelt organiseres i små arbejdsteam (3-4). Naturligvis uden at der tilføres ekstra ressourcer fordi en ny organisering "vil [..] få frigjort en masse energi".

Derefter tog Carsten over: opdelingen tager udgangspunkt i at adskille administration og sagsbehandling (behandler hhv. service) i forskellige team. Selvom det er en stor omvæltning, så "ved vi også at I medarbejdere er så dygtige, at I godt kan". Der er i hvert fald ingen tvivl om at det er en top-down proces det her. Det fremgår endvidere af svaret på et spørgsmål at "vi bliver nødt til at gøre de samme ting nogenlunde samtidigt, ellers går der kage i det". De lokale processer skal altså styres centralt

Socialfaglig position: Centralt styret decentralisering, liberalistisk bureaukratikritik, økonomisk rationalitet.

Artikel: Dobbelt portrættet. Linda og Lise i søgelyset

Medie: FAcetten 1998, nr. 4, s. 18-20.

Forfatter: Rasmussen, Helle

Initiativets karakter: Interveiw med Linda Svendsen (formand for Københavns Kommunal-Assistentforenings Familie- og Arbejdsmarkedsklub) og Lise R. Have (formand for Københavns Kommunale Socialrådgiverforening)

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: På et spørgsmål om hvorvidt de bekæmper hinanden faggrupperne imellem svarer Lise: "vi er hver især stolte af vores fag. De administrativt uddannede kan deres kommune og alt det administrative og det er de stolte af, mens vi er stolte af at være socialrådgivere". De er begge indstillede på at i dag er arbejdsgiverne ikke længere fagforeningens modstander – man "varetager både faggruppens, men også helhedens interesser". Det fremgår dog at dette er for at vinde respekt og dermed indflydelse for sin faggruppe. Begge er de lidt skeptiske over for den nye organisering. Lise spørger hvad problemet er hvis svaret er teamorganisering, og Linda er bange for at der bliver for meget fokus på målgrupperne og for lidt på ydelserne. Det fremgår at der har været en undersøgelse af det psykiske arbejdsmiljø som har været brugt som begrundelse for teamorganiseringen, men "Medarbejderne har gjort meget for at arbejde anderledes, og de ventede en kvittering i form af flere ansatte. I stedet bliver de bare taget til gidsler på ønskerne om at arbejde på en anden måde og om at slippe for eneansvaret: De får at vide at "I har jo selv bedt om det"". (Lise) "Og den nye struktur ændrer ikke nødvendigvis på, om folk sidder alene med opgaverne" (Linda)

De to er også skeptiske over for den manglende inddragelse af praktikerne i beslutningsprocessen, ligesom de mener at praktikerne ikke får nok kredit for deres arbejde: "jeg er meget uenig i at vi gør alle til klienter i dag. De sager, som ledelsen siger kan gå glat i gennem, de går også glat igennem i dag" (Lise) "medarbejderne [...] har den opfattelse, at der er blevet diskuteret [..] uden at de som praktikere er ble-

vet hørt" (Linda). "Jeg tror slet ikke at direktionen er interesseret i konfrontationen" (Lise, jf. manglende lydhørhed på dialogmøder).

Socialfaglig position: Konsensusorienteret lønmodtagerposition. Skeptisk, men inden for rammerne.

Artikel: Holder løfterne?

Medie: FAcetten 1998, nr. 4, s. 21.

Forfatter: Dederding, John

Initiativets karakter: Læserbrev på debatsiden om problemer ved teamorganiseringen

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Kritik af omorganiseringen: John påpeger at der ikke er forudsætninger for at nå de ønskede mål: "Hverken mht. brugbare lokaler, en tilfredsstillende indretning af disse, eller den fornødne mere tid til grupperne. Vi er stadig for få medarbejdere – ca. 24 til alt for mange brugere, ca. 300 – og vi sidder stadig i et til gruppearbejde komplet uegnet lokale". Og sådan bliver han ved; "Har medarbejderne haft en reel medindflydelse på beslutningsprocessen helt fra begyndelsen?"; og han tilføjer "at vi måske ikke kan få flere vikarer fordi budgettet er overskredet".

Socialfaglig position: Kritisk lønmodtagerposition.

Artikel:

Medie: 5/98, leder

forfatter: Anne Worning

Initiativets karakter: Overenskomstforhandlinger /-fornyelse

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Anne Worning tager tråden op om bedre indretning af arbejdsmarkedet til fordel for specielt børnefamiliernes behov for sammenhæng mellem arbejdsliv og familieliv. Hun ser en problemstilling mellem på den ene side aftalesystemets regulering af arbejdsmarkedet og på den anden side folketingets regulering af familielivet. Wornings budskab til medlemmerne (og resten af fagbevægelsens midaldrende mænd) er at det er "nødvendigt mere grundlæggende at finde ud af, hvilke krav, medlemmerne af organisationerne vil stille for at få arbejdsliv og familieliv til at hænge sammen" samt "hvilken pris der kan betales, ved forhandlingsbordene eller over skatten".

socialfaglig position: En fornyelse af aftalesystemets regulering til fordel for de 'hele' medlemmers interesser – og ikke 'blot' som en regulering af arbejdsmarkedsforhold.

Artikel: Vi skal turde søge nej'et

Medie: 5/98

forfatter: Mette Engell Friis

Initiativets karakter: Indlæg om socialfaglig metodeudvikling

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Artiklen er en samtale med Eisenhardt Christensen omhans erfaringer med 'den gode dialog' som fundament i fagligt arbejde. E. Christensen er inspireret af Freires tanker og pædagogik. Hans socialfaglige synspunkt er at "vores arbejde må være at give klienterne mulighed for at se og opleve sig selv som personer med potentiale for udvikling". Pædagogikken/socialfagligheden er enkel: mødet mellem klient og socialarbejder skal handle om klinternes erfaringer og ikke domineres af socialarbejdernes hurtige bud på løsninger og inddragelse af egne erfaringer. Det handler om en 'oprigtig interesserethed' hvor dialog er metoden til at klienten for øje på sine handlemuligheder. Socialarbejderne skal ikke frygte nej'et fra klienten idet et nej er udtryk for stillingtagen til egen situation og ikke 'blot' usamarbejdsvillighed. Ud over at den dialogiske metode er

indbegrebet af selve rådgiveretikken, er den også politisk mobiliserende. Ved at styrke klienterne kan de gøre noget ved deres situation, og "i sidste ende er målet med socialt arbejde at gøre folk til aktive samfundsborgere".

Socialfaglig position: Klient- og helhedsorienteret socialfaglighed som lægger vægten på 'selvoplysning', altså klientens egen opfattelse af sine udviklingspotentialer. Måske tenderende til 'konstruktivistisk vejledning' (naturalisering af magten – 'vi lader bare som om den ikke er der').

Artikel: Det korrekte – og det gode

Medie: Socialrådgiveren 6/98, leder

Forfatter: Anne Worning, Pernille Djurhuus, Jørgen Marthedal

Initiativets karakter: Debatindlæg om 'grænselandet' mellem klienthensyn og arbejdsgiverhensyn

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: De tre formandsrepræsentanter forsøger at puste liv i debatten om hvor socialrådgiverne står i kontinuummet mellem klienthensyn og hensynet til de kommunale forvaltningers forventninger om 'korrekt' udført socialt arbejde. De oplister forskellige 'forståelige' strukturelle og personlige grunde til at socialrådgiverne ikke er specielt dagsordensættende i debatten om hvilket ansvar og hvilken professionalisme de arbejder på grundlag af i disse 'grænsetider'. Men som de siger "professionelt arbejde er en indsats, hvor den enkelte indimellem må gøre sin situation op og sige fra". Det kan have konsekvenser, "men det har også konsekvenser intet at gøre". Korrekt socialt arbejde er ikke nødvendigvis det samme som det rigtige og gode arbejde.

Socialfaglig position: Et klientorienteret socialfagligt rationale med en snært af individualistisk professionalisme som fordrer handling på trods af betingelserne.

Artikel: På jobjagt i grænselandet

Medie: Socialrådgiveren 6/98

Forfatter: Martin Gram, Journalist

Initiativets karakter: Reportage fra kreds Århus' markedsdag 'Socialrådgiverprofilen'

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Markedsdagen 'Socialrådgiverprofilen' kaster lys over at socialrådgivere i fremtiden må påregne at søge job som umiddelbart ikke ligger inden for rammerne af de jobpositioner faggruppen traditionelt har besat. Socialrådgivere skal i højere grad søge job i beslægtede felter. Fx. i grænselandet mellem feltet for sundhed og feltet for det sociale arbejde. Men også det øgede fokus på ældreområdet kan have potentiale. Socialrådgivernes eget ansvar for at få ideer og være kreative er budskabet også fra Anne Worning som siger: "vi skal være entreprenører der selv går ud og skaber vores stillinger. Vi kan ikke forvente flere normeringer i den offentlige administration – måske bortset fra de områder hvor der er projektmidler". Ærindet med markedsdagen er netop at faget i stigende grad skal opfattes som et generalistfag. Socialrådgiverfagets repræsentanter spredes ud over et bredere felt i takt med at den øgede projekt- og puljeregulering af det sociale arbejde og i takt med at socialrådgiverne specialiserer sig mere. Det skaber et øget behov for faglige fællesskaber mener Birgitte Nørregård: "Vi sidder jo i isolerede projekter, og vi kan jo godt savne et netværk for at udvikle vore faglighed."

Socialfaglig position: Lettere resignerende socialfaglig position. Den negative udvikling i antallet af offentlige stillinger konstateres som en betingelse uden mobiliserende potentialer.

Artikel: Forvaltningerne er med i ulovligheder

Medie: 6/98

Forfatter: Jeppe Handberg, socialrådgiver, seminarlærer

Initiativets karakter: Debat om de ulovligheder som tilsyneladende foregår rundt om i kommunernes sociale forvaltninger

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Jeppe Handberg har erfaring med at lovenes bestemmelser ikke efterleves rundt om i de kommunale forvaltninger. Han giver en række eksempler fra såvel personlige erfaringer som andres oplevelser. Intentionen er at anskueliggøre at de daglige praksisformer i mange tilfælde er i direkte strid med lovgivningerne og i hvert fald med disses hensigter. Bl.a. nævnes udokumenteret afslag på pensioner, negligering af speciellægeerklæringer i pensionssager til fordel for de kommunale lægekonsulenters vurderinger, mangel på handleplaner i anbringelsessager på trods af lovkrav osv. Det er eksempler på overtrædelser som folk uden for de kommunale forvaltninger har kendskab til, men som ingen af de berørte taler om. "På et tidspunkt hvor der skabes en egentlig underklasse i Danmark, en underklasse som i stigende grad udstødes og lades i stikken, er der ingen debat blandt socialrådgivere om, hvordan arbejdet i kommunernes socialforvaltninger tilrettelægges".

Socialfaglig position: Klient- og helhedsorienteret socialfaglig position som gennem kritik af de eksisterede kommunale praksisformer forsøger at sætte klientens behov i centrum i stedet for hvad der ellers måtte styre.

Artikel: Kære Karen Jespersen

Medie: Socialrådgiveren 7/98, leder

Forfatter: Pernille Djurhuus

Initiativets karakter: Karen Jespersens genudnævnelse som socialminister

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Djurhuus opfordrer Karen Jespersen til at samarbejde med Socialrådgiverforeningen om bedre vilkår for det kommunale sociale arbejde og om en anerkendelse af fagets specialiserede socialfaglige kompetencer. Djurhuus fremhæver mere uddannelse, både på grunduddannelsen og i efter- og videreuddannelse, som en afgørende faktor der kan stimulere socialfagligheden. Dermed kan man imødekomme den stigende efterspørgsel på specialkvalifikationer som blandt andet sættes igennem lovgivningens øgede brug af differentielle foranstaltninger. Alle har erfaringer med at "det kan være vanskeligt at rekruttere den højt specialiserede arbejdskraft", men det er ikke en "undskyldning for at overlade et sådant arbejde til kontoruddannet eller pædagogisk uddannet personale".

Socialfaglig position: Socialrådgiverfaglig position med tendens til at fremhæve de områder af det sociale arbejde som understøtter klienternes sociale forhold som socialfaglige kerneområder.

Artikel: Socialministeren skal i praktik

Medie: Socialrådgiveren 7/98

Forfatter: Martin Gram, Journalist

Initiativets karakter: Socialrådgiverforeningen vil være en terrier for at få kommunerne til at overholde retssikkerhedsloven.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: I følge Annegrete i DS' hovedbestyrelse er bestyrelsen blevet enige om at DS med flere forskellige initiativer skal forsøge at påvirke de ansvarlige agenter så retssikkerhedsloven bliver det kvalitetsmæssige løft der er lagt op til i lovens bestemmelser. Kommunerne, deres organisation (KL) og Socialministeriet skal gøres opmærksom på deres ansvar for at de nye sociale love faktisk kan "forbedre vilkårene for både socialrådgivere og klienter" ved at styrke klienters retssikkerhed og socialrådgivernes arbejdsmiljø. Bestemmelserne kan bruges til at holde arbejdsgiverne op på at der skal være nogle rimelig betingelser for at efterleve lovenes bestemmelser.

Herunder nævnes "omhyggelig og hensynsfuld behandling af klienterne". Der er grund at være skeptisk i forhold til om kommunerne vil levere de nødvendige betingelser for at loven overholdes, idet "KL ligesom socialchefforeningen var modstandere af lovene, da man mente, at den udelukkende ville medføre mere bureaukrati".

Socialfaglig position: Klientorienteret socialfagligt rationale. Der skal skabes bedre betingelser for det sociale arbejde samlet set.

Artikel: Ikke flere penge til empowerment

Medie: Socialrådgiveren 7/98

Forfatter: Notits

Initiativets karakter: Afvisning af bevilling til empowermentnetværket

Handlesammenhænge/problemforståelser: På grund af stor interesse for empowermentnetværkets konference på Den Sociale Højskole i Odense 6.-7. marts (om netværksdannelse blandt empowermentpraktikere) havde netværket søgt DS om 30.000 kr. Hovedbestyrelsen afviste ansøgningen fordi den pulje penge som skulle gå til netværksdannelser, udelukkende skulle bruges til etablering af kommunale netværk.

Socialfaglig position: Empowementvenlig socialfaglig position

---

Artikel: Problematiske undersøgelser af forældreevne

Medie: Socialrådgiveren 7/98

Forfatter: Susanne Broeng, cand. scient. soc.

Initiativets karakter: Debatindlæg om forældreevnemetoden på baggrund af forfatterens forskning.

Handlesammenhænge/problemforståelser: Intentionerne bag forældreevnemetoden i socialt arbejde er formuleret i det som forfatteren kalder 'paradigmeskiftet i socialpsykologisk videnskab og socialpolitik'. Det betyder at man er gået fra foranstaltningstænkning til relationstænkning "hvor kvaliteten af socialrådgiverens relation til familien og dermed socialrådgiverens diskursive kontakt med familien er af afgørende betydning for at iværksætte en relevant og afpasset indsats til familien ud fra en tidlig problemanalyse". Det er netop her forældreevneundersøgelserne er tænkt som den hurtige problemanalyse der kan sikre at de foranstaltninger der iværksættes svarer til familiernes behov. I forfatterens analysemateriale har det vist sig at undersøgelsen af forældreevnen i de fleste tilfælde først bliver foretaget når kommunen eller anbringelsesstederne skal kvalificere en sag over for børne- og ungeudvalget, fx. om accept af en tvangsfjernelse. Metoden stimulerer således oftest et dokumentationsbehov mere end et "behov for mere psykologisk viden om familiens samspil".

Socialfaglig position: En socialfaglig position som bakker op om den dominerede teoretiske position, relationstænkningen.

Artikel: Gå efter bolden – ikke manden

Medie: Socialrådgiveren 7/98, læserbrev

Forfatter: Henriette Zeeberg, kredsformand i Ribe Amt

Initiativets karakter: Jeppe Handbergs problematisering af forvaltningernes praksis.

Handlesammenhænge/problemforståelser: Henriette Zeeberg finder Handbergs analyse af at der foregår ulovligheder rundt om i landets social forvaltninger, rigtig. Men hun er uenig med det fokus Jeppe Handberg har i sin kritik. Zeeberg finder det urimeligt at Handberg retter kritik mod socialrådgivernes vilje til at tage stilling og vælge hvor grænsen går i deres egen praksis. Dermed mener forfatteren

at Handberg går efter manden og ikke bolden – hvilket netop er Zeebergs pointe at man bør gøre. Der er nemlig som forfatteren udtrykker det, "nogle fandens gode og reelle årsager til socialrådgivernes afmagt og begrænsede handlefrihed". Her peger hun blandt andet på organisationsformer i socialforvaltningerne og disses stræben efter ensretning i indsatserne over for borgerne. Det er med til at forhindre etableringen af en respektfuld og individualiseret behandling af borgerne.

Socialfaglig position: Klientorienteret socialfaglighed hvor det at arbejde for at forbedre vilkårene for socialrådgivere og klienter "hænger uløseligt sammen".

Artikel: Mindre lidenskab

Medie: Socialrådgiveren 8/98

Forfatter: Pernille Djurhuus

Initiativets karakter: Lovforslag vedrørende integration af flygtninge/indvandrere

Handlesammenhænge/problemforståelser: Forfatteren mener at lovforslaget indholder forringelser i indsatsen over for flygtninge og indvandrere. Specielt to forhold fremhæves. For det første er der i forslaget ikke indtænkt et arbejdsområde med 'fritidslivet' hvor grupperne får "en introduktion til det danske kultur- og fritidsliv". Yderligere udelukkes flygtninge i de tre første år fra "to meget virksomme redskaber i det sociale arbejde, nemlig jobtræning med løntilskud og revalidering". For det andet er den særlig introduktionsydelse som ligger under niveauet for bistandshjælp, i strid med hensigterne om at undgå klientgørelse. Som forfatteren siger, vil denne lave sats med sikkerhed "betyde en storm på bistandslovens bestemmelser om hjælp til enkeltydelser". Desuden udtrykkes i artiklen frustrationer over regeringens forslag om at decentralisere integrationsarbejdet til kommunerne. Dette specielt set i lyset af de ovenfor nævnte problemstillinger.

Socialfaglig position: Kritisk socialfaglig position som ser konsekvenser for målgrupperne og for de berørte socialrådgivere.

Artikel: Velfærdssamfundet – et fælles anliggende

Medie: Socialrådgiveren 8/98

Forfatter: Ann Gramst og Birthe Gramst, Socialrådgivere

Initiativets karakter: De to forfattere har talt med repræsentanter fra de tre 'partnere' i velfærdsmixet: 'den frivillige sektor', 'den private sektor' og 'den offentlige sektor'

Handlesammenhænge/problemforståelser: De tre repræsentanter for hver deres sektor er: Formanden for kontaktudvalget til det frivillige sociale arbejde, Terkel Andersen. Direktør for EDB-firmaet Erik Mainz A/S, Kirsten Mainz. Og Socialchef i Brøndby Kommune, Jesper Fsker. Gennem artiklen anskueliggøres forskellene mellem de forskellige sektorer, selvom de langt hen ad vejen vil det samme. Terkel Andersen kritisere den hårde aktiveringslinjes mangel på opmærksomhed på de dårligst stillede. Der tænkes ikke i 'sociale vækstmuligheder' igennem netværk og ligende. Det er her det frivillige kan bidrage som 'vækstfremmer' og som kritisk vagthund der skal påtale hvad det offentlige gør ved klienterne. Kirsten Mainz anerkender at virksomhederne har spillet en rolle i den stigende marginalisering gennem de ensidige forsøg på at rekruttere den bedst mulige arbejdskraft ved at stille højere krav. Men forsørgersamfundet har stimuleret til passiv forsørgelse i for mange år, og det må rettes op med hurtigere aktivering til specielt de unge. Jesper Fisker har blikket rettet mod den øgede differentiering i såvel indkomstforhold som sociale forhold. Her skal det offentlige 'selvfølgelig' indbyde de to andre sektorer til at bidrage til løsningen. Det frivillige kan noget det offentlige ikke kan, blandt andet netværksdannelse o.lign. Virksomhederne skal sikre bedre personalepolitikker o.lign. Ansvaret skal stadig være offentligt, men det bør anerkendes at det offentlige har grænser, specielt i forhold til de frivilliges evner til at fokusere på menneskers sociale forhold.

Socialfaglig position: Konsensusorienteret socialfaglig position. Forskellige sektorer arbejder grundlæggende for det samme velfærdsmæssige løft.

Artikel: Nu kan det være nok

Medie: Socialrådgiveren 8/98

Forfatter: Henrik Jakobsen, socialrådgiver

Initiativets karakter: Kommentar til Socialrådgiveren 6/98 hvor det tematiseres at kommunale forvaltninger begår ulovligheder.

Handlesammenhænge/problemforståelser: Henrik Jakobsen er vred på egne og sine kollegaers vegne over flere af artiklerne i fagbladet 6/98. Han mener de hænger hele faggruppen ud som lovovertrædere og dermed kriminelle. Blandt flere artikler nævnes Jeppe Handbergs som en grov generalisering af de kommunale praksisformer med henvisning til egne erfaringer. Jakobsen siger yderligere, direkte henvendt til Handbergs viden om sociale problemstillinger, at "hvis Du ved så meget om sociale problemer og deres opståen [...], så burde du rette din kritik det rette sted hen, nemlig Socialministeriet, politikerne og de øvrige beslutningstagere" frem for at klandre fagfæller for at side problemerne overhørig. Forfatteren retter i øvrigt også en kritik mod Pernille Djurhuus for i sammen nummer at have sagt "at arbejde ikke er nogen acceptabel forklaring på, hvorfor arbejdet ikke efter hendes opfattelse udføres godt nok". Han mener at fagforeningens fundamentale opgave stadig er at "kæmpe for bedre arbejdsvilkår, bedre arbejdsbetingelser etc.".

Socialfaglig position: Socialrådgiverbeskyttelse frem for orientering mod klient.

Artikel: Empowerment bør støttes

Medie: Socialrådgiveren 9/98, debat

Forfatter: Birthe Gam, socialrådgiver

Initiativets karakter: Reaktion mod en hovedbestyrelsesbeslutning

Handlesammenhænge/problemforståelser: Læserbrevet erklærer sin utilfredshed med DS' hovedbestyrelses beslutning om ikke at give støtte til empowermentnetværkets konference om netværksdannelser blandt empowermentpraktikere. Forfatterens ærinde er at få ændret beslutningen i hovedbestyrelsen.

Socialfaglig position: Empowerment-/hverdagslivsorienteret socialfaglig position.

Artikel: Forældre-evne

Medie: Socialrådgiveren 9/98, læserbrev

Forfatter: Eva Poulsen, socionom

Initiativets karakter: Susanne Broengs undersøgelse af forældreevnemetoden.

Handlesammenhænge/problemforståelser: Eva Poulsen er ansat ved en af de behandlingsinstitutioner som Susanne Broeng udpeger som dem der reelt laver de såkaldte forældreevneundersøgelser. Eva Poulsen medgiver at der ikke er tale om en metode, men om reelle undersøgelser som de kalder "familieundersøgelser". Eva Poulsen finder ikke at der er noget galt med at praksis omkring metoden er anderledes end det var tiltænkt. Hendes erfaringer med undersøgelserne viser ikke en bekymrende statistisk sammenhæng mellem målgruppe og iværksættelse af undersøgelser. Eva Poulsen mener ikke at undersøgelserne er bestillingsarbejde rettet mod sagsbehandlinger i børne- og ungeudvalget (hvilket var Broengs pointe).

Socialfaglig position: Støtter højt specialiseret og differentieret socialfaglighed

Artikel: Problematisk undersøgelse

Medie: Socialrådgiveren 9/98

Forfatter: Birthe Lund, afdelingsleder

Initiativets karakter: Kommentar til Susannes Broengs undersøgelse af 'forældreevnemetoden'

Handlesammenhænge/problemforståelser: Birthe Lund finder det uheldigt at Broengs undersøgelse og konklusioner er foretaget på et alt for spinkelt grundlag, og at de grundlæggende pointer handler om arbejdsvilkår for socialrådgivere i stedet for om forældreevneundersøgelserne som metode i socialt arbejde. Lund medgiver at undersøgelserne ofte sker på grundlag af opgaver bestilt af socialforvaltningen, men hun forholder sig ikke til det som Broeng finder problematisk: at de udgør specialundersøgelser i stedet for probleminditifikation.

Socialfaglig position: Støtter højt specialiseret og differentieret socialfaglighed.

Artikel: Hip, hip hurra

Medie: Socialrådgiveren 10/98, leder

Forfatter: Anne Worning

Initiativets karakter: Dansk Socialrådgiverforening fylder 60 år.

Handlesammenhænge/problemforståelser: Anne Worning anskueliggør en tendens blandt socialrådgivere til at være mere loyale med hinanden i foreningen, og med andre forhandlingsberettigede foreninger, end med klienterne. I den sammenhæng kritiseres politikerne i DS "for at være for kritiske overfor medlemmerne og (for) loyale over for klienterne". Årsagen til at medlemmerne har en stærk orientering mod hinanden, mener Worning kan findes i det hun kalder socialrådgivernes kamp- og lønarbejderidentitet som var en klassisk venstrefløjsorientering i perioden omkrig kommunalreformen i midten af 70'erne. Men som Worning skriver, "passede kamp- og lønarbejderidentiteten ikke helt med det sociale arbejdes krav til socialrådgiverens værdier og etik, til humanismen og det faglige engagement. Socialt arbejde er ikke en profitskabende småkagefabrik". Worning ser at næste skridt i udviklingen for en velkonsolideret forening er at "bruge sin samfundsmæssige platform til at påvirke vilkårene for andre end sig selv".

Socialfaglig position: Socialt ansvarlig og klientorienteret socialfaglig position. Der er potentielt modstrid mellem at være loyal lønmodtager og at være loyal over for klienterne.

Artikel: Holdninger bag loven

Medie: Socialrådgiveren 10/98

Forfatter: Pernille Djurhuus

Initiativets karakter: Kommentar til den nye lov om retssikkerhed

Handlesammenhænge/problemforståelser: Retsikkerhedslovgivningen udgør ifølge Djurhuus (og dermed DS) den eneste nyskabelse i det samlede sociallovgivningskompleks. Retssikkerhedsloven er en samling af bestemmelser som ellers er spredt fragmenteret ud i flere lovgivninger. Ifølge forfatteren vil en samling af bestemmelserne tydeliggøre retssikkerhedsaspekterne i det sociale arbejde. Det gælder både bløde og hårde elementer (fx. klientindragelse og aktindsigt). Derudover vil retssikkerhedsloven øge forståelsen for (eller legitimere) socialrådgivernes myndighedsudøvelse. Dermed forbedres vilkårene for socialrådgiverne, og den nye lovgivning kan blive "et redskab til at forbedre det sociale arbejde". Det afgørende bliver i følge forfatteren om forvaltningerne (og rådgiverne) "formår at transformere lovens intentioner om inddragelse af og indflydelse til klienterne til en adfærd, hvor klienterne reelt oplever at blive indraget og få indflydelse". I den proces er det i følge Djurhuus vigtigt at socialrådgiverne

"ikke foregøgler klienterne, at vi er deres advokater. Det er vi ikke. Vi er systemets frontfigurer, når vi agere i vores job. Det er en del af en reel inddragelse, at vi spiller med åbne kort".

Socialfaglig position: En lovgivningstro socialfaglig position. Den deltagerorienterede demokratisering (brugerorientering) forbedrer vilkårene for det sociale arbejde for såvel socialarbejdere som klienter.

Artikel: Bureaukrati svækker social indsats

Medie: Socialrådgiveren 1998, nr. 12, s. 4-5.

Forfatter: Leick, Claus og Martin Vestergaard (Manus Pressebureau)

Initiativets karakter: Kommentarer til de nye sociallove

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Generelt er holdningen at især lov om retssikkerhed giver øget administration uden at der følger flere ressourcer med. Grundlæggende betragtes lovene ikke som udtryk for særlig meget nyt, men det problematiseres at de i forvejen overbebyrdede socialrådgivere får endnu mere travlt. Lars Christensen (socialpolitisk konsulent i DS) udtaler: "Det er interessant, at man med de nye love vil fortsætte som hidtil, selvom de fleste er enige om, at det ikke fungerer godt nok i dag".

Socialfaglig position:

Artikel: Det gælder om at se mulighederne

Medie: Socialrådgiveren 1998, nr. 12, s. 8-9.

Forfatter: Leick, Claus (Manus Pressebureau)

Initiativets karakter: Interview med Socialminister Karen Jespersen og Formand for DS Anne Worning.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Jespersen og Worming er rørende enige om at den vigtige ændring i sociallovgivningen handler om "holdninger og et anderledes menneskesyn, der bygger på respekt, der naturligt vil føre til et bedre samarbejde mellem socialforvaltningerne og borgerne" (KJ). Worning supplerer: "det gælder om at få fokus rettet mod det forbedrede menneskesyn og de generelle forbedringer" frem for at kritisere de nye love. Karen Jespersen afviser at der bliver tale om mere administration.

Socialfaglig position: Positivt stemt over for nye sociale love

---

Artikel: Autonome socialrådgivere og usynlige ledere

Medie: Socialrådgiveren 1998, nr. 25, s. 3-5.

Forfatter: Gram, Martin (journalist)

Initiativets karakter: Resultater fra socialministerens røntgenundersøgelse

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det seneste skud på 'Projekt Socialforvaltning', iværksat af Karen Jespersen i januar 1996 er en rapport "Den Gode Balance" (udarbejdet af konsulentfirmaet Lundgaard Management) om samspillet mellem borgere og seks socialforvaltninger (bl.a. Rødovre og Sundby Nord i Københavns Kommune). Der er interviewet 400 brugere og 150 medarbejdere og ledere, ligesom ledere og medarbejdere har registreret hvad de bruger deres tid på. Det pointeres at ledelsen er for usynlig og tilbageholdende, ligesom "Målformuleringer, kvalitetsstyring og kvalitetsudvikling" ikke bliver brugt tilstrækkeligt, selvom det har været i "mantraer" gennem flere år. I rapporten står der endvidere: "Effektiviteten varierer alt for meget. Nogle arbejder for meget, mens andre næsten intet yder. Nogle sagsbehandlere har styr på sagerne, klar prioritering og oplever et godt ar-

bejdsmiljø. Andre roder, tingene hober sig op, og ventetiden stiger ("for vi har alt for få ressourcer")". Det fremgår desuden at den gennemsnitlige sagsbehandlingstid varierer enormt – fra 20 min. pr. sag til 3-4 timer, både inden for revalidering, dagpengesager, kontanthjælp og aktivering. Tendensen er at "man anvender den tid på sagsbehandlingen, der nu engang er til rådighed." Konsulentfirmaet understreger at der ingen normer eller overordnet styring findes og at "forbrug af tid på brugeren ikke i sig selv [er] udtryk for kvalitet" og at "overdreven brug af tid på den enkelte bruger [kan] være udtryk for en manglende prioritering og målretning af arbejdet". Det understreges afslutningsvis at brugerne generelt er tilfredse med den tid der er til rådighed til samtaler, selvom sagsbehandlerne oplever at der er for lidt tid. Brugerne oplever desuden ikke at der stilles krav eller er kontrol, selvom sagsbehandlerne oplever det sådan.

Rapporten kommer med en række anbefalinger, der bl.a. udgør: Teamorganisering, synlig ledelse, synlige kvalitetsmål, vejledende normer og 'bedste praksis' (bl.a. en "tidsnorm"), evalueringer osv.

Socialfaglig position: Forvaltningsteknologier til styring af socialarbejdernes tidsforbrug. Statslig påvirkning af kommunerne. 'Brugertilfredshed' som parameter for godt socialt arbejde.

Artikel: Hvad kan en åben, alternativ, frivillig rådgivning...?

Medie: Kristeligt Studenter-Settlements Årsskrift 1998

Forfatter: Annelise Nedergaard

Initiativets karakter: Kommentar fra anonym privat rådgivning

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Nedergaard sammenligner Settlementets rådgivning med den offentlige, og der fremhæves aspekter som kort ventetid, anonymitet og at rådgivningen ikke har nogen kontrolfunktion. Der dvæles lidt ved det offentliges dobbeltrolle, som giver "ganske andre vilkår og rammer for det sociale arbejde, end vi har". Settlementet har mulighed for at skabe tryghed og tillid og tage udgangspunkt i brugernes "mange kompetencer og ressourcer". Afslutningsvis gøres rede for et nyetableret samarbejde: "interessegrupper", nedsat af Settlementet og Socialcentret Vesterbro, hvor man skal "synliggøre forskelle og muligheder for samarbejde".

Socialfaglig position: Den sanktionsfri relation mellem socialarbejder og borger fremhæves som et særligt karaktertræk ved den private og frivillige rådgivning. Det private som nødvendigt alternativ til det offentlige.

Artikel: Fra velfærdsstat til velfærdsmix

Medie: Kristeligt Studenter-Settlements Årsskrift 1998

Forfatter: Johs. Bertelsen

Initiativets karakter: Leder

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Bertelsen introducerer begrebet velfærdsmix som en ny måde at forstå socialt arbejde på på markedets præmisser. Velfærden er ikke længere et statsligt monopol. Både stat, marked og civilsamfund tager ansvar, og klienterne er blevet forbrugere. Det offentlige er forvalter af den frie handel. Men det kan være problematisk for de svageste forbrugere – og det er derfor det frie og frivillige sociale arbejde skal være en slags "normsættende øvrighed", der er med til at sætte standarder for normer og værdier i fremtidens sociale arbejde. "Som en del af velfærdsmixet kan vi ikke holde os udenfor". Den menneskelige dimension skal fastholdes som parameter (ikke kun pris og kvalitet), og den offentlige myndighed skal fastholdes på pligten til at tage sig af de svage uanset prisen. Dette kræver uafhængighed.

Socialfaglig position: Socialfaglighed er en særlig servicesensitiv praksis. Det private som nødvendigt alternativ. 'Velfærdsmix'.

1999

Artikel: Der er for mange!

Medie: Absalon 1999, nr. 1, s. 2-4.

Forfatter: Nielsen, Dan Wandahl

Initiativets karakter: De offentlige arbejdsgivere stiller krav om færre tillidsrepræsentanter

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Dan gennemgår arbejdsgivernes krav i overenskomstforhandlingerne og sætter dem i relation til en tidligere aftale i 1996 hvor arbejdsgiverne (KL, ARF, Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune – de ansattes forhandler er KTO, Kommunale Tjenestemænd og Overenskomstansatte) med "smukke ord om samarbejde og medarbejderindflydelse" fik gennemført en mere lokal sarmarbejdsaftale. Dan kritiserer aftalen for at have haft en skjult dagsorden: "Målet var også, at der blev færre samarbejdsudvalg, færre tillidsrepræsentanter, og at der i det hele taget blev brugt færre ressourcer på det faglige arbejde." Han fortæller at det nye system ikke har været nogen stor succes. I København er "forhandlingerne langt de fleste steder, slet ikke kommet i gang endnu". I de nuværende forhandlinger stiller arbejdsgiverne direkte krav om en ny tillidsrepræsentantstruktur med færre tillidsrepræsentanter. Dette problematiseres yderligere ved at arbejdsgiverne ønsker flere ting forhandlet lokalt (Ny løn, arbejdstidsregler mm.), "Derfor er der ikke brug for færre tillidsfolk, tværtom."

Afslutningsvis fortæller Dan at arbejdsgiverne ønsker, at "bestemmelser i overenskomster om uddannelseskrav til bestemte arbejdsopgaver afskaffes." Her kommenteres det at Københavns Kommune "flittigt bruger 'uddannelseskrav' til administrative stillinger, endda hvor det ikke er nødvendigt", eksemplificeret med stillingsannoncer hvor en regnskabsmedarbejder skal være uddannet økonom og en direktionssekretær skal have en samfundsvidenskabelig uddannelse: "Med andre ord kræver man et uddannelsesniveau, der slet ikke begrundes af de arbejdsopgaver der skal løses."

Socialfaglig position:

Artikel: KFS: Skub i tingene med Bremseudvalg

Medie: Absalon 1999, nr. 1, s. 10-11.

Forfatter: Knudsen, Per Seerup

Initiativets karakter: Erhvervsministeren vil have spilleregler for udliciteringer

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Erhvervsminister Pia Gjellerup har været på KFS' årsmøde, og der er blevet diskuteret udliciteringer. Ministeren har efter sigende sagt at "det offentlige har fagligheden i det arbejde der udføres", men at "det private kan det kommercielle" og borgerne stiller krav om skræddersyede løsninger. "Spørgsmålet er derfor, hvordan vi bedst og billigst får varetaget hensynene". Ansvaret skal ligge hos det offentlige, men "det praktiske skal klares af den, der er bedst til service". Det såkaldte 'Bremseudvalg', eller ABS-udvalg, skal udvikle et sæt Almindelige Betingelser for levering af Serviceydelser til frivillig brug. Artiklens konklusion er at man kunne "have et håb om, at ABS-udvalget vil skabe rimelige konkurrencebetingelser mellem os i den offentlige sektor og den private sektors tilbud".

Socialfaglig position: Det sociale arbejde som servicevirksomhed under markedsbetingelser.

Artikel: Det går i den rigtige retning

Medie: FAcetten 1999, nr. 1, s.14-15.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Artikel om sygefravær og kommunens strategier for at få dette nedbragt.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Et lederkursus beskrives. Det handler om at lære at tackle "Den vanskelige samtale", dvs. samtalen om sygefravær: "Hvordan siger man til en medarbejder, at man synes han/hun har lidt rigeligt af det, uden at mistænkeliggøre vedkommende og risikere at komme i karambolage med fx fagforeningen". Og senere: "Alle ved de – naturligvis – at det ikke drejer sig om dokumenteret seriøs eller langvarig sygdom, men udelukkende om medarbejdere med mange små dryp-sygedage" [læs: udokumenteret og useriøs sygdom]

Socialfaglig position: Managementteori mhp. at reducere sygefravær.

Artikel: Vi er ikke en social institution vi er en effektiv arbejdsplads

Medie: FAcetten 1999, nr. 1, s.16-17.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med Per Nielsen, kommunalt uddannet personaleleder på Ydre Nørrebro.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Per er glad for decentralisering, økonomisk ansvar til arbejdspladserne og åbenhed og strenge regler når det gælder sygefravær. Dette giver "mere gang i moralen", blandt andet sådan at man får øjnene op for hvilke medarbejdere der aldrig er syge og hvilke der er.

Socialfaglig position: Ledelsesposition

Artikel: Hvis hovedproblemet er ledighed er vi der dag ét

Medie: FAcetten 1999, nr. 1., s.18.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med kontorchef Karen Ellitsgaard fra Arbejdssekretariatet (nu Center for Aktivering og Beskæftigelse)

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Arbejdssekretariatet og socialforvaltningen er lagt sammen. Iflg. Karen har det givet meget bedre sammenhæng og service. Hvis "hovedproblemet er ledighed" bliver man straks henvist til Arbejdssekretariatet. Fortæller om klienternes reaktion herpå: "Vi har nogle, som er vrangvillige, og som af den ene eller den anden grund hellere ville gå derhjemme og loppe sig på kontanthjælpen". Omvendt fremgår det at det er de 'bedste' der henvises hertil. Det understreges at forholdet er ligeværdigt (modsat over for sociale klienter) og foregår "på arbejdsmarkedsvilkår, ikke på socialbehandlingsvilkår" (men der er nu tvang: hvis de ikke møder op på den aftalte dag, får deres socialcenter besked "og det får selvfølgelig konsekvenser for dem"). Sekretariatet kan henvise til undervisning, jobklubber, koblingsprojekter eller AF, "men alle kommer i gang med det samme".

Socialfaglig position:

Artikel: Her er fint nok - men giv os et rigtigt arbejde til en ordentlig løn

Medie: FAcetten 1999, nr. 1, s.20.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med Jan Sørensen (maler), Jørgen Fischer (litograf) og Martin Breitenkamp (ufaglært), tre deltagere i Arbejdssekretariatets Koblingsprojekt i Dronningensgade.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Især de to førstnævnte er kritiske over for den førte socialpolitik, fordi de begge har haft tilknytning til en fagforening og føler sig berettiget til mere end de 5.500-7.000 de kan få i bistandshjælp efter at Socialministeren "ta'r fagforeningsunderstøttelsen

fra dem". De har ikke noget imod at skulle beskæftiges, men særligt den første mener at han havde mere gavn af et traktorkørekort så han kunne få et overenskomstmæssigt korrekt lønnet arbejde. Den sidste af de tre har det fint med understøttelsen, men holder stærkt fast i at det ikke handler om dovenskab – han har virkelig prøvet at få et job: "hvis bare der var nogen, der havde brug for mig".

Socialfaglig position:

Artikel: Fagligheden skal bevares – faggrænserne skal opblødes

Medie: FAcetten 1999, nr. 2, s. 3-4.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Reportage fra den første teamtræning der blev holdt for Indre By i slutningen af februar.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: "Brugerrettet forvaltning" er nøgleordet. "Borgeren har kontakt til en enkelt eller to fra teamet – men teamet trækker på hele teamets fælles erfaringer og faglighed, så den enkelte borger får den bedst mulige støtte". Direktør Grethe Munk citeres for en hel del 'beroligende' kommentarer: "..mange [..] er bekymrede for, hvordan de skal forvalte de forskellige faggrænser [..] Men I er alt for beskedne [..] det man ikke selv ved, det ved én eller flere af de andre", "..hvis man siger "Detteher det kan jeg ikke, for det er jeg ikke uddannet til", så mener jeg den er gal", "Der er også mange, der er usikre på, hvordan det hele skal gå i forhold til budgetter og penge, men jeg tror ikke en dyt på, at det er dér, problemerne vil opstå [...] Problemerne bunder dybest set i vores kultur, vores arbejdspladskultur, og den skal ændres".

Socialfaglig position: Ledelsesposition sættes igennem med 'brugerrettet forvaltning'.

Artikel: Langt de fleste nye team-chefer er udnævnt og i gang med planlægningen

Medie: FAcetten 1999, nr. 2, s. 5-8.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med fire af de nye teamchefer: Ulla Ravn (Voksne med særlige Behov, Indre By, socialformidler, leder), Arne Hjort (teknisk-administrative team, Ryvang, diplomuddannelse inden for økonomi), Margit Calundann (serviceteam, Sundby Nord, kommunaltuddannet, leder) og Birgitte Qvist-Sørensen (børnefamilieteamet, Brønshøj-Husum, teolog, konfliktforsker og -løser)

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Den førstnævnte, Ulla, siger om sig selv: "jeg tror at mange af medarbejderne blev meget overraskede over, at det var det team, jeg havde søgt. Nu har jeg i årevis beskæftiget mig med tal og statistikker, strukturer og analyser [...] uanset at vi skal frigive ressourcer til behandling af og hjælp til selvhjælp for borgerne, så skal vi naturligvis også sørge for at følge socialplanen og overholde budgetterne". Den anden, Arne, siger at "vi [i teknisk-administrativt team] bl.a. skal kontrollere de andres arbejde". Den fjerde, Birgitte, har tilsyneladende overhovedet ikke nogen socialfaglig erfaring, men har erfaringer med tværfagligt, teambaseret arbejde.

De tre første er i øvrigt tidligere ledere inden for samme center som de nu bliver teamledere i.

Socialfaglig position:

Artikel: Arbejdspladser på kontrakt

Medie: FAcetten 1999 nr. 2, s. 15-16

Forfatter: Rasmussen, Helle:

Initiativets karakter: Interview med direktør Grethe Munk og chefen for Center for Aktivering og Beskæftigelse, Anders Winge om kontraktstyring af Centeret

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: "Helt formelt betyder kontrakten, at Center for Aktivering og Beskæftigelse i de kommende tre år skal styres udfra en bestemt, økonomisk ramme og nogle fastlagte mål". Anders Winge: "Aftalen er, at jeg skal aktivere dem der kommer, og uanset om man pludselig finder på at sende 2.000 flere hen til os, så får jeg ikke automatisk flere penge.". Med hensyn til aktivering af svage grupper (narkomaner) siger han videre: "Vi kan ikke længere bare have vores egne meninger om, hvorvidt det er godt eller skidt – nu skal det bevises [med tal og eksempler]" (hans holdning er at de skal aktiveres)

Socialfaglig position: Mål- og rammestyring. Dokumentationskrav.

Artikel: Licitation uden grænser

Medie: Absalon 1999, nr. 4.

Forfatter: Nielsen, Dan Wandahl

Initiativets karakter: Om at Kommunernes Landsforening og LO anbefaler udliciteringer

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Artiklen er en skeptisk kommentar til at alle efterhånden taler om udlicitering af de offentlige opgaver. Dan mener ikke at udlicitering eller konkurrence forbedrer servicen. Især kritiserer han at når opgaver udbydes, har kommunen stort set aldrig selv mulighed for at byde ind, fordi opgaven er skræddersyet til et privat entreprenørselskab. Hans pointe er primært at private virksomheder skal tjene penge, og derfor kan det aldrig være billigere at få udført en opgave i samme kvalitet af det private.

Socialfaglig position:

Artikel: Konkurrence skaber utryghed

Medie: Absalon 1999, nr. 5.

Forfatter: Nielsen, Dan Wandahl

Initiativets karakter: Personalepolitisk regnskab kan dokumentere at konkurrence ødelægger arbejdspladserne

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det personalepolitiske regnskab har nu fået en bedre kvalitet, mener Dan. Det nye regnskab fortæller generelt om arbejdsglæde, undtagen "på områder der er præget af nedskæringer, f.eks. socialcentrene og områder præget af store omstruktureringer, indførelse af konkurrence, udliciteringer og måske kommende privatiseringer". Men: "Arbejdsglæden er særlig stor blandt dem, der synes, de har stor indflydelse på deres eget arbejde. Og arbejdsglæden synes ikke at blive mindre, selv om arbejdet er præget af stress og fysisk og psykisk belastende arbejdsvilkår". På socialcentrene ser det skidt ud, også med arbejdsglæden: "Baggrunden herfor er blandt andet mangel på kvalificeret arbejdskraft, nedskæringer, decentralisering, omstruktureringer og ændringer af arbejds- og sagsgange. Forhold, der optager alt for megen tid og som begrænser tiden til det vigtigste, nemlig sagsbehandlingen". "Problemerne på socialcentrene antog på et tidspunkt da også et sådant omfang, at Kommunalforeningen så sig nødsaget til at skrive til Direktøren for Familie- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, Grethe Munk", hvilket har medført at socialcentrene (kun) i år 2000 går fri af den generelle 2% besparelse.

Afslutningsvis skriver Dan at der bør indføres et personalepolitisk budget hvor kommunen afsætter penge til forbedringer. Overborgmesteren refereres at være mere fokuseret på at "vi er fælles om den gode arbejdsplads", men "Overborgmesteren og kommunens øverste politiske og administrative ledelse har en særlig forpligtelse."

Socialfaglig position: Arbejdsglæde på trods af stress

Artikel: Budget 2000 kort fortalt - fokus på de svageste

Medie: FAcetten 1999. Årg. 2, nr. 4, s. 15-16

Forfatter: Bjerre, Sven (vicedirektør)

Initiativets karakter: Familie- og Arbejdsmarkedsudvalgets budgetforslag indebærer besparelser for omkring 60 millioner kr.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: "Familie- og Arbejdsmarkedsudvalget har ligesom de øvrige udvalg indarbejdet den årlige effektiviseringsbesparelse på to procent". Men man har altså valgt at friholde nogle områder for besparelser. Med hensyn til Center for Aktivering og Beskæftigelse foretages der effektiviseringsbesparelse i den centrale administration.

Socialfaglig position: Ser forandringen i reguleringen som en forbedring for de svageste grupper.

Artikel: De drog mod Vest*erbro*

Medie: FAcetten 1999, nr. 4, s. 20

Forfatter: Rasmussen, Helle

Initiativets karakter: Vesterbro Socialcenter fejrer 25 års jubilæum.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Socialcenteret Enghave var det første socialcenter som allerede blev oprettet i 1974. "Der var tale om et eksperiment, som skulle samle de gamle socialkontorer, børneværn, mødrehjælpen, revalideringskontorer mv. under ét tag. Ideen var opstået på baggrund af overvejelserne om den kommende bistandslov". "Det var første gang at der kom socialrådgivere på socialkontoret – og det gave en del kampe om, hvem der var bedst og hvem der skulle lave hvad. Der var helt klart meget strid og spektakel, men efterhånden fik vi udvisket skellene, og det hele lykkedes alligevel" fortæller Alice Rieland som i dag er chef for centret og dengang var fuldmægtig. Det fremgår at hensigten i 1974 var helhedsorientering, nærhed og bedst mulig service til borgerne, der nu kun skulle henvende sig et sted.

Socialfaglig position:

Artikel: Hvem skriver egentlig pjecerne til medarbejderne...

Medie: FAcetten 1999, nr. 5.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med en forfatter til og en læser af en ny pjece om service. (Hhv. Lone Sørensen, socialrådgiver og konsulent i personalekontoret og Anne Herndal, kommunalt uddannet sagsbehandler og tillidsmand).

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Anne Herndal synes 'service' lyder overfladisk ift. hvad hun mener klienterne har brug for. "hvad har vi så at gøre godt med? I har kun skaffet os et nyt ord, I har ikke skaffet os nye ressourcer [...] vi kan jo ikke længere end loven rækker". Lone Sørensen kører managementretorikken af: "Der tror jeg faktisk du tar fejl, det er netop den indstilling: at man kun kan gøre folk tilfredse, hvis man kan give dem flere penge – det er dén der ikke er rigtig". Anne Herndal holder dog fast i kritikken.

Socialfaglig position: Strid mellem klientorienteret socialfaglig position og konsensusorienteret lønmodtagerposition.

Artikel: Kan vi lære af historien?

Medie: FAcetten 1999, nr. 5, s.20-22.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med de tre hovedmænd bag Københavns organisering af bistandsloven fra '76, Paul Hviid Kristensen (fhv. socialdirektør), Orla Rasmussen (fhv. planlægningschef) og Ib Ydebo (fhv. souschef i børneforsogskontoret).

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: De tre herrer udarbejdede i 1971 et forslag til de administrative rammer for den nye sociallov: "Integrering – Redegørelse med forslag til opbygning af lokale socialcentre og en central social- og sundhedsforvaltning i Københavns Kommune". De fortæller om helhedsorientering og om det svære ved at omorganisere hele området. De er endvidere skeptiske over for "smarte management-ideer og -undersøgelser" (OR) og mener at man gennem de sidste år har omorganiseret for meget og for ofte. Om team-tanken siger OR: "..man kan ikke institutionalisere eller overodnet beslute sig for arbejdsevner. Der er rent faktisk nogle, der er bedre til noget end andre", men de er i øvrigt pænt positive da teamorganiseringen jo *siger* de samme ord som de selv siger om den omorganisering de indførte i sin tid.

Socialfaglig position:

2000

Artikel: Service i gadeplan

Medie: FAcetten 2000, nr. 2, s. 11-14.

Forfatter: Rasmussen, Helle

Initiativets karakter: Nyt initiativ i kommunen: Servicebutikker

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Det er besluttet at åbne ti servicebutikker i kommunen, hvoraf de tre (Sundby Nord, Brønshøj og Nørrebro) allerede er i gang. Servicebutikkerne "bygger på den tanke, at alle skal have mulighed for at få anonym rådgivning om små og store problemer". Det fremgår af to af de efterfølgende tre artikler om de tre butikker at der blandt andet bygges på frivillige kræfter.

Socialfaglig position: Offentligt socialt arbejde tilnærmes det privates praksisformer.

Artikel: Vi vil bruges!

Medie: FAcetten 2000, nr. 2, s. 15-17.

Forfatter: Rasmussen, Helle:

Initiativets karakter: Interview med de to nye chefer for forvaltningens lokale centre på Christianshavn, Birthe Zebitz (jurist, tidligere vicesocialdirektør), og i Sundby Nord, Bo Kristiansen (jurist, tidligere vicesocialdirektør)

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Birthe fortæller at det afgørende i hendes ændrede stillingsvalg er at "de politiske beslutninger er rykket lidt på afstand" (hun får mere selvbestemmelse og mindre politisk ledelse: "udvalget beslutter jo ikke, hvordan tingene skal løses i hver enkelt bydel – det er op til os"). Hun siger videre: "Det er vigtigt, at man som centerchef ikke drukner i driftsopgaver – og jeg har da også fra starten meldt ud, at jeg har mine juridiske metoder som indgangsvinkel".

[NB i 2000, nr. 4 er der interview med endnu to nye centerchefer: Lars Bo Kjær, Ryvang, som har været politiinspektør, men har taget "den prestigefyldte uddannelse MPA (Master of Public Administration)" samt Morten Winge, Indre By, som er cand.polit (afløser en kommunalt uddannet chef) og i øvrigt mener at der "mangler noget 'hård' viden, noget statistik [...] så vi kan dokumentere vores indsats"]

Socialfaglig position: Teknokratisk ledelse af socialt arbejde.

Artikel: Det syder og bobler overalt

Medie: Absalon 2000 Nr. 4, s. 8-9

Forfatter: Heilmann, Ole

Initiativets karakter: De seneste års administrative omlægninger.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Der fokuseres på at omlægningerne har bund i en "omsiggribende tendens til liberalisering af arbejdsmarkedet, og ordet konkurrence er nærmest blevet et mantra for beslutningstagerne". Af omstillinger nævnes bl.a. teamdannelse i FAF som eksempel på omstruktureringer, rationaliseringer, privatisering, udlicitering osv. Pointen er at "forandringerne for tiden [sker] i et sådant tempo, at det er svært at tro at der i alle tilfælde er sket en tilbundsgående vurdering af, om der nu også arbejdes i den rigtige retning". Det pointeres at der også *må* tages hensyn til arbejdsmiljøet i disse 'udviklinger', ligesom det fremhæves at samarbejdsudvalgene sjældent bliver spurgt til råds før beslutningerne er truffet.

Socialfaglig position:

Artikel: Tema om handicapområdet

Medie: FAcetten 2000, nr. 3, s. 9-12

Forfatter:

Initiativets karakter: Oprettelsen af handicapcentre i Københavns Kommune.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Man har indført en ny organisering på handicapområdet. I kommunen har man samlet fire handicapcentre som tager sig af området. Formanden for det sociale brugerråd er meget begejstret for at handicapområdet ikke er fordelt på alle lokalcentrene.

Socialfaglig position: Kategorisering af målgrupper.

Artikel: Hvad vil bydelsstyre og servicecentre betyde?

Medie: FAcetten 2000, nr. 4, s. 3-5.

Forfatter: Christensen, Ditte

Initiativets karakter: Indførelse af servicecentre i København.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: I forbindelse med beslutningen om at der skulle stemmes om indførelse af bydelsråd i hele København, blev det også besluttet at der, uafhængigt heraf, skulle oprettes servicecentre i alle bydele inden udgangen af 2001. Grethe Munck fortæller at det "harmonerer fint med vor brugerrettede forvaltning". Politikerne ønskede at "der skulle skelnes mere tydeligt mellem de opgaver, som fortrinsvis er servicebetonede og de opgaver som fortrinsvis er socialbehandling". "Ændringen kommer nok mest til at betyde, at vi kommer til at arbejde sammen med folk fra andre forvaltninger i servicecentrene, da der bl.a. skal ligge skat og det meste af ældreområdet i centrene".

Socialfaglig position:

Artikel: Vilde læreprocesser: 60 socialmedarbejdere VIL bruge deres energier

Medie: FAcetten 2000, nr. 6, s. 3-4.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med 43-årig socialpædagog Søren Magnussen fra Vilde Læreprocesser

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Sørens primære budskab er at socialarbejderne skal på gaden og møde de unge frem for at sidde på kontorerne – og man skal have fat i de unge *før* de får behov for en institutionsplads. Der skal "først og fremmest være ren tale, direkte kommunikation,

kontante krav og konkrete tilbud". Han understreger at der er mange dygtige socialarbejdere i København, men at "politikerne 'bare' skal give os mulighederne". Han konkretiserer det ikke, men jeg fornemmer at pointen er at man må øge indsatsen nu, så skal man nok spare penge på sigt.

Socialfaglig position: Aktivitetsorienteret opsøgende arbejde.

Artikel: Ungerådgivningen Vesterbro: Uden et sted at bo – intet udgangspunkt

Medie: FAcetten 2000, nr. 6, s.9-10.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med 35-årig socialrådgiver (oprindeligt faglært bygningssnedker) Gyda Herding.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Susanne fortæller at man i kommunen "har nedlagt mange ungdomspensioner", og hun har kæmpet for at få nogle lejligheder på Vesterbro til de unge 'utilpassede'. Men: "Vi har gjort indsigelser og til sidst været i bygge- og teknikudvalget, hvor det blev klart, at der ikke er politisk vilje til at løfte denne opgave". Hendes holdning til det sociale arbejde er at de unge skal have stabilitet – et sted de ved de kan være, med medarbejdere som altid er der. Hun vægter frivilligheden (for klienterne) i den åbne/anonyme rådgivning og hendes villighed til at stå til rådighed for de unge når det brænder på – også i weekenden.

Socialfaglig position: Klientorienteret, materielt funderet kamp for bedre forhold.

Artikel: Ungerådgivningen Ydre Østerbro: Sort nedtur gav sparket til intenst forældresamarbejde

Medie: FAcetten 2000, nr. 6, s. 11-12.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med 44-årig pædagog, Steen Lehmann, koordinator i Ungerådgivningen.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Fortæller om de gode erfaringer med forældresamarbejde (især indvandrerfamilier), men understreger også begrænsningerne: han er "træt af at mange medarbejdere i forvaltningerne ikke kan hitte ud af at gå lidt udenfor det helt strikt formelle. Hvis vi kommer med en fyr på 14-15 år, som der 'ikke er nogen sag på', så kan vi ikke få nogen hjælp [...] Der burde systemet nok være mere fleksibelt"

Socialfaglig position: Opsøgende, uformelt socialt arbejde.

2001

Artikel: Vi kan yde en langt bedre service nu end før tamorganiseringen

Medie: FAcetten 2001, nr. 3, s.6-8.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med socialformidler (i dag fuldmægtig og ved at uddanne sig ved diplomstudiet i offentlig ledelse på Danmarks Forvaltningshøjskole) Dennis Kjeldsen fra Børnefamilieteamet i Brønshøj-Husum.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Susanne opsummerer de tidligere indlæg i FAcetten om teamorganiseringen: "hvis vi skal lave et kort resume [...] må vi da indrømme, at det ikke er gået lige glat igennem alle steder, og at det heller ikke er gået uden problemer som fx mistro og forbehold. Mange medarbejdere har været meget betænkelige ved at skulle dele deres faglige kompetencer med kolleger fra andre faggrupper og en del har været betænkelige over at skulle indgå i team, hvor man

skulle åbne op for alle sine erfaringer, give los af det, mange opfattede som deres berettigelse...". Det fremgår altså at problemerne var medarbejdernes indstilling. Dennis Kjeldsen mener at det var "lidt mærkeligt" at der var så meget modstand fordi "hele oplægget til den kommende teamorganisering var baseret på at inddrage medarbejderne". Han fortæller desuden om at tillidsrepræsentanterne i 1998 afholdt et stormøde hvor holdningen hos socialarbejderne blev ændret fra "suk" til "aha".

[NB! af FAcetten 2001 nr. 6, s. 12-13 fremgår det at Dennis Kjeldsen siden interviewet er blevet forfremmet til teamchef for børnefamilieteamet i Kgs. Enghave.]

Socialfaglig position: Ledelsesposition

Artikel: Teamstrukturen er det eneste rigtige

Medie: FAcetten 2001, nr. 3, s. 12-14.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med 51-årige teamchef for voksenteamet i Bispebjerg, Ingrid Bøvith, kommunalt uddannet.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Chefen er glad for den nye struktur, men fortæller at da den blev indført i Bispebjerg forlod 14 af de 16 medarbejdere i hendes team arbejdspladsen, fordi "de orkede ikke én gang til al det nye." Hun fortæller desuden at de "har fået flere ressourcer", "er bedre normeret end før" og har "fået mange flere muligheder for efteruddannelse og opdatering på en masse områder".

Socialfaglig position: Ledelsesposition

Artikel: Man kan jo ikke undgå at komme til at holde af dem

Medie: FAcetten 2001, nr. 3, s. 15-17.

Forfatter: Sekjær, Susanne

Initiativets karakter: Interview med 29-årig social- og sundhedshjælper på Vesterbro, Dorthe Christiansen, teamet for Voksne med særlige behov.

Handlesammenhænge/tekstens problemforståelse: Dorthe fortæller at det er blevet meget bedre at være en af de lavest uddannede (tidligere hed funktionen vist 'hjemmehjælper'). Hun synes at hun bliver inddraget i beslutningerne og har mere ansvar i arbejdet end hun havde før. Men hun fortæller også at forskellen har noget med målgruppen at gøre – før gjorde hun mest rent for gamle, nu besøger hun narkomaner, alkoholikere og sindslidende, som hun mener sætter mere pris på at hun hjælper dem.

[NB. Baggrunden for at fokusere på teamstrukturen i dette nummer af FAcetten er at bydelsforsøgene er blevet nedstemt. Derfor kommer der en række medarbejdere 'tilbage' til den centrale forvaltning. Hensigten er tilsyneladende at tegne et positivt billede af forandringerne så medarbejderne får lyst til at være med.]

Socialfaglig position: